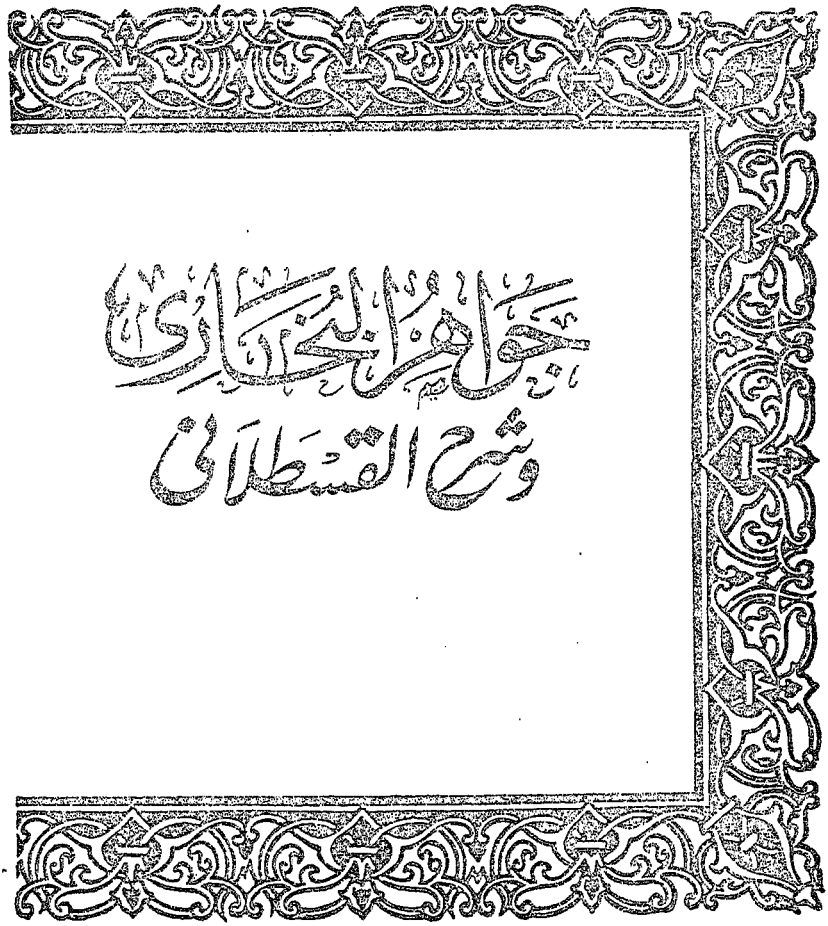
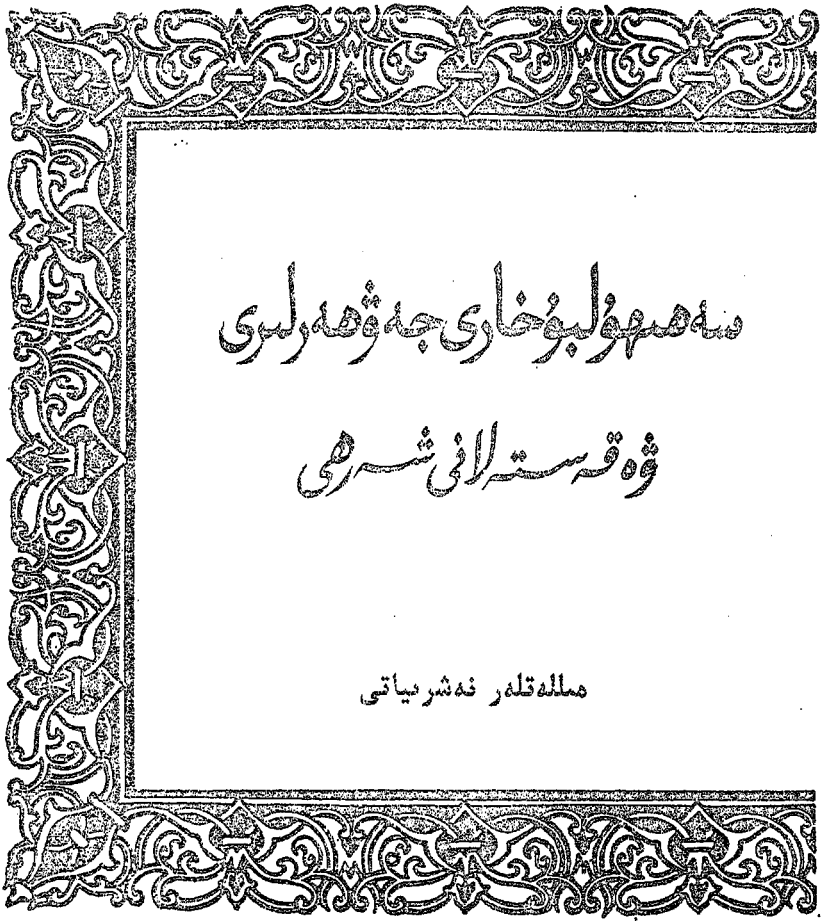
سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى

قۇرقىستەلانى شەرھى

جواهر البخاري
وشرح القسطلاني

سەھرا ولیۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەسىدىلانى شەرھى

مىللەتلەر نەشرىياتى

تۈزگۈچى:

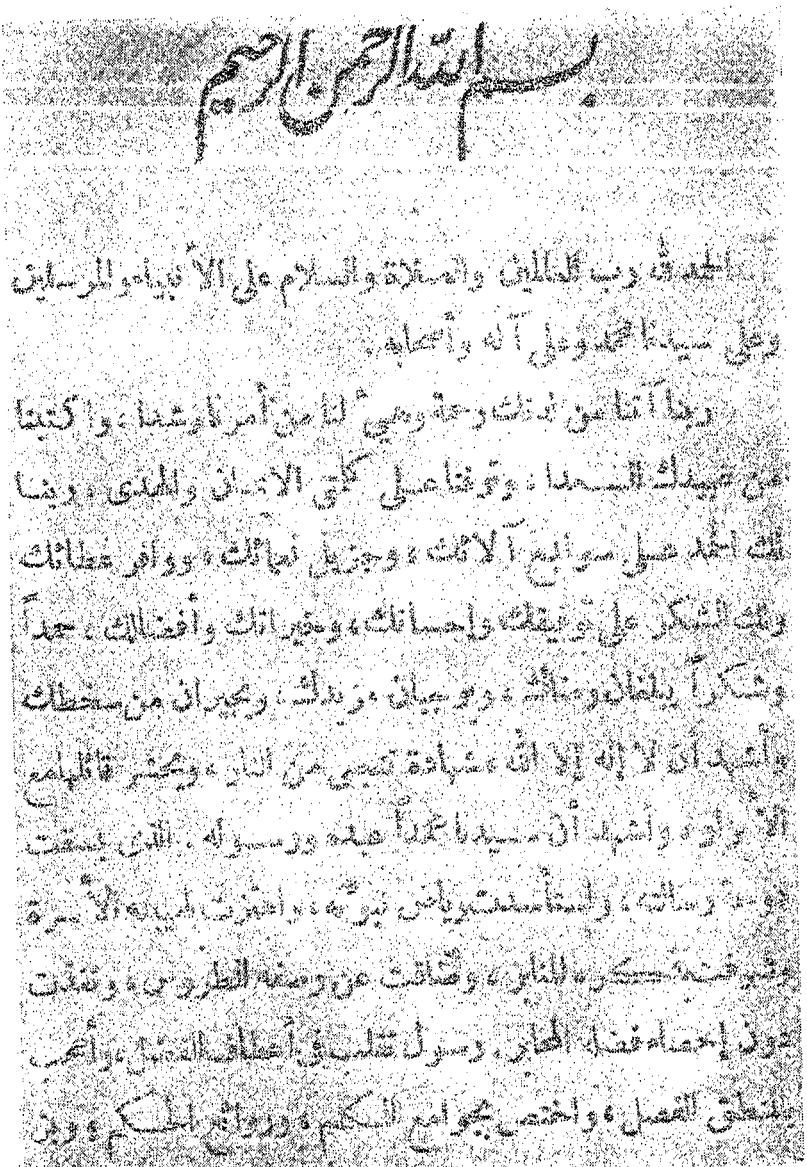
مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە [مىسرلىق]

تەرجىمە قىلغۇچى:

مۇھەممەت سالىھ

تەرجىمىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى:

خوجا ئابدۇللا ئوسمان

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على الأنبياء والمرسلين
وعلى سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه.

ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من أمرنا رشدا، واكتبنا
من شهداء البدر، ووفقنا على كمال الإيمان والهدى، وبنا
بك اقتدى على سوابغ الآلاء، وجزيل نعمائك، ووافر عطائك
وفقك الشكر على توفيقك وإحسانك، وخيراتك وأفضالك، حمداً
وشكراً يليقان بوفائك، وبوجهان بزيدك، ويجيران من سخطك
وأشهد أن لا إله إلا الله شهادة تنجي من النار، وتحشر قائلها مع
الأبرار، وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله، الذي بعثت
بتمام رسالته، وابتعاث مصباح نبوته، واختارت لميراثه الأسرة
وشرفته بحكم الكتاب، ونطقت عن وصفه الكتب، وتقدمت
بتعريف إحصاء فضله الخاطر، وسرل عقلي وأعناق الفضل، وانحسر
المنطق الفصل، واختص بجوامع الكلم، وروائع الحكم، وبين

ترجمة الامام البخارى

هو أبو عبدالله بن اسماعيل بن ابراهيم بن المغيرة بن بردزبه الجعفى ولاءً البخارى منشأً . إمام المسلمين . وفخر الموحدين . وسيد المحدثين . المقدم فى فنه وفضله وصاحب القضل المتواتر . والعلم الصحيح الكامل الوافر . قد أشرقت من شروحه أنوار الهداية اللامعة . وصدح خطيبه على منبر الارشاد بالحجج القاطعة . وتصدى لاحياء السنة النبوية المندرسة ما أجمع السلف والخلف على قبوله

(وله) رحمه الله تعالى بخارى سنة أربع وتسعين ومائة . ونشأ بها يتيما فحفظ القرآن الكريم . وأغلب علوم السنة الشريفة وهو صبى وحبب اليه سماع الحديث وهو فى المكتب . فكان أول سماعه سنة خمس ومائتين من علماء بخارى أشهرهم أبو أحمد محمد بن يوسف البيكندى وكان بابه إذا جلس أمامه لكثرة حفظه وذكائه النادر وبلاغته وقد حفظ عشرات الالوف من الاحاديث وهو فى ريعان شبابه وكان أهل المعرفة يتعادون حلقته فى طلب

كىتابخانىلارغا:

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سوزلىرى، ھەركەتلىرى ۋە ئۇ سۈكۈت قىلغان ساھابىلەرنىڭ سوزلىرى ۋە ھەركەتلىرى ھەدىس ياكى سۈننەت دەپ ئاتىلىدۇ. ھەدىس ئىسلام دىنىنىڭ دىنىي ۋە ئىجتىمائى تەشەببۇسلىرىنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ، ئىسلام شەرىئىتىدە ھەدىس قۇرئاندىن قالسا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ھايات ۋاقتىدا ھەدىسلەر يېزىپ قالدۇرۇلمىغان، پەقەت ساھابىلەرنىڭ ئېغىزلىرىدىلا رىۋايەت قىلىنىپ كەلگەن. ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىنكى دەۋرلەردە ئىسلام خەلىپىلىگىنىڭ سىياسى، ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت جەھەتلەردىكى تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ئىسلام دىنى قىسقا مەزگىل ئىچىدە ئەرەپ زېمىنىدىن ھالقىپ ئوتۇپ، ئاسىيا، ئافرىقا، ياۋروپا قىتئەلىرىگە تارقالدى. ئىسلام دىنىنىڭ تېز راۋاجلىنىشى جەريانىدا، خىلمۇ-خىل مەزھەپلەر ۋە سىياسى گۇرۇھلار مەيدانغا كەلدى. ئۇلار ئوزلىرىنىڭ ئېھتىياجى ۋە باشقا سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن، ھەدىسلەرنى تۇرلۇكچە ئىزاھلىدى، شۇنىڭدەك باشقا غەرەزدىكى بەزى كىشىلەرمۇ ھەر خىل ماۋزۇ ھەدىس (يالغاندىن توقۇلغان ھەدىس)لەرنى ئويدۇرۇپ چىقاردى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ساھابىلەر ۋە تابىئىلەر ئارىسىدىكى ئىلمى ھەدىس

بىلەن شۇغۇللانغۇچىلار ۋاقتىنىڭ ئوتۇشى بىلەن ئالەمدىن ئوتۇپ، تۈگەشكە باشلىدى.

يۇقۇرقى ئەھۋاللارغا ئاساسەن، نۇرغۇنلىغان ھەدىس ئالىملىرى ھەدىسلەرنى توپلاپ، رەتلەپ، كىتاپ قىلىپ تۈزۈپ چىقىشقا كىرىشتى. 9-ئەسىرگە كەلگەندە، ناھايىتى نۇرغۇن ھەدىس كىتاپلىرى بارلىققا كەلدى. سۈننى مەزھىبىدىكى مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كەڭ تارقالغان «سىھاھى ستتە» ياكى «كۈتۈبى ستتە» دەپ ئاتالغان 6 پارچە مەشھۇر ھەدىس كىتابى ئىچىدە «سەھىھۇلبۇخارى» ئەڭ نوپۇزلۇق ۋە قۇرئاندىن قالسلا ئەڭ موتىۋەر ۋە ئىشەنچلىك كىتاپ دەپ قارالدى.

ھەدىس — قۇرئاننىڭ ئىزاھاتى ۋە قوشۇمچىسى، ئۇ ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى چۈشەندۈرۈش ۋە قائىدە-تۈزۈملىرىنى بەلگىلەشتە مۇھىم ئاساستۇر. قۇرئان بىلەن ھەدىس كىتاپ بولۇپ شەكىللەنگەندىن كېيىن، قەدەمىۋى-قەدىم ئىلمى تەفسىر، ئىلمى ھەدىس ۋە ئىلمى فىقھى قاتارلىق شەرىەت ئىلىملىرى بارلىققا كەلدى. ھەدىس ئىسلام دىنىنىڭ ئومۇمى دىنىي ئىدىيىسىنلا ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىش بىلەن قالماستىن، ئەرەپ يېرىم ئارىلىنىڭ ئىجتىمائى ئەھۋالى، سىياسى، ئىقتىسادىي، ھەربى ئىشلىرى، مەدەنىيىتى ۋە ئورۇپ-ئاسىيا قاتارلىقلارنىمۇ ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ، ئىسلام دىنى بىلەن تونۇشۇش ۋە ئۇنى تەتقىق قىلىشتا، دەسلەپكى مەزگىللەردىكى ئەرەپ جەمىيىتىنى تەتقىق قىلىشتا بىزنى قىممەتلىك ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلەيدۇ.

ئىلىمىز قەدىمدىن تارتىپلا ئەرەپ خەلقلىرى بىلەن ئىقتىسات ۋە مەدەنىيەت جەھەتلەردە يېقىن دوستانە مۇناسىۋەتتە بولۇپ

كەلگەن. تارىخي خاتىرىلەرگە قارىغاندا، ئىسلام دىنى ئۇيغۇرلارغا تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدە يۇقۇرىنىڭ ئىككىنچى يىلى (مىلادىنىڭ651-يىلى) كىرگەن. ئۇيغۇرلارنىڭ خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق، ئوزبېك، تاجىك، تاتار، قىرغىز، سالا، دۇڭشيانگ، باۋئەن، قاتارلىق ئون مىللەت ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىدۇ. ھەدىسنى تونۇشتۇرۇش ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىدىغان مىللەتلەرنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ۋە ئورپ-ئادەتلىرىنى تەتقىق قىلىشقا ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىدۇ.

ھەدىس ئۇيغۇرلارنىڭ بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئەمەس. «سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەستەلانى شەرھى»نىڭ ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىنىشى تۇنجى قېتىملىق ئىش.

بۇ كىتابنى تەرجىمە قىلىش 1979 — 1985-يىللىق مەملىكەتلىك دىنىي ئىلىم تەتقىقاتى پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن بولۇپ، بۇ خىزمەت شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق دىنىي تەتقىقات ئىنستىتۇتىنىڭ يېتەكچىلىگىدە ئېلىپ بېرىلدى. بۇ ئىشقا جۇڭگو ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنستىتۇتى باشتىن-ئاخىر قىزغىن غەمخورلۇق قىلدى ۋە زور كۈچ بىلەن ياردەم بەردى. تەرجىمە جەريانىدا، «سەھىھۇلبۇخارى»نىڭ «فەتھۇلبارى»، «ئۇمدە-تۇلقارى» («ئەينى»مۇ دېيىلىدۇ) ۋە «ئىرشادۇسسارى» («قەستەلانى»مۇ دېيىلىدۇ) قاتارلىق ئەرەبچە مۇپەسسەل شەرھىلىرىدىن پايدىلىنىلىدى. كىتابخانلارنىڭ چۈشىنىشىگە ئوڭاي بولسۇن ئۈچۈن، بەزى ئاتالغۇلارغا ۋە ئايرىم ئىبارىلەرگە، شۇنىڭدەك تېكىستتىكى قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ قايسى سۈرە ۋە قانچىنچى ئايەت ئىكەنلىگىگە تىرناق

( ) ئىچىده "ت" بەلگىسى بىلەن ئىزاهات بېرىلدى، يەنە بىر قىسىم سوزلەرگە كىتاپنىڭ ئاخىرىدا ئىزاهات بېرىلدى، دىنىي كىتاپلاردا ئادەتتە ساھابىلەرنىڭ ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇپ ئېيتىلىدىغان "رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ" (ئاللا ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) دېگەن سوز ئوز ئەينى بويىچە ئېلىندى. كىتاپتىكى قەستەلانى شەرھىنىڭ مەزمۇن بىلەن ئانچە مۇناسىۋەتلىك بولمىغان ناھايىتى ئاز جايلىرى قىسقارتىپ ئېلىندى. تەرجىمىده سوزلەرنىڭ توغرا، جانلىق چىقىشىغا، مۇمكىن قەدەر تېكىستنىڭ ئۇسلۇبى ۋە ئىستىلىنى ساقلاشقا تىرىشتىم. بىراق ھەدىس ئوزىنىڭ ئالاھىده ئىجتىمائى مۇھىتىغا ۋە تارىخىي ئارقا كورۇنۇشكە ئىگە بولغانلىقى، ئەرەپ تىلىنىڭ ئىپادىلەش ئۇسۇلى بىلەن ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىپادىلەش ئۇسۇلى ئوخشاش بولمىغانلىقى، دىنىي تىل ئادەتتىكى تۇرمۇش تىلىدىن پەرقلىق بولىدىغانلىقى، بۇ جەھەتتە بۇرۇن ئىشلىنىپ چىققان ئۇلكە بولغۇدەك بىرەر كىتاپ-نىڭ بولمىغانلىقى، ئۇنىڭ ئۇستىگە سەۋىيەم چەكلىك، تەجرىبەم يېتەرسىز بولغانلىقى ئۇچۇن، ھەدىسنىڭ مەنىلىرىنى كىتاپخانىلارغا ناھايىتى توغرا يەتكۇزۇپ بېرەلىدىم دەپ ئېيتالمايمەن. شۇڭا، كىتاپخانىلارنىڭ كىتاپنىڭ تەرجىمىسى توغرىسىدا قىممەتلىك پىكىرلەرنى بېرىشىنى سورايمەن.

مۇھەممەت سالىھ

1981-يىل مارت.

مۇندەرىجە

ئىمام بۇخارىنىڭ تەرجىمھالى 11
ئۇستاز قەستەلانىنىڭ تەرجىمھالى 16
ئەھلى ھەدىسنىڭ پەزىلەتلىرى توغرىسىدا 18
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كەلگەن ۋەھيىنىڭ باشلىنىشى
توغرىسىدا 24
3) تەقۋىدارلىق، ئىمان، ھىدايەت، ئىسلامنىڭ ئەركانلىرى ۋە
ئىمان مەسىلىلىرى توغرىسىدا 27
6) مۇسۇلمانى كامىل توغرىسىدا ۋە ئالىلا ئۇچۇن بولغان
مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنىڭمۇ ئىمانىنىڭ جۇملىسىدىن
ئىكەنلىگى توغرىسىدا 29
7) كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىشنىڭ مۇسۇلمانچىلىق جۇملىسىدىن
ئىكەنلىگى، ئۇزى نىمىنى ياخشى كورسە، قېرىندىشىغمۇ
شۇنى ياخشى كورۇشنىڭ ئىماننىڭ جۇملىسىدىن ئىكەنلىگى
توغرىسىدا 29
9) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۇيۇشنىڭ ئىمانىنىڭ جۇملىسى-
دىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا 30
10) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ساھابىلىرىنىڭ بەيئەت قىلغانلىغى
توغرىسىدا 30

11) سالام بېرىش ئىسلامنىڭ جۇملىسىدىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا 31
12) گۇنا ئىشلارنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قالدۇقلىرى ئىكەنلىگى، خۇداغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن باشقا گۇنالارنى سادىر قىلغان كىشىلەرنىڭ كاپىر ھېساپلانمايدىغانلىغى توغرىسىدا 32
13) كىشىنىڭ قەلبىگە ئىسلامنىڭ چوڭقۇر سىڭىشى توغرىسىدا... 33
14) جىبرىلنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىمان، ئىسلام ۋە ئېھسان ھەققىدە سورىغان سوئالى توغرىسىدا 34
15) دىندا ئادالىغ بولغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا ... 36
16) دىنىنىڭ ئاساسى سادىق بولۇش ئىكەنلىگى توغرىسىدا ... 37
18) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سوزلەۋاتقانىدا بىر كىشىنىڭ ئۇنىڭدىن قىيامەت توغرىلىق سورىغانلىغى توغرىسىدا.... 39
19) رەسۇلۇللانىڭ يۇقۇرى ئاۋاز بىلەن مەسىلە ئۇگەتكەنلىگى توغرىسىدا 39
21) ئالدىن بىلىپ ئاندىن ئېيتىش ۋە ئىشلەش توغرىسىدا ... 41
23) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلەرگە قېچىپ قالمىسۇن دەپ ۋەز-نەسىھەتنى ئارىلاپ-ئارىلاپ قىلغانلىغى توغرىسىدا 42
24) ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى ئۇگىنىش ۋە ئۇگىتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 43
26) ئىلىمنىڭ كوتىرىلىپ كېتىشى ۋە جاھالەتنىڭ تارىلىشى توغرىسىدا 44
27) رەسۇلۇللانىڭ ئوز سوزىنى ئۇچ قېتىم تەكرارلايدىغانلىغى

توغرىسىدا 44
28) سورالغان سوئالغا ئىشارەت قىلىپ جاۋاپ بېرىش
توغرىسىدا 45
29) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يالغانىنى چاپلىغان ئادەمنىڭ
گۇنايى توغرىسىدا 46
31) ئىلىم ئۆگىنىش ۋە ئىلىم ئۆگىتىشتىكى تارتىنچاقلىق
توغرىسىدا 47
32) بىتاھارەت ئوقۇلغان نامازنىڭ قوبۇل بولمايدىغانلىغى
توغرىسىدا 47
33) تاھارەت ئېلىشنىڭ پەزىلىتى، تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن
چىراي، قول-پۇتلارنىڭ نۇرانە بولۇشى توغرىسىدا ... 48
34) تازا ئىشەنچ قىلمىغىچە كوڭلىگە شەك كېلىپ قېلىش بىلەن
تاھارەتنىڭ سۇنمايدىغانلىغى توغرىسىدا 48
35) تام ياكى شۇڭغا ئوخشاش نەرسە بولمىغان شارائىتتا
قىبلىگە قاراپ چوڭ-كىچىك تەرەت قىلماسلىق
توغرىسىدا 49
36) تەرەت قىلغاندا ئەۋرىتىنى ئوڭ قول بىلەن تازىلىماسلىق
توغرىسىدا 49
37) تاھارەت ئالغاندا ئەزالارنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش
توغرىسىدا 49
38) تاھارەتتە بۇرۇنغا سۇ ئېلىش توغرىسىدا 50
39) تاھارەتتە ۋە غەسلىدە ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا 50
40) ئىت چېپىلىپ قويغان قاچا توغرىسىدا 51
41) مەسچىتتە تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 51

42) قاچىغا قولىنى سېلىپ تاھارەت ئېلىش توغرىسىدا 51
43) ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇش توغرىسىدا 52
44) ئۈيقۇدىن كېيىن تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇش توغرىسىدا 52
45) سۈيدۈك تېگىپ كېتىشتىن ساقلانماسلىقنىڭ چوڭ گۇنا ئىكەنلىگى توغرىسىدا 52
46) سېرىق مايغا ياكى سۇغا چۈشۈپ قالغان نىجىس نەرسە توغرىسىدا 53
47) تاھارەت بىلەن ياتقان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا ... 53
48) يالىڭاچ يۈيۇنغان ئادەم توغرىسىدا..... 54
49) جۇنۇپ تۇرۇپ تاھارەت ئېلىپ ئۇخلاش توغرىسىدا.... 54
50) ھەيزدار ئايالنىڭ ئېرىنىڭ بېشىنى يۇيۇپ ۋە تاراپ قويۇشى توغرىسىدا 55
51) ھەيزدار ئايالغا يولىنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇش توغرىسىدا.. 55
52) ھەيزدار ئايالنىڭ روزا تۇتماسلىغى توغرىسىدا..... 55
53)ھەيزدىن پاك بولغان ئايالنىڭ غۇسلى قىلغان چاغدا خۇش پۇراق ئىشلىتىشى توغرىسىدا..... 56
54) قوساقتىكى بالىنىڭ يارىلىش جەريانى توغرىسىدا..... 57
55) قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..... 57
56) نامازغا تۇرغاندا سەپراس بولۇپ تۇرۇش توغرىسىدا... 58
57) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زىمىنىنىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىشقا بولىدىغان جاي قىلىندى دىگەن سوزى توغرىسىدا 58

58) مەسچىتتە تاھارەتنىڭ سۇنۇپ كېتىشى توغرىسىدا 59
59) مەسچىتتە قەيەر توغرا كەلسە، شۇ يەردە ئولتۇرۇش توغرىسىدا 59
60) مومىنلەرنىڭ ئۆزئارا ياردەملىشىشى توغرىسىدا 60
61) نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلغانلىقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 60
62) بەش ۋاق نامازنىڭ گۇناھا كاپارەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا 61
63) ئەسرى نامىزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 61
64) نامازنىڭ ۋاقتى ئوتۇپ كەتكەندىن كېيىن ئەزان ئېيتىش توغرىسىدا 62
65) جامائەت بولۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ زورۇرلۇگى توغرىسىدا... 63
66) جامائەت بىلەن ئوقۇلغان نامازنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا... 63
68) پېشىن نامىزىنى دەسلەپكى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ئەۋزەللىگى توغرىسىدا 64
69) مەسچىتلەرنىڭ پەزىلىتى ۋە ئالىلا سايىدىتىدىغان يەتتە تۈرلۈك ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..... 65
70) ناماز ۋاقتىدا غىزا تەييار بولۇپ قالسا قانداق قىلىش توغرىسىدا 65
71) ناماز ئوقۇۋاتقاندا كوكلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەمنىڭ قانداق قىلىشى توغرىسىدا..... 66
72) ئاجىزلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 66
73) رۇكۇ ياكى سەجدىدە ئىمامدىن بۇرۇن بېشىنى كوتەرگەن ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا 66

74) قۇلىنىڭ ۋە ئازات قىلىنغان قۇلىنىڭ ئىسىم بولۇشى توغرىسىدا 67
75) ئىسىم بولغان ئادەمنىڭ نامىزنى يەكگىل ئوقۇشى توغرىسىدا 67
76) ناماز ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇش توغرىسىدا 67
77) نامازغا قۇلاق قاققاندىن كېيىن نىمە ئوقۇلىدىغانلىغى توغرىسىدا 68
78) نامازدا تۇرۇپ ئاسمانغا قاراش توغرىسىدا 68
79) نامازدا تۇرۇپ ئوڭ-سولغا قاراش توغرىسىدا 69
80) نامازدا سۇرە فاتىھەدىن كېيىن ئىمامنىڭ ئامىن دىگەن سوزنى ئۇنلۇك ئېيتىشى ۋە ئۇنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا... 69
81) سەجدە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 70
82) سەجدىدە تۇرۇپ تەسبىھ ئېيتىش ۋە دۇئا ئوقۇش توغرىسىدا 73
85) نامازدىن كېيىن زىكرى-تەسبىھ ئېيتىش توغرىسىدا... 74
87) جۇمەگە بېرىشتا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىستىمال قىلىش توغرىسىدا 76
88) جۇمە كۈنى مىسۋاك ئىشلىتىش توغرىسىدا ۋە ھەر بىرىگلار پادىچى ھىساپلىنىسىلەر دىگەن ھەدىس توغرىسىدا..... 76
90) جۇمە كۈندە يۈيۇنۇش توغرىسىدا 78
91) جۇمە كۈنىدىكى دۇئا ئىجابەت بولىدىغان ۋاقىت توغرىسىدا 78
92) تەشرىق كۈنلىرى (قۇربان ھېيتىنىڭ 2-، 3-، 4-كۈنلىرى-ت) دە قىلىنغان ئىبادەتنىڭ پەزىلىتى

توغرىسىدا 79
93) يەر تەۋرەش توغرىسىدا 79
94) ئاللادىن باشقا ھەچكىم ئالدىن بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك نەرسە توغرىسىدا 80
95) ئايالىلارنىڭ مۇئامىلىسى ۋە ئۇلارنىڭ سەپەرگە چىقىشى توغرىسىدا 80
97) كېسەلنىڭ يېنىدا يىغلاش توغرىسىدا 81
98) دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىم كىيگەن ئايالىلارنىڭ ھالى ۋە شەيتاننىڭ توقۇناق چىگىشى توغرىسىدا 82
100) كېچىنىڭ ئاخىرىدا دۇئا قىلىش توغرىسىدا..... 83
101) قاتتىق ئىبادەت قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا... 83
103) بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، پەزىلەتلىك ئەمەل دەپ ئىستىخارە نامىزى ئوقۇش توغرىسىدا 84
104) جىنازىغا ئەگىشىشكە قىلىنغان ئەمر توغرىسىدا..... 85
105) بالىسى ئولگەن ئادەمگە بولىدىغان ساۋاپ توغرىسىدا... 86
106) مېيىتكە يىغلاشنىڭ يامانلىغى توغرىسىدا 86
107) ياقا يىرتىپ يىغلاشنىڭ رەسۇلۇللانىڭ سۈننىتىگە خىلاپ ئىكەنلىگى توغرىسىدا 87
108) مالنىڭ ئۈچتىن بىرىنى سەدىقە قىلىش توغرىسىدا 87
109) ھازىدار ئايالنى مۇسىبەتنىڭ بەلگىسى سۈپىتىدە چېچىنى ئالدۇرۇشتىن مەنئى قىلىش توغرىسىدا 88
110) جىنازىنى كورگەندە ئورنىدىن تۇرۇش توغرىسىدا..... 88
111) ئەرلەرنىڭ جىنازىنى كوتىرىشى توغرىسىدا 88
112) جىنازىغا ھازىر بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 89

113) گودەكلەرنىڭ ئىسلاميىتى توغرىسدا 89
114) ئۇزىنى ئولتۇرۇۋالغان ئادەم توغرىسدا..... 90
115) ئولۇكلەرنى ھاقارەتلەشنى مەنئى قىلىش توغرىسدا.... 90
116) زاكاتنىڭ پەرز ئىكەنلىگى توغرىسىدا 90
118) زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىنىڭ گۇنايى توغرىسدا..... 92
119) پۇل-مالنى ئوز يولىدا سەرپ قىلىش توغرىسدا..... 92
120) ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مالدىن سەدىقە قىلىش
توغرىسىدا..... 92
121) سەدىقىنى ئۇنى ئالدىغان ئادەم تېپىلماي قېلىشتىن
ئىلگىرى بېرىۋېلىش توغرىسدا..... 93
122) قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ئەۋزەل بولىدىغانلىغى
توغرىسدا 93
123) خادىمى ۋاكالىتەن سەدىقە بەرگەن كىشى توغرىسدا.... 94
124) كىشى كەمبەغەل، ئائىلىسى مۇھتاج ۋە قەرزدار ئۇرۇپ
سەدىقە بېرىشكە بولمايدىغانلىغى توغرىسدا..... 94
126) سېخى بىلەن بېخىل توغرىسدا 95
128) ھەر بىر مۇسۇلمانىنىڭ سەدىقە قىلىشى لازىملىغى
توغرىسدا 96
129) تىلەمچىلىكتىن ئۇزىنى تارتىش توغرىسدا..... 96
131) بېيىش ئۈچۈن تىلەمچىلىك قىلىدىغانلار توغرىسىدا ۋە
ھەج قىلىشنىڭ پەزىلتى توغرىسدا..... 98
135) مىنادا سوزلەنگەن نوتۇق توغرىسدا..... 99
136) سەپەر قىلىشنىڭ بىر تۈرلۈك ئازاپ ئىكەنلىگى
توغرىسدا 100

137) مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..... 100
140) روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..... 101
142) روزا تۇتقاندا يالغان سوزلەش توغرىسىدا..... 102
143) بويتاقلىقتىن قورققان ئادەمنىڭ روزا توتۇشى توغرىسىدا.. 102
144) سوھورلۇق يېيىشنىڭ بەرىكەت ئىكەنلىگى توغرىسىدا.... 103
145) روزىدار ئادەمنىڭ مىسۋاك ئىشلىتىشى توغرىسىدا..... 103
146) رامىزان كېچىلىرىدە ۋە شىبى قەدرى كېچىسىدە ئىبادەت قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..... 103
147) ھالالىنىڭمۇ، ھارامنىڭمۇ ئېنىق ئىكەنلىگى توغرىسىدا.... 104
148) بالا ئەرنىڭ بولىدىغانلىغى توغرىسىدا..... 104
149) ھالال كەسپ بىلەن ھارام كەسپىنى پەرق قىلىمايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا..... 105
150) رىزقنىڭ كەڭ بولۇشى توغرىسىدا..... 105
151) كىشىنىڭ كەسپى ياكى ئوز ئەمگىگى توغرىسىدا..... 106
152) قېينىچىلىقتا قالغان قەرزدارغا موھلەت بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 107
153) يالغان سوز سۆزنىڭ بەرىكىتىنى ئۇچۇرۇۋېتىدىغانلىغى توغرىسىدا 107
154) جازانىخورلۇق توغرىسىدا..... 107
155) يالغان قەسەم توغرىسىدا..... 108
156) ياخشى ھەمرا ئىزدەش توغرىسىدا..... 108
157) نەسىھەت قىلىشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا..... 109
158) خۇدالىق ئۇچۇن قىلىنغان خالىس ئەمەلنىڭ نەتىجىسى توغرىسىدا 109

159) جانسز نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزىپ سېتىش توغرىسىدا 111
160) هور ئادەمنى ساتقانلارنىڭ گۇناھى توغرىسىدا 112
161) قەرزنى باشقىلارغا ھاۋالە قىلىش توغرىسىدا 112
162) تېرىقچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 112
163) دېخانچىلىق ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىت بېقىش توغرىسىدا ... 113
164) يالغان قەسەم ئىچىش توغرىسىدا 113
165) مۇساپىرغا سۇ بەرمىگەن ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا 113
166) ئات ۋە ئۇلاقلارنى سۇغىرىش توغرىسىدا 114
167) كىشىلەردىن پۇل ـ مال ئالغان ئادەم توغرىسىدا 115
168) رەسۇلۇللانىڭ قەرزدىن پانا تىلىگەنلىگى توغرىسىدا ... 115
169) پۇل ـ مالنى ئىسراپ قىلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا ... 116
170) زۇلۇم ۋە ناھەقچىلىقلاردىن قىساس ئېلىش توغرىسىدا ... 116
173) مۇسۇلمان مۇسۇلمانىنىڭ قېرىندىشى ئىكەنلىگى، ئۇزۇنارا ياردەمدە ۋە يار ـ يولەكتە بولۇشى لازىملىغى توغرىسىدا ... 117
174) زۇلۇمنىڭ قاراڭغۇ زۇلمەت بولىدىغانلىغى توغرىسىدا 118
175) ئۇستىدە بىراۋنىڭ ھەققى قالغان كىشى توغرىسىدا 118
176) كىشىنىڭ زىمىنىنى تارتىۋالغان ئادەم توغرىسىدا 119
177) دەۋاسىدا قاتتىق ئادەم توغرىسىدا 119
180) زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئوز ھەققىنى ئېلىش توغرىسىدا ... 120
181) كىشىنىڭ ئوز تېمىدىن خوشنىسىنىڭ پايدىلىنىۋېلىشىنى توسماسلىغى توغرىسىدا 121
182) ئىشىك ئالدىدا ۋە كوچىلاردا ئولتۇرۇش توغرىسىدا ... 121
183) يولدىكى زىيانلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ تاشلىۋېتىش

توغرىسىدا 122
184) ئىگىسىنىڭ رۇخسىتسىز ئېلىۋېلىنغان مال-مۈلۈك توغرىسىدا 122
185) سەلىب (ناسارالارنىڭ قارىشىچە ئىسا ئەلەيھىسسالام ئېسىلغان ياغاچنىڭ شەكلى. ـ ت)نىڭ چېقىلىشى ۋە چوشقىلارنىڭ ئولتۇرۇلۇشى 123
186) پۇل-مېلىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئۇرۇشقان ئادەم توغرىسىدا 123
187) سەۋەنلىك، ئۇنتۇپ قالغانلىق توغرىسىدا ۋە ئەمەلىنىڭ نىيەتكە باغلىق ئىكەنلىگى توغرىسىدا 124
190) خىزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلگەن كىشى توغرىسىدا . . . 125
191) خىزمەتچىسىنى ئۇرۇش توغرا كەلگەندە يۈزىگە ئۇرماسلىق توغرىسىدا 125
192) سوغىغا قىزىقتۇرۇش توغرىسىدا 125
193) بەرگەن سوغىنى قايتۇرۇۋالماسلىق توغرىسىدا 126
194) ئايال كىشىنىڭ ئوز ئېرىدىن غەيرىگە خەيرى-ساخاۋەت قىلىشى توغرىسىدا 126
195) ھەق گەپ قىلىش توغرىسىدا 126
196) مومىن ئادەمنىڭ ناھەق ئىشقا گۇۋالىقا تارتىلىسا گۇۋا بولماسلىغى توغرىسىدا 127
198) يالغان گۇۋالىق بېرىش توغرىسىدا، كىشىلەرنى ئەپلەشتۇرۇش مەقسىدىدە قىلىنغان يالغان گەپنىڭ يالغان ھىساپلانمايدىغانلىغى توغرىسىدا 128
200) جاۋاپكارنىڭ قەسەم كەلگەن يەردە قەسەم ئىچىشى

توغرىسىدا 129
202) ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، راستلىق ۋە ئىشەنچ توغرىسىدا . . . 129
203) شەرىەتتە يوق نەرسىلەرنىڭ قوبۇل قىلىنمايدىغانلىغى
توغرىسىدا 130
204) كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈپ قويۇشنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 130
205) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر ۋە نادۇرۇس سودا
توغرىسىدا 131
206) ئولىدىغان ۋاقتىدا قىلىدىغان سەدىقىنىڭ پەزىلتى
توغرىسىدا 131
207) خىش ـ ئەقرىبالىرىغا سەدىقە قىلغان كىشى توغرىسىدا . . . 132
208) يېتىملەرنىڭ مېلىنى يېۋېلىشنىڭ يەتتە خىل ھالاكەتلىك
گۇنا قاتارىغا كىرىدىغانلىغى توغرىسىدا 133
209) جىھادنىڭ ئەۋزىلى توغرىسىدا 133
210) كىمنىڭ ئەڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىگى توغرىسىدا 133
212) جىھاد قىلغۇچى غازىلارنىڭ ۋە ئاللا يولىدا شەھىت بولغان ـ
لارنىڭ مەرتىۋىلىرى توغرىسىدا 135
214) ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلارنىڭ پەزىلتى
توغرىسىدا 136
215) جەننەتنىڭ چاقناپ تۇرغان قىلىچلار ئاستىدا ئىكەنلىگى
توغرىسىدا 136
216) يېتەكچىمىز سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ جىھاد ئۈچۈن بالا
تەلەپ قىلغانلىغى توغرىسىدا 136
217) قورقۇنچاقلىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش

توغرىسىدا 137
218) شەھىتلىك بەش تۇرلۇك بولىدىغانلىقى توغرىسىدا 137
219) خۇدالىق ئۇچۇن روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . . 138
220) ئالىلانىڭ يولىدا پۇل ـ مال سەرپ قىلىشنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 138
222) ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرىدىكى ھەققى توغرىسىدا 140
223) ئۇچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قاراش توغرىسىدا 141
224) سەپەر ئۇستىدە ھەمرىيىسىنىڭ يوق ـ تاقىلىرىنى ئارتىشىپ
بەرگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 141
225) دىن يولىدا جىھاد قىلىش ئۇچۇن تەييارلىنىپ دۇشمەنىنى
كوتۇپ تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 142
226) ئاجىزلارغا ھورمەت قىلىش توغرىسىدا 142
227) كىشى قىلغان ئەسلى بىلەن مەغرۇرلىنىپ كەتمەسلىگى
توغرىسىدا 143
228) يەھۇدىلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا 144
229) تۇركلەر بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا 144
230) مۇسۇلمان باشلىقنىڭ گېپىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە
ئىتائەت قىلىشنىڭ ۋاجىپلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ
قىلغان ئۇرۇشى توغرىسىدا 145
233) ۋاقىراپ تەكبىر ئېيتىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا . . . 147
234) يولۇچىغا ۋە كېسەلگە ئويىدىكى چاغدىكى ۋە ساق چاغدىكى
ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى بولۇپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا . . . 147
235) يالغۇز يول مېڭىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا 148
236) خرىستىيان ۋە يەھۇدىلاردىن مۇسۇلمان بولغانلارنىڭ

پەزىلىتى توغرىسىدا 148
237) ئەزىيەت يەتكۈزگۈچى جاندارلارنى ئولتۇرۇشنىڭ هوكمى توغرىسىدا 149
238) سوقۇش ئۇستىدە دەـتالاش ۋە ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا 150
239) ئەسرلەرنى دۇشمەن قولىدىن ئاجرىتىۋېلىش توغرىسىدا... 150
240) غەنىمەتكە قارا ساناشنىڭ هارامـلىغى ۋە ئالـلاتائالانىڭ "كىمكى غەنىمەتكە قارا سانايـدىكەن، قىيامەت كۈنى قارا سانىغان نەرسىسى بىلەن بىللە هازىر بولىدۇ" دىگەن سوزى توغرىسىدا 150
241) غەنىمەتنىڭ بەشتىن بىرى پەيغەمبەرنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىكەنلىگى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەهلى سۇففە (مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسچىدىدە يېتىپ قوپـىدىغان بىر تۈركۈم ئوي ـ ماكانـسىز نامـرات ساهـابىلەر. ـ ت)، يـتـىم ئوغۇل، تۇل خوتۇنـلارنىڭ مەنـپەئەتىنى ئۈز مەنپەئەتـىدىن ئەلا بىلىپ، غەنىمەتـتىكى ئۈز هەسسىسىنى ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن سەرپ قىلغانلىغى توغرىسىدا 152
243) كوڭلى ئىسلامغا مايىل قىلىنغانلارغا ۋە باشقىلارغا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامـنىڭ غەنـىمەتـتىن ئالغان ئۈز هەسـسـىنى بەرگەنلىگى توغرىسىدا 153
245) دۇنـيا قوغلىـشـش، يەهـۇدى، ناسارا، مەجۇسـلەردىن جىزيە ئېلىش توغرىسىدا 154
246) دۇشمەنـنىڭ خـيانەت قىلىشىدىن ساقلىنـىش ۋە ئالـلاتاـ ئالانىڭ "ئەگەر ئۇلار سېـنى ئالدىـماقـچى بولۇشـسا،

ئالـلا سـائـلا كۆپايه قىلـغـۇچـىـدۇر" دىـگەن سوزى
توغرىسىدا 156
247) مەيلى ياخشى ئادەمـگه بولـسۇن، مەيـلى يامان ئادەمـگه
بولـسۇن، قىلـغان ۋەدىسـگه ۋاپا قىلـماسلىقـنىڭ گۇنا
ئىكەنلىگى توغرىسىدا 157
248) دەسلەپكى مەخلۇقاتلارنىڭ يارىلىشى توغرىسىدا 157
پەرىشتىـلەر توغرىـسىدا ۋە ئالـلا دوست تۇتـقان كىشىنى
كـشىلەرنىڭمۇ دوسـت تۇتىدىغانـلىغى، قوساقتىكى بالىنىڭ
تورىلىش جەريانى توغرىسىدا 158
250) ئېرى توشەككه چاقىرسا ئۇنىمىغان ئايال توغرىسىدا 162
251) جەننەتنىڭ، ئەھلى جەننەتـنىڭ ۋە ئۇلارغا تەيـيارلانـغان
نەرسىلەرنىڭ تەرىپى توغرىسىدا 162
252) دەۋزەخنىڭ ۋە دەۋزەختىكى ئەھـلى دەۋزەخـنىڭ سۈپـىتى
توغرىسىدا 164
253) شەيتان ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى توغرىسـىدا 165
254) زىياندىاش ھايۋانلارنى ئولتۇرۇش توغرىسىدا 167
255) مۇشۇكنى ئولتۇرۇشنىڭ يامانلىغى توغرىسىدا 167
256) قاچـىـغا چـۈشـن چـۈشۈپ قالـسا قانـداق قىلـش
توغرىسىدا 167
257) ئۇسسىغانغا سۇ بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 168
258) ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ يارىتىلىشتىكى
شەكلى توغرىسىدا 168
259) كىشىلەرنىڭ روھلىرى ئالىمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەر
ئىكەنلىگى توغرىسىدا 170

260) ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام توغرىسىدا 170
260) گوشنىڭ چىرىپ قېلىشنىڭ سەۋەۋى توغرىسىدا 171
261) داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوقۇغان نامىزى ۋە تۇتقان روزىسى توغرىسىدا 172
262) كىشىلەرنىڭ دەۋزەخ ئوتىغا ئوزلىرىنى پەرۋانىغا ئوخشاش ئاتىدىغانلىغى توغرىسىدا 172
263) مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسمانىدىن چۈشىدىغانلىغى توغرىسىدا 173
264) بەنى ئىسرائىل توغرىسىدا 174
288) ئوزىنىڭ نەسىبىنى يالغان ئېيتقان ۋە يالغان چۈش بايان قىلغان ئادەم توغرىسىدا 179
289) پەيغەمبەرلەرنىڭ تۇڭقىنچىسى ــ رەسۇلۇللانىڭ يوچۇقىنى تولدۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنلىگى توغرىسىدا 180
290) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا 180
299) ئەنسارلارنى سۈيۈش توغرىسىدا 183
300) ئاللا بىلەن قەسەم قىلىش توغرىسىدا 183
301) كىشىنىڭ نىيىتى توغرىسىدا 184
302) ئاللانىڭ ئوزىگىلا مەلۇم ئۇچ مەسىلە توغرىسىدا 184
303) نەپەقە توغرىسىدا 186
304) بەقەرە سۈرىسىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەت توغرىسىدا . . . 186
305) چوكانغا ئويلىنىش توغرىسىدا 186
306) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا 187
307) زاتۇررىقا غازىتى ۋە رەسۇلۇللانىڭ ئوزىگە زىيانكەشلىك قىلىشقا ئۇرۇنغۇچىنى ئەپۇ قىلغانلىغى توغرىسىدا 188

310) خەيسبەر غازىستى ۋە "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" دىگەن سوزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 189
311) مەكىكىنى پەتىھى قىلىش غازىستى ۋە مەكىكىدە قىلىش چەكلەنگەن ئىشلار توغرىسىدا 190
312) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئازنى يەمەنگە ئەۋەتىشى ۋە ئۇنىڭغا قىلغان تەۋسىيىسى توغرىسىدا 192
313) ئەمەلگە ئوزرىسى بار تۇرۇقلۇق نىيەت قىلىش توغرىسىدا 192
314) ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى توغرىسىدا 193
315) پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋرىلىرى ۋە يەھۇدىلار توغرىسىدا . . . 194
316) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدىغانلىغى توغرىسىدا 194
317) قانداق گۇناھنىڭ ئەڭ چوڭ ئىكەنلىگى توغرىسىدا 197
318) ئاللاھنىڭ بالىسى بار دىگەنلەرنىڭ سوزى توغرىسىدا 197
319) پۈتۈنلەي خەيردىن ئىبارەت بولغان دۇنيا توغرىسىدا 198
320) كىشىدىن نەرسە تىلىمەيدىغان مىسكىن توغرىسىدا 199
321) جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدىغانلىغى توغرىسىدا 199
322) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە مەكتۇپ يوللىشى 200
323) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىسرا غا مەكتۇپ يوللىشى . . . 205
324) ئاللا تائالانىڭ: "ئاللا ھىچ ئادەمگە زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ" دىگەن سوزى توغرىسىدا 206
325) تولا سوزلەشنىڭ گۇناھ ئىكەنلىگى توغرىسىدا 208
326) مەھشەرگاھ توغرىسىدا 208

327) غەيرىنىڭ غەزىنىسى ئالىلانىڭ ئىلىكىدە ئىكەنلىگى توغرىسىدا 209
328) قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى توغرىسىدا 210
329) "گۈنالىرىنى تونۇغان ئىكىكىنچى تۈرلۈك ئادەملەرمۇ بار" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 211
330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا 212
331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 212
332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 213
333) ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىسىدا ۋە دىنىي ئىشلارنى تازا بىلىدىغان ئادەمنىڭ ئەڭ ھورمەتلىك ئىكەنلىگى توغرىسىدا 214
334) "ئاللا مومىنلەرنى چىن ئىماندا بەرقارار قىلىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 215
335) ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن ئوقۇلىدىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشتۈرىدىغان دۇئا توغرىسىدا 215
336) "قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوقىتا چىقىرىپ، ئېتىۋارغا ئالمايمىز" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 216
337) "ئۇلارنى ھەسرەت چېكىدىغان كۈندىن قورقۇنقىن" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 216
338) ئائىشىگە قىلىنغان توھمەت توغرىسىدا 217

337) مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنازىرىسى ۋە "جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەپ بولمىغاي....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 225
338) قىيامەت كۈنى "كىشىلەرنى مەس كورىسەن....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 226
339) "قىيامەتتىڭ قاچان بولىدىغانلىقى ئاللاغىلا مەلۇم....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 227
340) "ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا ساقلانغان نەرسىلەرنى ھېچكىم بىلمەيدۇ....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 229
341) مومىنلەر ئۇچۇن پەيغەمبەرنىڭ ھەمىدىن چارە ئىكەنلىگى توغرىسىدا..... 229
342) "كۇن ئوزىنىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەيىر قىلىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 230
343) "ماڭا مەندىن كېيىن ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى بەرگىن....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا.... 231
344) "ئاللانى ئوز لايىغىدا ئۇلۇغلاشمىدى....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 232
345) "بىزنى پەقەت زامانلا ھالاك قىلىدۇ" (دەھرىلەرنىڭ سوزى ھىكايە قىلىپ ئېيتىلغان. ــ ت) دىگەن ئايەت توغرىسىدا.... 232
346) "سىلەرھەمىڭلارنى ئۇزۇپ قويۇشۇڭلار كۇتۇلمەدۇ؟" دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 233
347) "بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى قىلىپ ئەۋەتتۇق....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا..... 234
348) "دەۋزەخ يەنە بارمۇ دەيدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا... 235

350) لات ۋە ئۇززا بۇتلىرى توغرىسىدا 236
351) ئاينىڭ يېرىلغانلىغى توغرىسىدا 236
352) جەننەتنىڭ چېدىرلىرىدىكى مەستۇرە ھورلەر توغرىسىدا . . . 237
353) بەدەنگە يىڭنە سانچىپ مەڭگۈ قويىدۇرغۇچى ۋە چىرايلىق قىلىش ئۈچۈن چىشىغا ئىگەك سالدۇرغۇچى ئايالىلار توغرىسىدا 238
354) قوپال، ئەسكى ئادەم توغرىسىدا 239
355) قۇرئان ئوقۇغۇچى توغرىسىدا 239
356) ".....ئۇنىڭغا بىز جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئەھلىرنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز" دىگەن ئايەت توغرىسىدا . . . 240
357) ئايەتئولكۇرسىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 241
358) سۇرە ئىخلاس، سۇرە ناس ۋە سۇرە پەلەقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 242
359) قۇرئاننىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 243
360) قۇرئان ئۇگەنگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 244
361) قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇش توغرىسىدا 244
363) قۇرئان ئوقۇش بىلەن پەخىرلەنگەن ئەمما ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ئادەم توغرىسىدا 245
364) ئويلىنىشكە رىغبەتلەندۇرۇش توغرىسىدا 245
364) ئويلىنىشكە قادىر بولالمىغان ئادەم توغرىسىدا 246
365) ئويلىنىشتە ئاياللاردىكى توت خىسلەت كوزدە تۇتۇلىدىغانلىغى توغرىسىدا 247
366) خوتۇننىڭ شۇملۇق تەرىپى توغرىسىدا 247
367) قەبرىنىدىكى ئالىدىغان لايىقنى ئىلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماسلىق

توغرىسىدا 248
369) نىكادىكى شەرتلەر توغرىسىدا 248
370) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر توغرىسىدا 249
371) تويغا چاقىرسا بېرىشنىڭ لازىملىغى توغرىسىدا 249
373) ئاياللارغا يۈمشاق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا 250
374) ئاياللار ھەققىدىكى ۋەسىيەت توغرىسىدا 250
375) ئايال كىشىنىڭ نەپلى روزا تۇتۇشى توغرىسىدا 251
376) ئايال كىشىنىڭ ئوز ئېرىنىڭ ئويىگە باشقىلارنىڭ كىرىشىگە ئىجازەت بېرىشى توغرىسىدا 251
377) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دەۋزەخ توغرىسىدا 251
379) ئاياللارنى ئۇرۇشنىڭ يامان ئىكەنلىگى توغرىسىدا 253
380) ئاياللار ئۇستىدە قورۇش توغرىسىدا 253
381) ئاياللارنىڭ مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىشى توغرىسىدا 253
382) ئايال كىشى ئېرىگە باشقا ئايالنىڭ سۇپىتىنى دەپ بېرىشى توغرىسىدا 254
383) سەپەردىكى ئادەم ئائىلىسىگە كېچىسى قايتىپ كەلمەسلىگى توغرىسىدا 255
385) يېتىمنى باققۇچى كىشى توغرىسىدا 255
386) ئېرى ئولۇپ كەتكەن ئايال توغرىسىدا 256
387) خەيرى-ئېھسان قىلىش ۋە نەپەقە بېرىش توغرىسىدا . . . 256
392) ياخشى ئەمەللەرگە ياتىدىغان ئىشلار توغرىسىدا 258
393) تاماق يېيىش ئالدىدا بىسمىللا دېيىش توغرىسىدا 258
394) تاماق يېيىشنى ۋە باشقا ئىشلارنى ئوڭدىن باشلاش

توغرىسىدا 259
395) تاماقتىكى بەرىكەت توغرىسىدا 259
397) تاماققا ئولتۇرۇش توغرىسىدا 260
399) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاماقنى كەمستىمگەنلىگى توغرىسىدا 261
400) كۆمۈش يالىتىلغان قاچىدا تاماق يېيىشنىڭ ھوكمى توغرىسىدا 261
401) خورمىنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا 262
402) ئەجۋە خورمىسى توغرىسىدا 262
403) سامساق ۋە پىياز يېيىش توغرىسىدا 262
404) بارماقلارنى يالاش توغرىسىدا 263
405) تاماقتىن كېيىن ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا 263
406) ئەقىقە توغرىسىدا 264
407) مالنى قان ئېقىتالايدىغانلىكى ئەرسلەر بىلەن بوغۇزلاشنىڭ دۇرۇس ئىكەنلىگى توغرىسىدا 264
408) ئايالنىڭ ۋە دىدەكنىڭ بوغۇزلىغان مېلى توغرىسىدا 265
409) قىرلىقلارنىڭ ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنىڭ بوغۇزلىغان مالىرى توغرىسىدا 265
410) ھايۋانلارنى تىرىك تۇرغۇزۇپ ئەزالىرىنى كېسىشنىڭ ۋە تىرىك ھايۋاننى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئولتۇرۇشنىڭ ياماڭ ئىكەنلىگى توغرىسىدا 266
411) قۇربانلىق قىلىنغان مالنىڭ گوشنى يېيىش توغرىسىدا . . . 266
412) ھاراق ئىچىش توغرىسىدا 267
413) ھاراقنى ھالال سانايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا 267

414) سۈت ئىچىش ۋە نەل، فۇرات دەريالىرى توغرىسىدا. . . . 267
415) ئوره تۈرۈپ ئىچىش توغرىسىدا 268
416) قاچىغا تىنىپ ئىچىش توغرىسىدا. 268
417) كۆمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىش توغرىسىدا 269
418) ئىچىلگەن بەرىكەتلىك سۇ توغرىسىدا. 269
419) ئاغرىق-سىلاقنىڭ گۈناغا كاپارەت بولىدىغانلىغى
توغرىسىدا 270
424) كوزىدىن ئايرىلغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. 272
425) كىچىك بالىلارنىڭ كېسىلىنى يوقلاش توغرىسىدا. 272
426) كېسەل ئادەمنىڭ ئولۇمنى ئارزۇ قىلىشى ۋە ئۇنىڭ
قىلىدىغان دۇئاسى توغرىسىدا 273
429) كېسەلگە ئاللانىڭ شىپا بېرىدىغانلىغى توغرىسىدا. 274
432) بەزگەك، ۋابا، كوز تېگىش ۋە دەم سېلىش توغرىسىدا. . . 275
437) كاھىنلىق، كېسەلنىڭ يۇقۇشى ۋە زەھەر ئىچىش
توغرىسىدا. 277
440) كىنىم-كېچەك ۋە تەكەببۇرلۇق توغرىسىدا 278
444) بورىدا ئولتۇرۇش توغرىسىدا. 281
445) ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەر توغرىسىدا. 281
446) بۇرۇتنى قىرقىش توغرىسىدا. 282
449) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرى توغرىسىدا. . . . 282
450) چاچنى تاراش توغرىسىدا. 283
451) رەسىم سىزغۇچىلارنىڭ ئازاپقا قالىدىغانلىقلىرى ۋە سىزىلغان
رەسىملەرنى بۇزۇۋېتىش توغرىسىدا. 284
454) ياخشىلىق قىلىشقا ئەگ ھەقلىق ئادەم توغرىسىدا. 286

455) جىھادقا ئاتا-ئانىنىڭ رۇخسىتى بىلەن چىقىش توغرىسىدا 286
456) كىشىنىڭ ئوز ئاتا-ئانىسىنى تىللىماسلىقى توغرىسىدا . . . 287
457) ئايالنىڭ ئوز ئانىسىغا سىلە-رەھىم قىلىشى توغرىسىدا . . . 287
458) سىلە-رەھىمنى ئۇزۇپ قويغۇچىنىڭ گۇناھى، بالىغا كويۇنۇش ۋە ئوزئارا كوڭۇل بولۇش توغرىسىدا 288
465) ھەقەمسايىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنىڭ گۇناھى ۋە ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا 290
468) ياخشى ئىش ۋە ياخشى سوزنىڭ ھەممىسى سەدىقە ھىساپلىنىدىغانلىقى توغرىسىدا 291
470) ھەممە ئىشتا مۇلايىم بولۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . . 292
471) خەيرلىك ئىشلار ئۇستىدە شاپائەت قىلىش توغرىسىدا . . . 292
472) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەتئەخلاق ئەمەسلىگى توغرىسىدا 293
474) گۇزەل خۇلق ۋە سېخىلىق توغرىسىدا 294
476) ئاللا ئۇچۇن دوست بولۇش توغرىسىدا، تىلاش ۋە قاغاش توغرىسىدا 295
479) سۇخەنچىلىك ۋە ئىككى يۇزلىمىلىك توغرىسىدا 296
481) مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئوز ئەيۇبنى يوشۇرۇشى ۋە مۇسۇلمان قېرىندىشىغا ئۇچ كۇنىدىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇشى توغرىسىدا 297
483) يالغانچىلىق، ئاللا ھەقىدە غەزەپلىنىش ۋە غەزەپتىن ساقلىنىش توغرىسىدا 298
488) ھايا قىلىش، كىشىلەر ئارىسىدا خۇش خۇي بولۇش ۋە

ئۇلارغا مادارا قىلىش ئوغرىسىدا 300
491) مومىن ئادەمنىڭ يىلان چېقىۋالغان توشۇكىكە قايىتا قول سالمايدىغانلىغى ۋە رەسۇلۇللانىڭ شېبرغا ئائىت سوزلىرى توغرىسىدا 301
497) ئاللاتائالانى سۈيۈشىنىڭ ئالامتى توغرىسىدا 302
498) چۈشكۈرۈش، ئەسنەش ۋە ئاز سانلىقنىڭ كوپ سانلىقنى سالام بېرىشى توغرىسىدا 303
500) ئەزالارنىڭ زىناسى ۋە گۇنا قىلغۇچىلارغا سالام قىلماسلىق توغرىسىدا 304
502) باشلىقنا ئورنىدىن تۇرۇش ۋە كىشىنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپقۇزۇۋەتمەسلىك توغرىسىدا 305
505) ئۇچ ئادەم بار يەردە ئىككى ئادەمنىڭ ئۇچىنچى ئادەمدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشماسلىغى ۋە ئۇخلايدىغان چاغدا ئوتنى يېنىقلىق قويماسلىق توغرىسىدا 306
506) دۇئالار، سەيىدۇلئىستىغفار ۋە ئۇنىڭ پايدىلىرى توغرىسىدا 307
509) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەغپىرەت تەلەپ قىلغانلىغى، تەۋبە قىلغانلىغى ۋە قىلغان تەھەججۇد دۇئاسى توغرىسىدا 309
513) ھاجەتخانىغا كىرگەندە ۋە دىشۋارلىقنا يولۇققاندا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا 311
515) بېخىللىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش، گۇناھلارنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى تىلەش توغرىسىدا 311
517) ئاللاغا تەسبىھ ۋە زىكرى ئېيتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . . 312

521) ئاللانىڭ گۈزەل ئىسملىرى، تەن ساقلىق، بوش ۋاقىت ۋە دۇنيادا مۇساپىردەك ئوتۇش توغرىسىدا 315
525) تۆگىمەس ئارزۇ توغرىسىدا، ئەمەلنى ئالىلانىڭ رازىلىغى ئۈچۈن قىلىش ۋە پۇل-مالنىڭ پىتنىسى توغرىسىدا . . . 317
531) روھىي بايلىقنىڭ ھەقىقى بايلىق ئىكەنلىگى، كەمبەغەللىكنىڭ پەزىلىتى ۋە تىلنى ساقلاش توغرىسىدا 319
535) ئاللادىن قورقۇش، گۇناھدىن يېنىش ۋە جەننەتنىڭ يېقىنلىغى توغرىسىدا 321
539) ئۆزىدىن تۆۋەنلەرگە قاراش توغرىسىدا ۋە ياخشىلىقنى ياكى يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرگەن كىشى توغرىسىدا 323
541) باشقىلار كورسۇن ۋە ئاڭلىسۇن دەپ رىيا بىلەن قىلىنغان ئەمەل ۋە كەمتەرلىك توغرىسىدا 323
543) ئالىلاتائالاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدىغان ئادەم توغرىسىدا، سەكرات توغرىسىدا، ئاللانىڭ قىيامەت كۈنى زىمىننى گۈمران قىلىدىغانلىغى توغرىسىدا 324
546) قىيامەت كۈنى دەۋزەختىن ساقلىنىش، جەننەت، دەۋزەخ ۋە ھەۋزى كەۋسەر توغرىسىدا 326
555) ئاللا گۇناھدىن ساقلىغان ئادەمنىڭ گۇناسىز بولىدىغانلىغى، ئىمان ۋە ئەڭ ئەۋزەل سوز توغرىسىدا 329
559) نەزر قىلىش (شەرىەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۇستىگە ئىلىۋېلىش. ــ ت)، ئىتائەت قىلىش، ھاراق ئىچكەنىنى ئۇرۇش، ئوغرىنىڭ قولىنى كېسىش ۋە دىيەت (قىساس ئۈچۈن ئىلىنىدىغان تولەم، ــ ت) توغرىسىدا 331
564) ئادەم ئولتۇرگەنىنى ئولتۇرۇش، ناھەق قان توكۈش،

قىساس ئېلىش توغرىسىدا 334
567) قەسەم ئىچىش، كان بېسىۋېلىپ ئولگەنگە تولەم كەلمەسلىك ۋە زىممى (مۇسۇلمانلار ھاسلىغدىكى مۇسۇلمان ئەمەس ئادەم. ـ ت)نى ئولتۇرگەنلىك گۇنايى توغرىسىدا 335
570) ئاللاغا شېرىك كەلتۇرۇش، زاكاتنى مەنئى قىلىش ۋە ھىلىگەرلىك توغرىسىدا 336
573) نىكا ۋە ھەدىيە توغرىسىدا 337
575) ياخشى بەندىلەرنىڭ كورگەن چۈشى، چۈشنىڭ ئالىلا تەرىپىدىن بولىدىغانلىغى ۋە بىشارەتلىك چۈشلەر توغرىسىدا 338
578) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كورۈش توغرىسىدا . . . 339
581) يالغاندىن چۈش كوردۇم دېيىش توغرىسىدا 340
582) يامان چۈش كورگەندە قانداق قىلىش، بامدات نامىزىدىن كېيىن چۈش ئورۈش توغرىسىدا 341
585) سۇلتانغا ئىتائەت قىلىش ۋە بىزگە قارشى قورال كوتەرگەنلەر دىگەن ھەدىس توغرىسىدا 346
591) بىرەر قەۋمنى ئالىلانىڭ جازالىشى، پۇقرالارنى ياخشى باشقۇرۇش، گورىستانلىقنى ئارزۇ قىلىش توغرىسىدا 347
593) كىشى قازى بولۇشقا ۋە ئادالەت بىلەن ھوكۇم چىقىرىشقا قاچان لايىق بولىدىغانلىغى توغرىسىدا 349
594) سۇلتاننى ماختاش توغرىسىدا 350
595) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننىتىگە ئەگىشىش ۋە ئاياللارغا دىننى تەلىم بېرىش توغرىسىدا 350
597) بۇرۇنقىلارنىڭ يولىغا ئەگىشىش ۋە گۇمراھلىقتا دەۋەت

قىلغان ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا 352
598) ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى ۋە ئالىلانىڭ رىزقى بەرگۈچى ئىكەنلىگى توغرىسىدا 353
599) ئۇخلاش ۋاقتىدا ئالىلاتائالانىڭ ئىسىملىرىنى ۋاستە قىلىپ تىلەش توغرىسىدا ۋە "ئاللا سىلەرنى ئۇنىڭغا ئاسىلىق قىلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 354
600) ئاللانىڭ ناھايىتى باي ئىكەنلىگى، ئاللانىڭ ھەممىدىن بەك قورۇيدىغانلىغى ۋە غەم-قايغۇ دۇئاسى توغرىسىدا 356
601) پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانىڭ دەرگاھىغا چىقىپ تۇرىدىغانلىغى، قىيامەت كۈنى مومىنلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كۆرىدىغانلىغى ۋە چېھرىلىرىنىڭ نۇرانە بولىدىغانلىغى توغرىسىدا . . . 357
604) بۇيۇك ئاللانىڭ كالامى توغرىسىدا 362
605) قۇرئان ھىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم، قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا ئادەم ۋە قۇرئاننى ياخشى ئوقۇش توغرىسىدا 364
608) مۇئەززىنىڭ ئاۋازى، ئالىلانىڭ سىلەرنى ياراتقانلىغى ۋە مىراج توغرىسىدا 365
611) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشى ۋە يولدىكى پۈتلىشىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش توغرىسىدا 371
613) خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى، ئەللاھۇممە رەببەنا دۇئاسىنىڭ پەزىلىتى ۋە سەجدىگە بارغانىدا بىلىگىنى كەڭ ئېچىش توغرىسىدا 372
616) پەتتە ئەزانى يەرگە تەكىزۈپ سەجدە قىلىش توغرىسىدا 373

617) ئىمامنىڭ جامائەتىكە ئالدىنى قىلىشى ۋە جۈمە كۈنىدە غۇسلى قىلماقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 373
619) ئىماننىڭ زىيادە بولۇشى ۋە مەسچىتكە بېرىش توغرىسىدا... 374
622) بايىغا قىلىنغان سەدىقە، سوزلىگەن بوۋاق ۋە ئامانەت تەغرىسىدا..... 375
625) ئولۇمنى تاللىغان ۋە ئولتۇرۇلۇش ۋاقتىدا ئىككى رەكئەت نامىاز ئوقۇشنى سۇنىنەت قىلىپ قالدۇرغان ئادەم توغرىسىدا 378
626) ۋىترى نامىزى ئوقۇش، يامغۇر تەلەپ قىلىش، جۈمە خۇتبىسىنى ئاڭلاش ۋە كېچىسى بىدار بولۇش توغرىسىدا... 382
630) جىنازىنى تېز كوتىرىپ مېڭىش، مېيىتنىڭ تىرىكلەرنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىغى، ئوزىنى ئولتۇرۇۋالغۇچى ۋە كىشىلەرنىڭ مېيىتنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىشى توغرىسىدا 384
634) ھەج سەپىرىدە ئوزۇق-تۇلۇك ئېلىۋېلىش، تەلبىيە ئېيتىش ۋە مەككە بىلەن مەدىنىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..... 386
638) تەھىيە تۇلمەسجىد نامىزى (پەرز نامازدىن باشقا، مەسچىتكە كىرگەندە مەسچىتكە سالام بېرىش يۇزىسىدىن ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت نامازـــت)، ئويدە ئوقۇلىدىغان چاچقا نامزى، نەپلى ناماز ۋە رامزان ئېيى توغرىسىدا 388
642) روزىدار ئادەمنىڭ بىر نەرسە يەپ سېلىشى ۋە گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئولۇپ كەتكەن ئادەم توغرىسىدا... 389
646) ئېيتارنى بالدۇر قىلىش ۋە جۈمە كۈنىدە روزا تۇتۇش توغرىسىدا..... 390

648) ساتقۇچىنىڭ ۋە بەرگۈچىنىڭ ئولچەپ بېرىشى، ئالتۇننى ئالتۇنغا سېتىش، شاختىكى هول خورمىنى قۇرۇق خورمىغا سېتىش توغرىسىدا 390
653) ئىتنىڭ پۇلى، ئىشەنچلىك ئادەمنى يالاپ ئىشلىتىش، باللار ئارىسىدا ئادىل بولۇش ۋە مەھرىبانىكى شەرتلەر توغرىسىدا 392
658) ۋەخپىنىڭ شەرتلىرى، ئۇنى باشقۇرغۇچىلارنىڭ تەسەررۇپ قىلىشى ۋە روزا تۇتقۇچىنىڭ جەننەتكە رەيىان دېگەن دەرۋازىدىن كىرىدىغانلىغى توغرىسىدا 393
661) تەۋبە توغرىسىدا ۋە ئۇرۇشتا ئايالارنى ئولتۇرۇشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا 395
663) پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ئىسىملىرى توغرىسىدا 396
664) تويغا چاقىرىش، قان ئېلىپ داۋالاش ۋە گال ئاغرىغى توغرىسىدا 396
667) پۇتنى مىنگەشتۇرۇش ۋە ئائىلىدە قانداق بولۇش توغرىسىدا 398
669) كىشىلەرنى كوككە كوتىرىپ ماختاش ۋە قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى توغرىسىدا 398
671) ئۇخلايدىغان چاغدا، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا ئوقۇلدىغان دۇئالار ۋە پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامغا دۇرۇد ئوقۇشنىڭ رەۋىشى توغرىسىدا 399
673) كېچىسى ئويغانغان چاغدا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا . . . 400
674) مېيىت قەۋرىدە قويۇلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە قالىدىغان نەرسىلەر ۋە قايتىپ كېتىدىغان نەرسىلەر

توغرىسىدا، نەزەر قىلىش ۋە ئەمەل تۇتۇشقا بولغان ھىرىس-
لىق توغرىسىدا 401
677) ئىككى يۈزلىمىلىكنىڭ ياماناتلىقى ۋە ئالاقاتاالانىڭ ئالاغا
زىكرى قىلغانلار بىلەن بىللە بولىدىغانلىغى توغرىسىدا.... 402
679) ئىماننىڭ ھالاۋىتى، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ۋە ھاجەتخانىغا
كىرگەندە ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا 403
682) باشقىلارنى ئۆزىدىن ئەلا بىلىش ۋە تاھارەتنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 404
684) ناماز ئوقۇۋاتقاندا ئانىسى چاقىرغان بالا ۋە ئاياللارنىڭ
جىنازىغا ئەگىشىشى توغرىسىدا 405
686) بازارلاردا سۆرەن سېلىشنىڭ ياماناتلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ
تەۋرات‌تىكى سۈپىتى توغرىسىدا 407
687) ئەركەك ھايۋانلار ئۇچۇن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى
قىلىش توغرىسىدا 407
688) غۇسلى قىلغان ئادەمنىڭ ئۆزىنى دالدىغا ئېلىشى، يېتمىنى
باقىقان ئادەم ۋە جۇمەگە ھازىر بولغانلارنى پەرىشتىلەر
خاتىرىلەپ تۇرىدىغانلىغى توغرىسىدا 408
691) كېچىسى ئىبادەت قىلىش ۋە "بەرگەن سەدىقەگىلارنى
مىننەت قىلىپ بىكار قىلىۋەتمەگىلار" دىگەن ئايەت
توغرىسىدا 409
693) باي تۇرۇپ قەرزىنى ئارقىسىغا سورەش، ۋاقتىدا بەرمەسلىك
توغرىسىدا، توقلۇققا شۈكرى قىلغۇچى، ئاچلىققا سەۋرى
قىلغۇچى توغرىسىدا 411
695) ھەسەلنىڭ داۋا بولىدىغانلىغى، كوز تېگىشنىڭ راست

ئىكەنلىگى، كېسەلنىڭ كوچىمەيدىغانلىغى ۋە ماخاۋ
كېسىلىدىن قېچىش توغرىسىدا 412
غەيۋەت قىلماسلىق، ئادىل بولۇش، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ
كەچۈرۈشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سوزلىرىدىن
تاللانغان دۇئالار ۋە داۋاملىق دۇئا قىلىپ تۇرۇشقا تەرغىپ
قىلىش توغرىسىدا 414

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىۋان ئاللانىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

جىمى ھەمدۇ-سانا پۈتكۈل ئالەمنى پەرۋىش قىلغۇچى ئاللاغا خاستۇر، ھەممە پەيغەمبەرلەرگە ئاللادىن رەھمەت ۋە ئامانلىق تىلەيمەن، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابائاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىغىمۇ ئاللادىن رەھمەت ۋە ئامانلىق تىلەيمەن.

رەببىمىز، سەن بىزنى رەھمىتىڭگە ئېرىشتۈرگىن، ئىشلىرىمىزدا بىزنى توغرا يولغا سالغىن، بىزنى سائادەتمەن بەندىلىرىڭ قاتارىدا قىلغىن، بىزنى بۇ دۇنيادىن ئىمان ۋە ھىدايەت بىلەن كېتىشكە مۇۋەپپەق قىلغىن. رەببىمىز، سېنىڭ زور ۋە مول نېمەتلىرىڭدىن، ئۇلۇغ سوغا ئاتالىرىڭدىن مىننەتدارمىز، سېنىڭ بەرگەن تەۋپىقىڭگە، ئېھسانىڭغا، قىلغان مەرھەمەتلىرىڭگە، ئىلتىپاتلىرىڭغا تەشەككۈر ئېيتىمىز، بۇ شۇنداق تەشەككۈركى، شۇ ئارقىلىق سېنىڭ رازىلىغىڭغا، غەمخورلۇغۇڭغا ئېرىشىمىز، غەزىۋىڭدىن ساقلىنىمىز. بىر ئاللادىن باشقا ھېچ خۇدا يوق، يولداشچىمىز مۇھەممەد ئاللانىڭ بەندىسى ۋە بەرھەق پەيغەمبىرى دەپ كەلىمە شەھادەت ئېيتىمىزكى، بۇنى ئېيتقۇچىلار دەۋزەخىتىن نىجات تاپىدۇ ۋە مەھشەرگاھدا ياخشى

بەنـدىلەر بىلەن بىللە بولـدۇ. مۇھەممەد شۇنـداق پەيغەمبەركى، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىك چوڭ دەرىخى پەلەككە يەتكەن، پەيغەمبەرلىك باغچىلىرى بۇك-باراقسانلاشـقان، ئۇنىڭ نوپۇزىـدىن كىشـلەرنىڭ ۋۇجۇدى لەرزىگە كەلگەن. مۇنبەرلەردە ئۇنىڭ نامى تىلـغا ئېلىنىش بىلەن مۇنـبەرلەر شەرەپـكە ئېرىشـكەن. ئۇنىڭ تەرىپـنى يېزىـشقا قەغەزلەر تارلىق قىلىدۇ، سىيالار يېتىشمەيدۇ. ئۇ شۇنـداق پەيغەمـبەركـى، شەرەپ ئۇسـتـىگە شەرەپ قازانـغان، ھەل قىلـغۇچ سوز قابـىلىيـىتى بىلەن كىشـلەرنى ھەيران قالـدۇرغان، ئوزى ئىخچام، مەنىسى چوڭقۇر سوزلەرنى، گۈزەل ھىكمەتلەرنى سوزلەش ئالاھىدە-لىگـىگە ئـىگە بولغان، ئەرەپ ۋە غەيـرى ئەرەپ سوز ئۇسـتـىلىرى نىشان قىلغان يۇقۇرى دەرىجـىنى قولغا كەلـتۇرگەن. يۇكـسەكـلىك دەرۋازىلىرىنى ئاچقان، بەخت ۋە ھىدايەتكە يېتىشـنىڭ ۋاستـىچىسى بولغان، شەخسى غەرەز بىلەن سوزلىمەيدـغان، ئىلىملەرنىڭ بايراق-دارى بولغان، ئادالەت قىلـىچـىنى كوتەرگەن، ئـىـسـلام دىـنـىنى بەرپا قىلغان ۋە كۈچەيتكەن، ھەققانى ھاكىمىيەت تىكلىگەن شۇ پەيغەمـبەرگە، ئۇنىڭ ئائـىلە تاۋابـىاتلىرـىغا ۋە ھەقـپەرۋەر ساھابـىلىرىگە ئالـلانىڭ تولۇق، پاك رەھـمـىتى بولغايـىكى، شۇ ئارقـىلىق پەيـغەمـبـەرـىمـزنىڭ بىزدـىكى ئۇلۇغ ھەقـقى ئادا بولغاي ۋە شۇ ئارقـىلىق بىز ئۇنـىڭـغا يېـقـىـنـلاشـقايـىمز، ھەۋزى كەۋسەرگە ئېرىشكەيمز. ئاللا ئىسلام دىنىنىڭ يولباشچىلىرى ۋە ئولـىمالىرىدىن رازى بولغايكى، مۇسۇلمان ئالىملىرى ئىسلام ئىلىملىرىنى تارقـىتىشقا كۈچۈل بولدى، شەرىەتنى ئەڭ پۇختا ئاساسقا بەرپا قىلدى، شەرىەتنىڭ ئىنچىكە نۇقـتىلىرىنى ئىگەلـلەپ، ماھىيىتـىنى بايان قىلىپ بەردى، چوڭقۇر ۋە مۇرەككـەپ ئىلىملىرـىنى قولغا كەلـتۇرۇپ، تەرتىپـلىك

ئاساستا رەتكە سالدى، ئوزلىرىگە تاپشۇرۇلغان پەيغەمبەرنىڭ سۇننىتىنى بەرپا قىلىپ چىقىش ۋەزىپىسىنى ئادا قىلدى، پارلاق شەرەتنىڭ يۇكىنى ئۇستىگە ئالدى، ئىسلام شەرىتى شۇلار ئارقىلىق دۇنيانىڭ ھەممە يېرىگە تارالدى. ئىلاھىم، شۇ ئالىملارغا رەھمەت قىلغىن، ئۇلارغا بىزنى يېقىن قىلغىن، بىزنى ئۇلارنىڭ يولىغا يېتەكلىگىن. ئىشىمدا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىم ئالىلانىڭ ياردىمىگىلا باغلىق، ئالىلاغا تەۋەككۈل قىلدىم ۋە يۈزلەندىم، ئىشىمنى ئاللاغا تاپشۇرىمەن. ئاللا ھەققەتەن بەندىلىرىنى كورۇپ تۇرىدۇ.

بۇ دۇنيادا لەززەتلىنىش ۋە ئۇ دۇنيادا مەنپەئەتلىنىش مەقسەددە، مۇقەددەس، ئۇلۇغ ئاللانىڭ كالامىنىڭ مۇئەللىرىنى ئۇزۇش ئويى، ئۇ دۇنيادىمۇ، بۇ دۇنيادىمۇ مەن ئۇچۇن قورال ۋە بايلىق بولۇپ قالىدىغان بىر خاتىرە ئەسەر ئىشلەپ چىقىش ئويى كوڭلۇمگە كىرىپلا ئالدى، يۇرىگىم بۇ ئويدىن خۇش ھىد ئالدى. ئەستە تۇتۇش قۇۋۋىتىمنىڭ ئاجىزلىغى، ئەقلىمنىڭ سۇسلىشىپ كېتىشى، ئۇنتۇغاقلىغىم، سەۋەنلىكنى كوپ سادىر قىلىدىغانلىغىم ۋە ئۇرۇق-تۇققان، يېقىنلىرىمنىڭ رەسۇلۇللانىڭ ئۇلۇغ ھەدىسلىرىنى ئاڭلاشقا ۋە چۇشەندۇرۇپ بېرىشكە بولغان ئېھتىياجى مېنى بۇ ئىشقا قىزىقتۇردى. مېنى ھورمەتلەپ كۇتۇۋالغان، ياخشى مېھمان قىلغان يار-بۇرادەرلىرىمنى زىيارەت قىلغان ۋاقتىمدا، بۇ ھال ئوچۇق كورۇلدى. ھەمىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئالىلادىن ساۋاپ ئۇمىت قىلىپ، ئۇلارغا ئەمرى-مەرۇپ قىلىشقا باشلىدىم، مۇمكىن قەدەر ئۇلارنىڭ دىنىي ئىشلىرىنى ئەسلىتىپ ئوتتۇم، بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ يارامسزلىغىم ۋە نادانلىغىم ئاشكارا بولۇپ قالدى. ئوزەمنىڭ ئۇزۇن ۋە ئاساسلىق چوڭ كىتاپلارنى مۇتالىە قىلىپ ئوقۇپ چىقىشقا زور دەرىجىدە مۇھتاج ئىكەنلىگىنى

لىگىنى بايقىدىم. بۇ چاغدا، «سەھىۋلبۇخارى» كىتاۋىنىڭ باغچىسىدا سەيلە قىلىشقا، ئۇنىڭ يېتىلگەن مۇئىلىرىدىن ئۇزۇشكە ۋە تاڭدەك روشەن نۇرى بىلەن نۇرلىنىشقا ئاساس ھازىرلاندى. شۇ باغچىنىڭ نۇرلۇق چىچەكلىرىدىن ئۇرۇق-تۇققانلىرىمغا تەرگەچ باردىم. ياخشىلارنىڭ سەرداری بولغان پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىنى تاللاپ چىقىش يۈزىسىدىن، شۇ مەيداندا بىرقەدەر ئىلگىرىلىدىم. ئۇرۇق-تۇققانلىرىمنىڭ ھەدىسنىڭ مول يامغۇرىدىن پايدىلىنىشىنى ۋە ئۇنىڭ خۇش پۇراقلىرىدىن خۇش بۇي ئېلىشىنى كوزدە تۇتتۇم. قەتئى ئىرادە باغلاپ، ئىشقا كىرىشتىم، مەن بۇ مەقبۇل كىتابقا بىرىلگەنسېرى نۇرغا نۇر قوشۇلدى، دىلىنىڭ ئىللەتلىرى ئۇچۇن شىپا ئۇستىگە شىپا قوشۇلدى، گۇزەل، كامالەتكە يەتكەن، پاساھەتلىك، پايدىلىق ھىكمەتلەر قوشۇلۇپ باردى. ئاللانىڭ ياردىمىگە يولىنىپ، «سەھىۋلبۇخارى»دىكى پايدىلىق، گوھەر سۆزلەت بەزى ھەدىسلەرنى قەغەزگە قەيت قىلىپ باردىم، ئاللاتائالاغا ئىستىخارە (بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، ئاللادىن شۇ ئىشنىڭ خەيرلىك بولۇشىنى تىلەش. ــ ت) قىلدىم. ئىمام بۇخارىنىڭ نۇرلىرىدىن، ھورمەتلىك قەستەلانى شەرھىنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىدىن ئېلىپ، بۇ توپلامنى تۇزۇپ چىقتىم. خۇداغا شۇكرى، خۇداغا مەدھىيە-سانالار بولسۇنكى، بۇ توپلام ھاجەتكە يارايدىغان، كوزگە لەززەت بېغىشلايدىغان، كوڭۇلگە ياقىدىغان بىر كىتاپ بولۇپ چىقتى. بۇ كىتاپ بەدىئىلىگى يۇقۇرى بولغان گوھەردەك سوزلەرنى، شانلىق ۋەزلەرنى، گۇزەل نەسىھەتلەرنى ئوز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، چىرايلىق ئۇسلۇپتا، پۇختا ئاساستا نەپس تۇزۇلگەن. بۇ كىتاپ مۇتتەقىلەر ئۇچۇن ۋەزدۇر، ھەقىقەتنىڭ چىرىغىدۇر، ھەممىگە يول كورسەتكۇچىدۇر، تەشنالارنىڭ بۇلغىدۇر،

قورقۇنچقا دۇچار بولغانلارنىڭ پانايىدۇر، ئاسلارنى مات قىلىدىغان پاكىتتۇر، ئىزدەنگۈچىلەرنىڭ دىلىنى يورۇتىدىغان گۈزەل ھېكمەتتۇر، گۈمراھلار ھىدايەت تاپىدىغان، سوزى ئىخچام، مەنىسى چوڭقۇر، تولۇن ئايدەك ھەدىسلەردۇر، پەيغەمبەرنىڭ جانلارنىڭ دىماقلىرىنى خۇش بۇي قىلىدىغان خۇش نەپەسلىردۇر، چىرىگەن جەسەتلەرگە ھايات بەخش ئېتىدىغان ئۇلپەتچان ئىلھاملاردۇر، راۋانلىغىدىن جاملارغا قۇيۇپ ئىچىدىغان، نازاكەتلىكلىگىدىن جانلارغا ئارىلىشىپ كېتىدىغان پەيغەمبەر سوزلىرىدۇر، گوھەر ياڭلىغ ساھىپ-جامالدۇركى، پەرىلەرنىڭ مەڭزىگە نۇر بىلەن يېزىشقا تېگىشلىكتۇر. كىتاپنىڭ قىسقىچە شەرھى كىشىنىڭ زوقىنى قوزغايدۇ، ئىخچام مەنىسى قۇلاققا ياقىدۇ. ئۇ سۇزۇك، تازا، ئېقىن سۇدىنمۇ شىرىن، سەھرى ھالال (دىنغا خىلاپ كەلمەيدىغان ئۇسۇل بىلەن مەيدانغا كەلتۈ-رۈلگەن، كىشىلەرنىڭ ئەقلىنى ھەيرەتتە قالدۇرىدىغان ئاجايىپ ئىشلار. ــ ت) دىنمۇ نازۇك. ئەگەر ئۇ تاشقا ئوقۇلىدىغان بولسا، تاش چوقۇم يېرىلىپ كېتەتتى، يۇلتۇزلارغا ئوقۇلىدىغان بولسا، يۇلتۇزلار چېچىلىپ كېتەتتى. ئۇنىڭ نادىر مەزمۇنلىرى غەمكىننى خوشاللاندۇرىدۇ، ھوسنىلەر غەزىنسىدىكى گوھەرنى خجىللىقتا قالدۇرىدۇ، شاراپتىنمۇ سۇزۇك، ياشلىق چاغلاردىنمۇ گۈزەل مەزمۇنلارنى بايان قىلىدۇ. بۇ كىتاپنىڭ يۇقۇرقىدەك ئارتۇقچىلىقلارغا ئىگە بولۇشى ئاللانىڭ ئاتاسى-دۇر. ئاللا يېتەرلىككى، ئۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ. ئاللا خالىغان ئادەمگە ئىلىم ئاتا قىلىدۇ، ئىلىم ئاتا قىلىنغان ئادەم كوپ ياخشىلىققا ئىگە بولغان بولىدۇ.

ئى ياخشى بۇرادەر! 3ـقېتىم نەشر قىلىنغان بۇ كىتاۋنىنى سىزگە زور ھورمەت بىلەن تونۇشتۇرماقچىمەن. بۇ كىتاپ ئىمام

بۇخارى، شەيخ قەستەلانى (ئاللا بۇلاردىن رازى بولسۇن)دىن ئىبارەت ئىككى ئالىمنىڭ يازغان ئىككى ئەسىردىن تاللاپ ئېلىنغان سەھھە ھەدىسلەرنى ۋە شەرھىلەرنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ كىتاپ ئۇلارنىڭ قالدۇرغان بىر ياخشى خىزمىتى ۋە قىزىلگۇلى ھىساپلىنىدۇ. بۇ كىتاپنىڭ باغچىسىغا كوز يۇگۇرۇتۇپ چىقىپ، ئۇنىڭ كولىلىرىدە ئەقلىگىنى سۇغارغىن، تەبىئىگىنى ئۇنىڭ باغچىسىدا ئوتلاتقىن، ئۇنىڭ قۇياشىدىن ئىلىم نۇرلىرىنى ئالغىن، ئۇنى تەلەپكارلاردىن ئايىما، قىزىقمىغانلارنىڭ ئالدىدا خار قىلما. بۇ كىتاپ قىزىلگۇللىرى پورەكلەپ ئېچىلغان باغچىدۇر، شايى-كىمخاپتىن تىكىلگەن ھەشەمەتلىك كىيىملەرگە ئورالغان مەڭزى قىزىل نازىنىن رەنا قىزدۇر. بۇ كىتاپنى يالغۇزلۇغۇڭدا ھەمرا، زېرىكىنىگىدە ئىچ پۇشۇغى، غەم-قايغۇدا قالغىنىڭدا شاتلىق بېغىشلىغۇچى، خالى جايىدا بولغىنىڭدا سىرداش، سەپىرىڭدە يولداش، ئويۇڭدە بولغىنىڭدا ئۇلپەت قىلۋالغىن. چۇنكى ئۇ سەن ئۇچۇن كويۇنگۇچى خوشنا، خاپىلىغىڭنى ئالغۇچى سوھبەتداش، ئىتائەتچان مۇئەللىم، كەمتەر ئۇستاز ۋە ئىشەنچلىك رەھبەردۇر، توغرا يولغا يېتەكلىگۇچىدۇر، دائىمى بەختكە ئېرىشتۇرگۇچىدۇر. بۇ كىتاپنى «سەھھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى» دەپ ئاتىدىم. بۇ كىتاپ «سەھىھۇلبۇخارى»دىن تاللاپ ئېلىنغان ھەدىسلەر توپلىمىدۇر. بۇخارىنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ جىمىسى جلۇىدار مەرۋايىتلارغا، جەۋھەرلەرگە ئوخشايدۇ، نۇر چېچىپ تۇرغان قۇياشقا ۋە بەخت يۇلتۇزلىرىغا ئوخشايدۇ. مېنىڭ بۇ كىتاۋىم ئەنە شۇ «سەھھۇلبۇخارى»دىن تاللاپ ئېلىنغانلىغى ئۇچۇن، ئۇنىڭ شەرىپىدىن كىتاۋىمنىڭ ھەسسىدار ئىكەنلىگىگە ئىشىنىمەن. بۇ قىممەتلىك غەزنىدىن ۋە بىباھا گوھەرلەردىن ھەر بىر مۇسۇلمان ئويىنىڭ

خالی بولماسلىغىنى ئۇمىت قىلىمەن. ئاللانىڭ رەھىمەت قىلىپ مول ساۋاپ بېرىشىنى، ئىشىنىڭ ئاخىرىدا بىزنى بەختكە ۋە ئوزىنىڭ رازىلىغىغا ئېرىشتۇرۇشىنى تىلەيمەن. كىتابىنى تۇزۇشتە، ئالدى بىلەن ھەدىسلەرنىڭ ئوزىنى بەردىم، ئاخىرىغا بىر سىزىق تارتىپ، سىزىقنىڭ ئاستىغا ھەدىسلەرنىڭ شەرھىنى بەردىم. كىتابخانلارنىڭ ئېلىنىغان ھەدىسلەرنىڭ ئەسلىگە مۇراجەت قىلىشتا ۋاقىتنى زايا قىلىپ قويماسلىغى ۋە مالال بولۇپ قالماسلىغى ئۈچۈن، بۇ كىتاپ «سەھىھۇلبۇخارى» تەرتىۋى بويىچە تۇزۇلدى. ھەدىسنىڭ قايسى باپتىن ئېلىنغانلىغىنى بىلىش ئۈچۈن ھەدىسلەرنى رەقەم بىلەن بەردىم. ئىمام بۇخارى قايسى ھەدىسنى قايسى باپتا بەرگەن بولسا، بۇ كىتابتىمۇ شۇنداق بېرىلدى. مېنىڭ بۇ كىتابىنى ئىشلەشتىن مەقسىدىم كىتابۇمىدىن پايدىلىنىدىغان پاك ئىخلاسمەن ياخشى ئادەملەرنىڭ مېنىڭ ھەققىمدە قىلىدىغان، ئولگەندىن كېيىن قەۋرەمدە پايدىسى تېگىپ تۇرىدىغان دۇئاسىنى ئۈمىت قىلىشتىلا ئىبارەت. بۇ ئىشىنىڭ باشقىلارنىڭ ماختىشىغا ئېرىشىش ياكى پۇل تېپىش ياكى شوھرەت قازىنىش مەقسىدىدە بولۇشىدىن خۇدا ساقلىسۇن. بۇ خىزمىتىمنىڭ خالىس، خۇدالىق ئۈچۈن بولۇشىنى ۋە نازۇ-نېمەتلىك جەننەتكە كېرىشىمگە سەۋەپ بولۇشىنى پۈتۈن كۈچ-قۇدرىتىم بىلەن ئاللادىن تىلەيمەن ۋە ئىلتىجا قىلىمەن. ئاللا ھەققەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە رەھىمدىلدۇر، خالىغانلارغا مەرھەمەت قىلغۇچى، دانا، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. بىزنى ئىمانغا ھىدايەت قىلغان ئاللاغا مىننەتدارلىق بىلدۇرىمىز. بىزنى ئاللا توغرا يولغا يېتەكلىمىگەن بولسا، ھىدايەت تاپمىغان بولاتتۇق.

مۇرادىمغا مۇۋاپىق خەيرلىك ئىش
پۈتۈپ چىقتى، ئەمەسمەن قىلچە مەغرۇر.
ساۋاپ ئىزدەپ خۇدانىڭ رەھمىتىدىن،
دۇرۇد ئېيتاي رەسۇلۇللاغا بىر قۇر.

يولداش كىتاپخانىدىن خاتا بولۇپ قالغان ياكى قەلىمىم سەۋەن كەتكەن تەرەپلىرىنى كەچۈرۈشنى ئۈمىت قىلىمەن.

ئاقلىمايمەن ئۆزەمنى چۈنكى ئاجىز ئىنسانمەن،
ساقلىمسا خۇدايىم خاتالىقتا سەرسانمەن.

ئاللا ماڭا كۈپايە قىلسۇ، ئۇ نىمە دىگەن ياخشى يولەنچۈك.
ئاللانىڭ پەزلى كوپ، ئۇ ماڭا نۇسرەت بەرگۈچى، ھەممىگە قادىر،
مېنىڭ دۇئايىمنى ئىجابەت قىلىشقا لايىقتۇر. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيىھىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابائىلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولسۇن. بۇ كىتاپ تولۇن ئايدەك تاماملانغان ۋە خۇش پۇراق چاچقان چاغدا، بىسمىللانى تىلىمغا جارى قىلىپ دۇرۇد ئېيتىپ، توۋەندىكى قەسىدىنى يازدىم:

مۇسۇلمانلار، قولۇمدا پۈر باھا قىممەت كىتاۋىم بار،
بۇخارىنىڭ سەھىھىدىن* گوھەرلەردۇركى بەك داڭدار.
بېغىشلاپ شەنىگە تىزدىم شېئىردىن ئۈنچە-مارجانلار،
گوھەر قويغان بىلەيزۈكتەك كىشىنىڭ زەۋقىنى قوزغار.
نەدۇر ئالتۇن گۈزەللىكتە بۇ توپلام ئالدىدا ھەيھات،
يېتەلمەس ھەم ئۇنىڭ ھوسنىگە زىبا نازىنىن-دىلدار.

* «سەھىھۇلبۇخارى» كوزدە تۇتۇلىدۇ. ــ ت.

بېيتتى شۇ كتاپ شەرھنى قەستەلانى* بىر-بىرلەپ،
دېڭىزدەك كاتتا-چوڭقۇر مەنسلەرنى كەڭ قىلىپ ئىزھار.
خۇداغا شۈكرىكىم مەيدانغا كەلدى بۇ گۈزەل نۇسخا،
ھەدىسلەرنىڭ ئاساسى چىقتى ساغلام تاللىنىپ تەكرار.
يورۇق يۈلتۇز بولۇپ قالدى ئۇنىڭ مەزمۇنى بىزلەرگە،
زەلالەت زۇلمتى ئىچرە ئىزىپ قالغانغا يول باشلار.
ئالار مۇندىن مۇسۇلمان تەقۋىدارلار ھەرقاچان مەنپەت،
ھىدايەت يولىدا يانغان مايماق ئۇ نۇر چېچىپ چاقنار.
بۇخارى مەتنىگە** سادىق بولۇپ تاللاپ كوچۇردۇم مەن،
يېنىمدىن قوشمىدىم ھېچ نەرسە، تاللاشتا بولۇپ ھۇشيار.
مېنىڭ بۇ خىزمىتىم تاللاپ ئېلىشتىنلا ئىبارەتتۇر،
تەشەككۇر يا مۇكاپاتقا ئەمەسمەن مۇستەھىق زىنھار.
خۇدا بولدى مەدەتكارىم بۇ ئىشتا ئېپتىخارىمدۇر،
تېپىلماس مەندە ھېچ خىسلەت، مېنىڭدىن بولما مىننەتدار.
جىمى ئارتۇقچىلىقلار قۇدرىتى چوڭ تەڭرىگە خاستۇر،
بۇخارى شەنگە مەنسۇپ پەزىلەتلەر ھامان بىسيار.
ھەمىشە ھەي مۇسۇلمان تەرك ئەتمە ئەمرى-مەرۇپنى،
كى غاپىل بەندىلەر بولسۇن بۇنىڭدىن ئويغىنىپ بىدار.
ھەدىس-سۇننەتكە خىزمەت قىل قىلىپ تەبلىغ ئۇنى تاكى
مۇسۇلمانلار ئارا ئەڭ كەڭ تارالغاي سۇننىتى مۇختار.***

---

* «سەھىھۇلبۇخارى»غا شەرھى يازغان ئىمام قەستەلانى كوزدە تۇتۇلدۇ. — ت.

** مەتنى — تېكست مەنسىدە. — ت.

*** مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننىتى. — ت.

هەدىسلەر روھىنى سىڭدۈر كىشىلەر قەلبىگە ھەتتا،
سائادەت ئەسىرى*، دىندارلىق زامانى ئەسلىگە قايتار.
ئەدەپ ـ ئەخلاق گۈلدۈر بۇ ئىچىلغان زەمىۇ پورەكسلەپ،
ئاۋايلاپ ـ پەپلەپ ئوستۇر ئۇ توزۇپ كەتمىسۇن بىكار.
قاساۋەتسلىك** دىلىڭنى پاكلىغىن، بۇ باغدا يايراتقىن،
يېتىلگەن مۇنىلىك باغ بۇ، مۇنەتتەر يىلدىسىڭ ھەر بار.
ئىلاھىم، ئىلتىجا ئەيلەپ تىلەيمەن مەغپىرەت سەندىن،
تىلەيسمەن كەڭتاشا تۇرمۇش، جاھاندا قىلمىغايسەن خار.
ساڭا سۇندۇم كىتاۋىمنى يېزىپ ئىخلاس بىلەن يا رەب،
كەرەم ئەيلەپ قوبۇل قىلغىن مۇنەللىپتىن ئىبتى ئەممار.
رەھىم ئەيلەپ ئۇنى تىرگۈز مەنەلىەبرار*** قىيامەتتە،
نېسىپ ئەيلە ئاڭا جەننەتنى تەجرى تەھتەھەلئەنھار.****

بۇ كىتاپ ھىجرىيسىنىڭ 1341 ـ يىلى (مىلادى 1922) 1 ـ قېتىم نەشر قىلىنغان. 1345 ـ يىل شەۋۋال ئېيىنىڭ 10 ـ كۈنى 2 ـ قېتىم نەشر قىلىنغان. 1348 ـ يىل زۇلھەججە ئېيىنىڭ 8 ـ كۈنى 3 ـ قېتىم نەشر قىلىندى.

مىسىر پادىشالىق مەدرىسىلىرىنىڭ
مۇدەررىسى مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە.

---

* مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ ۋە چاريالارنىڭ دەۋرى. ـــ ت.
** قاساۋەت ـــ گۇنا بىلەن دىلى كىرلىشىپ قاتتىقلىشىپ كەتكەن دىگەن مەنىدە. ـــ ت.
*** مەنەلىەبرار ـــ ياخشىلار بىلەن دىگەن مەنىدە. ـــ ت.
**** تەجرى تەھتەھەلئەنھار ـــ ئاستىدىن ئوستەڭلەر ئېقىپ تۇرغان دىگەن مەنىدە. ـــ ت.

ئىمام بۇخارىنىڭ تەرجىمھالى

ئىمام بۇخارىنىڭ ئىسمى ئەبۇ ئابدۇللا مۇھەممەد بولۇپ، ئۇ ئىسمائىلنىڭ ئوغلى، ئىسمائىل ئىبراھىمنىڭ ئوغلى، ئىبراھىم مۇغىرە-نىڭ ئوغلى، مۇغىرە بەردىزبەنىڭ ئوغلى، بەردىزبى بەزىزبەنىڭ ئوغلى ئىدى. ئىمام بۇخارىنىڭ چوڭ بوۋىسى مۇغىرە يەمانى جۇئفى ئىسىملىك مەشھۇر بىر ئادەمنىڭ قولىدا مۇسۇلمان بولغانلىغى ئۈچۈن، ئىمام بۇخارى شۇنىڭغا مەنسۇپ قىلىنىپ جۇئفى دەپ ئاتالغان، بۇخارادا تۇغۇلۇپ ئوسكەنىلىگى ئۈچۈن بۇخارى دېيىلگەن. ئىمام بۇخارى ئەھلى ئىسلامنىڭ يېتەكچىسى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئۇلۇگسىدۇر، ئۇ مۇھەددىس (ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئالىم. ــ ت) لەرنىڭ پىشۋاسى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ سوز-ھەركىتى ھەممە-دىن نوپۇزلۇقتۇر، ئۇ ھەممە ئىبتىراپ قىلغان چوڭ پەزىلەتكە ۋە ناھايىتى مول، ھەقىقى، ساغلام بىلىمگە ئىگە ئىدى. ئىمام بۇخارىنىڭ ئىلىم ۋاراقلىرىدىن ھىدايەتنىڭ پارلاق نۇرلىرى چاقنىدى. ئىرشاد (تۇغرا يولغا يېتەكلەش. ــ ت) مۇنبىرىدىكى ئۇنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى يىمىرىلمەس دەلىللەر بىلەن ياڭرىدى. پەيغەمبەرنىڭ سۈننە-تىنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئۇنىڭ جان كويدۇرۇپ ئىشلىگەن خىزمەتلىرى بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئىسلام ئۇلىمالىرى تەرىپىدىن

بىردەك ماقۇللانـدى.

ئىمام بۇخارى (ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن) (ھىجرىيىنىڭ) 194 ـ يىلى بۇخارادا تۇغۇلدى. ئاتىسىدىن كىچىك قېلىپ يېتىمچىلىكتە ئوستى، ئۇ بالىلىق چاغلىرىدىلا قۇرئان كەرىمنى ياد ئالـدى ۋە ئەرەپ تىلى بىلىملىرىنى پۇختا ئىگەللىدى. ئۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چېغىدىلا ھەدىس ئىلمىنى ئۇگىنىشكە ئىشتىياق باغلىدى. ھەدىس ئىلمىنى 205 ـ يىلى بۇخارا ئولىمالىرىدا ئوقۇشقا باشلىدى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ىبىكەندلىق ئەبۇ ئەھمەد مۇھەممەد ئىبنى يۇسۇپ ئەگ ئاتاقـلىق ئالىم ئىدى. ئىمام بۇخارى ئۇستازى ئەبۇ ئەھمەدنىڭ ھوزۇرىدا بولغان چاغدا، ئۇنىڭ ياد ئېلىپ ئوقۇغان ھەدىسلىرىنىڭ كوپلۇگىدىن، كەم ئۇچرايدىغان زېرەكلىگىدىن ۋە سوز ماھارىتىـدىن ئەبۇ ئەھمەد تەپ تارتاتـتى. ئىمام بۇخارى ياپ ـ ياش تۇرۇپـلا ئون مىڭلىـغان ھەدىسلەرنى ياد ئېلىپ ئوقۇدى. ئىلىم ئەھلىلىرى ھەدىس ئۇگىنىش ئۇچۇن ئىمام بۇخارىنىڭ ئارقىسىدا چېپىپ يۇرۇشەتتى. يول ئۇستىدە كېتىۋاتقان يېرىدە ئۇنىڭدىن ھەدىس ئىلمى تەھسىل قىلغۇچىلاردىن نۇرغۇن ئادەم كېلىپ ئۇنىڭ چورىسىگە ئولىشۋالاتتى.

210 ـ يىلى ئىمام بۇخارى ئانىسى ۋە ئاكىسى بىلەن ھەج قىلىش نىيىتىدە مەككىگە سەپەر قىلدى، ھەج پائالىيەتلىرى تاماملانغانـدىن كېيىن، ئۇ ھەدىس ئىلمى تەھسىل قىلىش ئۇچۇن مەككىدە قېلىپ قالـدى. خۇراسان، جەبەلـئىراق، ھىجاز، مىسىر، شام قاتارلىق كوپلىگەن شەرق مەملىكەتلىرىگە باردى. ئۇ يەرلەرنىڭ ئولىمالىرى ۋە دىنىي ئەربابلىرى ئۇنىڭدىن ھەدىس ئۇگەندى، ھەزرىتى ئىمام ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل (ئىسلام دىنىدىكى مەشھۇر 4 مەزھەپنىڭ بىرى بولغان ھەنبەلى مەزھىبىنىڭ ئاساسچىسى. ـــ ت) شۇلارنىڭ جۇملىسىدىن ئىدى.

ئىمام بۇخارى بولسا ھەزرىتى ئىمام شافىي مەزھىبىنىڭ فىقھى بىلىملىرىنى تولۇق ئىگەللىگەن ئىدى.

ئىمام بۇخارى ئىلمىي جەھەتتىن ئوسۇپ يېتىلگەن ۋە ھەدىسلەرنى ئېنىقلاش جەھەتتە كوڭلىدە زەررىچە غۇبار قالمىغان چاغدا، سەھەر ھەدىس (سەنەدى پەيغەمبەرگە ئۇزلۇكسىز تۇتاشقان ۋە ئىشەنچلىك كىشىلەر تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس. ــ ت) لەرنى غەيرى سەھەر ھەدىسلەردىن ئايرىپ چىقىشقا كىرىشتى، ھەدىسلەرنىڭ تۇرلىرىنى، دەرىجىلىرىنى ۋە ئۇسۇل ـ قائىدىلىرىنى مىسلى كورۇلمىگەن دەرىجىدە پۇختا ئىگەللىدى. ھەتتا بۇ جەھەتتە زامانىنىڭ ئالدىنقى كىشىسى، دەۋرىنىڭ مىسلىسز يەككە ـ يىگانىسىگە ئايلانىدى ۋە يەر يۈزىدىكى ئۇلىمالارنىڭ سەردارى بولۇپ قالدى.

ئۇ «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىنى 600 مىڭ ھەدىس ئىچىدىن تاللاپ، 16 يىل ئىچىدە يېزىپ چىقتى. ھەر بىر ھەدىسنى يازغاندا، ئالدى بىلەن غۇسلى قىلىپ ئىككى رەكئەت نامار ئوقۇپ، شۇ ھەدىس ئۇستىدە ئالـلاتالاغا ئىستىخارە قىلىپ ئاندىن يازاتتى. ئۇ، كىتابنى ئاللا بىلەن مېنىڭ ئارامدا دەلىل ـ ئىسپات قىلدىم، دەيتتى. «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋى تەكرارلانغانلىرى قوشۇلۇپ 9 مىڭ ھەدىسنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ھەدىسلەرنىڭ بىر قىسمى مەنە جەھەتتىنلا تەكرار ھىساپلىنىدۇ. ھەدىس ساھەسىدە «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىدىنمۇ دۇرۇس كىتابنىڭ يوق ئىكەنلىگى توغرىسىدا ھەدىس ئالىملىرىنىڭ پىكرى بىردەك. ئالىملار بۇ كىتابقا شەرھى يېزىش، ئۇنى قىسقارتىش، تالـلاپ ئېلىش ۋە باشقىچە تەرتىپتە تۇزۇش جەھەتلىرىدە سانسىز ئىشلارنى ئىشلىدى. ئالـلانىڭ ئەزەمىتى ۋە بۇيۇكلۇگى ئالدىدا بوي ئېگىپ تۇرغان، ئوزىنىڭ بىلىمسىزلىگى ۋە

ئاجىزلىغىغا ئىقرار كەمتەرىن پەقىر مۇستەفا ئىبنى مۇھەممەد ئەمارە مەزكۇر ئولىمالارنىڭ ئەڭ ئەدناسى بولۇپ، «سەھىھۇلبۇخارى»دىن ئىبارەت بۇ مەقبۇل كىتابتىكى رەسۇلۇللانىڭ سوزلىرىدىن 700 ھەدىسنى تاللاپ ئالدىم. شۇنداقلا «سەھىھۇلمۇسلىمدىن تاللانمىلار» دىگەن كىتاۋنمغىمۇ رەسۇلۇللانىڭ سوزلىرىدىن 2 مىڭ ھەدىسنى تاللاپ كىرگۈزگەن ئىدىم. مەن خۇددى پاراخوتلىرى گوھەرلىرى بىلەن تولغان، دولقۇنلىرى تەپەككۇر كېمىلىرى بىلەن ئوينىقىشىپ تۇرغان شىرىن سۇلۇق دېڭىزغا ئوخشايدىغان «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىدىن قېنىپ ئىچتىم، ئۇنىڭ مۇئەتتەر بويىنى يىلدىدىم، مۇسى بىلەن ئوزۇقلاندىم. يېشىلمىگەن نۇرغۇن مەسىلىلەر ئىمام بۇخارىنىڭ شۇ كىتاۋىنىڭ بەرىكىتىدىن روشەنلىشىپ، ئۇلار ئۇستىدە قانائەت ھاسىل قىلدىم، ۋەزىنەسەھەتلەرنى بايان قىلىشتا ئەڭ چوڭ موجىزە، ئىخچام، مەزمۇنلۇق ھىكمەتلەرنى بايان قىلىشتا غايىۋى دەرىجە ھىساپلانغان بىر كىتاپنى مەيدانغا قويدۇم. بۇ كىتاپ دۇردانىلىرىنىڭ كوپلۇگى، پايدىسىنىڭ مولۇغى بىلەن مىسلىسىز بولۇپ چىقتى. رىۋايەتچىلەر شۇنى مۇقىملاشتۇردىكى، بۇ كىتاپنىڭ مەنبەسى شىرىن بولغانلىقىتىن، ئۇ ئىپاردىن ئىشلەنگەن قارا سىيا بىلەن كافۇر (بىر خىل خۇش پۇراقلىق نەرسە.ـــت) دىن ياسالغان ئاق قەغەز ئۇستىگە يېزىلغىقا، نۇردىن ئېشىلگەن يىپ بىلەن ئاي يۇزلۇك پەرىلەرنىڭ بويۇنلىرىغا ئېسىلىشقا ھەقلىقتۇر. ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئومۇر بويى شەھەرلەرنى ئايلىنىپ يۇردى. باغداتتىمۇ، نىسابوردىمۇ ۋە باشقا شەھەرلەردىمۇ بولدى. ئاخىردا يۇرتىنى سېغىنىپ قايتىپ كەلدى. بۇ يەردە ئۇ قۇرئانىنى مەخلۇق دەيدىغان پىتنىگە دۇچ-كەلدى. بۇ مەسىلدە ئۇ ئوتتۇرا يول تۇتۇپ: قۇرئاننىڭ لەفزى

ۋە خېتى مەخسۇقتۇر. ئالىلاتائالانىڭ زاتىدا ئەزەلدىنلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان كالامۇللانىڭ ئوزى ئەزەلى بولۇپ، ئەلۋەتتە مەخلۇق ئەمەس دەپ قارىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇخارانىڭ ھاكىمى كىشىلەرنى ئىمام بۇخارىغا قارشى تۇرۇشقا قوزغاپ، ئۇنى بۇخارادىن ھەيدەپ چىقاردى. ئىمام بۇخارى ھىجرىيىنىڭ 256-يىلى سەمەرقەنتتىن ئۇچ فەرسەخ (بىر فەرسەخ 6.24 كىلومېتىرغا تەڭ. ــ ت) نېرىدىكى خەرتەڭ دېگەن يېزىدا يول ئۇستىدە قازا تاپتى. ئىمام بۇخارى ئون ئۇچ كۈنى كەم ئاتمىش ئىككى يىل ياشىدى.

ئاللا ئۇنىڭغا كوپ رەھمەت قىلغاي، ئۇنىڭ خادىمى (مۇئەللىپ ئوزىنى دېمەكچى. ــ ت) مۇستەفانىمۇ مەھشەرگاھدا ئۇنىڭ يېنىدا قىلغاي ۋە ئۇنىڭغا كەڭ جەننىتىدىن ئورۇن بەرگەي. ئىلاھىم، سېنىڭ رازىلىغىڭ ئۈچۈن مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بۇ كىتابنى تارقىتىشقا ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بەركاتى يۇزىسىدىن مەدەت قىلغايسەن. سېنىڭ ماڭا رەھمەت قىلىشىڭ، كەچۈرۈشىڭ ۋە رازى بولۇشىڭدىن باشقا، ھېچ ئادەمدىن بۇ ئىشىم ئۈچۈن مۇكاپاتقا ۋە تەشەككۈرگە ئېرىشىشنى خالىمايمەن. رەببىم، مېنى ئوزەڭ يارانقان نەرسىگە خاس قىلغىن، مېنى كېپىل بولغان نەرسەگىدىن باشقا ئىش بىلەن شۇغۇللاندۇرمىغىن. مېنى مەھرۇم قىلمىغىن، ھالبۇكى، سەندىن سوراپ تۇرۇپتىمەن، ماڭا ئازاپ قىلمىغىن، ھالبۇكى، سەندىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىپ تۇرۇپتىمەن. رەببىم، سېنى پاك دەپ ھىساپلايمەن، ساڭا بولغان مەدھىيىلەرنى تۇگىتىپ بولالمايمەن، ئۇزلۇكسىز مەدھىيىلەر، ئىزچىل تەشەككۇرلار ساڭا مەنسۇپ. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولغاي.

ئۇستاز قەستەلانىنىڭ تەرجىمھالى

پەيغەمبەرلەر سەردارىنىڭ ھەدىسلىرىنى شەرھىلىگۈچى، ئىسلام دىنىنىڭ زىننىتى، ئوتكۇر زېھنىلىك، تەقۋادار، ئاتاقلىق ئالىم قەستەلانىنىڭ ئىسمى ئەھمەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ئەبى بەكرى ئىبنى ئابدۇلمەلىك ئىبنى ئەھمەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ھۇسەين ئىبنى ئەلى بولۇپ، قاھىرىنىڭ قەستەلانى دېگەن جايىدىن. ئۇ شافىي مەزھىبىدە ئىدى. مەرھۇم قەستەلانى ھىجرىيىنىڭ 851 - يىلى زۇلقەئدە ئېيىنىڭ 22 - كۈنى مىسىردا دۇنياغا كەلگەن. ئۇ بىرمۇنچە كىتاپلارنى، جۇملىدىن شاتىبىيە كىتاۋىنى ياد ئېلىپ ئوقۇغان. بۇرھان ئەجلۇن، جەلال كەبىر، ئۇستاز خالىد ئەزھەرى، ھاپىز سەخاۋى، شەيخۇلئىسلام (بىر خىل دىنىي مەرتىۋە بولۇپ، ئىسلامنىڭ پىشۋاسى مەنىسىدە. ــ ت) زەكەرىيا ئەنسارى قاتارلىق ئالىملاردا ئوقۇغان، قەستەلانى ئېھتىياجنى قاندۇرىدىغان بۇ مۇكەممەل شەرھىنى يېزىپ چىققان. ھەدىسلەرنىڭ مەنىسىنى ھاۋادىنمۇ نازۇك، سۇدىنمۇ شىرىن جۇملىلەر بىلەن ئەستايىدىل بايان قىلغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كەڭ ئىلىم دېڭىزىغا، پەزلى ۋە ئېپتىخارنىڭ قىبلىسىگە ئايلانغان، پەزىلەت ۋە خىسلەتلەرنىڭ چوققىسىغا مىنگەن. ئۇنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى يورۇق يۇلتۇزلاردەك ئاشكارا بولدى. ئۇ يازغان گۈزەل شەرھى مېنىڭ گال زېھنىمگە يارىدەم بېرىپ، ئۇنى ئوتكۇر قىلىچتەك ئىتتىك قىلىۋەتتى، شۇنداق قىلىپ، مەن ھەدىسلەرنى تالاپ چىقىش بىلەن، ھەدىسلەردە ئۇچرايدىغان بىر قىسىم قىيىن سۆزلەرنىڭ ۋە يوشۇرۇن مەنىلەرنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرىنمۇ ئۇنىڭغا قوشۇپ قەستەلانىنىڭ شەرھىدىن

تالـلاپ ئالـدىم. بەتـلەرنىڭ يۇقۇرىسـدا ھەدىسـلەرنى بەردىـم، ئوتتۇرىسغا بىر سىزىق تارتىپ، ئۇنىڭ ئاستىغا ئىزاھاتلارنى بەردىم، ھەدىسلەرنى زىر-زەۋەرلىرى بىلەن، ئىزاھاتلارنى بولسا زىر-زەۋەر-سىز بەردىم. ئىلاھىم، پەقىر بەندەڭنىڭ بۇ خىزمىتىنى قوبۇل قىلىپ، مېنى ئۇلۇغ جامالىڭنى كۆرۈشكە مۇشەررەپ قىلغايسەن.

ئۇسـتاز قەسـتەلانى «سەھـىھـۇلبۇخـارى»غا يازغان شەرھـىنىڭ «ئەلئىسئاد» ناملىق قىسقارتىلمىسىنى ئىشلەپ چىقـقان بولـسىمۇ. بۇ كىتاپ تاماملانماي قالغان. ئۇ يەنە «سەھىھۇلمۇسلىم» كىتاۋىنىڭ ھەج توغرىسىدىكى بابـىنىڭ يېـرىمغىچە شەرھـى يازغان، شۇنىڭـدەك ئۇ «شائىبىيە»، «قەسـىدە بۇردە»لەرگە شەرھـى يازغان. «مەسالـكۇل-ھـۇنەفا»، «مەۋاھـىبۇلـلەدۇنـىيە»، قۇرئانـنىڭ 14 خـىل ئوقۇلۇشى ئۇستىدە يېزىلغان «لەتائـىفۇلئىشارات» دىـگەن كىتاپـلارنى ۋە باشقا ئەسەرلەرنى تەسـنىپ قىلـغان. ئۇ شەيـخ ئىبـراھـىم مەتـبۇلـىنىڭ سوھبىتـىدە بولغان ۋە ئەتىگ جامەسـىدە ۋائىزلىـق ۋەزىپىـسـىدىمۇ بولغان ئىدى. ئۇستاز قەستەلانى ئەينىيەدىكى خانىسدا ھىجرىيىنىڭ 923-يـىلى مۇھەررەم ئېيـىنىڭ بېشىدا پەيشەمـبە كۈنى ئالەمـدىن ئوتـتى. ئۇنىڭ ۋاپات بولغان كۈنى سۇلـتان سەلىمـىنىڭ مـسـىرغا كىرگەن كۈنىگە توغرا كېلىـپ قالغانلىقـتىن، ئۇنى سەھـرا‌غا ئېلىپ چىقىپ دەپنە قىلىش قىيىن بولدى. قەسـتەلانى قانـداقتۇر روھـىي كېسەللىكتەك بىر كېـسەلگە دۇچار بولۇپ قازا تاپـتى. جامەسۇلئەز-ھەرنىڭ يېنىدىكى مەدرىسىگە «سەھىھۇلبۇخـارى»غا شەرھى يازغۇچى ئىمام ئەينىنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىندى. ئالـلاتائالا ئۇلارنى ۋە بىزنى رەھمىتىگە چومدۇرۇپ، جەننەت ئىچىدە دەرقەمتە قىلغاي ۋە ئىسلىم-ئەمەل جەھەتـلەردىـن بىزگە مەدەت بەرگەي، ئى مەدەتـكار ئاللا،

دۇنيامىزنى قوبۇل قىلغىن، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئالىلانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولسۇن.

ئاخايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىۋان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەھلى ھەدىسنىڭ پەزىلەتلىرى توغرىسىدا

ئۇلۇغ ئاللادىن ياردەم، روشەنلىك، تەۋپىق ۋە رازىلىق تىلەيمەن، ئىشىمنىڭ خۇدانىڭ رازىلىغى ئۈچۈن بولۇشىنى تىلەيمەن، ئىلىمىزنى زىيادە قىلىشنى، تائەت-ئىبادەتىمزگە مەدەت بېرىشنى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنى تارقىتىشقا يار-يولەك بولۇشنى تىلەيمەن، مېنىڭ چوڭ مەقسىدىم ئەنە شۇ. ئاللانى پاك دەپ ھىساپلايمەنكى، ئۇ مېنىڭ ئىشەنچىم ۋە يولەنچۇگۇمدۇر. ئىبنى مەسئۇد زەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: "مېنىڭ سوزلىرىمنى ئاڭلاپ ئېسىدە قالدۇرۇپ، ئۇنى باشقىلارغا يەتكۈزگەن ئادەمنى ئاللا شاتلاندۇرغاي، فىقھى سەۋىيىسى توۋەنلەر فىقھىنى ئوزلىرىدىن سەۋىيىسى يۇقۇرى بولغانلارغا يەتكۈزۈشى مۇمكىن." بۇ ھەدىسنى شافىي ۋە بەيھەقى رىۋايەت قىلغان (مەزكۇر ھەدىستىڭ مەنىسى شۇكى، ئۇ ئادەم ئىلىمنى جانلاندۇرۇش ۋە پەيغەمبەرنىڭ سۇننىتىنى گۈللەندۇرۇشكە ھەركەتلەنگەنلىگى ئۈچۈن، ئالىلا مەخسۇس ئۇنى شاتلىقىغا ئىگە قىلدى. پەيغەمبەر ئوزىنىڭ كىشىلەر بىلەن مۇئامىلە قىلىشتىكى

هالغا مۇناسىپ رەۋىشته ئۇنىڭغا خەيرلىك دۇئا قىلدى. كىمكى ئاڭلىغىنىنى ئېسىده تۇتۇپ، ئۇزگەرتمەي، شۇ پېتى باشقىلارغا يەتكۈزسە، گويا ئۇ ئادەم مەنىنى يېپ-يېڭى قىلغان بولىدۇ. بۇ ھەدىسته فىقهى دىگەن سوز تىلغا ئېلىنسا، ئىلىم دىگەن سوز تىلغا ئېلىنماسلىغى يەتكۈزگۈچىنىڭ ئىلىمسىز ئەمەسلىگىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر، چۈنكى فىقهى دىگەن قىياس ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان نازۇك ئىلىملەرنى بىلىشتىن ئىبارەت. مۇبادا يەتكۈزگۈچى ئىلىمسىز دىيىلگەن بولسا، يەتكۈزگۈچىنىڭ نادانلىغى كېلىپ چىقاتتى، يەنى فىقهى سەۋىيىسى تۇۋەنلەر ئۇزلىرىدىن فىقهى سەۋىيىسى يۇقۇرى بولغانلارغا چۈشەنمەي تۇرۇپ يەتكۈزۈشى مۇمكىن دىگەن مەنه چىقىپ قالاتتى).

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "ئى ئاللا، مېنىڭ خەلپىلىرىمگە رەھمى قىلغىن" دىدى. بىز: ئى رەسۇلۇللا، سېنىڭ خەلپىلىرىڭ كىملەر بولىدۇ؟ دەپ سورىدۇق، رەسۇلۇللا: "مېنىڭ خەلپىلىرىم مېنىڭ ھەدىسلىرىمنى رىۋايەت قىلىدىغان ۋە كىشىلەرگە ئۆگىتىدىغان ئادەملەردۇر" دىدى. بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان. شۇبھىسىزكى، مۇسۇلمانلارغا سادىق بولۇش يۇزىسىدىن، ئۇلارغا سۇننەتلەرنى يەتكۈزۈش پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋەزىپىلىرى جۈملىسىدىندۇركى، پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالامى بولغاي. كىمكى بۇ ۋەزىپىنى ئادا قىلىدىكەن، ئۇ رەسۇلۇللانىڭ خەلپىسى بولغان بولىدۇ. پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا ئاللانىڭ سالامى بولغاي) نىڭ ئوز دۇشمەنلىرىنى تاشلىۋېتىشى ۋە ئۇلارغا نەسىھەت قىلماسلىغى لايىق بولمىغىنىدەك، ھەدىس تەھسىل قىلغۇچى ۋە

سۇننەتنى يەتكۈزگۈچىلەرنىڭ ئوز دوستلىرىغا ئۇگىتىپ، دۇشمەنلىرىگە ئۇگەتمەسلىگى ياخشى ئەمەس. ھەدىسنى تارقىتىش سۇننەت ئالىملىرىنىڭ ئەڭ چوڭ مەقسىدى بولۇشى كېرەك. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوز ھەدىسلىرىنى يەتكۈزۈش توغرىسىدا: "مەندىن بىرەر ئايەت بولسىمۇ يەتكۈزۈڭلار" دىگەن، بۇنى مەرھۇم ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان. مەزھەرى ئۇ ھەدىسنى: مېنىڭ ھەدىسلىرىمنى ئاز بولغان تەقدىردىمۇ يەتكۈزۈڭلار، دىگەن بولىدۇ دەپ چۈشەندۈرىدۇ. مەرھۇم بەيزاۋى: ھەدىستە بىرەر ھەدىس بولسىمۇ دىيىلمەي، بىرەر ئايەت بولسىمۇ دىيىلىشىدىكى سەۋەپ شۇكى، بۇ سوزدىن ھەدىسنى يەتكۈزۈشكە بۇيرۇغانلىغى تېخىمۇ ئىپادىلىنىدۇ. چۈنكى قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ كەڭ تارالغانلىغى ۋە ئۇنى ياد ئالغۇچىلارنىڭ كوپ بولغانلىغىدىن، ئاللا ئۇنى يوقلىپ كېتىش ۋە ئوزگەرتىلىپ كېتىشتىن ساقلاشقا كېپىللىك قىلغان، دەيدۇ. ئۇلۇغ، پاك ئالىلانىڭ رازىلىغىنى تىلەش، دىنغا، مۇسۇلمانلارغا خىزمەت قىلىش ۋە ھەممە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەۋزەلى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سۇيۇش يۇزىسىدىن، بۇ ھەدىسلەرنى تاللاپ چىقىپ ۋە نەشر قىلدۇرۇپ، جاھاننىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقىتىشىمغا، ئارقىدىنلا «سەھىھۇل-مۇسلىم» كىتاۋىدىن 2 مىڭ ھەدىسنى تاللاپ توپلام قىلىپ چىقىشىمغا تۇرتكە بولغان نەرسە ئەنە شۇ ھەدىستۇر.

ئولىمالارنىڭ پىشۋاسى مەرھۇم ئىمام مالىكنىڭ ئېيتىشىچە: پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالامىرى بولغاي) دىن قىيامەت كۈنى دىنغا دەۋەت قىلغانلىغى سورالغىنىدەك، ئولىمالار-دىنمۇ دىنىي ئىلىملەرنى يەتكۈزگەنلىگى سورىلىدۇ. سۇفيان سەۋرى: ئاللانىڭ رازىلىغىنى كوزلىگەنلەرنىڭ شۇغۇللىنىشى ئۇچۇن ھەدىس

ئىلمىدىن ئەۋزەل ئىلمىنىڭ بارلىغىنى ئۇقمايمەن، كىشىلەر ھەتتا ئوزلىرىنىڭ يىمەك-ئىچمەك ئىشلىرىدا ھەدىس ئىلمىگە مۇھتاج بولىدۇ. ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللىنىش پەرز كۇپايە (بىر قىسىم مۇسۇلمانلار ئادا قىلسا، قالغانلارنىڭ گەدىنىدىن ساقىت بولىدىغان پەرز. ــ ت) بولغانلىغى ئۇچۇن، ئۇ نەپلى نامازۇە نەپلى روزىدىن ئەۋزەل ھىساپلىنىدۇ، دىگەن.

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: "ھەدىس ئىلمىنى ھەر ئەۋلاتنىڭ ھەققانى كىشىلىرى ئۇستىگە ئالىدۇ. ئۇلار ساختىپەزلەرنىڭ ئوزگەرتىش كىرگۇزۇشىنى، بۇزۇقلارنىڭ رەتكۇزلىتىلىرىنى ۋە نادانلارنىڭ بۇرمىلاشلىرىنى رەت قىلىدۇ." بۇ ھەدىسنى ساھابىلەردىن بىر تۇركۇم كىشى رىۋايەت قىلغان. مەرھۇم نەۋەۋى «تەھزىب» ناملىق كىتاۋىنىڭ بېشىدا: بۇ بولسا ھەدىس ئىلمىنى قوغداش، مۇھاپىزەت قىلىش ۋە راۋىلىرىنىڭ توغرىلىغى ھەققىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەرگەن بىشارەتتۇر، دەيدۇ. ئالىلاتائالا ھەر بىر ئەسىردە ھەدىس ئىلمى ئۇچۇن، ئۇنى ئۇستىگە ئالىدىغان، ئۇنىڭغا ئوزگەرتىش كىرگۇزۇپ يوقىتىۋېتىشنى رەت قىلىدىغان ھەققانى ئەۋلاتلارنى يەتكۇزۇپ بېرىدۇ. مانا بۇ ھەر بىر ئەسىردىكى ھەدىس ئىلمىنى ئۇستىگە ئالغۇچىلارنىڭ ئادىللىغىنى ئوچۇق كورسىتىپ بېرىدۇ. خۇداغا شۇكرى، ئەمەلدىمۇ شۇنداق بولدى. بۇ، پەيغەمبەرلىكنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇر، بىر قىسىم پاسىق ئادەملەرنىڭ ھەدىس ئىلمىدىن ئاز-تولا بىر نەرسە بىلىشى ئۇنىڭغا نۇقسان يەتكۇزمەيدۇ. مەزكۇر ھەدىس پەقەت ھەدىس ئىلمىنى ھەققانى ئادەملەرنىڭلا ئۇستىگە ئالىدىغانلىغىدىن بىشارەت بېرىدۇ. بۇنىڭدىن ئۇلاردىن باشقىلار

ھەدىستىن ھىچ نەرسە ئۇقمايدۇ، دىگەن مەنە چىقمايدۇ. شۇنىسى بارکى، پاسىقلارنىڭ ھەدىس ئىلمىدىن بىلگەنلىرى ئۇلار ئەمەل قىلمىغانلىغى ئۈچۈن ھەقىقى ئىلىم ھىساپلانمايدۇ. ئىمام شافىي بۇ ھەقتە: ھەقىقى ئىلىم تەقۋىدارلىق بىلەنلا بولىدۇ، ئەقىل دىگەن ئەدەپ بىلەنلا بولىدۇ، دەيدۇ.

ئىبنى قەتتان: دۇنيادا بىدئەتچىلەرلا بولىدىكەن، ئۇ ئەھلى ھەدىس (ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ــ ت)نى يامان كورىدۇ، دەيدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىسمۇ ئەھلى ھەدىسنىڭ شەرەپلىك ئىكەنلىگىنى كورسىتىپ بېرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "قىيامەت كۈنى ماڭا ئەڭ يېقىن بولىدىغان كىشىلەر ماڭا ئەڭ كوپ دۇرۇد ئېيتىدىغان ئادەملەردۇر" دىگەن. ئىبنى ھىببان ئۇزىنىڭ «سەھىھى ئىبنى ھىببان» دىگەن كىتابىدا مەزكۇر ھەدىس توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: قىيامەت كۈنى رەسۇلۇللاغا ئەڭ يېقىن تۇرىدىغان ئادەملەرنىڭ ئەھلى ھەدىس ئىكەنلىگى بۇ ھەدىستە ئوچۇق بايان قىلىندى، چۈنكى مۇسۇلمانلار ئىچىدە ئەھلى ھەدىستىن كوپ دۇرۇد ئېيتىدىغانلار يوق.

يەنە ئەبۇلىيۇمنى ئىبنى ئەساكىر: بۇ بىشارەت بىلەن ئەھلى ھەدىس (ئاللا ئۇلارنىڭ سانىنى كوپ قىلسۇن) كە مۇبارەك بولسۇن، ئاللاتائالا مۇشۇ چوڭ شاراپەت بىلەن ئەھلى ھەدىسكە بەرگەن نېمەتلىرىنى تولۇقلاپ بەردى، خۇدا خالىسا ئۇلار قىيامەت كۈنى رەسۇلۇللاغا ئەڭ يېقىن ئادەملەر بولۇپ، رەسۇلۇللانىڭ شاپائىتىگە ئەڭ ئالدىدا ئېرىشىدىغانلاردۇر، چۈنكى ئۇلار پەيغەمبەرنىڭ نامىنى قەغەزلەردە مەڭگۈ قالدۇرىدۇ، كوپ قىسىم ۋاقىتلىردا پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىنى ئۆگىنىپ، يەتكۈزۈپ ۋە مۇزاكىرە قىلىپ، رەسۇ-

لۇللاغا ئۇزلۇكسىز دۇرۇد ئېيتىپ تۇرىدۇ، خۇدا خالىسا پىرقە ناجىيە (مەسلىگى، تۇتقان يولى توغرا بولۇپ، ئاللانىڭ دەرگاھىدا نىجات تاپقۇچى گۇرۇھ. ــ ت) ئەنە شۇلار بولغۇسى، دەيدۇ. پاك ئاللا بىزنى شۇلار-نىڭ قاتارىغا كىرگۈزۈپ، قىيامەت كۈنى شۇلارنىڭ توپىدا قىلغاي، بىزنى توغرا يولغا مۇۋەپپەق قىلغاي، بىزگە ياخشىلىق ۋە بەخت ئاتا قىلغاي. ئى ئاللا، مېنىڭ بۇ ئىشىمنى قوبۇل قىلىپ مەدەت بەرگەي-سەن. ئىمام بۇخارىدىن ۋە ئۇستاز قەستەلانىدىن ئاللا رازى بولغايكى، ئۇلار مېنىڭ بۇ ئەمگىمنىڭ مەنبەسى ۋە كىتاۋىمغا كورىكەم-لىك بېغىشلىغۇچىلاردۇر. "قۇدرەتلىك رەببىڭ مۇشرىكلەرنىڭ قىلغان توھمەتلىرىدىن پاكتۇر. پەيغەمبەرلەرگە سالام بولسۇن، بارلىق ھەمدۇ-سانا ھەممە ئالەمنى پەرۋىش قىلغۇچى ئاللاغا مەنسۇپ." (سۇرە سافقات، 180 ــ، 181 ــ، 182 ــ ئايەتلەر. ــ ت) "ئى ئىنسانلار، سىلەرگە رەببىڭلار تەرىپىدىن ھىكمەتلىك ۋەز-نەسىھەتلەر بىلەن تولغان، دىلىڭلاردىكى شەك-شۇبھىلەرگە شىپا بولىدىغان، مومىنلەر ئۈچۈن ھىدايەت ۋە رەھمەت بولغان قۇرئان چۈشتى، ئى مۇھەممەد، ئېيتقىنكى، مومىنلەر ئاللادىن بولغان پەزلى مەرھە-مەتتىن شات بولۇشسۇن، بۇ ئۇلارنىڭ يەققان مالىدىن ياخشى-دۇر." (سۇرە يۇنۇس، 57 ــ 58 ــ ئايەتلەر. ــ ت)

تۇزگۇچى: مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە.

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامغا كەلگەن ۋەهىنىڭ باشلىنىشى توغرىسىدا

مومىنلەرنىڭ ئانىسى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق سۆزلەيدۇ، ھىشام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامدىن: ئى رەسۇلۇللا، ساڭا ۋەھيى قايسى رەۋىشتە كېلىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇنىڭغا جاۋابەن: ۋەھيى ماڭا گاھىدا قوڭغۇراق ئاۋازىدەك جاراڭلىق كېلىدۇ، بۇ خىلى ماڭا ئەڭ قىيىن تۇيۇلىدۇ، پەرىشتە مەندىن ئايرىلىدۇ-دە، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئېسىمگە ئېلىۋالىمەن، گاھىدا پەرىشتە ماڭا ئىنسان سۈرىتىدە كورۈنۈپ سوزلەيدۇ، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئېسىمگە ئېلىۋالىمەن، دىدى. ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامغا قاتتىق سوغاق كۈنلەردە ۋەھيى كېلىپ، پەرىشتە ئۇنىڭدىن ئايرىلغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ پىشانىسىدىن چېپىلداپ تەر ئېقىۋاتقانلىغىنى كورگەن ئىدىم①.

ئائىشە يەنە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامغا كېلىدىغان ۋەھيى دەسلۈندە راست چۈشلەردىن باشلانغان، ئۇنىڭ كورگەن چۈشلىرى تاڭ نۇرىدەك روشەن ئىدى. كېيىن ئۇ يالغۇزلۇقنى ياقتۇرۇپ قالدى، ئۇ ھىرا غارىدا ئويگە قايتماي قانچىلىغان كېچىلەر

① بۇ ئەھۋال بىرنېچىدىن، ۋەھيى نازىل بولۇۋاتقاندا قاتتىق چارچاش ھىس قىلغانلىقتىن بولاتتى، چۈنكى ۋەھيى ئىنسانلىنىڭ تەبىئىگە تاسادىپى تۇيۇلىدىغان ئىش: ئىككىنچىدىن، پەيغەمبەرلىك يۈكىنى كوتىرەلەيدىغان قىلىپ چىنىقتۇرۇش يۈزىسىدىن، پەيغەمبەرنىڭ چىداملىقلىغىنى سىناش ئۈچۈن ئىدى.

يالغۇز ئىستىقامەت قىلاتتى، ئىستىقامەتكە چىققاندا ئوزۇقلۇق ئېلىۋالاتتى. ئىستىقامەتتىن بوشىغاندا خەدىچە رەزىيە للاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىپ، ئىككىنچى قېتىم چىقىش ئۇچۇن تەييارلىناتتى. بۇ ئىش ھىرا غارىدا ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىك ۋەھيى كەلگەنگە قەدەر داۋام قىلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىغا پەرىشتە كېلىپ: ئوقۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: پەرىشتە مېنى تۇتۇپ قاتتىق سىقىپ قويۇۋېتىپ، ئوقۇ، دىدى. مەن، ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دىدىم. مېنى ئىككىنچى قېتىم تۇتۇپ قاتتىق سىقىپ قويۇۋېتىپ، ئوقۇ، دىدى. مەن، ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دىدىم. مېنى ئۇچىنچى قېتىم يەنە تۇتۇپ سىقىپ قويۇۋەتكەندىن كېيىن: "ئىنسانىنى ئۇيۇل قاندىن ياراتقان رەببىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇ، ئوقۇغىن، رەببىڭنىڭ كەرەمى كەڭدۇر" دىدى. (سۇرە ئەلەق، 1 ـ، 2 ـ، 3 ـ ئايەتلەر. ـ ت) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەرىشتە بىلەن تۇنجى قېتىم ئۇچراشقاندا پەيدا بولغان قورقۇنچ بىلەن خۇۋەيلىدىنىڭ قىزى خەدىچە (مومنـ لەرنىڭ ئانىسى)نىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىپ، قورقۇنچىسىنى بېسىش ئۇچۇن، مېنى يوگەپ قويۇڭلار، يوگەپ قويۇڭلار، دىدى. ئۇ قورقۇنچىسى تۇگىگىچە يۇگەپ قويۇلدى، ئۇ خەدىچىگە ئەھۋالىنى مەلۇم قىلىپ، ئوزەم توغرىسىدا قورقۇپ قالدىم، دىدى. خەدىچە: ئۇنداق ئەمەس، ئەزبرايىل خۇدا، ئاللا سېنى ھەرگىز رەسۋا قىلمايدۇ، چۇنكى سەن خىش ـ ئەقرىبالارغا شەپقەت قىلىسەن، ئاجىز، بىچارىلەرگە ياردەم قىلىسەن، يوقسۇللارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالىسەن، مېھمانلارنى ياخشى كۇتۇۋالىسەن، بېشىغا كۇن چۇشكەنـ

لەرگە يارەم قىلسەن، دىدى. شۇنىڭ بىلەن خەدىچە ئۇنى تاغىسى-نىڭ ئوغلى ۋەرەقە ئىبنى نەۋفەل ئىبنى ئەسەد ئىبنى ئابدۇل-مۇززانىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. ۋەرەقە جاھىلىيەت دەۋرىدە (ئىسلام دىنى مەيدانغا كېلىشتىن بۇرۇنقى دەۋر. ــ ت) خىرىستىيان دىنىغا كىرگەن ئىدى، ئىبرانى يېزىقىنى بىلەتتى، ئىبرانى يېزىق بىلەن ئىنجىلدىن كوپ نەرسىلەرنى يازاتتى. ئۇ ياشانغان، كوزى ئەما بولۇپ قالغان بوۋاي ئىدى. خەدىچە ۋەرەقەگە: ئى تاغامنىڭ ئوغلى، قېرىندىشىڭنىڭ① ئوغلىنىڭ سوزىگە قۇلاق سال، دىدى. ۋەرەقە يەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى، نېمە بولدۇڭ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا كورگەنلىرىنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بەردى. ۋەرەقە ئۇنىڭغا: ئاللا مۇسا يەيغەمبەرگە چۈشۈرگەن شەرىەت مۇشۇ، ئىسىت، مەن سېنىڭ دىنىغا دەۋەت قىلغان ۋاقىتلىرىڭدا ياش يىگىت بولغان بولسامچۇ، ئىسىت، مەن خەلقىڭنىڭ سېنى يۇرتۇڭدىن ھەيدەپ چىقارغان ۋاقىتىدا ھايات بولسامچۇ، دىدى. رەسۇلۇللا ئەجەپلىنىپ: خەلقىم مېنى يۇرتۇمدىن ھەيدەپ چىقىرارمۇ؟ دىدى. ۋەرەقە: ھەئە، ھەيدەپ چىقىرىدۇ، يەيغەمبەر بولغان ئادەم دۇشمەنلىك بولىدۇ، سېنىڭ دىنىغا دەۋەت قىلغان چاغلىرىڭدا ھايات بولغان بولسام، ساڭا يېقىندىن يارەم قىلاتتىم، دىدى. ئۇزاق ئوتمەي ۋەرەقە ۋاپات بولۇپ كەتتى. ۋەھيى ئۇزۇلۇپ قالدى.

---

① ۋەرەقەنىڭ 3 ـ بوۋىسى رەسۇلۇللانىڭ 4 ـ بوۋىسىنىڭ قېرىندىشى ئىدى.

3) تەقۋدارلىق، ئىمان، ھىدايەت، ئىسلامنىڭ ئەركانلىرى ۋە ئىمان مەسىلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر زەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەندە كۆڭلىدىكى شۇبھىلىك نەرسىلەرنى تەرك ئەتمىگىچە، تەقۋدارلىقنىڭ ماھىيىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ.

ھەزىلە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان ئىكرىمە ئىبنى خالىددىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئىكرىمە ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىسلام دىنى بەش نەرسە ئۈستىگە قۇرۇلغان، ئۇ بولسا: بىر ئاللادىن باشقا ھىچ خۇدا يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ بەرھەق پەيغەمبىرى، دەپ كەلىمە شاھادەت ئېيتىشتىن، پەرز نامازلارنى ئادا قىلىشتىن، زاكات بېرىشتىن، ھەج قىلىشتىن، رامىزان روزىسىنى تۇتۇشتىن ئىبارەت. قۇرئاندا ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "سىلەرنىڭ كۇن چىقتان ۋە كۇن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئوزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى ئاللاغا، ئاخىرەت كۇنىگە، پەرىشتىلەرگە، مۇقەددەس كىتاپلارغا، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، ئاللانى سۇيۇش يۇزىسىدىن خىش-ئەقرىبالارغا، يىتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، مۇساپىرلارغا، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازاتلىقىغا ئېرىشىشكە ياردەم بېرىش، نامار ئوقۇش، زاكات بېرىش، ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇققا، كېسەللىككە ۋە ئۇرۇشقا سەۋرى قىلىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يۇقۇرىدىكى ئەمەلىرنى ئىشلىگۇچىلەر) راستچىل ئادەملەردۇر (مۇسۇلمانچىلىق دەۋاسىدا)،

ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەر دۇر."① (سۈرە بەقەرە، 177 ـ ئايەت. ـــ ت)
"قەدىئەفسلەھەلمۇئمىنۇن" (شۇنداق مومىنلەر نىجاتلىققا ئېرىشتى)
دىگەن ئايەتتە ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىرنەچچە ئايەتتىمۇ مۇسۇلمانلىقنىڭ ئەمەللىرى بايان قىلىنغان.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىمان ئاتىمىش نەچچە شاخچىدىن تەركىپ تاپقان، ھايامۇ② ئىمانىڭ بىر شاخچىسى.

---

① بۇ ئايەت ئىنسانلاردا بولىدىغان كاماللەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئوچۇق ـ يېپىق رەۋىشتە ئوز ئىچىگە ئالغان، ئۇلار كوپ ۋە خىلمۇ ـ خىل بولۇش بىلەن مۇنداق ئۇچ نۇقتىغا يىغىنچاقلانغان: 1) دۇرۇس ئەقىدە، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى "ئاللاغا.....پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈرۈش ئەمەللىرى" دىگەن يەرگىچە سىگىدۇرۇلگەن. 2) كوركەم مۇناسىۋەت، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى "خىش ـ ئەقرىبالارغا.....قۇللارنىڭ ئازاتلىققا ئېرىشىشىگە ئىقتىسادىي جەھەتتىن ياردەم بېرىش ئەمەللىرى" دىگەن يەرگىچە سىگىدۇرۇلگەن. 3) ئوز ئوزىنى تەربىيىلەش، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى "نامازنى ئوقۇش" دىگەن يەردىن ئايەتنىڭ ئاخىرىغىچە سىگىدۇرۇلگەن.

② شەرىەتتە كوزدە تۇتۇلىدىغان ھايا سەت ئىشلاردىن ساقلىنىشقا، ھەقـ دارنىڭ ھەققىنى تولۇق ئادا قىلىشقا تۇرتكە بولىدىغان بىر خىل ئەخلاقتۇر. ھايانىڭ ئالاھىدە تىلغا ئېلىنىشى ئۇنىڭ ئىمانىنىڭ باشقا شاخچىلىرىنىڭ ئورۇنلىنىشىغا سەۋەپ بولىدىغانلىغىدىندۇر. چۇنكى ھايا كىشىدە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە رەسۋا بولۇپ قالارمەنمۇ دىگەن قورقۇنچنى پەيدا قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئوبدان ئىشلارنى قىلىپ، ناچار ئىشلاردىن ساقلىنىدۇ. ھايانىڭ مەنىسى ئۇستىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سوزى مۇلاھىزە قىلىنسا بولىدۇ: ئاللادىن ھەقىقى رەۋىشتە ھايا قىلىڭلار. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا،

6) مۇسۇلمانى كامىل توغرىسىدا ۋە ئاللا ئۈچۈن بولغان مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنىڭمۇ ئىمانىنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سوزى ۋە ھەركىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم ھەقىقى مۇسۇلمان ھىساپلىنىدۇ، ئاللا مەنئى قىلغان نەرسىلەرنى تەرك ئەتكەن ئادەم مۇھاجىرلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەككىدىن مەدىنىگە كوچۈشىنىڭ ئالدى-كەينىدە مەككىدىن مەدىنىگە كوچۇپ بارغان مۇسۇلمانلار. — ت) قاتارىدا سانىلىدۇ.

7) كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىشنىڭ مۇسۇلمانچىلىق جۈملىسىدىن ئىكەنلىگى، ئۆزى نىمىنى ياخشى كۆرسە، قېرىنداشلىرىمۇ شۇنى ياخشى كۆرۈشنىڭ ئىمانىنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىسلام دىنىنىڭ ياخشى خىسلەت-

---

بىز ئەلۋەتتە ئاللادىن ھايا قىلمىز دىگەنىدە، رەسۇلۇللا: ئۇنداق ئەمەس، ئاللادىن ھەقىقى رەۋىشتە ھايا قىلىش دىگەن بەدەندىكى پۈتۈن ئەزالىرىنى گۈنادىن ساقلاشتىن، ئۇلۇمنى ۋە ئولگەنىدىن كېيىن چىرىشنى ياد ئېتىشتىن ئىبارەت، ئاخىرەتنى كوزلىگەن ئادەم دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىنى تەرك ئېتىدۇ، ئاخىرەتنى دۇنيادىن ئەلا بىلىدۇ، ئەنە شۇ يۇقۇرىدىكىلەرنى ئورۇنلىغان ئادەم ئاللادىن ھەقىقى ھايا قىلغان بولىدۇ، دىگەن.

لىرى نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىش، تونۇيدىغان ئادەملەرگىمۇ، تونۇمايدىغان ئادەملەرگىمۇ① سالام قىلىش، دەپ جاۋاپ بەردى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ھەرقانداق بىر كىشى ئۆزى ياخشى كورگەن نەرسىنى قېرىنداشىغىمۇ② ياخشى كورگەندىلا ئاندىن مۇسۇلمانى كامىل ھىساپلىنىدۇ.

9) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈشنىڭ ئىمانىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ھەرقانداق بىر كىشى مېنى ئۆزىنىڭ ئاتىسىدىنمۇ، بالىسىدىنمۇ ۋە بارلىق كىشىلەرىدىنمۇ ئارتۇقراق كورگەندىلا، ئاندىن ھەقىقى مومىن ھىساپلىنىدۇ.③

10) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ساھابىلىرىنىڭ بەيئەت قىلغانلىغى توغرىسىدا

بەدرى غازىتىغا قاتناشقان ۋە ئەقەبە بەيئىتىگە (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە ھىجرەت قىلىش ھارپىسىدا مەدىنىلىكلەردىن ئون ئىككى ئادەم

① مۇسۇلمان ئادەملەر.

② دىنىي قېرىنداشى.

③ ئالىلاتائالا قۇرئاندا: پەيغەمبەر مومىنلەرگە ئۆلارنىڭ ئۆزلىرىدىنمۇ چارىدۇر، دىگەن.

مەككىگە كېلىپ مۇسۇلمان بولۇپ ئۇنىڭغا بەيئەت قىلغان ۋەقە. ــ ت) ھازىر بولغان ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر توپ ساھابىلىرىنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ: سىلەر ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، ئوغرىلىق قىلماسلىق، زىنا قىلماسلىق، بالىلىرىڭلارنى ئولتۈرمەسلىك، بوھتان چاپلىماسلىق، پەيغەمبەر بۇيرۇغان خەيرلىك ئىشلاردىن باش تارتماسلىق جەھەتلىرىدە ماڭا بەيئەت قىلىڭلار، سىلەردىن كىمكى يۇقۇرقى ئىشلارغا ئەمەل قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىدۇ، كىمكى يۇقۇرىدىكى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سېلىپ بۇ دۇنيادا جازاغا تارتىلغان بولسا (شەرىەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە جازاغا تارتىلغان بولسا، ــ ت)، بۇ ئۇنىڭ گۇناھىغا كاپارەت بولىدۇ (ئاخىرەتتە جازاغا تارتىلمايدۇ). كىمكى يۇقۇرقى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سالغان ۋە ئاللا ئۇنى ئاشكارىلىمىغان بولسا، بۇ ئىش ئاللانىڭ ئىلكىدە بولىدۇ، ئاللا خالىسا كەچۈرىدۇ، خالىسا جازالايدۇ، دىدى. بىز يۇقۇرقى گەپ بويىچە رەسۇلۇللاغا بەيئەت قىلدۇق.

11) سالام بېرىش ئىسلامنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەممار ئىبنى ياسىر① مۇنداق دىگەن: ئۈچ تۈرلۈك خىسلەت بار، كىمكى بۇ خىسلەتلەرنى ئۆزلەشتۈرسە، ئىماننى تولۇق ئۆزلەشتۈرگەن بولىدۇ، بۇ خىسلەتلەر ئۆزىگە قارىتا ھەققانى بولۇش②،

① ئۇ ــ ئەڭ ئىلگىرى مۇسۇلمان بولغان چوڭ ساھابىلەردىن بىرى.

② ئۆزىگە قارىتا ھەققانى بولۇش دىگەنلىك ئاللا تەرىپىدىن تەكلىپ قىلىنغان ئىشلارنى تولۇق ئورۇنلاش، ئاللا چەكلىگەن ئىشلارنى قەتئى قىلماسلىق دىمەكتۇر.

ۇلمانغا سالام بېرىش، يوقسۇل تۇرۇقلۇق كەلگ قول① ارەت.

12) گۇنا ئىشلارنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قالدۇقلىرى ئىكەنلىگى، خۇداغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن باشقا گۇناھلارنى سادىر قىلغان كىشىلەرنىڭ كاپىر ھىساپلانمايدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن بىر ئادەم بىلەن تىللىشىپ قېلىپ، ئۇنى ھەي قارا خوتۇننىڭ بالىسى دەپ تىللىغان ئىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ زەر، ئۇنىڭ ئانىسىنى تىلغا ئېلىپ تىللىدىڭمۇ، سەندە جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ ئەخلاقى بار ئىكەن. سىلەرنىڭ خىزمەتكارلىرىڭلار سىلەرنىڭ قېرىنداشلىرىڭلار ھىساپلىنىدۇ، ئاللا ئۇلارنى سىلەرنىڭ ئىلكىڭلاردا قىلدى. كىمكى قېرىندىشى (خىزمەتچىسى ياكى قۇلنى دېمەكچى. ــ ت) ئۇزىنىڭ قول ئاستىدا ئىشلەۋاتقان ئىكەن، ئۇزى نىمە يىسە ئۇنىڭغا شۇنى يېگۈزسۇن، ئۇزى نىمە كىيسە ئۇنىڭغا شۇنى كىيگۈزسۇن، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارغا سالماڭلار②، شۇنداق ئىشلارغا سېلىپ قالساڭلار، ئۇلارغا ياردەمدە بولۇڭلار، دىدى.

---

① بۇنىڭدىن ئىنتايىن سېخىلىق چىقىدۇ، چۈنكى يوقسۇل تۇرۇقلۇق كەلگ قول بولغان يەردە، قولىدا بار بولغانىدا تېخىمۇ كەلگ قول بولىدىغانلىغى تەبىئى.

② بۇ ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارغا سېلىش ھارام دىگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ ھەدىس قۇللارنى، خىزمەتكارلارنى، مېھمانلارنى، ئۇلاقلارنى

13) كىشىنىڭ قەلبىگە ئىسلامنىڭ چوڭقۇر سىڭىشى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بىرەر بەندە مۇسۇلمان بولۇپ ئىسلام دىنى ئۇنىڭ قەلبىگە چوڭقۇر سىڭسە، ئاللا ئۇنىڭ قىساس گۇناھىدىن باشقا ئىلگىرىكى گۇناھلىرىنىڭ ھەممىسىنى يۇيۇۋېتىدۇ، بەندىنىڭ بىر ياخشى ئىشى ئۈچۈن ئاللا ئون ھەسسىدىن يەتتە يۈز ھەسسىگىچە ساۋاپ بېرىدۇ، بىر يامان ئىشىغا بىر جازا بېرىدۇ، ئاللا كەچۈرگەن بولسا① جازا بەرمەيدۇ.

ئوز ئىچىگە ئالىدۇ، شۇنىڭدەك بۇ ھەدىستە قۇللار ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنى تىللاش مەنئى قىلىنىدۇ، ئۇلارغا خەيرىخاھلىق قىلىش ۋە مۇلايىم مۇئامىلە قىلىش تەرغىپ قىلىنىدۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ بىر بىرىدىن ئارتۇقلۇغى تەقۋادارلىق بىلەن ئولچىنىدۇ. قۇرئاندا "ئەڭ تەقۋادارلىرىڭلار ئاللانىڭ نەزىرىدە ئەڭ ھورمەتلىك ھىساپلىنىسلەر" دېيىلگەن. تەقۋادار بولمىسا، پەيغەمبەر ئەۋلادىغىمۇ ئۇنىڭ نەسىبى پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ، تووەن نەسەپلىكلەرگە ئۇلارنىڭ تەقۋادارلىغى پايدا يەتكۈزىدۇ.

① ئاللا خالىغان ئادەمنىڭ گۇناھىنى ئەپۇ قىلىدۇ دېمەكچى. بۇ ئەھلى سۈننەت (قۇرئان ۋە ھەدىسىنىڭ ھوكمى بويىچە ئىش قىلغۇچىلار. ــ ت)نىڭ دەلىلى بولۇپ، ئۇلار: بەندىنىڭ گۇناھى ئاللانىڭ خاھىشىغا باغلىق، خالىسا كەچۈرىدۇ، خالىسا جازالايدۇ دەپ قارايدۇ. يەنە بۇ ھەدىس مۇئتەزىلە (ئىسلام دىنىدىكى بىر فىرقە. ــ ت)لەرنىڭ، گۇناھى كەبىرە لەرنى قىلغۇچىلار چوقۇم دەۋزەختە كۆيىدۇ، دەيدىغان قارىشىغا رەددىيە بولۇپ ھىساپلىنىدۇ.

14) جىبرىلنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىمان، ئىسلام ۋە ئېھسان ھەققىدە سورىغان سوئالى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى، بىر ئادەم① كېلىپ ئۇنىڭدىن: ئىمان دىگەن نىمە؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىمان دىگەن ئاللاغا②، ئاللانىڭ پەرىشتىلىرىگە③، ئاللاغا مۇلاقەت بولۇشقا④، ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە⑤ ۋە ئولگەندىن كېيىن تىرىلىشكە⑥ ئىتىقات قىلىش دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئىسلام دىگەن نىمە؟ دەپ سورىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىسلام: دىگەن ئاللاغا ئىبادەت قىلىش⑦، ئاللاغا

---

① ئادەم سۇرىتىدە كورۇنگەن پەرىشتە.

②ئاللانىڭ بارلىغىغا ۋە ئۇنىڭ تېگىشلىك سۈپەتلىرىگە ئىتىقات قىلىش.

③خالىغان شەكىلگە كىرەلەيدىغان نۇرانە مۇقەددەس جىسىملار بولۇپ، ئۇلارغا ئىتىقات قىلىش دىگەنلىك ئۇلارنىڭ بارلىغىغا، ئاللا ئۇلارنى سۈپەتلىگەندەك، ئۇلارنىڭ ئاللانىڭ ھورمەتلىك بەندىلىرى ئىكەنلىگىگە ئىتىقات قىلىش دىگەنلىك بولىدۇ.

④ ئاخىرەتتە ئاللاتائالانى كورۇشكە ئىتىقات قىلىش.

⑤ ئۇلارنىڭ ئاللا تەرىپىدىن بەرگەن خەۋەرلىرىنىڭ راست ئىكەنلىگىگە ئىتىقات قىلىش.

⑥ قەۋرىدىن قايتا تىرىلىپ تۇرۇشقا، پىلسىرات كوۋرۇگى، تارازا، جەننەت ۋە دەۋزەخلەرنىڭ بارلىغىغا ئىشىنىش.

⑦ ئاللاغا ناھايىتى توۋەنچىلىك بىلەن ئىتائەت قىلىش ياكى كەلىمە شاھادەت ئېيتىش.

شىرىك كەلىتۇرمەسلىك، پەرز نامازلارنى ئوقۇش، پەرز زاكاتنى بېرىش، رامىزان روزىسىنى تۇتۇش① دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئېھسان دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئېھسان دېگەن ئاللاغا خۇددى ئاللانى كورۇپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىبادەت قىلىش، گەرچە سەن ئاللانى كورمىسەڭمۇ ئاللا سېنى كورۇپ تۇرىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جاۋاپ بەرگۈچى ئادەم سورىغۇچىدىن ئارتۇق كەلمەيدۇ، قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدىن خەۋەر بېرەي، دېدەك ئوزىنىڭ خوجايىنىنى تۇققان چاغدا②،

---

① بۇ يەردە رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ سەۋەنلىگى يا ئۇنتۇپ قالغانلىغى سەۋىۋىدىن، ھەج قىلىش تىلغا ئېلىنمىغان. باشقا رىۋايەتلەردە بۇ سوز بار. بۇنىڭ تىلغا ئېلىنماسلىغىدىكى سەۋەپ ئۇ چاغدا تېخى ھەج پەرز قىلىنمىغان ئىدى دېگۈچىلەرمۇ بار. سۇلەيمان تېمىنىڭ رىۋايىتىدە بۇ ھەدىسنىڭ ئاخىرىغا ھەج قىلىش، ئومرە قىلىش (ھەج مەزگىللىرىدىن باشقا چاغدا بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىش.ـــت)، غۇسلى قىلىش، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش سوزلىرى قوشۇلغان.

② بۇ سوز دېدەكنىڭ باللىرىدىن كىنايە بولۇپ، دېدەكنىڭ خوجايىنى دېدەكنىڭ باللىرىنىڭ دادىسى بولغانلىقتىن، خوجايىن ئولگەندىن كېيىن دېدەكنىڭ باللىرى دېدەكنىڭ خوجايىنى بولۇپ قالىدۇ دېگەن مەنىنى ياكى پادىشانىڭ كىنىزىگىدىن تۇغۇلغان بالا كېيىن پادىشا بولۇپ، ئۇنىڭ ئانىسى بولغان كىنىزەك پادىشانىڭ پۇقرالىرىدىن بولۇپ قالىدۇ دېگەن مەنىنى ـــ پادىشا دېگەن پۇقرانىڭ خوجايىنى ھىساپلىنىدۇ ـــ ، ياكى خوجايىنلىرىدىن باللىرى بار دېدەكلەرنى سېتىش ئىشلىرى كوپىيىپ، پادىشالار ئۇلارنى سېتىۋېلىش بىلەن ئۇقماستىن ئوزلىرىنىڭ ئانىلىرىنى سېتىۋالغانلىغى سەۋىۋىدىن ئەھۋالنىڭ بۇزۇلىدىغانلىغىنى ياكى باللار ئانىلىرىغا خوجايىنلار دېدەكلىرىنى تىللاپ ئۇرۇپ، ئىشلىتىپ، خارلاپ مۇئامىلە قىلغىنىدەك مۇئامىلە قىلىپ ئانىلارنى قاخشىتىدىغانلىغىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ يەردە بالا خوجايىنغا تەمسىل قىلىنغان.

پادىچىلار چوڭ ئىمارەتلەرنى① سېلىش بىلەن پەخىرلەنگەن چاغدا، قىيامەت يېقىنلاشقان بولىدۇ. قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى بىلىش مەسىلىسى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك غايىپ نەرسىنىڭ ئىچىدە بار، دىدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىغىنى پەقەت ئاللا بىلىدۇ" دىگەن ئايەتنى ئاخىرغىچە ئوقۇدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئادەم بۇرۇلۇپ چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار دىدى، ساھابىلەر قارىۋىدى، ھېچ نەرسە كورۈنمىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ جىبرىل بولىدۇ، كىشىلەرگە ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسلىرىنى تەلىم بەرگىلى كەلگەن، دىدى. ئەبۇ ئابدۇللا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىستىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىماننىڭ جۈملىسىدىن سانىدى، دەيدۇ.

15) دىندا ئادالىغ بولغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئاسىر مەن نۇئمان ئىسنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئاڭلىدىم دەيدۇ، ئىبنى بەشىر رەسۇلۇللادىن ئاڭلىدىم دەيدۇ، رەسۇلۇللا مۇنداق دىگەن: ھالال ئىشلارمۇ ئېنىق كورىنىلگەن، ھارام ئىشلارمۇ ئېنىق كورىنىلگەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قالغان

① بۇ — قىر خەلقلىرىنىڭ چوڭ ئىمارەت سېلىش، ھاكىمىيەتنى ئىگەللەش، غەلىبە قىلىش ۋە كۆچ بىلەن شەھەرلەرنى ئىشغال قىلىش، دۇنياغا كېڭىيىش بىلەن پەخىرلەنگەن ۋاقتى، مانا بۇ قۇل، پادىچى قاتارلىق تۇۋەن تەبىقىدىكى لەرنىڭ دەرىجىسى يۇقۇرى كوتىرىلگەنلىكتىن ئىبارەت.

شۇبھىلىك① ئىشلار بار، بۇنى نۇرغۇن ئادەملەر بىلمەيدۇ، شۇبھىلىك ئىشلاردىن ھەزەر قىلغان ئادەم دىننى ۋە نامۇسنى ئادالىغ تۇتقان بولىدۇ. شۇبھىلىك ئىشلارنى قىلغان ئادەم چارگاھىنىڭ چوڭىسىدە پادا باققۇچى پادىچىغا ئوخشايدۇ، پادا چارگاھقا كىرىپ قېلىشى مۇمكىن، ھەر پادىشانىڭ بىر چارگاھى بولىدۇ، ئاللانىڭ زېمىنىدىكى چارگاھى ئاللانىڭ ھارام قىلىپ بېكىتكەن ئىشلىرىدىن ئىبارەت. قۇلاق سېلىڭلار، ئىنسانىنىڭ بەدىنىدە بىر پارچە گوش بولىدۇ، بۇ گوش تۇزەلسە، پۈتۈن بەدەن تۇزىلىدۇ. ئۇ بۇزۇلسا، پۈتۈن بەدەن بۇزۇلىدۇ، ئۇ بولسا يۈرەكتىن② ئىبارەت.

16) دىننىڭ ئاساسى سادىق بولۇش ئىكەنلىگى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دىننىڭ ئاساسى ئاللاغا سادىق بولۇش③، ئاللانىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق

---

① ھالالغىمۇ، ھارامغىمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان، ھوكمى ئېنىق بەلگىلەنمىگەن ئىشلار.

② چۈنكى يۈرەك بەدەننىڭ قوماندانى ھىساپلىنىدۇ، قوماندان تۇزەلسە، خەلق تۇزىلىدۇ، قوماندان بۇزۇلسا، خەلقمۇ بۇزۇلىدۇ. يۈرەك بولسا بەدەندىكى ئەڭ شەرەپلىك ئەزا، چۈنكى ئۇ ئاللاتائالانى تونۇيدۇ، قالغان ئەزالار يۈرەكنىڭ خىزمەتكارلىرى ئورنىدا تۇرىدۇ. ئولىمالار بۇ ھەدىسنىڭ ئەھمىيىتىنىڭ چوڭلۇغىغا قارىتا ئورتاق پىكىردە.

③ ئاللاغا سادىق بولۇش دىگەن ئاللاغا ئىشىنىش، ئاللانى ئۆز لايىغىدا سۈپەتلەش، ئاللاغا دىلىدىمۇ ۋە ھەركىتىدىمۇ بوي سۇنۇش، ئاللاغا تائەتئىبادەت قىلىش بىلەن ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە قىزىقىش، گۇناھىن ساقلىنىش

بولۇش①، مۇسۇلمانلارنىڭ يولباشچىلىرىغا سادىق بولۇش② ۋە مۇسۇلمانلار ئاممىسىغا سادىق بولۇشتىن③ ئىبارەتتۇر. ئاللاتائالا قۇرئاندا "ئەگەر ئۇلار ئاللاغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق بولسا....." دىگەن. (سۈرە تەۋبە، 91 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

جەرىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش ۋە ھەر بىر مۇسۇلمانغا نەسىھەت قىلىش جەھەتلىرىدە بەيئەت قىلدىم.

بىلەن ئاللانىڭ غەزىۋىدىن ساقلىنىش، ئاللاغا ئاسىلىق قىلغۇچىلارنى ئۇلارغا ۋەز ـ نەسىھەت قىلىش بىلەن قايتۇرۇشقا تىرىشىشتىن ئىبارەت.

① پەيغەمبەرگە سادىق بولۇش دىگەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىگىگە تەستىق قىلىش، بارلىق تەلىماتىغا ئىشىنىش، رەسۇلۇللانىڭ ھاياتىدا بولسۇن، ۋاپاتىدىن كېيىن بولسۇن، ئۇنىڭغا ھورمەت بىلدۇرۇش ۋە ياردەمدە بولۇش، ئۇنىڭ سۈننىتىنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىش ئارقىلىق گۈللەندۇرۇش، رەسۇلۇللانىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقىنى ئۆزلەشتۈرۈش، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىاتىنى، ساھابىلىرىنى، يار ـ بۇرادەرلىرىنى دوست تۇتۇشتىن ئىبارەت.

② مۇسۇلمانلارنىڭ يولباشچىلىرىغا سادىق بولۇش دىگەن ئۇلارنىڭ توغرا ئىشلىرىغا يار ـ يولداش بولۇش، شۇ ئىشلاردا ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش، ئۇلار توغرا ئىش قىلمىسا مۇلايىملىق بىلەن دوستلۇقنى ئۆزۈش ئارقىلىق ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش، ئۇلاردىن يىراقلاشقان كىشىلەرنى ئۇلارغا يېقىنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت؛ دىنىي رەھبەرلىرىگە سادىق بولۇش بولسا ئۇلارنىڭ قالدۇرغان ئىلىملىرىنى گۈللەندۇرۇش، ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىرىنى تارقىتىش، ئۇلارغا قارىتا ياخشى ئويلاردا بولۇشتىن ئىبارەت.

③ مۇسۇلمانلار ئاممىسىغا سادىق بولۇش دىگەن ئۇلارغا كويۇنۇش، ئۇلارغا پايدا يەتكۈزىدىغان ئىشلارنى قىلىش، ئۇلارغا پايدىلىق نەرسىلەرنى ئۆگىتىش، ئۇلارغا ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان ئىشلارنى توساش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

18) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سوزلەۋاتقاندا بىر كىشىنىڭ ئۇنىڭدىن قىيامەت توغرىلىق سورىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ئولتۇرۇشتا خەلقىگە سوز قىلىۋاتاتتى، بىر ئەرابى كېلىپ: قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋاپ بەرمەي سوزلەۋەردى. بەزىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەرابنىڭ سوئالىنى ئاڭلىدىيۇ، ئۇنى ياقتۇرمىدى، دىسە، بەزىلەر ئۇنى ئاڭلىمىدى، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سوزلەپ بولغاندىن كېيىن: قىيامەت توغرىلىق سورىغۇچى قېنى؟ دىدى. ئەرابى: مانا مەن، ئى رەسۇلۇللا، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىشەنچ يوقالغان چاغدا قىيامەتنى كۈتسەڭ بولىدۇ، دىدى. ئەرابى: ئىشەنچىنىڭ يوقالغانلىغى قانداق بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىش① شۇ ئىشنىڭ ئەھلى بولمىغان ئادەملەرگە تاپشۇرۇلغان چاغدا قىيامەتنى كۈتسەڭ بولىدۇ، دىدى.

19) رەسۇلۇللانىڭ يۇقۇرى ئاۋاز بىلەن مەسىلە ئۇقۇتكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر قېتىم

① ھەلىپىلىك، قازىلىق، مۇپتىلىق قاتارلىق دىنغا تەئەللۇق ئىشلار.

مەككەدىن مەدىنىگە قىلغان سەپىرىمىزدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارقىمىزدا قالغان ئىدى، ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى قىستاپ قالغان چاغدا، ئۇ ئارقىمىزدىن يېتىپ كەلدى، بىز تاھارەت ئېلىپ پۇتىمىزنى يۇزەگىنە يۇيۇۋاتاتتۇق، بۇ چاغدا ئۇ، تاپانلىرىنى چالا يۇغانلارغا دەۋزەخ ئازاۋىدىن ۋاي، دەپ ئىككى-ئۈچ قېتىم توۋلىدى. ئاللاتائالا قۇرئاندا: "رەببىم، ئىلىمىنى زىيادە قىل دېگىن" دېگەن.

شەرىك ئىبنى ئابدۇللا ئىبنى ئەبۇ نەمىر رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە ئولتۇراتتۇق، توگە مىنگەن بىر ئادەم مەسچىتكە كىرىپ كەلدى. ئۇ توگىسىنى چوكتۇرۇپ باغلاپ قويغاندىن كېيىن، بىزدىن قايسىلار مۇھەممەد بولىسىلەر؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارىمىزدا ھاسسىغا يولىنىپ تۇراتتى. بىز ئۇنىڭغا، بۇ يولىنىپ تۇرغان ئاق ئادەم شۇ، دېدۇق. ئۇ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، ئابدۇلمۇتتەلىپنىڭ ئوغلىمۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا، سوزۇكنى ئاكلاۋاتمەن، دېدى. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، مەن سەندىن قوپالىق بىلەن مەسىلە سورايمەن، ئاچچىغىڭ كەلمىسۇن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا، خالىغان نەرسىلەرنى سوراۋەرگىن، دېدى. ئۇ ئادەم، سېنىڭ ۋە سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ھەققى بىلەن سەندىن سورايمەنكى، ئاللا سېنى پۈتۈن ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۋەتتە شۇنداق، دېدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سەن ئارقىلىق بىزنى بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش ۋاق نامازنى ئوقۇشقا بۇيرۇدى؟

رەسۇلۇللا، ئەلۇەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سەن ئارقىلىق بىزنى ھەر يىلى رامىزان ئېيىدا بىر ئاي روزا تۇتۇشقا بۇيرۇدى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۇەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سېنى بايلىرىمىزدىن زاكاتىنى ئېلىپ كەمبەغەللىرىمىزگە تەقسىم قىلىپ بېرىشكە بۇيرۇدى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۇەتتە شۇنداق، دىدى. بۇ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، سېنىڭ تەلىماتلىرىڭغا ئېتىقات قىلدىم، مەن بولسام خەلقىمنىڭ ساڭا ئەۋەتكەن ئەلچىسى، سەئد ئىبنى بەكرى ئايمىقىدىن رىمام ئىبنى سەئلەبە بولىمەن، دىدى.

21) ئالدىن بىلىپ ئاندىن ئېيتىش ۋە ئىشلەش توغرىسىدا

ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئالىلاتا ئالا "بىلگىنكى، ھەقىقەتەن بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق" دىگەن كالامنى "بىلگىنكى" دىگەن سوز بىلەن باشلىغان، ئولىمالار ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسلىرىدۇر، پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا ئىلىمنى مىراس قىلىپ قالدۇرغان، ئىلىم ئىگەللىگەن ئادەم مول نېسىۋىگە ئىگە بولغان بولىدۇ، ئىلىم تەلەپ قىلىش يولىدا ماڭغان ئادەمگە ئاللا جەننەتكە كىرىش يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. ئالىلاتائالا قۇرئاندا: "ئاللانىڭ ئالىم بەندىلىرى ئاللادىن ھەقىقەتەن قورقىدۇ" دىگەن. ئالىلاتائالا يەنە قۇرئاندا: "شۇ تەمسىللەرنى پەقەت ئالىملارلا چۈشىنىدۇ" دىگەن. ئاللاتائالا يەنە قۇرئاندا كاپىرلارنىڭ سوزىنى

هکایه قلىپ: "ئۇلار پەيغەمبەرلەرنىڭ سوزلىرىنى ئاڭلاپ قوبۇل قىلغان بولساق ياكى چۈشەنگەن بولساق، دەۋزىخىلەرنىڭ قاتاردا بولماس ئىدۇق دېيىشتى" دىگەن، ئاللاتائالا يەنە: "بىلگەن كىشىلەر بىلەن بىلمىگەن كىشىلەر باراۋەر بولامدۇ" دىگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، شۇنى دىنىي ئىلىملەرگە باي قىلىدۇ. ئىلىم بولسا ئۇگىنىش ئارقىلىق ھاسىل بولىدۇ.

ئەبۇ زەر مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر سىلەر كاللامنى ئالماقچى بولۇپ ئوتكۇر قىلىچنى بوينۇمغا تەڭلەپ تۇرغاندا مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغان بىرەر سوزنى يەتكۈزمەكچى بولغان بولسام، بوينۇمغا قىلىچ چۈشۈشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئەلۋەتتە يەتكۈزىۋېرەتتىم.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سىلەر رەببانى، مۇلايىم، فەقىھ (شەرىئەت ئەھكاملىرىنى تولۇق بىلىدىغان ئادەم...ت)، ئۇلىمالاردىن بولۇڭلار، دىگەن. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، كىشىلەرنى ئاۋال ئاددى ئىلىملەر بىلەن تەربىيىلەپ، ئاندىن چوڭقۇر ئىلىملەر بىلەن تەربىيىلەيدىغان ئادەم رەببانى دەپ ئاتىلىدۇ.

23) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلەرگە قېچىپ قالمىسۇن دەپ ۋەز-نەسىھەتنى ئارىلاپ-ئارىلاپ قىلغانلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مالال كېلىپ قالسۇن دەپ ۋەز-نەسىھەتنى كۆن ئارىلاپ قىلاتتى.

24) ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: سىلەر باشلىق بولۇشۇڭلاردىن① ئىلگىرى دىنىي ئەھكاملارنى بىلۈۋىلىڭلار، دېگەن.

ئەبۇ مۇسادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن ئاللا تەرىپىدىن ئىلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە شەرىەت ئىلمى زىمىنغا ياققان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ، بەزى يەرلەر مۇنبەت بولۇپ يامغۇرنى ئوزىگە سىڭدۈرۈپ، ئوسۇملۇكلەرنى ۋە نۇرغۇن ئوت-چوپلەرنى ئۇنىدۇرۇپ بېرىدۇ. بەزى يەرلەر گىيا ئۇنمەس، سۇ سىڭمەس تېتىر بولۇپ، ئۇستىدە سۇ لەيلەپ تۇرىدۇ. ئاللا ئۇنىڭدىن كىشىلەرنى مەنپەئەتلەندۈرىدۇ. شۇ سۇدىن كىشىلەر ئىچىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلاقلىرىنى زىرائەتلىرىنى سۇغىرىدۇ. يەنە بىر قىسىم تۇزلەڭ، شور يەرلەر بولۇپ، ئۇستىدە سۇمۇ تۇرمايدۇ، گىيامۇ ئۇنمەيدۇ. ئەنە شۇ يۇقۇرىدىكىلەر ئاللانىڭ دىنىنى چۈشىنىپ، مەن ئاللا تەرىپىدىن كەلتۈرگەن تەلىماتتىن پايدىلىنىپ، ئۇنى ئۆگەنگەن

---

① كىشى باشلىق بولغاندىن كېيىن ئوزىدىن توۋەن ئادەمدىن ئۆگىنىشىنى باش تارتىدۇ-دە، بىلىمسىز بولۇپ قالىدۇ، شۇنىڭدەك باشلىقنى ئۇنىڭ غۇرۇرى ۋە سولىتى ئۆگەنگۈچىلەر قاتارىدا ئولتۇرۇشقا قويمايدۇ.

ۋە ئۇگەتكەن كىشىنىڭ مىسالىدۇر، تەكەببۇرلۇق قىلىپ ئۇ تەلىماتقا باقمىغان ۋە مەن ئاللا تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەتنى قوبۇل قىلمىغان ئادەمنىڭ مىسالىدۇر.

26) ئىلمىنىڭ كوتىرىلىپ كېتىشى ۋە جاھالەتنىڭ تارىلىشى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىلىمنىڭ كوتىرىلىپ كېتىشى①، جاھالەتنىڭ يىلتىز تارتىشى، ھاراقلارنىڭ ئىچىلىشى، زىنانىڭ تارىلىشى، ئايالارنىڭ كوپىيىشى، ئەرلەرنىڭ ئازىيىشى ھەتتا ئەللىك ئايالنىڭ بىر ئەر كىشىگە قاراشلىق بولۇشى قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدۇر.

27) رەسۇلۇللانىڭ ئوز سوزىنى ئۇچ قېتىم تەكرارلايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر سوز قىلسا، چۈشىنىشلىك بولسۇن ئۈچۈن سوزىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايتتى. كىشىلەرنىڭ قېشىغا كېلىپ سالام بەرسە، سالامنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايتتى.

---

① ئىلىم ئىلىم ئەھلى بولغانلارنىڭ دىللىرىدىن كوتىرىلىپ كېتىشى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ ئولۇپ تۈگىشى بىلەن تۈگەيدۇ، دېگەن مەنىدە.

28) سورالغان سوئالغا ئىشارەت قىلىپ جاۋاپ بېرىش توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسما رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئائىشەنىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ نامار ئوقۇۋاتقان ئىكەن. مەن كىشىلەرگە نىمە بولدى، دېدىم. ئائىشە ئاسمانغا ئىشارەت قىلدى. بۇ چاغدا كىشىلەر كۆسۈف نامىزى (كۈن تۇتۇلغاندا ئاللاغا ئىلتىجا قىلىپ ئوقۇلىدىغان نامار. ــ ت) ئوقۇۋاتقان ئىكەن، ئائىشە سۇبھانااللا، دېدى. مەن كۈنىنىڭ تۇتۇلۇشى ئازاپنىڭ ئالامىتىمۇ؟ دېدىم. ئائىشە بېشىنى لىڭشىتىپ سوزۇمنى ماقۇللىدى. مەن نامارغا تۇردۇم، بېشىم قېيىپ، كوزۇم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى. مەن بېشىمغا سۇ قۇيۇشقا باشلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلۇغ ئاللاغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن: ئەقىلگە سىغدىغانلىكى شەيئىلەرنىڭ ھەممىسىنى، ھەتتا جەننەت بىلەن دەۋزەخنىمۇ مۇشۇ ئورنۇمدا ئوز كوزۇم بىلەن كوردۇم، ماڭا ۋەھىي كەلدىكى، سىلەر قەۋرەلىرىدا دەججالنىڭ پىتنىسىگە ئوخشايدىغان ياكى ئوخشاپ كېتىدىغان (بۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغۇچى ئەسما ئوخشايدىغان دېگەن سوز بىلەن ئوخشاپ كېتىدىغان دېگەن سوزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى ئېسىمده يوق دەيدۇ) پىتنە بىلەن سىنىلىسىلەر، بۇ ئادەمنى بىلەمسىلەر؟ دەپ سورىلىدۇ، مومىن ئادەم ياكى پەيغەمبەرنىڭ پەيغەمبەرلىگىنى تەستىقلىغۇچى (ئەسما بۇ ئىكىكى سوزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى ئېسىمده يوق دەيدۇ) ئادەم: ئۇ بولسا بىزگە موجىزە ۋە ھىدايەت بىلەن كەلگەن ئاللانىڭ ئەلچىسى مۇھەممەددۇر،

بىز ئۇنىڭ دەۋىتىگە ئاۋاز قوشتۇق ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشتۇق، ئۇ مۇھەممەددۇر دەپ، بۇ سوزنى ئۇچ قېتىم تەكرارلايدۇ، ئۇ ئادەمگە: سەن ياخشى بەندىلەردىن بولغىنىڭ ھالدا ئۇخلىغىن، سېنىڭ پەيغەمبەرگە تەستىق قىلدىغانلىغىڭنى بىز بىلەتتۇق، دېيىلىدۇ. مۇناپىق ياكى پەيغەمبەرگە شەك كەلتۈرگۈچى (ئەسما بۇ ئىككى سوزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى ئېسىمدە يوق دەيدۇ) ئادەم: ئۇقمايمەن، كىشىلەر نېمە دېگەن بولسا، ئاڭلاپ شۇنى دېدىم① دەيدۇ، دېدى.

29) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يالغانىنى چاپلىغان ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

سەلەمە ئىبنى ئەكۋە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: كىمكى مەن دېمىگەن گەپنى مېنى دېدى دېسە، ئۇ ئادەم ئۆزىگە دەۋزەخىتىن جاي ھازىرلىسۇن.

ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ماڭا يالغانىنى چاپلىماڭلار، ماڭا يالغانىنى چاپلىغان ئادەم چوقۇم دەۋزەخقە كىرىدۇ②.

---

① بۇ ھەدىس قەۋرى ئازاۋىنىڭ ھەقلىقىنى ۋە مۇنكەر-نەكىرنىڭ سوراق قىلىدىغانلىغىنى، شۇنىڭدەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا شەك كەلتۈرگەن ئادەمنىڭ كاپىر بولىدىغانلىغىنى بىلدۈرىدۇ.

② بۇ ئۇنىڭ جازاسىدۇر، تەۋبە قىلىپ تۆزەلسە، ئاللا كەچۈرۈش مۇمكىن. ئى ئاللا، ساڭا تەۋبە قىلدۇق، بىزنى كەچۈرگىن.

31) ئىلىم ئۇگىنىش ۋە ئىلىم ئۇگىتىشتىكى تارتىنچاقلىق توغرىسىدا

تاپشۇرۇلار (ساھابىلەرنىڭ سوھبىتىدە بولغان ئادەملەر تاپشۇرۇپ بېرىلدۇ. ــ ت) دىن بولغان مۇجاھىد ئىبنى جەبىرى: تارتىنچاق ئادەم ۋە تەكەببۇر ئادەم① ئىلىم ئۇگىنەلمەيدۇ، دېگەن. ئائىشە: ئەنسارلار (رەسۇلۇللاغا يار-يولەك بولغان مەدىنىلىك مۇسۇلمانلار. ــ ت)نىڭ ئايال-لىرى شۇنداق ياخشى ئايالالاردۇركى، دىنىي ئىشلارنى ئۇگىنىۋېلىشتا تارتىنىپ ئولتۇرمايدۇ، دېگەن.

32) بىتاھارەت ئوقۇلغان نامازنىڭ ثوۋبىسى بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: تاھارەت سۇندۇرغان ئادەم قايتا تاھارەت ئالمىغىچە ئوقۇغان نامىزى قوبۇل بولمايدۇ، ھەزرىتى مەۋتلىك بىر ئادەم ئەبۇ ھۇرەيرەدىن: تاھارەتسىنىڭ سۇنۇشى دېگەن نېمە؟ دەپ سورىغان ئىدى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئۇنىڭغا ئارقا تەرەپتىن

---

① بۇنداق ئادەم چوڭچىلىق قىلىپ ئىلىم ئۇگىنىش ياكى كوپرەك ئۇگىنىشتىن باش تارتىدۇ، مانا بۇ ــ ئىلىم ئۇگىنىشنىڭ ئەڭ چوڭ دۇشمىنى. شەرىەت بۇيرۇغان ئىش تەرك ئېتىلگەنلىگى ئۈچۈن، بۇنداق يەردىكى تارتىنچاقلىق ياخشى ئەمەس.

كەلگەن يەلنى قويۇپ ببرىش دەپ جاۋاپ بەردى.

33) تاھارەت ئېلىشنىڭ پەزىلىتى، تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىراي، قول-پۇتلارنىڭ نۇرانە بولۇشى توغرىسىدا

نۇئەيم مۇجمىر مۇنداق دەيدۇ: مەن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن بىللە مەسچىتنىڭ ئوگزىسىگە چىققان ئىدىم، ئەبۇ ھۇرەيرە بۇ يەردە تاھارەت ئېلىپ، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: مېنىڭ ئۈممىتىم قىيامەت كۈنى تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىرايلىرى، قول-پۇتلىرى نۇرانە بولغان ھالدا چاقىرىلىدۇ، سىلەردىن كىمكى ئۇزۇنلۇقىنى كېڭەيتەلىسە، كېڭەيتسۇن، دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دېدى.

34) تازا ئىشەنچ قىلمىغىچە كۆڭلىگە شەك كەلسە قىلىش بىلەن تاھارەتنىڭ مۇنمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبباد ئىبنى تەمىم تاغىسى ئابدۇللا ئىبنى زەيددىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ناماز ئوقۇۋاتىپ يەل چىقىپ كەتكەندەك تۇيۇلىدىغان كىشىنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاۋازىنى ئاڭلىغانغا ياكى بويىنى پۇرىغانغا قەدەر نامىزىنى داۋاملاشتۇرىدۇرسۇن، دېگەن.

35) تام ياكى شۇنكغا ئوخشاش نەرسە بولسغان شارائىتتا قبلىگە قاراپ چوڭ-كىچىك تەرەت قىلماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ئەييۇپ ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر چوڭ تەرەت قىلغان چېغىڭلاردا، قبلىگە ئالدىڭلارنىمۇ قىلماڭلار، ئارقاڭلارنىمۇ قىلماڭلار، شەرقتە ياكى غەربكە قاراپ قىلىڭلار①.

36) تەرەت قىلغاندا ئەۋرىتىنى ئوڭ قول بىلەن تازىلىماسلىق توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەبۇ قەتادە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر سۇ ۋە شۇنكىغا ئوخشاش نەرسىلەرنى ئىچكەندە قاچىغا تىنىپ ئىچمەڭلار، ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئەۋرىتىڭلارنى ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تۇتماڭلار ۋە ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تازىلىماڭلار.

37) تاھارەت ئالغاندا ئەزالارنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەزىد رىۋايەت قىلىدۇكى، ئوسمان ئىبنى ئەففانىڭ

---

① مەدىنە خەلقى ۋە قبلىسى مەدىنە خەلقىنىڭكىگە ئوخشايدىغانلار ئۈچۈن شۇنداق. ئەمما قبلىسى شەرق ياكى غەرپ تەرەپكە كېلىدىغانلار تەرەت سۇندۇرغاندا جەنۇپ تەرەپكە ياكى شىمال تەرەپكە قاراپ ئولتۇرۇشى كېرەك.

ئازاتگەردىسى ھۈمران ئوسمان ئىبنى ئەفغاننىڭ مۇنداق تاھارەت ئالغانلىغىنى كورگەن: ئوسمان ئىبنى ئەففان بىر قاچا سۇ سوراپ، ئۇنى ئىككى ئالقىنىغا قۇيۇپ ئىككى قولىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، ئاندىن كېيىن ئوڭ قولىنى قاچىغا سېلىپ سۇ ئېلىپ، ئاغزىغا ۋە بۇرنىغا سۇ ئالدى. ئاندىن كېيىن يۇزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە ئىككى بىلىگىنى جەينەكلىرى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن بېشىغا مەسھى قىلدى. ئاندىن كېيىن ئىككى پۇتىنى ئىككى ئوشۇغى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىمكى مەندەك مۇشۇنداق تاھارەت ئالغاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇسا، نامىزىدا دۇنيا مەشغۇلاتلىرىنى ئويلىمىسا، ئۇنىڭ ئوتكەنكى گۇناللىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ دېگەن، دېدى.

38) تاھارەتتە بۇرۇنغا سۇ ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: تاھارەت ئالغان ئادەم بۇرنىغا سۇ ئالسۇن، چوڭ تەرەتتىن كېيىن چالما تۇتقان ئادەم تاق تۇتسۇن.

39) تاھارەتتە ۋە غەسلىدە ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا

ئۇممى ئەتىيە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىزى زەينەپ غەسلى قىلىنىدىغان چاغدا، ئۇممى ئەتىيگە ۋە ئۇنىڭ ھەمراللىرىغا مۇنداق دېگەن: زەينەپنى ئوڭدىن، تاھارەت

ئالدىغان ئەزالىردىن باشلاپ غەسلى قىلىنىدۇ.

40) ئىت چېپىلىپ قويغان قاچا توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قاچاقلارغا ئىت چېپىلىپ قويسا، ئۇنى يەتتە قېتىم يۇيۇۋېلىڭلار①.

41) مەسچىتتە تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەندە مادامكى مەسچىتتە نامازنى كۈتۈپ تۇرغان ئىكەن، تاھارىتى سۇنۇپ كەتمىسلا، ئۇنىڭغا ناماز ئىچىدە تۇرغاندەك ساۋاپ بولىدۇ.

42) قاچىغا قولىنى سېلىپ تاھارەت ئېلىش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر قاچا سۇ تەلەپ قىلدى، ئۇنىڭ ئالدىغا ئىچىدە ئازراق سۇيى بار ئاغزى كەڭ بىر قاچا كەلتۈرۈلدى، ئۇ بارماقلىرىنى سۇنىڭ ئىچىگە سالدى. ئەنەس مۇنداق دەيدۇ: مەن شۇ چاغدا سۇغا قارىۋىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بارماقلىرىنىڭ

---

① ئىت قاتتىق نىجىس بولغانلىقتىن، ئۇ چېپىلىپ قويغان قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇش كېرەك.

ئارىسىدىن سۇ ئېتىلىپ چىقىۋاتقانلىقىنى كوردۇم. مولچىرىمچە، شۇ سۇ بىلەن تاھارەت ئالغانلارنىڭ سانى 70 ــ 80 گىچە بار ئىدى.

43) ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر تاھارەت ئالغان چېغىڭلاردا بۇرنۇڭلارغا سۇ ئېلىپ ئوبدان چايقاڭلار، ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇڭلار، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چېغىڭلاردا قولۇڭلارنى تاھارەت ئالىدىغان سۇغا سېلىشتىن بۇرۇن يۇيۇڭلار، چۈنكى ئۇخلىغان چېغىڭلاردا قولۇڭلارنىڭ قەيەردە بولغانلىقىنى بىلمەيسىلەر.

44) ئۇيقۇدىن كېيىن تاھارەت ئېلىپ نامازئۇقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر نامازئوقۇۋېتىپ مۇگدەپ قالساڭلار، بەرىپ ئۇيقۇڭلار تۈگىگىچە ئۇخلاڭلار، چۈنكى مۇگدەپ تۇرۇپ نامازئوقۇساڭلار، ئىستىغفار ئېيتتىم دەپ ئوزەڭلارغا بەد دۇئا قىلىپ قويۇشۇڭلار مۇمكىن.

45) سۇيدۇك تېگىپ كېتىشتىن ساقلانماسلىقنىڭ چوڭ گۇنا ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىدىمۇ ياكى مەككىدىمۇ، بىر خورمىلىق باغنىڭ يېنىدىن ئوتۇپ كېتىۋېتىپ، قەۋرىلىرىدە ئازاپ چېكىۋاتقان ئىككى ئادەمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار چوڭ ئىشتىن ئازاپ چېكىۋاتقىنى يوق، دەپ بولۇپ، دۇرۇس، گۇنايى چوڭ بولغان ئىشلار تۇپەيلىدىن ئازاپ چېكىۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئوزىنىڭ سۈيدۈگىنىڭ تېگىپ كېتىشىدىن ساقلانمايتتى، يەنە بىرى بولسا كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا سۆزەنچىلىك قىلاتتى، دىدى. ئاندىن خورما دەرىخىنىڭ بىر شېخىنى ئەكەلدۇرۇپ، ئۇنى ئوشتۇپ ئىككى پارچە قىلىپ ئىككى قەۋرىنىڭ ئۈستىگە بىردىن سانچىپ قويدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىغۇچىغا: بۇ شاخلار قۇرۇپ قالغانغا قەدەر ئۇلارنىڭ ئازاۋىنى يېنىكلىتىپ تۇرۇشى مۇمكىن، دىدى.

46) سېرىق مايغا ياكى سۇغا چۈشۈپ قالغان نىجىس نەرسە توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مەيمۇنەدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: بەزىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سېرىق مايغا چۈشۈپ قالغان چاشقان توغرىلىق سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: چاشقانىنى ئېلىپ تاشلىۋېتىپ، چاشقان چۈشكەن يېرىنىڭ چوڭرىسىنى ئېلىۋېتىپ، سېرىق مېيىڭلارنى يەۋەرسەڭلار بولىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى.

47) تاھارەت بىلەن ياتقان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: ياتىدىغان چېغىڭدا نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالغىن، ئاندىن ئوڭ تەرىپىڭنى بېسىپ يېتىپ مۇنۇ دۇئانى ئوقۇغىن: "ئى ئاللا، ئوزەمنى ۋە ئىشلىرىمنى ساڭا تاپشۇردۇم، سېنىڭ ساۋابىڭنى ئىزدەپ، ئازاۋىڭدىن قورقۇپ، ساڭا ئىلتىجا قىلىپ يولەندىم، سەندىن بولەك پاناگايىم ۋە نىجاتكارىم يوق. ئى ئاللا، سېنىڭ نازىل قىلغان كىتاۋىڭغا ۋە ئەۋەتكەن پەيغەمبىرىڭگە ئىمان كەلتۈردۇم." ئەگەر سەن مۇشۇ كېچە قازا تاپىدىغان بولساڭ، ئىمان بىلەن كېتىسەن. يۇقۇرقى دۇئا شۇ كۇنكى ئاخىرقى سوزۇڭ بولۇپ قالسۇن.

48) يالىڭاچ يۇيۇنغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەييۇب ئەلەيھىسسالام يالىڭاچ يۇيۇنۇۋاتقاندا ئۇستىگە بىر ئالتۇن چېكەتكە چۈشتى، ئۇ ئۇنى ئېلىپ كىيىمىنىڭ ئىچىگە سالدى، ئاللا ئۇنىڭغا: ئى ئەييۇب، سېنى بۇ ئالتۇن چېكەتكىدىن بىھاجەت قىلمىدىممۇ؟ دەپ توۋلىدى. ئەييۇپ: رەببىم، سېنىڭ ئۇلۇغلۇغۇڭ بىلەن قەسەم قىلمەنكى، سېنىڭ ئېيتقىنىڭ راست، ئەمما مەن سېنىڭ پەزلىڭدىن بىھاجەت ئەمەسمەن، دىدى.

49) جۇنۇپ تۇرۇپ تاھارەت ئېلىپ ئۇخلاش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇنۇپ تۇرۇپ ئۇخلىماقچى بولسا، ئەۋرىتىنى يۇيۇپ ۋە نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئېلىپ ئاندىن ئۇخلايتتى.

50) ھەيزدار ئايالنىڭ ئېرىنىڭ بېشىنى يۇيۇپ ۋە تاراپ قويۇشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيز كورۇپ تۇرغان چېغىمدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ چېچىنى تاراپ قويياتتىم.

51) ھەيزدار ئايالغا يولنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: مەن ھەيز كورۇپ تۇرغان چېغىمدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنىڭ مەيدەمگە يولنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇيتتى.

52) ھەيزدار ئايالنىڭ روزا تۇتماسلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇربان ھېيتىمۇ ياكى روزى ھېيتىمۇ، بىر قېتىم ھېيت نامىزىغا چىقتى، ھېيت نامىزىغا كەلگەن ئاياللارنىڭ يېنىدىن ئوتكەندە: ئى ئاياللار جامائەسى، سەدىقە قىلىڭلار؛ چۈنكى

مەن سىلەرنىڭ دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىگىنى تەشكىل قىلىدىغانلىـ
غىڭلارنى كوردۇم، دىدى. ئاياللار نىمە ئۈچۈن شۇنداق ئى رەسۇلۇللا؟
دەپ سورىـدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەر تولا قاغايسىلەر،
ئەرلىرىڭلاردىن كورگەن ياخشىلىقنى بىلمەيسىلەر، ئۇزىنى
توختىتىۋالغان ئەر كىشىنىڭ بېشىنى سىلەردىنمۇ بەك ئايلاندۇـ
رىدىغان، سىلەردىنمۇ ئەقلى قىسقا ۋە دىنى كەمىتۈك ئادەملەرنى
كورمىدىم، دىدى. ئۇلار بىزنىڭ ئەقلىمىزنىڭ قىسقىلىغى، دىنىمىزنىڭ
كەمتۈكلۈگى قانداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىـدى: پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام: ئاياللارنىڭ گۈۋالىغى ئەرلەرنىڭ گۈۋالغىنىڭ يېرىمىغا
تەڭ ئەمەسمۇ؟ دىدى. ئاياللار راست شۇنداق دىيىشتى. رەسۇلۇللا:
ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ ئەقلىنىڭ قىسقىلىغىنى كورسىتىدۇ، ئاياللار ھەيز
كورگەن چاغلىرىدا ناماز ئوقۇمايدۇ، روزا تۇتمايدۇ ئەمەسمۇ؟ دىدى.
ئاياللار راست شۇنداق دىيىشتى، رەسۇلۇللا: ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ
دىنىنىڭ كەمتۈكلۈگىنى كورسىتىدۇ، دىدى.

53) ھەيزدىن پاك بولغان ئاياللىنىڭ غۇسلى قىلغان چاغدا خۇش پۇراق ئىشلىتىشى توغرىسىدا

ئۇمۇ ئەتىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:
ئىبرى ئولگەن ئايال توت ئاي ئون كۈن ھازا تۇتقاندىن تاشقىرى،
ئولگەن ئادەمگە ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشتىن مەنئى قىلىنغان
ئىدۇق، سۇرمە تارتىشتىن، خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىشلىتىشتىن،
يەمەننىڭ رەختىدىن ئىشلەنگەن كىيىملەردىن باشقا رەڭدار كىيىملەرنى
كىيىشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق. ھەيزدىن پاك بولۇپ غۇسلى

قىلغان چېغىمىزدا ئازراق خۇش پۇراق ئىستىمال قىلىشقا رۇخسەت قىلىنغان ئىدۇق، جىنازىلەرگە ئەگىشىپ مېڭىشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق.

54) قوساقتىكى بالىنىڭ يارىلىش جەريانى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا بالىغا قوساقتىكى چېغىدىلا بىر پەرىشتىنى مۇئەككەل قىلىدۇ، پەرىشتە: ئى رەببىم، بۇ ئابى مەنىدۇر، ئى رەببىم، بۇ ئۇيۇل قانىدۇر، ئى رەببىم، بۇ بىر پارچە گوشتۇر، دەيدۇ، ئاللاتائالا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى تولۇق ياراتماقچى بولغاندا، پەرىشتە: بۇ بالا ئوغۇلمۇ، قىزمۇ؟ ساقا ئاسلىق قىلامدۇ، ئىتائەت قىلامدۇ؟ ئۇنىڭ رىزقى ۋە ئومرى قانچىلىك بولىدۇ؟ دەپ ئاللادىن سورايدۇ. شۇنىڭ بىلەن يۇقۇرىدىكىلەر بالا ئانىسىنىڭ قوسغىدىكى چېغىدىلا پىشانىسىگە پۈتۈلىدۇ.

55) قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن مۇشرىكلار تاكى بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق دەپ ئېيتقانغا قەدەر① ئۇلار بىلەن جەڭ قىلىشقا ئەمر قىلىندىم. مۇشرىكلار شۇنداق دەپ ئېيتقان،

---

① مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دېگەننى قوشۇپ ئېيتىدۇ.

نامازنی بىزدەك ئوقۇغان، بىزنىڭ قىبلىمىزگە يۈز كەلتۈرگەن، مالىلارنى بىزدەك بوغۇزلاپ يىگەن چاغلاردا، ئۇلارنىڭ جانلىرىغا، ماللىرىغا ناھەق چېقىلىش بىزگە ھارام قىلىنىدى. ئۇلاردىن ھىساپ ئېلىش ئاللانىڭ ئىشى.

56) نامازغا تۇرغاندا سەپراس بولۇپ تۇرۇش توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز ناماز ئوقۇشقا ھازىر بولۇپ تۇرغان ئىدۇق، رەسۇلۇللا بىزگە قاراپ، سەپتە رۇس ۋە بىر بىرىگىلارغا يېقىن تۇرۇڭلار، سىلەرنى مەن ئارقامدىن كورۇپ تۇرىمەن دىگەن.

57) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زىمىننىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىشقا بولىدىغان جاي قىلىندى دىگەن سوزى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا مەندىن بۇرۇن ھىچ بىر پەيغەمبەرگە بەرمىگەن بەش تۇرلۇك ئالاھىدىلىكنى ماڭا ئاتا قىلدى، بىر ئايلىق مۇساپە نېرىسىدىكى دۇشمەنلىرىمنىڭ كوڭلىگە ئاللا قورقۇنچ سېلىش بىلەن ماڭا نۇسرەت بەردى؛ زىمىننىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىش دۇرۇس بولىدىغان جاي ۋە تۇپرىغى پاك قىلىپ بېرىلدى؛ مېنىڭ ئۇممىتىمدىن ھەرقانداق ئادەم قەيەردە نامازنىڭ ۋاقتى كىرسە شۇ يەردە نامازنى ئوقۇۋەرسۇن؛ دۇشمەندىن

ئۇلىنغان غەنىمەتلەر ماڭا ھالال قىلىپ بېرىلدى، مەندىن ئىلگىرىكى ھېچبىر پەيغەمبەرگە غەنىمەت ھالال قىلىنمىغان ئىدى؛ قىيامەت كۈنى ئۈممىتىمگە شاپائەت قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە قىلىنىدىم، پەيغەمبەرلەر پەقەت ئۆز خەلقلىرىگىلا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن ئىدى، مەن بولسام پۈتۈن ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدىم.

58) مەسچىتتە تاھارەتنىڭ سۇنۇپ كېتىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر كىشى نامازغا تۇرغان جايىدا تاھارىتى سۇنمىغان ھالدا تۇرغان ئىكەن، پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىپ: "ئى ئاللا، ئۇنى مەغپىرەت قىلغىن، ئى ئاللا، ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغىن" دەيدۇ.

59) مەسچىتتە قەيەر توغرا كەلسە، شۇ يەردە ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ۋاقىد لەيسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىتتە تۇرغان چاغدا ئۈچ ئادەم كىرىپ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى رەسۇلۇللا تەرەپكە يۈزلەندى، بىرسى كېتىپ قالدى. رەسۇلۇللا تەرەپكە يۈزلەنگەنلەرنىڭ بىرسى بىر بوش جايىنى كۆرۈپ شۇ يەردە ئولتۇردى، يەنە بىرسى كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇردى. كېتىپ قالغان بىرسى ئۈدۈل چىقىپ

كەتتى. رەسۇلۇللا بىكار بولغاندىن كېيىن①، جامائەتكە: سىلەرگە يۇقۇرىدىكى ئۇچ ئادەمنىڭ ھالىدىن خەۋەر بېرەي: بوش جايدا ئولتۇرغان ئادەم ئاللاغا ئىلتىجا قىلدى-دە، ئاللا ئۇنىڭغا جاي بەردى، ئارقىدا ئولتۇرغان ئادەم جامائەتنى قىستاشنى خوپ كورمىدى، ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلدى، كېتىپ قالغان ئادەم پەيغەمبەرنىڭ سوھبىتىدىن قاچتى، ئاللا ئۇنىڭغا غەزەپ قىلدى، دىدى.

60) مومىنلەرنىڭ ئوزئارا يارەملىشىشى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىنلەر ئوزئارا ھەقىقەتەن ئىمارەتنىڭ كېسەكلىرىگە ئوخشاش بىر بىرىنى چىڭىتىپ تۇرىدۇ.

61) نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلغانلىقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاللانىڭ قايسى ئىشنى ئەڭ ياخشى كورىدىغانلىغىنى سورىدىم. ئۇ، نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلىشنى دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدىم، ئاتا-

---

① خۇتبە ئوقۇشتىن ياكى دىنىي ئىشلارنى تەلىم بېرىشتىن بىكار بولغاندىن كېيىن.

ئانىغا ياخشىلىق قىلىشنى دىدى. ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دەپ سوردىم ئاللانىڭ يولىدا عازات قىلىشنى دىدى.

62) بەش ۋاق نامازنىڭ گۈناغا كاپارەت بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، سىلەردىن بىر كىشىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا بىر ئوستەڭ بولۇپ، ئۇ ئۇنىڭدا كۈنىگە بەش قېتىم يۇيۇنسا، ئۇنىڭ بەدىنىدە كىر قالامدۇ دىگەنلىگىنى، ساھابىلەرنىڭ ئۇنىڭ بەدىنىدە كىر دىگەن نەرسە قالمايدۇ دىگەنلىگىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەش ۋاق ناماز ئەنە شۇنىڭغا ئوخشايدۇ، ئاللا ئۇلار ئارقىلىق گۈناھلارنى① كەچۈرىدۇ دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان.

63) ئەسرى نامىزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

جەرىر بەجەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز بىر كېچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە بولغان ئىدۇق، ئۇ ئاسماندىكى ئايغا قاراپ تۇرۇپ: سىلەر رەببىڭلارنى خۇددى مۇشۇ ئاينى كۆرگەندەك ھېچقانداق توسالغۇسىز ئوچۇق-ئاشكارا كۆرۈسىلەر، كۇن چىقىشتىن بۇرۇن ۋە كۇن پېتىشتىن ئىلگىرى

① كېچىك گۈناھلارنى.

ئوقۇلىدىغان نامازنى (بامدات نامىزى بىلەن ئەسرى نامىزى كوزده تۆتۈلىدۇ. ــ ت) ئىمكانىيىتىگىلارنىڭ يېتىشىچە ۋاقتىدا ئوقۇگىلار، دىدى، ئاندىن كېيىن مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ۋە كۈن پېتىشتىن ئىلگىرى رەببىگە ھەمدى بىلەن تەسبىھ ئېيتقىن" (سۈرە قاف، 39 ـ ئايەت. ــ ت)

64) نامازنىڭ ۋاقتى ئوتۇپ كەتكەندىن كېيىن ئەزان ئېيتىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى قەتادە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر كېچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە سەپەر قىلغان ئىدۇق، ئارىمىزدىن بىرەيلەن: ئى رەسۇلۇللا، بىر يەرگە چۈشۈپ، بىزنى ئارام ئالدۇرساڭ بولاتتى، دىدى. رەسۇلۇللا، سىلەرنىڭ نامازغا ئويغىنالماسلىغىڭلاردىن قورقىمەن، دىدى. بىلال، مەن سىلەرنى ئويغىتىمەن، دىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇخلاپ قالدى. بىلالمۇ ئۇلىغا يولىنىپ مۇگدەپ ئۇخلاپ قالدى. كۈن چىقىۋاتقان چاغدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويغىنىپ: ھوي بىلال، قىلغان سوزۇڭ قېنى؟ دىدى. بىلال، ھېچقاچان مۇنداق ئۇخلاپ كەتمىگەن ئىدىم، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا سىلەرنىڭ روھىڭلارنىڭ بەدىنىڭلار بىلەن بولغان ئالاقىسىنى خالىغان چاغدا ئۈزۈپ قويىدى ۋە خالىغان چاغدا ئەسلىگە كەلتۈردى. ھەي بىلال، تۇرغىن، ئەزان ئېيتىپ كىشىلەرنى نامازغا چاقىرغىن، دىدى. رەسۇلۇللا تاھارەت ئالدى. كۈن چىقىپ ئاقارغاندا كىشىلەر بىلەن ناماز بامداتنى ئوقۇدى.

65) جامائەت بواۋپ ناماز ئوقۇشنىڭ زورۇراۋگى توغرىسىدا

ھەسەن بەسرى، ئەگەر ئانام ماڭا كويۇنۇش يۇزىسىدىن خۇپتەن نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇشتىن مېنى توسسىمغان بولسا، ئانامغا ئىتائەت قىلمايتتىم، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ئىلگىدە بولغان ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئوتۇنغا بۇيرۇسام ئوتۇن يىغىپ كېلىنسە، ئاندىن ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇسام ئەزان ئېيتىلسا. ئاندىن بىر كىشىنى بۇيرۇسام كىشىلەرگە ئىمام بولسا، ئاندىن ناماز ئوقۇۋاتقانلارنى قالدۇرۇپ، نامازغا كەلمىگەنلەرنىڭكىگە بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئويلىرىنى كويدۇرۇپ تاشلىسام دەيمەن.

66) جامائەت بىلەن ئوقۇلغان نامازنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: جامائەت بىلەن ئوقۇلغان ناماز يەكىكە ئوقۇلغان نامازدىن يىگىرمە بەش ھەسسە ئارتۇق تۇرىدۇ.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەسچىتنىڭ ئارىلىغى قانچە يىراق بولسا،

شۇ يەرگە بېرىپ ناماز ئوقۇغانلارنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى شۇنچە چوڭ بولىدۇ. نامازنى كۆتۈپ ئولتۇرۇپ، ئىمام بىلەن بىللە ئوقۇغان ئادەمنىڭ ئېرىشكەن ساۋابى نامازنى ئوقۇپ بولۇپ ئۆخلىغان ئادەمنىڭ① ئېرىشكەن ساۋابىدىن چوڭراق بولىدۇ.

68) پېشىن نامىزىنى دەسلەپكى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ئەۋزەللىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم يولدا كېتىۋاتاتتى، يول ئۈستىدە تۇرغان تىكەنلىك بىر تال شاخنى كورۇپ، ئۇنى يولدىن ئېلىۋەتتى، ئاللاتائالا ئۇنىڭ بۇ ئىشىدىن مەمنۇن بولۇپ، ئۇ ئادەمنى مەغپىرەت قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاندىن مۇنداق دىدى: بەش تۈرلۈك ئادەم شەھىت ھىساپلىنىدۇ: ۋابا بىلەن ئولگەن ئادەم، قوساق ئاغرىغى بىلەن ئولگەن ئادەم، سۇدا ئېقىپ ئولگەن ئادەم، تام بېسىۋېلىپ ئولگەن ئادەم، ئاللانىڭ يولىدا شەھىت بولۇپ ئولگەن ئادەم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە مۇنداق دىدى: ئەگەر كىشىلەر ئەزان ئېيتىشنىڭ ۋە ئالدىنقى سەپتە تۇرۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، بۇنىڭغا پەقەت چاك تاشلاش ئارقىلىقلا ئېرىشكىلى بولىدىغانَ بولسىمۇ، ئۇلار چوقۇم چاك تاشلاشقا ئالدىرىغان بولاتتى. ئەگەر كىشىلەر پېشىن نامىزىنى

---

① ئىختىيار قىلغان ۋاقتىدا يالغۇز ئوقۇغان ياكى نامازنى كۆتۈپ ئولتۇرماستىن ۋاقتىدا كىرىپلا ئىمام بىلەن بىللە ئوقۇغان ئادەم.

ئالدىنقى ۋاقتىدا ئوقۇغانلىق ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇلار چوقۇم ئۇنىڭغا ئالدىرىشاتتى. ئەگەر ئۇلار خۇپتەن نامزى بىلەن بامدات نامزىنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇلار مەسچىتكە ئوملەپ بولسىمۇ چوقۇم كېلەتتى.

69) مەسچىتلەرنىڭ پەزىلىتى ۋە ئاللا سايىدىتىدىغان يەتتە تۈرلۈك ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى ئاللا يەتتە تۈرلۈك ئادەمنى ئۆزىنىڭ ئەرشى ئاستىدا سايىدىتىدۇ، ئۇلار بولسا ئادىل پادىشا، پەرۋەردىگارى ئاللانىڭ ئىبادىتىدە ئوسكەن يىگىت، ئەس-يادى ھەمىشە مەسچىتتە بولىدىغان ئادەم، دەرقەمىتە بولغاندىمۇ، دەرقەمتە بولمىغاندىمۇ ئاللا ئۈچۈن دوست بولۇشقان ئادەملەر، ئىسسل ۋە چىرايلىق بىر ئايال ئوزىگە چاقىرسا، خۇدادىن قورقىمەن دەپ ئۇنى رەت قىلغان ئادەم، ھەتتا ئوڭ قولى بىلەن بەرگەنىنى سول قولى تۇيمايدىغان دەرىجىدە مەخپى سەدىقە بەرگەن ئادەم، خالى جايدا ئاللانى ياد ئېتىپ كوزىدىن ياش توككەن ئادەم.

70) ناماز ۋاقتىدا غىزا تەييار بولۇپ قالسا قانداق قىلىش توغرىسىدا

ھىشام ئىبنى ئۇرۇۋە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: نامازشام

ۋاقتىدا كەچلىك غىزا تەييار بولۇپ قالسا، ئاۋال غىزانى يەۋېلىڭلار.

71) ناماز ئوقۇۋاتقاندا كوچىلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەمنىڭ قانداق قىلىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ناماز ئوتەۋاتقاندا كوچىلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەم تەسىمە ئېيتسۇن.

72) ئاجىزلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مېنى ئاراڭلاردىكى ئاجىز كىشىلەر ئىچىدىن تېپىڭلار، چۈنكى سىلەرگە ھەقىقەتەن شۇ ئاجىز كىشىلەر-نىڭ بەرەكاتىدىن رىزقى بېرىلىدۇ، دېگەن.

73) رۇكۇ ياكى سەجدىدە ئىمامدىن بۇرۇن بېشىنى كوتەرگەن ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەردىن بىرىڭىز بېشىنى ئىمامدىن بۇرۇن كوتەرسە، ئۇ ئاللانىڭ ئۇنىڭ بېشىنى ئېشەكنىڭ بېشىدەك مۇبەددەل قىلىپ قويۇشىدىن قورقمامدۇ دېگەن ياكى سۇرىتىنى ئېشەكنىڭ سۇرىتىدەك مۇبەددەل قىلىپ قويۇشىدىن قورقمامدۇ، دېگەن.

74) قۇلنىڭ ۋە ئازات قىلىنغان قۇلنىڭ ئىمام بولۇشى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەگەر سىلەرگە قارا قۇل باشلىق بولغان① ھالەتتىمۇ، سىلەر ئۇنىڭ سوزىنى ئاڭلاڭلار ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار.

75) ئىمام بولغان ئادەمنىڭ نامازنى يەڭگىل ئوقۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىشى كىشىلەرگە ئىمام بولغاندا، نامازنى يەڭگىل ئوقۇسۇن، چۈنكى جامائەت ئىچىدە ئاجىز، كېسەل، ياشانغان ۋە ئىش-كۇشى بار ئادەملەر بولىدۇ، ئۇزەڭلار نامازنى يالغۇز ئوقۇغاندا، خالىغىنىڭلارچە ئۇزۇن ئوقۇساڭلار بولىۋېرىدۇ.

76) نامازئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇش توغرىسىدا

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① ئەگەر سىلەرگە قۇل ھاكىم بولسىمۇ ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار دىگەن مەنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قۇللار سىلەرگە ئىمام بولۇپ توغرا ئوقۇسا، سىلەر ساۋاپ تاپسىلەر، ئۇلار خاتا ئوقۇسا، گۇنايى ئوزىگە بولىدۇ، سىلەر ساۋاپ تېپىۋېرىسىلەر دىگەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: نامازنى ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇشۇڭلار كېرەك، ئۇنداق قىلمىساڭلار، ئاللا سىلەرنىڭ ئاراڭلارغا تەپرىقە سېلىپ قويىدۇ.

77) نامازغا قۇلاق قاققاندىن كېيىن نىمە ئوقۇلىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازغا قۇلاق قاققاندىن كېيىن، قىرائەت ئوقۇشتىن ئىلگىرى ئاراڭلىقتا بىرئاز توختىۋېلىپ مۇنۇنى ئوقۇيتتى: "ئاللاھۇممە بائىد بەينى ۋە بەينە خاتايايە، كەمابائەدتە بەينەلىمەشرىقى ۋەلىمەغرىبى، ئاللاھۇممە نەققىنى مىنەلخاتايا كەما يۇنەققەسسەۋبوۇل ئەبىيەزۇ مىنەددەنەسى، ئاللاھۇممەغسىل خاتايايە بىلمائى ۋەسسەلجى ۋەلبەرەدى." (ئى ئاللا، مەن بىلەن مېنىڭ خاتالىقلىرىمنىڭ ئاراڭلىغىنى شەرق بىلەن غەرپنىڭ ئاراڭلىغىدەك يىراق قىلغىن، ئى ئاللا، مېنى خاتالىقلاردىن ئاق كىيىمنى كىرىدىن تازىلىغاندەك تازىلىغىن، ئى ئاللا، مېنىڭ خاتالىقلىرىمنى سۇ بىلەن، قار بىلەن ۋە تولا بىلەن تازىلىغىن.)

78) نامازدا تۇرۇپ ئاسمانغا قاراش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىلەر نامازدا تۇرۇپ نىمىشقا ئاسمانغا قارايدۇ؟ ئۇلار ھەرگىز ئۇنداق قىلمىسۇن، ئۇنداق

قىلىدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ كوزلىرى كور بولسۇن.

79) نامازدا تۇرۇپ ئولۇڭ-سولغا قاراش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن نامازغا ئوقۇۋاتقان كىشىنىڭ بۇرۇلۇپ ئولۇڭ-سولغا قاراش مەسىلىسىنى سورىدىم دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ بولسا بەندىنىڭ نامىزىدىن شەيتانىنىڭ ئوغرىلاپ كەتكەنلىگى① بولىدۇ، دىگەن.

80) نامازدا سۇرە فاتىھەدىن كېيىن ئىمامنىڭ ئامىن دىگەن سوزنى ئۇنىلۇڭ ئېيتىشى ۋە ئۇنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىمام ئامىن دىگەن چاغدا، سىلەرمۇ ئامىن دەڭلار. چۈنكى كىمنىڭ ئامىن دىيىشى پەرىشتىلەرنىڭ ئامىن دىيىشىگە توغرا كېلىپ قالسا، ئاللا ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناللرىنى مەغپىرەت قىلىدۇ. ئىبنى شىھاب ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۇرە فاتىھەدىن كېيىن ئامىن دەيتتى.

---

① بۇنىڭدا نامازغا ئوقۇغۇچىنى ھوزۇر قەلب بىلەن ئوقۇشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

81) سەجدە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى مۇسەييەب بىلەن ئەتا ئىبنى يەزىد ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كۆرەمدۇق؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: بۇلۇتسىز ئاسماندا ئون توت كۈنلۈك ئايىنى كۆرۈشتىن گۇمانلىنامسىلەر؟ دىدى. كىشىلەر: گۇمانلايمىز. ئى رەسۇلۇللا، دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا: بۇلۇتسىز ئاسماندا كۈننى كۆرۈشتىن گۇمانلىنامسىلەر؟ دەپ سورىدى. كىشىلەر: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا مۇنداق دىدى: رەببىگلارنى شۇنىڭغا ئوخشاش ئىنىق كۆرۈسىلەر، ئاللاتائالا: كىم نىمىگە ئىبادەت قىلغان بولسا، شۇنىڭغا ئەگەشسۇن، دەيدۇ، بۇ چاغدا بەزىلەر قۇياشقا ئەگىشىدۇ، بەزىلەر ئايغا ئەگىشىدۇ. بەزىلەر بۇتقا ئەگىشىدۇ. پەقەت مېنىڭ ئۈممىتىملا قېلىپ قالىدۇ، بۇ ئۈممەتىنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ مۇناپىقلىرىمۇ بىللە قالىدۇ، بۇ چاغدا ئاللا بۇ ئۈممەتكە ئۆزىنىڭ شەكلىدىن باشقا شەكىلدە كۆرۈنۈپ: مەن سىلەرنىڭ رەببىگلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: تاكى رەببىمىز بىزنىڭ ئالدىمىزغا يېتىپ كەلگەنگە قەدەر مۇشۇ جايىمىزدا تۇرىمىز، رەببىمىز كەلگەندە ئۇنى بىز تونۇيمىز، دەيدۇ. ئۇلارغا ئاللا ئوز شەكلىدە كۆرۈنۈپ، مەن سىلەرنىڭ رەببىگلار دەيدۇ. ئۇلار ئاللانى تونۇپ: سەن بىزنىڭ رەببىمىز، دەيدۇ، ئاللا ئۇلارنى چاقىرىدۇ. دەۋزەخنىڭ ئوتتۇرىسىغا كوۋرۈك سېلىنىدۇ. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئارىسىدىن مەن ئۈممىتىمنى ئېلىپ ئەڭ ئالدىدا سىرات كوۋرۈگىدىن ئوتىمەن، بۇ يەردە پەيغەمبەرلەردىن باشقا ھېچ ئادەم سوز قىلمايدۇ.

پەيغەمبەرلەرنىڭ سوزلىرىمۇ، ئى ئاللا، خالايىقىنى ئامان قىلغىن، دىگەندىن ئىبارەت بولىدۇ، دەۋزەختە قامغاقىقا ئوخشاش قارماقلار بار، سىلەر قامغاقنى كورگەنمىدىڭلار؟ ساھابىلەر: ھەئە، كورگەن دىيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار قامغاققا ئوخشايدۇ، لېكىن ئۇ قارماقلارنىڭ چوڭلۇغىنى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ. قارماقلار كىشىلەرنى قارماپ تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا قاراپ، بەزىلىرىنى ھالاك قىلىپ تاشلايدۇ، بەزىلىرىنى قىيما-چىما قىلىپ تاشلايدۇ، ئاندىن ئۇلار قايتا تىرىلدۇرۇلىدۇ. ئاللاتائالا ئەھلى دەۋزەخ ئىچىدىن خالىغانلارغا رەھمەت قىلماقچى بولسا، ئۇزىگە ئىبادەت قىلغانلارنى دەۋزەختىن ئېلىپ چىقىشقا پەرىشتىلەرنى بۇيرۇيدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنىڭ پىشانىسىدىكى سەجدە ئىزلىرىدىن ئاللاغا ئىبادەت قىلغانلىغىنى تونۇپ، ئۇلارنى دەۋزەختىن ئېلىپ چىقىدۇ. ئاللا سەجدىنىڭ ئىزىنى① دەۋزەخنىڭ كويدۇرۇشىدىن ساقلايدۇ، ئۇلار دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. ئىنسانىنىڭ سەجدە قىلغان ئەزالىرىدىن باشقا ھەممە ئەزاسى دەۋزەختە كويىدۇ، ئۇلار دەۋزەختىن چىققان چېغىدا، دەۋزەختە كويۇپ قارىداپ كەتكەن بولىدۇ، ئۇلار ئابى ھايات بىلەن يۇيۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەزالىرى، خۇددى كەلكۇننىڭ لاتقىلىرىدا ئوت-چوپلەرنىڭ ئۇرۇقلىرى ئۇنۇپ چىققاندەك، تېز ئۇنۇپ چىقىدۇ. ئاندىن ئاللا بەندىلەرنىڭ ئارىسىدا ھوكۇم چىقىرىشتىن پارىغ بولىدۇ. ئۇ چاغدا جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىسىدا بىر ئادەم قېلىپ قالىدۇ، بۇ ئادەم جەننەتكە كىرىدىغان

---

① يەتتە ئەزا ياكى يالغۇزلا پىشانە كوزدە تۇتۇلىدۇ. يەتتە ئەزا: پىشانە، ئىككى قول، ئىككى تىز، ئىككى پۇتنىڭ بارماق ئۇچىدىن ئىبارەت.

دەۋزەخ ئەھلىنىڭ ئاخىرقىسى بولىدۇ. ئۇ ئادەم دەۋزەخ تەرەپكە يۈزلىنىپ تۇرۇپ: ئى رەببىم، دەۋزەخنىڭ بويى مېنى زەھەرلىدى، يالقۇنى مېنى كويدۇردى، مېنىڭ يۈزۈمنى دەۋزەختىن يىراق قىلساڭ، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: بۇ تەلىۋىڭ ئورۇندالسا، بەلكىم باشقىنى سورارسەن، دەيدۇ. ئۇ ئادەم: ئى ئاللا، سېنىڭ قۇدرىتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، باشقىنى سورىمايمەن، دەپ ئاللاغا نۇرغۇن ۋەدە-قەسەملەرنى بېرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئالىلا ئۇنى دەۋزەخىتىن يىراق قىلىدۇ. ئۇنى جەننەتكە يۈزلەندۈرگەندە، ئۇ جەننەتنىڭ گۈزەللىگىنى كورۇپ، خېلى ۋاقىتقىچە جىم تۇرىدۇ، ئاندىن: ئى رەببىم، مېنى جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا ئېلىپ بارساڭ، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: سورىغان نەرسەڭدىن باشقىنى سورىماسلىقتا ۋەدە-قەسەملەر بەرگەن ئەمەسمىدىڭ؟ دەيدۇ. ئۇ: ئى رەببىم، مەن سېنىڭ ئەڭ شەقى بەندەڭ بولمىغايمەن، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: ئەگەر سورىغان نەرسەڭنى بەرسەم، بەلكىم يەنە باشقىنى سورارسەن، دەيدۇ. ئۇ: ياق، رەببىم، سېنىڭ قۇدرىتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇنىڭدىن باشقا نەرسە سورىمايمەن، دەپ ئاللاغا نۇرغۇن ۋەدە-قەسەملەرنى بېرىدۇ. ئاللا ئۇنى جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا ئېلىپ بارىدۇ. ئۇ جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا تۇرۇپ، جەننەتنىڭ ئىچىدىكى گۈل-چېچەكلەرنى، گۈزەللىكنى ۋە شات-خورام‌لىقنى كورۇپ، خېلى ۋاقىتقىچە جىم تۇرىدۇ. ئاندىن كېيىن: ئى رەببىم، مېنى جەننەتكە كىرگۈزگىن، دەيدۇ. ئاللا: ساڭا ئۇۋال ھەي ئادەم بالىسى، نىمە دېگەن گېپىڭدە تۇرمايدىغان ئادەمسەن، ئورۇندالغان تەلىۋىڭدىن باشقا نەرسىنى سورىمايمەن، دەپ ۋەدە-قەسەملەرنى بەرمەپمىدىڭ؟ دەيدۇ. ئۇ: ئى رەببىم، مېنى ئەڭ شەقى بەندەڭ

قىلىپ قويمىغىن، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭ ھالىدىن كۈلىدۇ①. ئاندىن ئالىلا ئۇنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە رۇخسەت قىلىدۇ ۋە ئۇنىڭغا: ئارزۇ-ئارمانلىرىڭنى دېگىن، دەيدۇ. ئۇ ئوزىنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئېيتىپ بولغان چاغدا، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا پالانى-پالانى ئارزۇلىرىڭنى دېگىن دەپ، ئۇنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئەسلىتىپ ئوتىدۇ. ئۇ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئېيتىپ تۈگەتكەندە، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: ئېيتقان ئارزۇ-ئارمانلىرىڭغا يەتكۈزىمەن ۋە ئۇنىڭغا بىر ھەسسە ئاشۇرۇپ بېرىمەن، دەيدۇ.

82) سەجدىدە تۇرۇپ تەسبىھ ئېيتىش ۋە دۇئا ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام رۇكۇ قىلغان ۋە سەجدە قىلغان چېغىدا قۇرئاننىڭ كورسەتمىسى② بويىچە: ئى بىزنىڭ رەببىمىز، سېنى پاك دەپ ھىساپلايمىز، سېنى مەدھىيىلەيمىز، ئى ئاللا، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دەيتتى.

ئائىشە يەنە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسـ

---

① بۇ يەردىكى كۆلۈش دېگەن سوزنىڭ مەنىسى ئاللانىڭ رازى بولۇشى ۋە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلىشىدىن ئىبارەت.

② سۈرە نەسرنىڭ ئاخىرىدىكى مۇنۇ ئايەت كوزدە تۇتۇلىدۇ: "رەببىڭغا ھەمدى ئېيتىش بىلەن ئۇنى پاك دەپ ھىساپلىغىن ۋە رەببىڭدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلغىن."

سالام نامازنىڭ ئاخىردا: ئى ئاللا، ساڭا سغىنىپ، گور ئازابىدىن پاناھ تىلەيمەن، ساڭا سغىنىپ، كەززاپ دەججالنىڭ پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ساڭا سغىنىپ ھاياتلىقنىڭ ۋە ماماتلىقنىڭ پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ئى ئاللا، ساڭا سغىنىپ، گۇناھدىن ۋە قەرزدارلىقتىن پانا تىلەيمەن، دەپ دۇئا قىلاتتى①. بىر ئادەم رەسۇلۇللاغا: قەرزدىن ئەجەپمۇ تولا پانا تىلەيسەن دېگەن ئىدى. رەسۇلۇللا: كىشى قەرزدار بولۇپ قالسا، سوزىگە يالغانىنى ئارىلاشتۇرۇپ قويىدۇ، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلىپ قويىدۇ، دىدى.

ئەبۇ بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ماڭا نامىزىمدا ئوقۇيدىغان بىر دۇئا تەلىم بەرسەڭ دەپ سورىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنۇ دۇئانى ئوقۇشنى تەلىم بەرگەن: "ئى ئاللا، مەن ئۆزەمگە كوپ زۇلۇم قىلدىم، گۇناھارنى سەنلا مەغپىرەت قىلىسەن، مەرھەمەت قىلىپ ماڭا كەڭ مەغپىرەت ۋە رەھىم قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە كويۇنگۇچىدۇرسەن."

85) نامازدىن كېيىن زىكرى ـ تەسبىھ ئېيتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، كەمبەغەللەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىغا كېلىپ: بايلار

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇنداق دۇئا قىلىشى ئۈمىتىگە تەلىم بېرىش ئۈچۈندۇر. بولمىسا بۇنداق ئىشلاردىن ئۇ پاك ئىدى.

پۇل، مال سەرپ قىلىپ، جەننەتىنىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىكلىرىگە ۋە مەڭگۈلۈك نازۇ-نېمەتلەرگە ئېرىشىدۇ، ئۇلار بىزگە ئوخشاش ناماز ئوقۇيدۇ، بىزگە ئوخشاش روزا تۇتىدۇ، ئىقتىسادىي جەھەتتە ئۇلار-نىڭ بىزدىن ئارتۇقچىلىغى بار، ئۇلار پۇل خەجلەپ ھەج قىلىدۇ، ئومرە قىلىدۇ (ھەج ۋاقتىدىن باشقا ۋاقىتتا ھەج پائالىيىتى ئېلىپ بېرىش ئومرە دېيىلىدۇ. ــ ت)، جىھاد قىلىدۇ، سەدىقە قىلىدۇ، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرگە شۇنداق بىر ئىشنى ئېيتىپ بېرەيكى، ئەگەر ئۇنى ئورۇندىساڭلار، پۇل خەجلەپ جەننەتىنىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىكلىرىگە ئېرىشكەن بايلارنىڭ دەرىجىلىرىگە يېتىسىلەر، سىلەردىن كېيىنكى ئادەملەرنىڭ ھېچقايسىسى سىلەرنىڭ دەرىجەڭلارغا ئېرىشەلمەيدۇ، سىلەردىن بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئادەملەرنىڭ ئارىسىدا سىلەر ئەڭ ئەۋزەل ئادەملەر بولۇپ قالىسىلەر، بايلاردىن پەقەت مۇشۇ ئىشنى قىلغان كىشىلەرلا سىلەرنىڭ دەرىجەڭلارغا يېتەلەيدۇ. ئۇ بولسىمۇ ھەر بىر پەرز نامازنىڭ ئارقىسىدا ئاللاغا تەسبىھ، ھەمدى، تەكبىرلەرنىڭ ھەر بىرىنى ئوتتۇز ئۇچ قېتىم ئېيتىشتىن ئىبارەت، يەنى سۇبھانەللا (ئاللانى ھەممە نۇقسانىدىن پاكتۇر) نى ئوتتۇز ئۇچ قېتىم، ئەلھەمدۇلىللا (جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ) نى ئوتتۇز ئۇچ قېتىم، ئاللاھۇئەكبەر (ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغ) نى ئوتتۇز ئۇچ قېتىم دەيسەن، دىدى.

مۇغىرە ئىبنى شۇئبەنىڭ كاتىبى ۋەررات رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مۇغىرە ئىبنى شۇئبە مۇئاۋىيىگە ئەۋەتكەن بىر خېتىدە ماڭا مۇنداق يازدۇرغان: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر بىر پەرز نامازنىڭ ئارقىسىدا: يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ

شىرىگى يوق، بارچە مەخلۇقات ئالـلانىڭ ئىلكىـدە، جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللانىڭ ھەممە نەرسىگە تولۇق قۇدرىـتى يېتىدۇ، ئى ئاللا، سەن بەرگەن نەرسىگە ھېچكىم توسقۇنلۇق قىـلالـمايدۇ، سەن بەرمىگەن نەرسـىنى ھېچكىـم بېرەلمەيـدۇ، سېنىڭ ئالدىڭـدا بايلارنىڭ بايلىغى ئەسقاتمايدۇ①، دەيتتى.

87) جۈمەگە بېرىشتا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىستىمال قىلىش توغرىسىدا

سەلمان فارىسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمـبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جۈمە كۈنىـدە كىـشى يۇيۇنۇپ، ئىمكانىيەتىنىڭ يېتىشچە تازىلىنىپ، ئۇزۇنـى مايـلاپ يا ئويىدىـكى خۇش پۇراقتىن② ئىستىمال قىلىپ، ئاندىن بېرىپ ئىككى ئادەمـنىڭ ئارىسىنى قىستىماستىن، بەلگىلەنگەن نامازلارنى ئوقۇپ بولۇپ، ئىمام خۇتبە ئوقۇغىچە جىم تۇرسا، ئاللا ئۇنىڭ بۇ جۈمە بىلەن ئىككىنچى جۈمە ئارىلىغىدىكى گۇناللرىنى ئەپۇ قىلىدۇ.

88) جۈمە كۈنى مىسۋاك ئىشلىتىش توغرىسىدا ۋە ھەر بىرىگلار پادىـچى ھىساپلىنىسلەر دىـگەن ھەدىس توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىـيەللاھۇ ئەنھۇدىـن رىۋايەت قىلىنىـدۇكى،

① سېنىڭ ئالدىڭـدا بايـلارنىڭ بايلىغى ئەسقاتـمايدۇ، بەلكى ئىبادەت ئەسقاتىدۇ.

② بۇنىڭدىن ئويـدە خـۇش پۇراق نەرسـلەرنى ساقلاشـنىڭ سۇنـنەت ئىكەنلىگى چىقىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇممىتىمگە ياكى كىشىلەرگە ("ئۇممىتىم" ياكى "كىشىلەر" دىگەن ئىككى سوزنىڭ قايسىسىنىڭ دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە ئېنىق قالمىغان) ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دىمسەم، ئۇلارنى ھەر بىر نامازدا① مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتىم.

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ھەممىگىلار پادىچى ھىساپلىنىسىلەر، ئۇزەڭلارنىڭ پادىسى ئۈچۈن جاۋاپكارلىققا تارتىلىسىلەر، باشلىق② پادىچى ھىساپلىنىپ، ئۇزىنىڭ خەلقى ئۈچۈن جاۋاپكار بولىدۇ. ئەر كىشى ئۇزىنىڭ ئائىلىسىدە پادىچى ھىساپلىنىپ③، ئائىلىسىدىكىلەر ئۈچۈن جاۋاپكار بولىدۇ. ئايال كىشى ئېرىنىڭ ئويىدە پادىچى ھىساپلىنىپ④، ئائىلىسى ئۈچۈن

---

① مەيلى پەرز نامаз بولسۇن، نەپلى نامаз بولسۇن، ھەممىسى ئوخشاش، جۈمە نامىزى ئۈچۈن تاشقى ئەزالارنى تازىلاش، خۇش پۇراق نەرسىلەرنى چېچىش تەلەپ قىلىنغانلىغى ئۈچۈن، زىكرى، مۇناجات ئېيتىدىغان ئەزا — ئېغىزنى تازىلاپ، ئېغىزنىڭ پەرىشتىلەرنى ۋە ئادەملەرنى سەسكىندۇرىدىغان بەتبۇيلۇغىنى كەتكۈزۈش تېخىمۇ زورۇر.

② باشلىق بولغان ئادەم كىشىلەر ئارىسىدا شەرىەتنىڭ قانۇن — ئەھكامىلىرىنى ئىجرا قىلىشى كېرەك.

③ ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ يىمەك — ئىچمەك، كىيىم — كېچەك قاتارلىق خىراجەتلىرىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرۇشى ۋە ئۇلار بىلەن ياخشى مۇئامىلىدە بولۇشى كېرەك.

④ ئائىلىسىنى ياخشى باشقۇرۇشى، ئېرىنىڭ مال — مۇلكىگە خىيانەت قىماسلىغى، باللىرىغا ئوبدان قارىشى، مېھمانلىرىنى ئوبدان كۈتۈشى ۋە ئىپىەتلىك بولۇشى كېرەك.

جاۋاپكار بولىدۇ. خىزمەتچى خوجايىننىڭ مال-مۈلكىدە پادىچى ھىساپلىنىپ①، مال-مۈلۈك ئۈچۈن جاۋاپكار بولىدۇ.

90) جۈمە كۈندە يۇيۇنۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بالاغەتكە يەتكەن ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ يەتتە كۈندە② بىر قېتىم يۇيۇنۇپ تۇرۇشى ئالالانىڭ ئۈنىڭ ئۈستىدىكى ھەقىدۇر.

91) جۈمە كۈنىدىكى دۇئا ئىجابەت بولىدىغان ۋاقىت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۈمە كۈنى ئۈستىدە توختىلىپ: جۈمە كۈنىدە دۇئا ئىجابەت بولىدىغان بىر ۋاقىت بار، بىرەر مۇسۇلمان بەندە نامازغا ئوقۇۋاتقان چاغدا شۇ ۋاقىتنى تېپىپ ئالالادىن بىرەر نەرسە تىلىسىلا، ئالالا ئۈنىڭ تىلىگىنىنى بەرمەي قويمايدۇ، دېگەن ۋە قولى بىلەن ئۇ ۋاقىتنىڭ قىسقىلىغىنى كۆرسەتتى ئوتكەن.

---

① خوجايىننىڭ مال-مۈلكىنى مۇھاپىزەت قىلىشى ۋە خىزمىتىنى ياخشى قىلىشى كېرەك.

② بۇ جۈمە كۈنىدىن ئىبارەت.

92) تەشرىق كۈنلىرى (قۇربان ھېيتىنىڭ 2 ـ ، 3 ـ ، 4 ـ كۈنلىرى ـ ـ ت) دە قىلىنغان ئىبادەتنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: يىلنىڭ باشقا كۈنلىرىدە قىلىنغان ھەرقانداق ئىبادەتتىن مۇشۇ ئون كۈن① ئىچىدە قىلىنغان ئىبادەت ئەۋزەل بولىدۇ دېۋىدى، ساھابىلەر: جىھادمۇ بۇنىڭغا يەتمەمدۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: جىھادمۇ بۇنىڭغا يەتمەيدۇ، پەقەت خەۋپ ـ خەتەرگە قارىماي، جېنى بىلەن، مېلى بىلەن جىھادغا ئاتلانىپ چىقىپ، ھېچ نەرسە بىلەن قايتىپ كەلمىگەن ئادەمنىڭ ئەملا بۇنىڭدىن ئەۋزەل بولىدۇ، دېدى.

93) يەر تەۋرەش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىلىم كوتىرىلىپ كەتكەن②، يەر تەۋرەش كۆپەيگەن، ۋاقىتنا بەرىكەت قالمىغان③، پىتنىلەر

---

① زۇلھەججە ئېيىنىڭ 1 ـ كۈنىدىن 10 ـ كۈنىگىچە بولغان ئون كۈن.

② ئۇلىمالارنىڭ ئۆلۈپ تۈگىشى، نادانلارنىڭ كۆپىيىشى بىلەن.

③ زامانىنىڭ بەرىكەتسىزلىگىدىن ياكى بالايى ـ ئاپەت، ئېغىرچىلىق سەۋىبىدىن كىشىلەر كېچە ـ كۈندۈزنىڭ قانداق ئوتكەنلىگىنى بىلمەي قالىدۇ.

ئاۋۇغان، قىرغىنچىلىق كوپ بولۇپ، مال-مۈلۈك كوپىيىپ① ئېشىپ-تېشىپ تۇرغان چاغ يېتىپ كەلمىگىچە قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

94) ئاللادىن باشقا ھېچكىم ئالدىن بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك نەرسە توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەش تۈرلۈك غەيپ نەرسە بولۇپ، ئۇنى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ: ئەتە نېمە بولىدىغانلىغىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، قوساقتىكى بالىنىڭ نېمە بولىدىغانلىغىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىگە ئەتە نېمە بولىدىغانلىغىنى بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلۈشىنى بىلمەيدۇ، ھېچ ئادەم يامغۇرنىڭ قاچان يېغىشىنى بىلمەيدۇ.

95) ئايالالارنىڭ مۇئامىلىسى ۋە ئۇلارنىڭ سەپەرگە چىقىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دەۋرىدە ئەھلىنىڭ كوپچىلىگى ئايالىلار ئىكەنلىكىنى كوردى. ساھابىلەر نېمە ئۈچۈن مۇنداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ جاۋاپ بېرىپ: ئۇلارنىڭ كۆپرىلىق قىلغانلىغىدىن شۇنداق، دىدى. ئۇلار ئاللاغا كۆپرىلىق قىلامدۇ؟ دەپ سوراشتى.

---

① ئەر كىشىلەرنىڭ ئازىيىپ ۋە قىزىقىشلارنىڭ سۈسلىشىپ كېتىشى، ئارزۇ-ئىستەكلەرنىڭ ئازىيىپ كېتىشى تۈپەيلىدىن.

رەسۇلۇللا: ئۇلار بولسا ئەرلەرنىڭ كۆپرىلىق قىلىدۇ، قىلىغان ياخشىلىقنى بىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىگە ئومۇر بويى ياخشىلىق قىلساڭمۇ، كېيىن سەندىن ئازراق ئاغرىنسىپ قالسىلا، سەندىن ھېچ ياخشىلىق كورمىدىم، دەيدۇ، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ئايالنىڭ مەھرەمسىز بىر كىچە-كۈندۈزلۈك يولغا سەپەرگە چىقىشى دۇرۇس بولمايدۇ.

97) كېسەلنىڭ يېنىدا يىغلاش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: سەئد ئىبنى ئۇبادە كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەۋف، سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس ۋە ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇدلار بىلەن بىللە ئۇنى يوقلاپ باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەئدنىڭ يېنىغا كىرگەندە، ئائىلە-سىدىكىلەرنىڭ ئۇنىڭ بېشىدا پاي-پىتەك بولۇپ تۇرغانلىغىنى كورۇپ، قەبزى روھ بولدىمۇ؟ دەپ سوردى "ئۇلار ياق، ئى رەسۇلۇللا، دەپ جاۋاپ بېرىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كوز يېشى قىلدى، رەسۇلۇللانىڭ كوز يېشى قىلغانلىغىنى كورۇپ، يېنىدە-كىلەرمۇ كوز يېشى قىلىشتى. رەسۇلۇللا: ئاڭلىمامسىلەركى، ئاللا بەندىسىگە ئۇنىڭ كوز يېشى قىلغانلىغى ۋە قايغۇرغانلىغى تۇپەيلىدىن ئازاپ قىلمايدۇ، دىدى ۋە تىلغا ئىشارەت قىلىپ تۇرۇپ، لېكىن

مۇشۇنىڭ تۈپەيلىدىن ئۇنىڭغا ئازاپ قىلىدۇ① ياكى رەھمى قىلىدۇ②، ئولگەن ئادەم ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئۇنىڭغا يىغلىغانلىغى سەۋەپلىك ئازاپ چېكىدۇ③، دېدى. ھەزرىتى ئۇمەر مېيىتكە يىغلىغانلارنى تاياق بىلەن ئۇراتتى، ئولارغا تاش ئاتاتتى ۋە ئاغزىغا توپا چاچاتتى④.

98) دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىم كىيگەن ئاياللارنىڭ ھالى ۋە شەيتاننىڭ توقۇناق چىگىشى توغرىسىدا

ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىسى ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ: سۇبھانەللا (بۇ يەردە ئەجەپلەنگەنلىكنى بىلدۈرىدۇ. ــ ت)، كېچىدە پىتنىلەردىن قايسىلىرى نازىل بولدى، ئاللانىڭ غەزىنىلىرىدىن نېمىلەر نازىل بولدى، ھوجرا ئىگىلىرىنى (پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى كوزدە تۇتۇلىدۇ. ــ ت) كىم ئويغىتىدۇ، دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىملەرگە ئۇرالغان ئاياللار ئاخىرەتكە بارغاندا ياپ-يالىڭاچ بولۇپ قېلىشى مۇمكىن⑤ دېدى.

---

① ياماڭ سوز قىلغانلىقتىن.

② ياخشى سوز قىلغانلىقتىن.

③ ئاللا-توۋا كوتىرىپ يىغلىسا ۋە مېيىت شۇ يىغىغا سەۋەپكار بولسا.

④ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جەنىزىسىگە ئايالىرى ھەققىدىكى ئەمرىگە ئەمەل قىلىش يۈزىسىدىن شۇنداق قىلغان.

⑤ نېپىز-يۇقا كىيىملەرنى كىيىشتىن، ياكى ياسىنىپ يۇرۇشتىن چەكلەش مەنىسىدە.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئۇخلىغان چېغىدا، شەيتان ئۇنىڭ گەجگىسگە ئۈچ توقۇناق چىگىدۇ، ھەر توقۇناقنى چەككەندە ئۇخلاۋەرگىن، كېچە ئۇزۇن دەيدۇ، كىشى ئويغىنىپ ئاللاغا زىكرى ئېيتسا، بىر توقۇناق يېشىلىدۇ، تاھارەت ئالسا يەنە بىر توقۇناق يېشىلىدۇ. ناماز ئوقۇسا يەنە بىر توقۇناق يېشىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ تېتىك، روھلۇق بولۇپ قالىدۇ. ئۇنداق قىلمىسا، ئېزىلەڭگۇ، ھورۇن بولۇپ قالىدۇ.

100) كېچىنىڭ ئاخىرىدا دۇئا قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: پەرۋەردىگارىمىز ئالىلاتا-ئالا ھەر كېچىسى كېچىنىڭ ئۈچىتىن بىرى قالغان چاغدا بىرىنچى قەۋەت ئاسمانغا چۈشۈپ: كىمكى ماڭا ئىلتىجا قىلىپ دۇئا قىلىدىكەن، ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىمەن، كىمكى مەندىن سورايدىكەن، ئۇنىڭغا بېرىمەن، كىمكى ماڭا ئىستىغفار ئېيتىدىكەن، ئۇنى مەغپىرەت قىلىمەن، دەيدۇ.

101) قاتتىق ئىبادەت قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ يېنىمدا ئەسەد ئايمىغىدىن بىر ئايال بار ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كېلىپ، بۇ ئايال كىم بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. بۇ

پالانى بولىدۇ، كېچىسى ئۇخلىمايدۇ، دەپ ئۇنىڭ ئوقۇغان نامازلىرىنى تىلغا ئېلىپ ئوتتۇم. رەسۇلۇللا ماڭا: بولدى قىلغىن، سىلەر ئۆزەڭلار زورۇقماي قىلالايدىغان ئىبادەتلەرنى قىلىڭلار، سىلەر زېرىكىپ قالمىغىچە، ئاللا زېرىكىپ قالمايدۇ①، دىدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەندىن: ئاڭلىشىمچە، سەن كېچىسى ئىبادەت قىلىپ، كۈندۈزى روزا تۇتىدىكەنسەنغۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: ھەئە، شۇنداق قىلىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەگەر ئۇنداق قىلساڭ، كوزلىرىڭ ئولتۇرۇشۇپ، ئۆزەڭ ھالسىزلىنىپ كېتىسەن. سەندە نەپسىڭنىڭ ھەققى بار، ئائىلەڭدىكىلەرنىڭ ھەققى بار، شۇنىڭ ئۈچۈن بەزى كۈنلەردە روزا تۇتقىن، بەزى كۈنلىرى تۇتمىغىن، كېچىنىڭ بەزىسىدە ئىبادەت قىلغىن، بەزىسىدە ئۇخلىغىن، دىدى.

103) بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، پەزىلەتلىك ئەمەل دەپ ئىستىخارە نامىزى ئوقۇش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر

---

① چاماڭلارغا بېقىپ ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەر روھلۇق تۇرۇپ ئىبادەت قىلساڭلار، ئاللا سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلاردىن زېرىكىپ يۈز ئۇرۇمەيدۇ، ئىبادەتىڭلارنىڭ ساۋاپلىرىنىمۇ كېمىتىۋەتمەيدۇ. ئىبادەتتە بوشىشىپ قالغاندا، ئولتۇرۇۋېلىڭلار، ئىبادەتتىن زېرىكىش ھىس قىلىپ ۋە بوشىشىپ تۇرۇپ قىلىۋەرسەڭلار، ئۇ چاغدا، ئاللامۇ سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلاردىن زېرىكىپ قالىدۇ.

ئەلەيھىسسالام ئىشلىرىمىزدا ئىستىخارە قىلىشنى بىزگە خۇددى قۇرئان سۈرىلىرىنى تەلىم بەرگەنىدەك تەلىم بېرەتتى. رەسۇلۇللا مۇنداق دەيتتى: سىلەردىن بىركىم بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولسا، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ، ئاندىن بۇ دۇئانى ئوقۇسۇن: "ئى ئاللا، ماڭا بۇ ئىشتا قانداق قىلسام ياخشى بولىدىغانلىغىنى ئىلىمىك بىلەن تىلەيمەن، شۇنى قىلىشقا ماڭا قۇدرىتىك بىلەن كۈچ-قۇۋۋەت بېرىشىڭنى تىلەيمەن. سېنىڭ ئۇلۇغ پەزلىڭدىن سورايمەن، چۈنكى ھەممىگە سەن قادىر سەن، مەن قادىر ئەمەسمەن، ھەممىنى سەن بىلىسەن، مەن بىلمەيمەن، ھەممە غەيپ ساڭا ئاھايىتى ئايدىڭ. ئى ئاللا، ئەگەر سەن بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ دىنىم، دۇنيالىغىم ئۈچۈن خەيرلىك بولىدىغانلىغىنى، ئىشمىنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ خەيرلىك بولىدىغانلىغىنى بىلسەڭ، ئۇ ئىشنى ماڭا مۇيەسسەر قىلىپ بەرگىن، ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگىن ۋە ماڭا خاسىيەتلىك قىلىپ بەرگىن؛ ئەگەر بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ دىنىم، دۇنيالىغىم ئۈچۈن زىيانلىق بولىدىغانلىغىنى ۋە ئاقىۋىتىنىڭ زىيانلىق بولىدىغانلىغىنى بىلسەڭ، ئۇنى مەندىن ۋە مېنى ئۇنىڭدىن يىراق قىلغىن. ياخشىلىق قەيەردە بولسۇن، ئۇنى ماڭا مۇيەسسەر قىلغىن، شۇنىڭ بىلەن مېنى مەمنۇن قىلغىن." جابىر: دۇئا جەريانىدا ئوزىنىڭ ھاجىتىنى ئېيتىپ ئوتسۇن، دەيدۇ.

104) جىنازىغا ئەگىشىشكە قىلىنغان ئەمر توغرىسىدا

مۇئاۋىيە ئىبنى مۇقەررىن بەرا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، بەرا مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى يەتتە نۇرلۇك ئىشقا بۇيرۇدى، يەتتە نۇرلۇك نەرسىدىن مەنئى قىلدى. بىزنى

جىنازىغا ئەگىشىشكە، كېسەللەرنى يوقلاشقا، چاقىرغان يەرگە بېرىشقا، زۇلۇمغا ئۇچرىغانلارغا ياردەم بېرىشكە، قەسەم ئىچكۈچىلەرنىڭ قەسىمنى ئورۇنلىشىغا ياردەم بېرىشكە، سالام بەرگۈچىلەرنىڭ سالىمىنى ئەلەيك ئېلىشقا، چۈشكۈرگۈچى ئەلھەمدۇلىللا (خۇداغا شۈكرى. ــ ت) دىسە، ئۇنىڭغا يەرھەمۇكەللا (خۇدا ساڭا رەھمەت قىلسۇن. ــ ت) دېيىشكە بۇيرۇدى ھەمدە بىزنى كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىشتىن، ئالتۇن ئۈزۈك سېلىشتىن، تاۋار-دۇردۇنىلارنى، زەر ئارىلاش يىپەك رەختلەرنى كىيىشتىن①، تېشىغا يىپەك رەخت قاپلانغان ئىگەر ئۈستىگە مىنىشتىن مەنئى قىلدى.

105) بالىسى ئولگەن ئادەمگە بولىدىغان ساۋاپ توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرەر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ بالاغەتكە يەتمىگەن ئۈچ سەغىرە بالىسى ئولۇپ كەتسە، ئاللا ئۇلارغا رەھمەت قىلىش يۇزىسىدىن ئۇ ئادەمنىمۇ جەننەتكە كىرگۈزىدۇ.

106) مېيىتكە يىغلاشنىڭ يامانلىغى توغرىسىدا

مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: ماڭا يالغاننى

---

① بۇ يەردە ئاياللار ئەمەس، ئەرلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

چاپلاش باشقا بىر ئادەمگە يالغاننى چاپلىغانغا ئوخشمايدۇ، كىمكى ماڭا قەستەن يالغانىنى چاپلايدىكەن، ئۇ ئادەم دەۋزەخىتىن جاي ئالسۇن. مۇغىرە يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان: كىمكى مېيىتكە يىغلايدىكەن، ئۇنىڭ يىغلىغانلىغى تۇپەيلىدىن مېيىت ئازاپقا قالىدۇ.

107) ياقا يىرتىپ يىغلاشنىڭ رەسۇلۇللانىڭ سۇننىتىگە خىلاپ ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: يۈزلىرىنى تاملاپ، ياقىلىرىنى يىرتىپ يىغلىغانلار ۋە ئاللا-تووا سېلىپ يىغلىغانلار بىزنىڭ سۇننىتىمىزگە مەنسۇپ ئەمەس كىشىلەردۇر، دېگەن.

108) مالنىڭ ئۇچتىن بىرىنى سەدىقە قىلىش توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋىدالىشش ھەجىنى قىلغان يىلى ئېغىر كېسەل بولۇپ ياتقىنىمدا مېنى يوقلاپ كەلگەن ئىكەن. مەن رەسۇلۇللاغا: كېسىلىم ئېغىرلىشىپ قالدى، مەن مالدار ئادەممەن. ماڭا مىراسخور بولىدىغان بىرلا قىزىم بار، مېلىمنىڭ ئۇچتىن ئىككىسىنى سەدىقە قىلايمۇ؟ دېسەم، رەسۇلۇللا: ياق، دىدى. مەن يېرىمىنى قىلسامچۇ؟ دېسەم، رەسۇلۇللا: ياق، دەپ بولۇپ، ئۇچتىن بىرىنى قىلساڭ بولىدۇ، بۇمۇ كوپلۇك قىلىدۇ،

ۋارىسلىرىڭنى كىشىلەردىن تىلەيدىغان گاداي ھالىدا قالدۇرغىنىڭ-
دىن كورە باي ھالدا قالدۇرغىنىڭ ياخشى، ئالىلانىڭ رازىلىغىنى
ئىزدەپ خەيرى-ئېھسان قىلساڭلىكى، ساۋاپ تاپسەن، ھەتتا ئايالىڭ-
نىڭ ئاغزىغا سالغان لوقما ئۇچۇنمۇ ساۋاپ تاپسەن، دىدى.

109) ھازىدار ئايالنى ھۇسبەتنىڭ بەلگىسى سۈپىتىدە چېچىنى ئالدۇرۇشتىن مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا قاتتىق ئاغرىپ قېلىپ ھۇشىدىن كېتىپ قالدى، ئۇنىڭ بېشى ئايلىنىڭ قۇچىغىدا ئىدى. بۇ چاغدا ئەبۇ مۇسا ئايلىنىڭ ۋاقىرىشىغا قارىتا بىرەر نەرسە دەپ جاۋاپ قايتۇرۇشقا قادىر بولالمىدى، ھۇشىغا كەلگەندىن كېيىن: رەسۇلۇللا بىزار بولغان نەرسىدىن مەنمۇ بىزار، رەسۇلۇللا بولسا ئۇن سېلىپ يىغلىغان ئايالدىن، ھازا تۇتۇش يۇزىسىدىن چېچىنى ئالدۇرۇۋەتكەن ئايالدىن ۋە كىيىملىرىنى يىرتقان ئايالدىن بىزار بولغان ئىدى، دىدى.

110) جىنازىنى كورگەندە ئورنىدىن تۇرۇش توغرىسىدا

ئامىر ئىبنى رەبىە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر جىنازىنى كورگەن چېغىڭلاردا، تاكى ئۇ ئوتۇپ كەتكەنگە قەدەر ئورە قويۇپ تۇرۇڭلار.

111) ئەرلەرنىڭ جىنازىنى كوتىرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېيىتنى جىنازىغا سېلىپ ئەر كىشىلەر مۇرىلىرىگە ئېلىپ كوتىرىپ ماڭغان چاغدا، مېيىت ئەگەر سائادەتمەن بەندە بولسا، مېنى تېزراق ئېلىپ بېرىڭلار، دەيدۇ؛ ئەگەر ئۇ شەقى بەندە بولسا، ھالىمغا ۋاي، مېنى نەگە ئېلىپ بارىسىلەر؟ دەپ توۋلايدۇ. ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئىنسانلاردىن باشقا جىمى مەۋجۇدات ئاڭلايدۇ، ئەگەر ئۇنى ئىنسانلار ئاڭلايدىغان بولسا، جېنىددىن جۇدا بولاتتى.

112) جىنازىغا ھازىر بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ھازا ئۇستىدە ھازىر بولۇپ ئاندىن جىنازە نامىزىغا داخىل بولسا، ئۇنىڭغا بىر قىرات ساۋاپ بولىدۇ، كىمكى جىنازە نامىزىغا داخىل بولۇپ، دەپنە قىلىش قىمۇ قاتناشسا، ئۇ ئادەمگە ئىككى قىرات ساۋاپ بولىدۇ، ئەبۇ ھۇرەيرە ئىككى قىرات دىگەن قانچىلىك كېلىدۇ دەپ رەسۇلۇللادىن سورىغاندا، ئۇ ئىككى چوڭ تاغدەك كېلىدۇ، دەپ جاۋاپ بەرگەن.

113) گۈدەكلەرنىڭ ئىسلاميىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق بۇۋاق تۇغۇلغان چېغىدا ئىسلام بىلەن تۇغۇلىدۇ، كېيىن ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۇنى يەھۇدى قىلىپ چىقىدۇ، يا خرىستىيان قىلىپ چىقىدۇ، يا مەجۇسى

(ئوتقا چوقۇنىدىغان. ــ ت) قىلىپ چىقىدۇ.

114) ئوزىنى ئولتۇرۇۋالغان ئادەم توغرىسىدا

سابىت ئىبنى زەھھاك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدىن باشقا دىنىنى يالغاندىن ئۇلۇغلاپ قەستەن شۇ دىن بىلەن قەسەم ئىچسە، ئۇ ئادەم ئوزىنىڭ دىگىنىدەك بولىدۇ. (ئىماندىن ئاجرايدۇ. ــ ت) كىمكى ئوزىنى تىغ بىلەن ئولتۇرۇۋالسا، بۇ ئادەم دەۋزەختە شۇ تىغ بىلەن ئازاپلىنىدۇ.

115) ئولۇكلەرنى ھاقارەتلەشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئولگەن كىشىلەرنى① ھاقارەتلىمەڭلار، چۈنكى ئۇلار ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كوردى.

116) زاكاتنىڭ پەرز ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ماڭا ئورۇنلىسام جەننەتكە كىرىدىغان بىرەر ئىشنى ئېيتىپ بەرسەڭ، دىدى. باشقىلار، نېمە

① مۇسۇلمانلارنى.

ئىش، نىمە ئىش دېيىشىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ چوڭ ھاجەت بىلەن كېپتۇ، دېدى ۋە ئۇ ئادەمگە: سەن بىر ئاللاغا ئىبادەت قىلىپ، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەيسەن، پەرز نامازلارنى ئادا قىلغايسەن، زاكات بەرگەيسەن، خىش-ئەقرىبالىرىڭغا سىلە-رەھىم قىلغايسەن، دېدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللانىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى خەلىپە بولدى، بۇ چاغدا بىر قىسىم ئەرەپلەر زاكات بېرىشتىن باش تارتتى، ھەزرىتى ئۇمەر ئۇنىڭغا: كىشىلەرگە قانداقمۇ ئۇرۇش ئاچسەن؟ ھالبۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: 'كىشىلەر بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، دەپ ئېيتقانغا قەدەر ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا بۇيرۇلدۇم، كىمكى بۇ سوزنى ئېيتقان ئىكەن، ئۇنىڭ مېلىغا ۋە جېنىغا ناھەق چېقىلمايمەن، قالغان ئىشلىرى ئۇستىدە ئۇنىڭ بىلەن ئالىلا ئوزى ھىساپلىشىدۇ، دېگەن دېدى. ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى: ئەزبىرايى خۇدا، نامار بىلەن زاكاتنى ئايرىپ قارىغان ئادەمگە قارشى چوقۇم ئۇرۇش ئاچمەن، چۈنكى زاكات پۇل-مال ئۇستىدىكى ھەقتۇر. ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، ئۇلار رەسۇلۇللاغا تاپشۇرۇپ كېلىۋاتقان زاكاتتىن ئوغلاق چاغلىق نەرسىنى بولسىمۇ بېرىشتىن باش تارتىدىكەن، ئەلۋەتتە ئۇلارغا قارشى ئۇرۇش ئاچقان بولاتتىم، دېدى. ھەزرىتى ئۇمەر: ئالىلا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، ئۇلارغا قارشى ئۇرۇش ئېچىشنى ئاللا ئەبۇ بەكرىنىڭ كوڭلىگە سېلىپتۇ، ئۇنىڭ توغرا ئىكەنلىگىنى تونۇدۇم، دېدى.

118) زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىنىڭ گۇناپى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىمكى ئاللا ئاتا قىلغان پۇل-مېلىدىن زاكات بەرمىسە، ئۇنىڭ پۇل-مېلى قىيامەت كۈنى جاۋغايىلىرىدا زەھەرى بار بىر چوڭ تاز يىلانىنىڭ شەكلىگە كىرىپ، ئۇنى چىرمىۋالىدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئىككى زىكىغىنى قاماپ تۇرۇپ: مەن سېنىڭ پۇل-مېلىڭ بولىمەن، سېنىڭ يېقىقان غەزنەڭ بولىمەن دەيدۇ دېگەن، ئاندىن: "بېخىللىق قىلغۇچىلارنى....." دەپ باشلىنىدىغان ئايەتنى ئوقۇغان.

119) پۇل-مالنى ئوز يولىدا سەرپ قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مۇشۇنداق ئىككى خىسلىتى بار ئادەملەردەك بولۇشنى ئارزۇ قىلساڭلار بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئاللا ئاتا قىلغان پۇل-مېلىنىڭ ھەممىسىنى تامامەن ئورۇنلۇق سەرپ قىلغان، يەنە بىرى ئاللا بەرگەن قۇرئان ئىلمىنى بويىچە ھوكۇم قىلغان ۋە ئۇلارنى باشقىلارغا ئۆگەتكەن.

120) ھالال كەسپ بىلەن تاپقان مالدىن سەدىقە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مېلىدىن خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ سەدىقە قىلسا (ئاللا پەقەت ھالال مالنىلا قوبۇل قىلىدۇ)، ئاللا ئۇنى ئوڭ قولى بىلەن قوبۇل قىلىدۇ، ئاندىن شۇ خورما چاغلىق نەرسىنى خۇددى سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئوزىنىڭ تايچىغىنى ئوبدان بېقىپ ئوستۇرگەندەك ئوستۇرۇپ، سەدىقە قىلغۇچى ئۇچۇن ئۇنىڭ ساۋابىنى تاغدەك زورايتىپ بېرىدۇ.

121) سەدىقىنى ئۇنى ئالىدىغان ئادەم تېپىلماي قېلىشتىن ئىلگىرى بېرىدۇپلىش توغرىسىدا

ھارىسە ئىبنى ۋەھب رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سەدىقە قىلىڭلار، سىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، كىشى بېرىدىغان سەدىقىسىنى كوتىرىپ يۇرۇپ، ئۇنى ئالىدىغان ئادەم تاپالمايدۇ، كىشىلەرگە تەڭلىسە، ئۇنى تۇنۇگۇن ئېلىپ كەلگەن بولساڭ قوبۇل قىلغان بولاتتىم، بۇگۇن بولسا ئۇنىڭغا ھاجىتىم يوق دەپ قوبۇل قىلمايدۇ.

122) قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ئەۋزەل بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ساۋابى ئەڭ چوڭ بولىدۇ؟ دەپ سورىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سەن كەمبەغەللىشىپ قېلىشتىن قورقۇپ تۇرغان، باي بولۇشنى ئارزۇ قىلىپ تۇرغان، پۇل-مالغا ھىرىس بولۇپ تۇرغان، ساغلام تۇرغان ۋاقتىڭدا قىلغان سەدىقەڭنىڭ ساۋابى ئەڭ چوڭ بولىدۇ، سەدىقە بېرىشنى كېچىكتۈرمىگىن، كېچىكتۈرۈپ جان ھەلقۇمغا يەتكەندە، پالانىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار، پوكۇنىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار دېگىنىڭ بىلەن، بۇ چاغدا مال باشقىلارنىڭ قولىغا ئوتۇپ كەتكەن بولىدۇ، دېگەن.

123) خادىمى ۋاكالىتەن سەدىقە بەرگەن كىشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئېيتىدۇ: ئايال كىشى ئويىدىكى ئاش-ناننى ئىسراپ قىلماستىن سەرپ قىلسا، ئۇنىڭغا سەرپ قىلغانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، ئېرىگە ئاش-نانىنى تاپقانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، خىزمەتچىگە ئۇنى ساقلاپ بەرگەنىنىڭ ساۋابى بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ساۋابى ئايرىم بولۇپ، بىر بىرىنىڭ ساۋابىنى كېمىتىۋەتمەيدۇ.

124) كىشى كەمبەغەل، ئائىلىسى مۇھتاج ۋە قەرزدار تۇرۇپ سەدىقە بېرىشكە بولمايدىغانلىغى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كىشىلەرنىڭ پۇل-مېلىنى قەرز ئېلىپ سەدىقە قىلىپ، بۇزۇپ-چاچماقچى بولسا، ئاللا ئۇنى توزۇتۇۋېتىدۇ. ئىمام بۇخارى مۇنداق دەيدۇ: ئەمما ئوزى

چىداملىق، سەۋرىچان ئادەم بولۇپ، مۇھتاج تۇرۇقلۇقىمۇ باشقىلارنى ئوز نەپسىدىن ئەلا بىلىپ، ھەرىتى ئەبۇ بەكرى سىددىق ماللىرىنى سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىگە ئوخشاش سەدىقە بەرگەن ئادەم ئۇنىڭ ئىچىگە كىرمەيدۇ.

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەرگۈچى قول تىلىگۈچى قولدىن ياخشى، سەدىقىنى ئالدى بىلەن سەن تەمىنلەشكە تېگىشلىك ئادەملىرىڭگە① بەرگىن، بايلىقتا بېرىلگەن سەدىقە ئەۋزەل سەدىقىدۇر. كىمكى ئاللادىن كىشىلەردىن نەرسە تىلەشتىن ساقلاشنى تەلەپ قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا تىلىگىنىنى بېرىدۇ، كىمكى ئالىلادىن بايلىقىنى تىلىسە، ئالىلا ئۇنى باي قىلىدۇ.

126) سېخى بىلەن بېخىل توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە ھەر كۈنى ئاسمانىدىن ئىككى پەرىشتە چۈشۈپ، ئۇلارنىڭ بىرى: ئى ئالىلا، سېخى ئادەمگە ئۇنىڭ خەيرى-ئېھسان قىلىپ بەرگىنىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بەرگىن دەيدۇ، يەنە بىرى: بېخىلنىڭ مېلىنى تىرىپسىن قىلىۋەتكىن، دەيدۇ.

---

① ئاناڭغا، ئاندىن ئاتاڭغا، ئاندىن ئاچا-سىڭلىڭغا، ئاندىن ئاكا-ئۇكاڭغا، ئاندىن دەرىجە بويىچە ساڭا يېقىن بولغانلارغا.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان: بېخىل بىلەن سېخى گويا كوكسىدىن ئوقرىنگىچە تومۇر تون كىيگەن ئىككى ئادەمگە ئوخشايدۇ. سېخى ئادەم خەيرى-ئېھسان قىلغانسېرى تومۇر تون تېخىمۇ سوزۇلۇپ، بەدىنى ئۇستىدە كېڭىيىپ، ئۇنىڭ قولىنىڭ بارماقلىرىنىمۇ قوشۇپ يېپىپ تۇرىدۇ، بەدىنىدە ئىزمۇ قالدۇرمايدۇ. بېخىل ئادەم خەيرى-ئېھسان قىلماقچى بولسا، تومۇر تونىنىڭ ھەر بىر ھالقىسى ئۇنىڭ بەدىنىگە پېتىپ تۇرغاچقا ئۇنى كېڭەيتەي دېسىمۇ كېڭەيمەيدۇ.

128) ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ سەدىقە قىلىشى لازىملىغى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەر بىر مۇسۇلمان سەدىقە قىلىشى لازىم، دېدى. ساھابىلەر: ئەي رەسۇلۇللا، سەدىقە قىلىدىغان نەرسە تاپالمىسچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: كەسپ بىلەن شۇغۇللىنىش ئارقىلىق ئۆزىگىمۇ پايدا يەتكۈزسۇن، سەدىقىمۇ قىلسۇن، دېدى. ساھابىلەر: ئۇنداق قىلالمىسچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: ئاجىز، بىچارىلەرگە ياردەم بولسۇن، دېدى. ساھابىلەر: ئۇنىمۇ قىلالمىسچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: ياخشى ئىشلارنى قىلسۇن، يامان ئىشلاردىن قول يىغسۇن، بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ، دېدى.

129) تىلەمچىلىكتىن ئۆزىنى تارتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئاغامچىسىنى ئېلىپ ببرىپ، ئوتۇن تېرىپ يۈدۈپ كېلىپ جان باقسا، مەيلى بەرسۇن، مەيلى بەرمىسۇن، بۇ كىشىدىن تىلەپ جان باققاندىن ياخشى.

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن پۇل-مال سورىغان ئىدىم، ئۇ ماڭا بەردى، يەنە سورىغان ئىدىم، يەنە بەردى، ئاندىن يەنە سورىغان ئىدىم، ئۇ يەنە بەرگەندىن كېيىن: ئى ھەكىم، پۇل-مال دىگەن يېشىل نەرسىلەرگە ئوخشاش كورۇنۇشى چىرايلىق، تەمى شىرىن نەرسە، ئۇنى توقۇاسقىلىق بىلەن ئالغان ئادەمگە ئۇنىڭ بەرىكىتى بولىدۇ، ئاچكوزلۇك بىلەن ئالغان ئادەمگە بەرىكىتى بولمايدۇ، بۇنداق ئادەم ئۆزىدى يەپ تويمايدىغان ئادەمدەك بولىدۇ، بەرگەن قول ئىلگەن قولدىن ياخشى، دىدى. ھەكىم: ئى رەسۇلۇللا، مەن سېنى ھەق پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سەندىن كېيىن تاكى دۇنيادىن ئوتكىچە ھېچ ئادەمدىن بىر نەرسە ئالمايمەن، دىدىم، دەيدۇ. رەسۇلۇللادىن كېيىن ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى ھەكىمگە مال بەرسە قوبۇل قىلمىدى، ئاندىن كېيىن ھەزرىتى ئومەر مال بەرسىمۇ ئالمىدى، ھەزرىتى ئومەر: ئى مۇسۇلمانلار جامائەسى، ھەكىمنى بەيتۇلمال (دولەت غەزنىسى.—ت)دىن تېگىشلىك ھەققىنى ئېلىشقا تەكلىپ قىلغان ئىدىم، لېكىن ئۇ بۇنى ئېلىشقا ئۇنىمىدى، دىدى. دىمەك، ھەكىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن تاكى دۇنيادىن ئوتكىچە① ھېچ ئادەمدىن بىر نەرسە

① مۇئاۋىيە خەلىپىلىگىنىڭ 10-يىلى ۋاپات بولغان نەۋەۋى مۇنداق

ئالمىغان.

131) بېيىش ئۇچۇن تىلەمچىلىك قىلىدىغانلار توغرىسىدا ۋە ھەج قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشى تىلەمچىلىك قىلىۋەرسە، قىيامەت كۈنى يۈزىدە گوش دېدارى بولمىغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇغىرە ئىبنى شۇئبەگە: رەسۇللادىن ئاڭلىغان نەرسەڭنى ماڭا يېزىپ ئەۋەتكىن، دەپ خەت يازغان. مۇغىرە مۇئاۋىيەگە مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-نىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىدىم دەپ يازغان: ئاللا سىلەرنىڭ پايدىسىز بەس-مۇنازىرە قىلىشىڭلارنى، پۇل-مالنى بۇزۇپ-چېچىشىڭلارنى ۋە تولا سەدىقە سورىشىڭلارنى يامان كۆرىدۇ.

دەيدۇ: مۇھتاج بولماي تۇرۇقلۇق نەرسە تىلەشنىڭ مەنئى قىلىنغانلىغىدا ئولىمالارنىڭ قارىشى ئوخشاش، بىزنىڭ مەزھەپتىكىلەرنىڭ ئارىسىدا ئىشلەشكە قادىر تۇرۇقلۇق نەرسە تىلەش توغرىسىدا ئىككى خىل قاراش بار، ئەڭ توغرا بولغان بىر خىل قاراشتا ھارام دېيىلسە، يەنە بىر خىل قاراشتا مۇنداق ئۇچ شەرتنى ئورۇنلىيالمىغان ئادەمگە مەكرۇھلۇق بىلەن ھالال بولىدۇ دېيىلىدۇ، مەزكۇر ئۇچ شەرت: ئوزىنى خار قىلماسلىق، سوراپ تۇرۇۋالماسلىق، سورىغان ئادەمنى رەنجىتىپ قويماسلىق. مۇشۇ ئۇچ شەرتىنىڭ بىرەرسى ئورۇنلانماي قالسا، ئۇنىڭ ھارام ئىكەنلىگىدە ھەممىنىڭ قارىشى ئوخشاش.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـ غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئەتىگەندە ئاغامچىسىنى ئېلىپ چىقىپ ئوتۇن تېرىپ كېلىپ سېتىپ ئوزىنى تەمىنلىگىنى ۋە سەدىقە قىلغىنى ئۈنىڭ كىشىلەردىن نەرسە تىلىگىنىـ دىن ياخشى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنـ داق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىمكى خۇدالىق ئۈچۈن ھەجگە بېرىپ، ھەج قىلىش جەريانىدا ھەجدە چەكلەنگەن ئىشلارنى ۋە گۈنا ئىشلارنى قىلماي ھەجنى تاماملاپ قايتسا، خۇددى ئانىسـ دىن تۇغۇلغان كۈندىكىدەك، گۈنادىن پاك بولۇپ قايتقان بولىدۇ.

135) مىنادا سوزلەنگەن نۇتۇق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇربان ھېيت كۈنى نۇتۇق سوزلەپ: ئى خالايىق، بۇ قايسى كۈندۇر؟ دىدى. ئۇلار: شۇ كۈننىڭ ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان كۈندۇر، دىدى. رەسۇلۇللا: بۇ قايسى شەھەردۇر؟ دىدى. ئۇلار: ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان شەھەردۇر، دىدى. رەسۇلۇللا: بۇ قايسى ئايدۇر؟ دىدى. ئۇلار: ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان ئايدۇر، دىدى. رەسۇلۇللا: سىلەرنىڭ بىر بىرىڭلارنىڭ جېنىغا، مېلىغا ۋە نومۇس-ئابرويىغا چېقىلىشىڭلار خۇددى مۇشۇ كۈننىڭ، مۇشۇ شەھەرنىڭ ۋە مۇشۇ ئاينىڭ ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغانغا ئوخشاشلا ھارام قىلىنغان

ئىشتۇر، دەپ، بۇ سوزنى بىرقانچە قېتىم تەكرارلىغاندىن كېيىن بېشىنى كوتىرىپ تۇرۇپ، ئى ئاللا، تەبلىغ قىلدىممۇ؟ ئى ئاللا، تەبلىغ قىلدىممۇ؟ دىدى. ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، رەسۇلۇللانىڭ توۋەندىكى مۇنۇ سوزى چوقۇم ئوزىنىڭ ئۇممىتىگە قىلغان ۋەسىيىتىدۇر: مېنىڭ سوزۇمنى بۇ يەردە ھازىر بولغانلار ھازىر بولمىغانلارغا يەتكۈزسۇن، مەندىن كېيىن كاپىرلارغا ئوخشاش بىر بىرىگىلارنى قىرىدىغان بولماڭلار، مېنىڭ سوزۇمنى تەبلىغ قىلغۇچىلار ئاڭسىدا ئۇنى بىۋاستە ئاڭلىغۇچىلاردىن ئوبدانراق چۈشىنىدىغانلارمۇ① بولۇشى مۇمكىن.

136) سەپەر قىلىشنىڭ بىر تۈرلۈك ئازاپ ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سەپەر دىگەن بىر تۈرلۈك ئازاپتۇر②، ئۇ يېيىش-ئىچىشكىلارغا ۋە ئۇخلىشكىلارغا كاشال بولىدۇ. سەپەرگە چىققان ئادەم مەقسىدى ھاسىل بولغاندىن كېيىن، ئائىلىسىگە قايتىشقا ئالدىرىسۇن.

137) مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

① بۇنىڭدىن دىنىي ئىلىمنى تەبلىغ قىلىشنىڭ پەرز كۈپايە ئىكەنلىگى چىقىدۇ.

② سەپەر ئۇستىدىكى جاپا-مۇشەققەتلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

مۇنداق دىگەن: مەدىنە دەرۋازىلىرىدا مۇھاپىزەتچى پەرىشتىلەر بار، مەدىنىگە ۋابا بىلەن دەججال كىرمەيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەدىنە خۇددى تومۇر-چىنىڭ كويۇكىگە ئوخشايدۇ، كويەك ئارقىلىق ئوتتىكى ئۇچقۇن-كۈللەر چىقىرىۋېتىلىپ، ساپ چوغ قالىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئويۇم بىلەن مۇنبىرىم-نىڭ ئارىلىغىدىكى جاي جەننەت باغچىلىرىدىن بىر باغچىدۇر، مېنىڭ مۇنبىرىم بولسا ھەۋزى كەۋسىرىمنىڭ ئۈستىدىدۇر.

140) روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: روزا قالقانىدۇر①، روزىدار ئادەم يامان سوز قىلمىسۇن، نادانلارنىڭ قىلىقلىرىنى قىلمىسۇن، ئەگەر بىرەر ئادەم ئۇنىڭ بىلەن جىدەللەشسە ياكى ئۇنى تىللىسا، ئۇنىڭغا ئىككى قېتىم: مەن روزىدار، دەپ ئېيتسۇن. ئالىلا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، روزىدار ئادەمنىڭ ئاغزىنىڭ بويى ئاللانىڭ نەزدە-رىدە ئىپارىنىڭ بويىدىنمۇ خۇش پۇراقتۇر. ئاللاتائالا: روزىدار كىشى مېنى دەپ، يىمەك-ئىچمەكنى ۋە جىنسى ئالاقىنى تەرك ئېتىدۇ، روزا مەن بىلەن بەندەمنىڭ ئارىسىدىكى سىردۇر، ئۇنىڭغا ئوزەم مۇكاپات بېرىمەن، دەيدۇ. ياخشى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى ئون ھەسسىگىچە

① كىشىنى گۇناھىدىن ۋە دەۋزەختىن ساقلايدىغان قالقان.

كوپەيتىپ بېرىلىدۇ.

ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللا ھۇئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-نىڭ پىتنە توغرىسىدىكى بىرەر ھەدىسى كىمنىڭ ئېسىدە بار؟ دەپ سورىدى. ھۇزەيفە، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دىدى: كىشىنىڭ ئائىلىسى①، مېلى② ۋە خوشنىسى③ سەۋەپلىك سادىر قىلىغان گۇناھلىرىغا ئۇنىڭ ئوقۇغان نامىزى، تۇتقان روزىسى ۋە بەرگەن سەدىقىسى كاپارەت بولىدۇ.

142) روزا تۇتقاندا يالغان سۆزلەش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى روزىدار تۇرۇپ يالغان سۆزلەشنى ۋە يالغان سۆز بىلەن ئىش قىلىشنى تەرك ئەتمەيدىكەن، ئۇنىڭ تاماق يېمەي، سۇ ئىچمەي تۇتقان روزىسىغا ئاللا مۇھتاج ئەمەس.

143) بويتاقلىقتىن قورققان ئادەمنىڭ روزا تۇتۇشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

---

① ئائىلىسىنى دەپ نادۇرۇس ئىشلارنى قىلىپ سالغان بولسا.
② ئۆز يولىدا ئىشلەتمىسە.
③ تامامەن خوشنىسىنىڭ بايلىغىدەك بايلىقنى ئارزۇ قىلسا.

دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مىللە ئىدۇق، ئۇ مۇنداق دىگەن: ئويلىنىشكە قادىر بولالىغان ئادەم ئويلەنسۇن. چۈنكى ئويلىنىش ئۈنىڭ كوزىنى ۋە جان يېرىنى ھارامدىن ساقلايدۇ. ئويلىنىشكە قادىر بولالمىغان ئادەم روزا تۇتۇشى لازىم، چۈنكى روزا ئۈنىڭ شەھۋىتىنى كېسىدۇ.

144) سوھۇرلۇق يېمىشنىڭ بەركىتى ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سوھۇرلۇق يەڭلار، چۈنكى سوھۇرلۇقتا بەركەت بار.

145) روزىدار ئادەمنىڭ مىسۋاك ئىشلىتىشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مىسۋاك دىگەن ئېغىزنى پاكىز قىلىدۇ، ئاللانى رازى قىلىدۇ.

146) رامىزان كېچىلىرىدە ۋە شىبى قەدرى كېچىسىدە ئىبادەت قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى رامىزانىنى چىن دىلىدىن ئىشىنىش ۋە ئاللانىڭ رازىلىغى ۋە ساۋابىنى تەلەپ قىلىش

يۇزسىدىن تۇتسا، ئۇنىڭ بۇرۇنقى گۈنالىرى① مەغپىرەت قىلىنىدۇ. كىمكى شىبى قەدرى كېچىسىدە ئۇنىڭ پەزلىگە ئىشىنىش ۋە ئاللانىڭ رازىلىغى ۋە ساۋابىنى تەلەپ قىلىش يۇزىسىدىن ئىبادەت قىلسا، ئۇنىڭ بۇرۇنقى گۈنالىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ.

147) ھالالنىڭمۇ، ھارامنىڭمۇ ئېنىق ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھالال ئىشلارمۇ ئېنىق كورىستىلگەن، ھارام ئىشلارمۇ ئېنىق كورىستىلگەن، ھالال بىلەن ھارامنىڭ ئارىسىدا شۇبھىلىك ئىشلار بار، كىمكى گۈنا ئىكەنلىگى شۇبھىلىك بولغان ئىشلارنى تەرك ئەتسە، ھارام ئىكەنلىگى ئېنىق ئىشلارنى تېخىمۇ تەرك ئېتىدۇ. كىمكى گۈنا ئىكەنلىگى گۇمانلىق بولغان ئىشلارنى قىلىشقا جۇرئەت قىلسا، ھارامغى ئېنىق ئىشلارنىمۇ قىلىپ سېلىشى ئېھتىمالغا يېقىن. گۈنا ئىشلار ئاللانىڭ چارگاھىدۇر. چارگاھ ئەتراپىدا ئوتلىغان مالنىڭ چارگاھقا كىرىپ قېلىشى ئېھتىمالغا يېقىن.

148) بالا ئەرنىڭ بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بالا خوتۇننىڭ ئېرىگە تەۋە بولىدۇ، زىنا قىلغۇچى ئادەمنىڭ بولمايدۇ.

---

① گۈنايى سەغىرلەر كوزدە تۇتۇلدۇ.

149) هالال كەسپ بىلەن هارام كەسپنى پەرق قىلمايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، ئىنسان ئۇزىنىڭ تاپقان نەرسىسىنى هالالدىن تاپتىمۇ، هارامدىن تاپتىمۇ، بۇنى پەرق قىلمايدۇ.

150) رىزقنىڭ كەڭ بولۇشى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: رىزقىم كەڭ بولسۇن ياكى ئومرۇم ئۇزۇن بولسۇن دىگەن ئادەم خىش-ئەقرىبا ۋە يېقىنلىرىغا سىلە-رەھىم قىلسۇن①.

---

① سىلە-رەھىم دىگەن خزمەتنىنى قىلىش بىلەن، يوقىلاش ۋە زىيارەت قىلىش بىلەن بولىدۇ. يەنە بىر هەدىستىكى: ئىنسانىنىڭ رىزقى، ئەجىلى ئانىسىنىڭ قوسىغىدىكى چاغىدىلا پىشانىسىگە پۈتۈلىدۇ، دىگەن سوز بىلەن بۇنى قانداق كېلىشتۈرۈش كېرەك دىگەن سوئالغا مۇنداق جاۋاپ بېرىلىدۇ: رىزقى كەڭ بولۇش دىگەنىنىڭ مەنىسى رىزقى بەرىكەتلىك بولۇش دىگەنىنى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى بېرىلگەن نەرسە سەدىقە بولىدۇ، سەدىقە دىگەن پۇل-مالنى ئۇستۈرىدۇ ۋە كوپەيتىدۇ، ئومرى ئۇزۇن بولۇش دىگەنىنىڭ مەنىسى بەدەنىنىڭ قۇۋۋەتلىك بولۇشنى ياكى ئولگەندە ياخشى نام قالدۇرۇپ كەتسە گويا ئولمىگەندەك بولۇشنى كۇرسىتىدۇ. شۇنىڭدەك ئانىسىنىڭ قوسىغىدىكى

151) كىشىنىڭ كەسپى ياكى ئوز ئەمگىگى توغرىسىدا

مىقدام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىنىڭ ئوز ئەمگىگە يولىنىپ يىگەن تامىغى ئەڭ ھالال تاماقتۇر، ئاللانىڭ پەيغەمبىرى داۋۇت ئەلەيھىسسالام ئوز ئەمگىگە يولىنىپ ياشايتتى.

چاغدا، سىلە-رەھىم قىلسا مۇنچىلىك بولىدۇ، دەپ يېزىلىشىمۇ مۇمكىن. «تەرغىب ۋە تەرھىب» دىگەن كىتابتا ئەمر ئىبنى ئاسىنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكى يېزىلغان: ئىنسان پەقەت ئوچ كۈنلۈك ئومرى قالغاندا سىلە-رەھىم قىلىدۇ-دە، ئاللا ئۇنىڭ ئومرىنى ئوتتۇز يىل ئۇزارتىدۇ، ئوتتۇز يىللىق ئومرى قالغاندا سىلە-رەھىم قىلمايدۇ-دە، ئاللا ئۇنىڭ ئومرىنى قىسقارتىپ ئوچ كۈنلۈك قىلىپ قويىدۇ. ئىسمائىل ئىبنى نەياش داۋۇد ئىبنى ئىسادىن رىۋايەت قىلغان ھەدىستە ئېيتىلىشىچە، تەۋراتتا مۇنداق دەپ يېزىلغان: "سىلە-رەھىم قىلىش، گۈزەل ئەخلاقلىق بولۇش ۋە يېقىنلىرىغا ياخشىلىق قىلىش ئويىنى ئاۋات قىلىدۇ، مالنى كوپەيتىدۇ، ئومۇرنى ئۇزارتىدۇ، مەزكۇر سۈپەتتىكىلەر كۆپپارلار بولغان تەقدىردىمۇ." ئومۇردىكى بەرىكەت دىگەن تائەت-ئىبادەتكە تەۋپىق تېپىش بىلەن، ۋاقىتنى ئاخىرەتتە ئەسقاتىدىغان ئىشلارغا سەرپ قىلىش بىلەن، ئوزىدىن كېيىن قالغاندا روھىغا دۇئا قىلىپ تۇرىدىغان ياخشى پەرزەنت بېرىلىش بىلەن بولىدۇ. مەزكۇر ئىشلارنىڭ كېلىپچىكتە قانداق بولىدىغانلىقىنى ئاللا ئالدىن بىلىدۇ، ئاللانىڭ پىچمىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ كوپىيىشى مۇمكىن ئەمەس. كوپىيىش دىگەن مەخلۇقلارغا نىسبەتەن تەسەۋۋۇر قىلىنسا بولىدۇ. ئاللانىڭ ئىلمى تۇگىمەستۇر، مەلۇماتى چەكسىزدۇر. ئاللاتائالا ھەر ۋاقىت تۇرلۈك ئىشلارنى پەيدا قىلىپ، ئەھۋاللارنى يېڭىلاپ، مەخلۇقاتلىرىنى يارىتىپ تۇرىدۇ.

152) قىينىچىلىقتا قالغان قەرزدارغا مۇھلەت بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيـرە رەزىيەللاھۇ ئەنـھۇدىن رىۋايەت قىلىنـدۇكـى، پەيغەمـبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىـگەن: كىشـىلەرگە قەرز بېرىـدىغان بىر سودىـگەر بار ئىـدى، ئۇ قىينـچىلىـغى بار قەرزدارنى كورسە، خىزمەتچىلىرىگە: ئۇنىڭغا كەڭچىلىك قىلىڭلار، ئاللا بىزگىمۇ كەڭچىلىك قىلىشى مۇمكىن دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇ سودىـگەرگە كەڭچىلىك قىلغان ئىدى.

153) يالغان سوز سودىنىڭ بەرىكىتىنى ئۇچۇرۇۋېتىدىغانلىغى توغرىسىدا

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئالـغۇچى بىلەن ساتقۇچى سودىلاشـقان جايـىدىن يوتكـىلىپ كەتمـىسلا، ئۇلارنىڭ سودىـسى بۇزۇش ئىختىـيارى بولـىدۇ. ئەگەر ئۇلار سودىـسىدا راسـت گەپ قىلىشسا، مالـىنىڭ، پۇلـىنىڭ ئەيىپلىرىـنى يوشۇرۇشمـىسا، ئۇلارنىڭ سودىسى بەرىكەتلىك بولىدۇ؛ ئەگەر ئۇلار مالـىنىڭ، پۇلـىنىڭ ئەيىپـلىرىنى يوشۇرۇشسا، سودا ئۇسـتىدە يالـغان گەپ قىلىشـسا، قىلغان سودىسىنىڭ بەرىكىتى ئۇچۇپ كېتىدۇ.

154) جازانىخورلۇق توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنـ

دۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كېچە چۈشۈمدە ئىككى ئادەمنى① كوردۇم، ئۇلار مېنى مۇقەددەس بىر زىمىنغا ئېلىپ چىقتى. ئۇلار بىلەن مېڭىپ بىر قان دەريياسىغا يېتىپ كەلدۇق، بۇ دەريانىڭ ئىچىدە بىر ئادەم ئورە تۇرۇپتۇ، دەريانىڭ قىرغىغدا ئالدىدا تاش دۆۋىلەكلىك بىر ئادەم تۇرۇپتۇ. دەريادىكى ئادەم ئالدىغا مېڭىپ دەريادىن چىقماقچى بولغاندا، قىرغاقتا تۇرغان ئادەم ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر تاش ئېتىپ، ئۇنى ئوز جايىغا قايتۇرۇۋەتتى، ئۇ ئادەم ھەر قېتىم دەريادىن چىقماقچى بولۇپ كەلسە، ئاغزىغا تاش ئېتىپ ئۇنى قايتۇرۇۋېتىپ تۇردى. مېنى ئېلىپ كەلگەن ئادەملەرنىڭ بىرىدىن، بۇ كىم بولىدۇ؟ دەپ سورىسام، ئۇ، سەن دەريا ئىچىدە كورگەن ئادەم جازانىخورلۇق قىلغان ئادەم بولىدۇ، دىدى.

155) يالغان قەسەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يالغان قەسەم مالنىڭ بازىرىنى چىقىرىدۇ، بەرىكىتىنى كەتكۈزىدۇ.

156) ياخشى ھەمرا ئىزدەش توغرىسىدا

بۇرده ئىبنى ئەبى مۇسا ئوزىنىڭ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى،

---

① ئۇلار جىبرىل بىلەن مىكائىل ئىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى ھەمرا خۇددى ئىپار ساتقۇچىغا ئوخشايدۇ. ناچار ھەمرا خۇددى تومۇرچىنىڭ كويۇكىگە ئوخشايدۇ، ئىپار ساتقۇچىنىڭ ياكى ئىپاردىن سېتىۋالمسەن ياكى ئىپارىنىڭ خۇش بۇيىنى پۇرايسەن، تومۇرچىنىڭ كويۇگى بولسا بەدىنىڭنى يا كىيىمىڭنى كويدۇرىدۇ، ياكى ئۇنىڭ سېسىق پۇرىغى بۇرنۇڭغا كىرىدۇ.

157) نەسىھەت قىلىشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلار ئۆزىنىڭ دىنىي قېرىنداشىدىن نەسىھەت تەلەپ قىلسا، دىنىي قېرىنداشى ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ قويسۇن.

158) خۇدالىق ئۈچۈن قىلىنغان خالىس ئەمەلنىڭ نەتىجىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۈچ نەپەر ئادەم بىرلىكتە سەپتقا چىقىدۇ، ئۇلار يامغۇردا قېلىپ بىر غارنىڭ ئىچىگە كىرىۋالىدۇ، بۇ چاغدا بىر قورام تاش يۇقۇرىدىن دومىلاپ چۈشۈپ غارنىڭ ئاغزىنى توسۇۋالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار، ئۆزئارا ھاياتىمىزدا ئىشلىگەن ئەڭ ئەۋزەل ئەملىمىزنى تىلغا ئېلىپ، ئاللاغا سىغىنايلى دىيىشىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى: ئى ئاللا، مېنىڭ ياشىنىپ قالغان قېرى ئاتا-ئانام بار ئىدى، مەن پادا باقاتتىم، مالالارنى سېغىپ كېلىپ ئالدى بىلەن

سۇتىنى ئاتا-ئانامغا ئېچىكۈزۈپ، ئاندىن سەغىرە بالىلىرىمغا ۋە ئەھلى-ئايالىمغا ئېچكۈزەتتىم، بىر ئاخشىمى كېچىكىپ قالدىم، سۇتنى ئېلىپ كەلسەم، ئاتا-ئانام ئۇخلاپ قاپتۇ، ئۇلارنى ئويغىتىشنى خوپ كورمىدىم، بالىلار قوسىغى ئاچ ھالدا ئايىغىمدا يىغلاپ تۇرۇشاتتى، سۇتىنى ئالدى بىلەن ئاتا-ئانامغا ئېچكۈزۈش ئۈچۈن، سۇبھى يورۇپ ئۇلار ئويغانغىچە قاچىدىكى سۇتىنى تۇتۇپ كۈتۈپ تۇردۇم، ئى ئاللا، ئەگەر مۇشۇ ئىشنى سېنىڭ رازىلىغىڭ ئۈچۈن قىلغانلىغىمنى بىلگەن بولساڭ، بىزگە ئاسمانىنى كورەلىگۈدەك يوچۇق ئېچىپ بەرسەڭ، دېۋىدى، قورام تاش ئازراق كوتىرىلدى. يەنە بىر ئادەم: ئى ئاللا، ساڭا مەلۇمكى، مەن تاغامنىڭ قىزىنى بەك ياخشى كورەتتىم، ئۇنىڭ بىلەن بىر يەردە بولۇشنى تەلەپ قىلدىم، ئۇ يۈز دىنار بەرسەم ئاندىن ئۇنايدىغانلىغىنى ئېيتتى، يۈز دىنار تېپىپ كېلىپ ئۇنىڭغا بەردىم، ئۇ ئىختىيارنى ماڭا تاپشۇردى، ئۇنىڭغا يېقىنلاشماقچى بولغىنىمدا، ئۇ: ئاللادىن قورققىن، نىكاسىز يېقىنلاشمىغىن، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تاشلاپ كەتتىم، ئى ئاللا، سېنىڭ رازىلىغىڭنى دەپ مېنىڭ شۇنداق قىلغانلىغىمنى بىلگەن بولساڭ، بىزگە چوڭراق يوچۇق ئېچىپ بەرسەڭ دېۋىدى، قورام تاشنىڭ ئۈچتىن ئىككىسى كوتىرىلدى. يەنە بىرسى: ئى ئاللا، ساڭا مەلۇمكى، بىر مەدىكارنى ئىش ھەقىگە بىر فەرەق (74.122 كىلوگىرامغا تەڭ. ــ ت) قوناق بېرىشكە سوزلىشىپ ئىشلەتتىم، ئۇ ئىشنى تۇگىتىپ ئىش ھەققىنى ئالماي كېتىپ قالدى، ئۇنىڭ ئىش ھەققىگە بەرمەكچى بولغان قوناقنى تېرىپ ئۇنىڭ ئۈچۈن دېخانچىلىق قىلىپ قويدۇم، ھوسۇل كوپىيىۋەردى، ئۇنىڭغا چارۋا ۋە ئۇنى باقىدىغان پادىچى قۇل ئېلىپ قويدۇم، بىرقانچە ۋاقىت ئوتكەندىن كېيىن

ئۇ كېلىپ: ئى ئاللانىڭ بەندىسى، ئىش ھەققىمنى بەرگىن، دىدى. مەن ئۇنىڭغا: ئاشۇ چارۋىلار ۋە ئۇنى باقىدىغان پادىچى ــ ھەممىسى سېنىڭكى دىدىم. ئۇ: مېنى زاكىلىق قىلمۇاتامسەن؟ دىدى. مەن ئۇنىڭغا: زاكىلىق قىلمۇاتقىنىم يوق، ئۇنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ئىش ھەققىڭ بولىدۇ دىدىم. ئى ئاللا، يۈقۇرقى ئىشنى سېنىڭ رازىلىغىڭ ئۈچۈن قىلغانلىغىمنى بىلسەڭ، بۇ تاشنى كوتىرىۋەتكەن دىدى. شۇنىڭ بىلەن غارنىڭ ئاغزىدىكى قورام تاش پۈتۈنلەي كوتىرىلىپ كەتتى. ئۇلار غاردىن سالامەت قۇتۇلۇپ چىقتى.

159) جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىمىرىنى سىزىپ سېتىش توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى ئەبى ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىبنى ئابباسنىڭ يېنىدا تۇراتتىم، بىر ئادەم كېلىپ: ئى ئىبنى ئابباس، مېنىڭ رەسىم سىزىش ھۇنىرىم بار، رەسىم سىزىپ كۈن كەچۈرىمەن، دىدى. ئىبنى ئابباس ئۇنىڭغا: ساڭا مەن پەقەتلا رەسۇلۇللادىن ئاڭلىغىنىمنى ئېيتىپ بېرەي، رەسۇلۇللانىڭ: جانىدارلارنىڭ رەسىمىنى سىزغان ئادەمنى ئاللا ئۇزەڭ سىزغان رەسىمىگە جان كىرگۈز دەپ ئازاپلايدۇ، رەسىم سىزغۇچى ئۇنىڭغا ھەرگىز جان كىرگۈزەلمەيدۇ، دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دىدى. ئۇ ئادەم قورقۇپ تىترەپ چىرايى سارغىيىپ كەتتى. ئىبنى ئابباس ئۇنىڭغا: ساڭا ئۇۋال، يەنىلا ھۇنىرىڭنى قىلماقچى بولساڭ، دەل ــ دەرەخقە ئوخشاش جانسىز نەرسىلەرنى سىزساڭ بولىدۇ دىدى

160) هور ئادەمنى ساتقانلارنىڭ گۇنايى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئالىلاتائالا ئېيتىتىكى، ئۈچ تۈرلۈك ئادەم قىيامەت كۈنى مېنىڭ دۈشمىنىم بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىنچى خىلى ــ مەن بىلەن قەسەم قىلىپ ۋەدە بېرىپ، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمىغان ئادەم، ئىككىنچى خىلى ــ ھور ئادەمنى سېتىپ پۇلىنى يىگەن ئادەم، ئۈچىنچى خىلى ــ بىر ئادەمنى يالالاپ ئىشلىتىپ ئىش ھەققىنى بەرمىگەن ئادەم.

161) قەرزنى باشقىلارغا ھاۋالە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: باي ئادەمنىڭ قەرزنى ئارقىغا سوزۇپ ۋاقىتىدا بەرمەسلىگى زۇلۇم سالغانلىق بولىدۇ، بىر كىمنىڭ بىر ئادەمدە ئېلىشى بولۇپ، ئۇ ئادەم ئۇنى بىر باي كىشىنىڭ بېرىپ قويۇشىغا ھاۋالە قىلسا، بۇ ھاۋالەنى قوبۇل قىلسا بولىدۇ.

162) قېرىنداشچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق مۇسۇلمان دەرەخ

تىكسە ياكى زىرائەت تېرىسا، ئۇنىڭدىن ئۇچار قۇشلار ياكى ئىنسان-لار ياكى ھايۋانلار يىسە، مۇسۇلمان ئۇچۇن ئۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.

163) دىخانچىلىق ئېھتىياجى ئۇچۇن ئىت بېقىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىت باقىدىكەن، ئۇنىڭ ھەر كۇنلۇك قىلغان ئەملىنىڭ ساۋابىدىن بىر پارچە كېمىيىپ تۇرىدۇ. ئەمما دىخانچىلىق ياكى چارۋىچىلىق ئېھتىياجى ئۇچۇن ئىت بېقىش ئۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

164) يالغان قەسەم ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىر مۇسۇلمانىڭ پۇل-مېلىنى يۇلۇۋېلىش ئۇچۇن يالغان قەسەم ئىچىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا دەرغەزەپ بولغان ھالدا مۇلاقات بولىدۇ.

165) مۇساپىرغا سۇ بەرمىگەن ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇچ تۇرلۇك ئادەمگە ئاللا قىيامەت كۇنى غەزەپ قىلىدۇ، ئۇلارنى گۇناھلىرىدىن پاكلىمايدۇ ۋە

ئۇلارغا قاتتىق ئازاپ قىلىدۇ. بىرىنچىسى ــ يول ئۇستىدە ئېشىپ قالغان سۇيى تۇرۇپمۇ ئۇنى مۇساپىرلارغا بەرمىگەن ئادەم؛ ئىككىنچىسى ئىسلام خەلىپىسىگە بۇ دۇنيالىغىنى كوزلەپ بەيئەت قىلىپ، خەلىپە ئۇنىڭغا بىر نەرسە بەرسە مەمنۇن بولغان، بىر نەرسە بەرمىسە ئۇنى يامانلىغان ئادەم؛ ئۇچىنچىسى ناماز ئەسىردىن كېيىن مالىنى بازارغا سېلىپ، شېرىكى يوق بىر ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بۇ مالنى خېرىدار مۇنچە قىلغان ئىدى، دەپ باشقىلارنى ئىشەندۈرۈپ ساتقان ئادەم. ئاندىن رەسۇلۇللا: "ئاللا بىلەن ئىچكەن قەسىمنى ئاز پۇلغا ساتىدىغان ئادەملەر....." دىگەن ئايەتنى ئاخىرىغىچە ئوقۇدى.

166) ئات ۋە ئۇلاقلارنى سۇغىرىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئات بىر تۇرلۇك ئادەم ئۈچۈن ساۋاپ ئېلىپ كېلىدۇ، يەنە بىر تۇرلۇك ئادەم ئۈچۈن كەمبەغەللىكە دالدا بولىدۇ، يەنە بىر تۇرلۇك ئادەم ئۈچۈن گۈنا ئېلىپ كېلىدۇ. ئات ساۋاپ ئېلىپ كېلىدىغان ئادەم شۇنداق ئادەمكى، ئۇ ئادەم ئاتنى جىھاد ئۈچۈن راستلاپ، ئوتلاق ياكى باغچىغا (بۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) ئۇزۇن قويۇۋەتكەن، ئاغامچىسى ئۇزۇن قويۇۋېتىلگەن ئاتنىڭ ئۇ يەردە ئوتلىغان ئوتى ئۈچۈن ئات ئىگىسگە ساۋاپ يېزىلىدۇ. ئەگەر ئاتنىڭ ئاغامچىسى ئۇزۇلۇپ كېتىپ، ئويناقشىپ بىر-ئىككى چامدام سەكرىسە، ئۇنىڭ سەكرىگەن ئىزى ۋە تەزەكلىگەن تەزىگى ئۈچۈنمۇ ئىگىسگە ساۋاپ يېزىلىدۇ، ئەگەر ئاتنىڭ ئىگىسى ئۇنى سۇغارماقچى

بولمىسمۇ، ئات كېتىۋېتىپ يولدا ئۇچرىغان ئوستەكدىن ئىچكەن سۇيى ئۇچۇنمۇ ئات ئىگىسگە ساۋاپ يېزىلىدۇ. ئەگەر ئاتنى تۇرمۇشنى قامداش ئۇچۇن كوپەيتىش مەقسىدىدە ۋە كىشىلەرنىڭ قوللىرىغا قاراپ قالماسلىق مەقسىدىدە باققان بولسا، ئاندىن ئات تىجارىتىدىكى ئاللانىڭ ھەققى بولغان زاكاتنى ئادا قىلسا، ئاتنى جىھاد ئۇچۇن ئىشلىتىشنى ئۇنتۇمسا ۋە ئۇنىڭغا كوتىرەلمەيدىغان يۈك ئارتمىسا، بۇنداق ئادەم ئۇچۇن ئات كەمبەغەللىكتىن دالدا بولىدۇ. ئەگەر ئاتنى ماختانچاقلىق قىلىش ئۇچۇن، رىيا ئۇچۇن ۋە ئەھلى ئىسلام بىلەن دۇشمەنلىشىش ئۇچۇن باققان بولسا، مۇنداق ئادەم ئۇچۇن ئات گۇنا ئېلىپ كېلىدۇ.

167) كىشىلەردىن پۇل-مال ئالغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى قايىتۇرۇش نىيىتى بىلەن كىشىلەردىن قەرز ئالسا، ياكى باشقا ئۇسۇل بىلەن پۇل-مال ئالسا، ئۇنىڭ نىيىتى توغرا بولغانلىغى ئۇچۇن، ئاللا مەرھەمەت قىلىپ، ئۇنىڭ قايتۇرۇشنى ئوڭايلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. كىمكى كىشىلەرنىڭ پۇل-مېلىنى قايتۇرماسلىق نىيىتى بىلەن ئالسا، ئېلىنغان پۇل-مالنى ئاللا توزۇتۇۋېتىدۇ①.

168) رەسۇلۇللانىڭ قەرزدىن پانا تىلىگەنلىگى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر

① تۇرمۇشنى تىرىپسىن قىلىدۇ، قىيامەت كۇنى جازالايدۇ دىگەن مەنىدە.

ئەلەيھىسسالام نامازنىڭ ئاخىرىدا: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ گۇنا ئىشـ
لاردىن ۋە قەرزدار بولۇپ قېلىشتىن پانا تىلەيمەن، دەپ دۇئا
قىلاتتى.

169) پۇل ـ مالنى ئىسراپ قىلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

مۇغىرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا سىلەرگە ئاناڭـ
لارنى قاخشىتىشنى، قىزلىرىڭلارنى تىرىك كومۇشنى، بېرىشكە تېگىشـ
لىك بولغان نەرسىلەرنى بەرمەسلىكنى، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى
ناھەق يول بىلەن ئېلىشڭلارنى ھارام قىلىدۇ، ئاللا سىلەرنىڭ قۇرۇق
پاراڭ سېلىشڭلارنى، كوپ سوئال سورىشڭلارنى ۋە پۇل ـ مالنى
ئىسراپ قىلىشڭلارنى يامان كۆرىدۇ.

170) زۇلۇم ۋە ناھەقچىلىقلاردىن قىساس ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىن بەندىلەر دەۋزەخ
ئۇستىدىكى پىلسىرات كۆۋرۈگىدىن ئوتۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار
دەۋزەخ بىلەن جەننەت ئارىسىدىكى چوڭ بىر جايدا توختىتىپ قويۇـ
لۇپ، ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى چاغلىرىدا بىر بىرىدە قالغان قىساسلىرى
ۋە ھەقلىرى ئېلىپ بېرىلىدۇ، قىساس ۋە غەيرىلەرنىڭ ھەقلىرى
ئېلىپ بېرىلىپ، گۇناھدىن پاك بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ جەننەتكە
كىرىشگە رۇخسەت قىلىنىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، ئەھلى

جەننەت بولغان ئادەم ئوزىنىڭ جەننەتتىكى جايىنى دۇنيادىكى ماكان-نىدىنمۇ ياخشىراق تونۇيدۇ.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى مومىن بەندىسىنى ئوزىگە يېقىن قىلىپ، رەھمىتىگە سازاۋەر قىلىپ، ئۇنى دالدىغا ئېلىپ، پالانى گۇناھىڭنى بىلەمسەن، پوكۇنى گۇناھىڭنى بىلەمسەن؟ دەپ سورايدۇ. بەندە، ھەئە، بىلىمەن، ئى رەببىم، دەيدۇ. بەندە ئوزىنىڭ گۇناھلىرىغا ئىقرار قىلىپ، ئەمدى ھالاك بولدۇم دەپ تۇرغاندا، ئاللا ئۇنىڭغا گۇناھلىرىڭنى دۇنيادىكى چېغىڭدا ئاشكارىلىمىغان ئىدىم، بۇگۇن بولسا سېنى مەغپىرەت قىلدىم دەپ، ياخشىلىقلار يېزىلغان نامە-ئەمالىنى ئۇنىڭ قولىغا بېرىدۇ. كاپىرلار بىلەن مۇناپىقلارغا كېلىدىغان بولساق، ئۇلارغا قارىتا، پەرىشتىلەر، پەيغەمبەرلەر، ئىنسانلار ۋە جىنلاردىن ئىبارەت گۇۋاچىلار: بۇلار ئوزلىرىنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىشەنمىگەن كاپىرلاردۇر، كاپىرلار چوقۇم ئاللانىڭ غەزىۋىگە دۇچار بولىدۇ، دەيدۇ.

173) مۇسۇلمان مۇسۇلمانىنىڭ قېرىندىشى ئىكەنلىگى، ئوزئارا ياردەمدە ۋە يار-يولەكتە بولۇشى لازىملىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمانلار ئوزئارا قېرىنداش①، بىر بىرىگە زۇلۇم

① ئۇنى زىيان-زەخمەتكە ئۇچراشتىن قوغدايدۇ، ياكى ئۇنىڭ بېشىغا بىرەر مۇسىبەت كەلسە، تەسەللى بېرىدۇ ۋە ياردەمدە بولىدۇ، دېگەن مەنىدە.

قىلمايدۇ ۋە بىر بىرىنى تاشلىۋەتمەيدۇ، كىمكى مۇسۇلمان قېرىنداشىنىڭ ھاجىتىدىن چىقسا، ئاللا ئۇنىڭ ھاجىتىدىن چىقىدۇ، كىمكى مۇسۇلمان قېرىنداشىنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كوتىرىۋەتسە، ئاللا ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن قىيامەت كۈنىنىڭ ئېغىرچىلىقلىرىدىن بىر ئېغىرچىلىقنى كوتىرىۋېتىدۇ، كىمكى بىر مۇسۇلمانىنىڭ ئەيىبىنى ياپسا، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇنىڭ ئەيىبىنى ياپىدۇ.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دىنىي قېرىنداشىڭ زۇلۇم قىلسىمۇ، زۇلۇمغا ئۇچرىسىمۇ، ئۇنىڭغا ياردەم بەرگىن. دىدى. بىرسى قوپۇپ: ئى رەسۇلۇللا، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغىغۇ ياردەم بېرەرمىز، زۇلۇم قىلغۇچىغا قانداق ياردەم بېرىمىز؟ دىۋىدى، رەسۇلۇللا ئۇنىڭ زۇلمىنى چەكلىشىڭ كېرەك، دىدى.

174) زۇلۇمنىڭ قاراڭغۇ-زۇلمەت بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: زالىمغا ئۇزىنىڭ قىلغان زۇلمى قىيامەت كۈنى قاراڭغۇ-زۇلمەت بولىدۇ.

175) ئۇستىدە بىراۋنىڭ ھەققى قالغان كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئوزىده بىراۋنىڭ مەنىۋى ياكى ماددى ھەقىقى① قالغان بولسا، ئۇنى قىيامەت كۈنىگە قالدۇرماي مۇشۇ دۇنيادا رازى قىلىۋەتسۇن، زۇلۇم قىلغۇچى ئادەم ھەق ئىگىسىنى بۇ دۇنيادا رازى قىلىۋەتمەي ئاخىرەتكە قالدۇرسا، زۇلۇم قىلغۇچىنىڭ ياخشى ئەمەللىرىدىن ھەق ئىگىسىنىڭ قانچىلىك ھەققى بولسا شۇنچىلىك ئېلىپ بېرىلىدۇ. زۇلۇم قىلغۇچىنىڭ ياخشى ئەمەللىرى بولمىسا، ھەق ئىگىسىنىڭ گۇناللىرىدىن ئېلىنىپ زۇلۇم قىلغۇچىغا يۈكلىنىدۇ.

176) كىشىنىڭ زىمىنىنى تارتىۋالغان ئادەم توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كىشىنىڭ زىمىنىنى تارتىۋالسا، قىيامەت كۈنى ئۇ شۇ زىمىنىنى يەتتە قەۋەت قەرىگىچە كوتىرىشكە زورلىنىدۇ.

177) دەۋاسىدا ناتتىق ئادەم توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋاسىدا ناتتىق ئادەمنى ئاللا ئەڭ يامان كۆرىدۇ.

---

① پۇل ـ مال، يارىدار قىلىش ھەققا بىر كاچات ئۇرۇشمۇ بۇنىڭ دائىرىسىگە كىرىدۇ.

ئۇمۇ سەلەمەنىڭ قىزى زەينەپتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، زەينەپكە ئانىسى ئۇمۇ سەلەمە مۇنداق دەپ بەرگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويىنىڭ ئىشىگى ئالدىدا دەـ تالاش قىلىۋاتقان ئادەملەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ: مەن بولسام بىر ئىنسانمەن، مېنىڭ ئالدىمغا دەـ تالاش قىلغان ئادەملەر كېلىدۇ، بىرىڭلاردىن بىرىڭلار گەپكە ئۇستا بولۇشۇڭلار مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن مەن گەپكە ئۇستا ئادەمنىڭ گېپىنى راست دەپ قېلىپ، ئۇنىڭ پايدىسىغا ھوكۇم قىلىپ قېلىشىم مۇمكىن، مەن بىر كىشىنىڭ پايدىسىغا بىرەر مۇسۇلماننىڭ ھەققىنى بۇيرۇپ قويغان بولسام، بۇ ھەق بىر پارچە ئوت ھىساپلىنىدۇ، بۇ ئوتنى خالىغان ئادەم ئالسۇن، خالىغان ئادەم قويسۇن. دىدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇنداق توت خىسلەت بار، كىمدە مۇشۇ توت خىسلەت بولىدىكەن، ئۇلارنى تەرك ئەتمىگىچە ئۇ مۇناپىق ھىساپلىنىدۇ. كىمدە مۇشۇ توت خىسلەتتىن بىرى تېپىلىدىكەن، ئۇنى تەرك ئەتمىگىچە، ئۇنىڭدا مۇناپىقلىقتىن بىر خىسلەت بولغان بولىدۇ. بۇ توت خىسلەت: يالغان سوزلىمەك، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلماق، قىلغان توختامنى بۇزماق، جىدەللەشكەندە ئاغرىنى بۇزماق.

180) زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئوز ھەققىنى ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇلخەيرنىڭ ئۇقبە ئىبنى ئامىردىن رىۋايەت قىلىشىچە، ئۇقبە مۇنداق دىگەن: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: سەن بىزنى سىرتقا

ئەۋەتكەندە بىرەر قەۋمنىڭ ئارىسىغا بېرىپ چۈششەك، ئۇلار بىزنى كۆتمەيدۇ①، بۇ ھەقىتە نىمە دەيسەن؟ دىدۇق. رەسۇلۇللا بىزگە: بىرەر قەۋمنىڭ ئارىسىغا بېرىپ چۈششەكلار، سىلەرنى مېھمانغا زورۇر بولغان نەرسىلەر بىلەن كۆتسە، ئۇلارنى قوبۇل قىلمىسا، مېھمانىنىڭ ھەققى بولغان تېگىشلىك نەرسىنى ئالساڭلار بولىدۇ، دىدى.

181) كىشىنىڭ ئوز تېمىدىن خوشنىسىنىڭ پايدىلىنىۋېلىشىنى توسماسلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئوزىنىڭ تېمىغا② خوشنىسىنىڭ ياغاچ قويۇۋېلىشىنى توسمىسۇن.

182) ئىشىك ئالدىدا ۋە كوچىلاردا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كوچىلاردا ئولتۇرۇشتىن ساقلىنىڭلار دىگەندە، كىشىلەر: ئۇ يەرلەردە ئولتۇرمىساق بولمايدۇ، چۈنكى كوچىلار بىزنىڭ ئولتۇرۇپ پاراڭ سېلىشىدىغان جايىمىز، دىيىشتى.

---

① يىمەك ـ ئىچمەك بەرمەيدۇ.

② شۇنداق قىلماي بولمايدىغان ۋە تامغا زىيان يەتمەيدىغان شارائىت ئاستىدا شۇنداق قىلىش شافىئىنىڭ بۇرۇنقى قارىشىدا ۋاجىپ، كېيىنكى قارىشىدا مۇستەھەپ.

رەسۇلۇللا ئۇلارغا: كوچىلاردا يەنىلا ئولتۇرۇۋېرىدىغان بولساڭلار، كوچىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىپ ئولتۇرۇڭلار، دىدى. ئۇلار: كوچىنىڭ ھەققى نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: كوچىنىڭ ھەققى ھارامدىن كوزىنى يىغىش، كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزمەسلىك، سالام بەرگەنلەرنىڭ سالامىنى ئەلەيك ئېلىش، كىشىلەرگە ئەمرى-مەرۇپ، نەھيى-مۇنكەر قىلىش، دىدى.

183) يولدىكى زىيانلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ تاشلۇۋېتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم يولدا كېتىۋېتىپ، ئۇچرىغان تىكەنلىك بىر تال شاخنى يولدىن ئېلىپ تاشلىۋەتتى، ئاللا ئۇنىڭ بۇ ئەمىلىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

184) ئىگىسىنىڭ رۇخسىتىسىز ئېلىۋېلىنغان مال-مۇلۇك توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: زىنا قىلغۇچى كامىل مومىن بولغان ھالدا زىنا قىلمايدۇ، ھاراق ئىچكۈچى كامىل مومىن بولغان ھالدا ھاراق ئىچمەيدۇ، ئوغرىلىق قىلغۇچى كامىل مومىن بولغان ھالدا ئوغرىلىق قىلمايدۇ، كىشىلەرنىڭ مالىلىرىنى بۇلىغۇچى

كامل مومن بولغان هالدا ئۇلارنى قارىتىپ قويۇپ تۇرۇپ مالليرىنى بۇلىمايدۇ.

185) سەلىب (ناسارالارنىڭ قارىشىچە ئىسا ئەلەيھىسسالام ئېسىلغان ياغاچىنىڭ شەكلى.ـــت) نىڭ چېقىلىشى ۋە چوشقىلارنىڭ ئولتۇرۇلۇشى

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سەلىرگە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا چۈشۈپ ئادىل ھوكۇمران بولۇپ، سەلىبنى چېقىپ تاشلىغان، چوشقىلارنى ئولتۇرگەن، جىزيە (ئىسلام دىنى ھوكۇمران جايلاردا غەيرى دىندىكىلەردىن ئېلىنىدىغان مەخسۇس باج.ـــت)نى ئەمەلدىن قالدۇرغان، پۇل-مال ئېشىپ-تېشىپ تۇرغان ھەتتا ھېچكىم قوبۇل قىلىپ ئالمايدىغان بولغان چاغدا①، ئاندىن قىيامەت قايىم بولىدۇ.

186) پۇل-مېلىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئۇرۇشقان ئادەم توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان: كىمكى ئۇزىنىڭ پۇل-مېلىنى قوغداش يولىدا ئولسە، ئۇ شەھىت ھىساپلىنىدۇ.

---

① ئۇلار قىيامەتنىڭ قايىم بولىدىغانلىغىنى بىلگەنلىگى ئۈچۈن ئالمايدۇ.

187) سەۋەنلىك، ئۇنتۇپ قالغانلىق توغرىسىدا ۋە ئەمەلنىڭ نىيەتكە باغلىق ئىكەنلىگى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەر ئادەمگە ئۇنىڭ نىيەت قىلغان نەرسىسى بولىدۇ، سەۋەنلىك ۋە ئۇنتۇپ قېلىش بىلەن بىرەر ئىشنى قىلىپ سالغان ئادەمنى نىيەت قىلىپ قىلدى دىگىلى بولمايدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۈممەتلىرىم كوچىلىگە كەلگەن ياماق ئىشلارنى قىلمىسلا ياكى سوزلىمىسلا. مېنىڭ ئۈچۈن ئاللا ئۇلارنى كەچۈرىدۇ.

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەمەلىەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى نىيەتكە باغلىق، ھەر كىشىگە ئۇزىنىڭ نىيەت قىلغان نەرسىسى بولىدۇ. كىمكى ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىغى ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرەتىدىن شۇنى تاپىدۇ؛ كىمكى بۇ دۇنيادا پۇل-مالغا ئېرىشىش ياكى بىرەر خوتۇن ئېلىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇنىڭ ھىجرىتى نىيەت قىلغان نەرسىسى ئۈچۈن بولغان بولىدۇ①.

① ھىجرەتنى ئاللا ئۈچۈن خالىس قىلغان ئادەم ئاللانىڭ ساۋابىغا ئېرىشىدۇ، ھىجرەتىدىن بۇ دۇنيالىق مەنپەئەتنى ياكى خوتۇن ئېلىشنى كوزلىگەن ئادەمنىڭ نېسىۋىسى شۇ بولۇپ، ئاخىرەتنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيدۇ.

190) خزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلگەن كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرەركىمنىڭ خىزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلسە، ئۇ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ بىللە يىسۇن، خىزمەتچىسى بىلەن بىللە يىمىگەن تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا تاماقتىن ئاز-تولا ئېغىز تەگدۇرسۇن، چۈنكى ئۇ تاماق ئېتىشنىڭ جاپاسىنى تارتقان.

191) خىزمەتچىسىنى ئۇرۇش توغرا كەلگەندە يۇزىگە ئۇرماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جەڭدە كاپىرلارنىڭ يۇزلىرىگە ئۇرماڭلار.

192) سوغىغا قىزىقتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى مۇسۇلمان ئاياللار، خوشنالىلار بەرگەن سوغىنى قوينىڭ تۇۋىغى چاغلىق نەرسە① بولسىمۇ ئاز كورمەي قوبۇل قىلىڭلار.

---

① گوشى ئاز بىر پارچە سوڭەك بولسىمۇ دېگەن بولىدۇ.

193) بەرگەن سوغنى قايتۇرۇۋالماسلىق توغرىسىدا

ئىنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇۋالغان ئادەم قەي قىلىپ بولۇپ قەي قىلغان نەرسىنى قايتا يىگەن ئىنتقا ئوخشايدۇ، بىز مۇسۇلمانلار جامائەسى بۇنداق ياماق ئىشتىن يىراق بولۇشىمىز لازىم.

194) ئايال كىشىنىڭ ئوز ئېرىدىن غەيرىگە خەيرى-ساخاۋەت قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: خەيرى-ساخاۋەت قىلغىن، سەپ تۇرۇۋالمىغىن، بۇنداق قىلساڭ ئاللا نەرسەڭنىڭ بەرىكىتىنى ئۇچۇرۇۋېتىدۇ ۋە ساڭا كوپ نەرسە بەرمەيدۇ. يەنە مۇمسكىلىك قىلمىغىن، بۇنداق قىلساڭ، ئاللا رىزقىڭنى تار قىلىپ قويىدۇ.

195) ھەق گەپ قىلىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەق گەپ ئىگىسىنىڭ سوزلەشكە ھەقسى بار، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئەڭ توغرا ھوكۇم قىلىدىغان ئادەم ئەڭ ئوبدان ئادەمدۇر.

196) مومن ئادەمنىڭ ناھەق ئىشقا گۈزالتقا تارتىلسا گۈزا بولماسلىغى توغرىسىدا

ئۇئىمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ ئانام ئاتامدىن بىر قىسىم مېلىنى ماڭا بەخشەندە قىلىپ بېرىشىنى سورىغان ئىدى. ئاتام دەسلىزدە ئۇنىمىغان بولسىمۇ، كېيىن ماڭا ئۇنى بەخشەندە قىلىپ بەردى. ئانام بۇ ئىشقا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى گۈزا قىلمىغچە رازى بولمايدىغانلىغىنى ئېيتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاتام قولۇمدىن يېتىلەپ ــ بۇ تېخى مېنىڭ بالا چېغىم ئىدى ــ، رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىغا ئېلىپ باردى. ئاتام رەسۇلۇللاغا: بۇ بالىنىڭ ئانىسى بىنتى رەۋاھە بىر قىسىم مېلىمنى بۇ بالىغا بەخشەندە قىلىپ بېرىشىمنى سوراۋاتىدۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن باشقا بالاڭ بارمۇ؟ دەپ سورىدى. ئاتام: ھەئە، بار دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا: ناتوغرا ئىشقا مېنى گۈزالتقا تارتمىغىن، دىگەندەك بىر گەپنى قىلدى. ئەبۇ ھەرىزنىڭ شەئبىدىن قىلغان رىۋايىتىدە، رەسۇلۇللا ناتوغرا ئىشقا گۈزا بولمايمەن دىگەن، دېيىلدۇ.

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەڭ ياخشى كىشىلەر مېنىڭ دەۋرىمدە ياشىغان كىشىلەردۇر (ساھابىلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ. ــ ت)، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تابىئىلار ــ ت) ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تەبئى تابىئىلار ــ ت). ئىمران پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالام ئوزىنىڭ دەۋرىدىن كېيىن ئىككى دەۋرنى تىلغا ئالدىمۇ ياكى ئۇچ دەۋرنىمۇ، بۇ يادىمدا يوق دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سوزىنى داۋاملاشتۇرۇپ: سىلەردىن كېيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار خىيانەتكار، ئىشەنچسىز، ئوزلىرى گۇۋالىق بېرىدىغان ئەمما گۇۋالىققا تارتىلمايدىغان، ئالىلاغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر. ئۇلار دۇنياغا بەكمۇ ھىرىس ۋە راھەتپەرەس كېلىدۇ، دىدى.

198) يالغان گۇۋالىق بېرىش توغرىسىدا، كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈش مەقسىددە قىلىنغان يالغان گەپنىڭ يالغان ھىساپلانمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گۇنايى كەبىرە توغرىلىق سورالغان سوئالغا: ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈش، ئاتا-ئانىنى قاخشىتىش، ناھەق ئادەم ئولتۈرۈش ۋە يالغان گۇۋالىق بېرىش گۇنايى كەبىرە قاتارىغا كىرىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئاللاتائالا قۇرئاندا: "يالغان گۇۋالىق بەرمەيدىغان كىشىلەر....." دەيدۇ.

ئۇقبەنىڭ قىزى ئۇممۇگۇلسۇمدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈش ئۈچۈن، يارىشىشقا پايدىلىق سوزلەرنى قىلغان ئادەم يالغانچى ھىساپلانمايدۇ.

200) جاۋاپكارنىڭ قەسەم كەلگەن يەردە قەسەم ئىچشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىرەر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ پۇل-مېلىنى يۇلۇۋېلىش مەقسىددە يالغاندىن قەسەم ئىچسە، ئاللا ئۇنىڭغا دەرغەزەپ بولغان هالدا مۇلاقات بولىدۇ.

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا قيامەت كۈنى ئۈچ تۈرلۈك ئادەم بىلەن سوزلەشمەيدۇ، ئۇلارنى گۇناھلىرىدىن پاكلىمايدۇ، ئۇلارنى قاتتىق ئازاپلايدۇ. ئۇلار — يول ئۇستىدە ئېشىپ قالغان سۇيى تۈرۈپمۇ ئۇنى مۇساپىرغا بەرمىگەن ئادەم؛ ئىسلام خەلىپىسىگە بۇ دۇنيالىغىنى كوزلەپ بەيئەت قىلىپ، خەلىپە ئۇنىڭغا دىگىنىنى بەرسە مەمنۇن بولۇپ سادىق بولغان، دىگىنىنى بەرمىسە ئاغرىنىپ ۋاپاسىزلىق قىلغان ئادەم؛ ناماز ئەسىردىن كېيىن مېلىنى بىر ئادەم بىلەن سودىلىشىپ، خېرىدار مۇنچە قىلغان ئىدى دەپ قەسەم ئىچىپ ساتقان ئادەم.

202) ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، راستلىق ۋە ئىشەنچ توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇناپىقنىڭ بەلگىسى ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ. سوزلىسە يالغان سوزلەيدۇ، ئامانەتكە خىيانەت قىلىدۇ، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدۇ.

203) شەرەتتە يوق نەرسلەرنىڭ قوبۇل قىلىنمايدىغانلىغى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدا بولمىغان بىر ئىشنى پەيدا قىلسا، ئۇ نەرسە قوبۇل قىلىنمايدۇ.

204) كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈپ قويۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىنسانىنىڭ بەدىنىدىكى ھەر بىر ئۇگە ئۈچۈن ئاللانىڭ نېمىتىگە شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن ھەر كۈنى سەدىقە بېرىش لازىم بولىدۇ، ئىنساننىڭ كىشىلەر ئارىسىدا ئادىل بولۇشى سەدىقە ھىساپلىنىدۇ①.

---

① ئاللاتائالا ئىنسانىنىڭ بەدىنىدىكى سوگەكلەردە ئۈگىلەرنى يارىتىش بىلەن، سوگەكلەرنى يىغلالايدىغان، سوزۇلالايدىغان قىلىدى. ئۈگىلەرنىڭ نازۇك ھەركەتلىرى ئەقىللەرنى ھەيران قالدۇرىدۇ، مانا بۇ ئىنسانلارغا بەرگەن ئاللانىڭ چوڭ نېمىتى، ئىنسان شۈنداق نېمەتنى ئىنئام قىلغان ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن سەدىقە بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. ئالىلا ئىنسانلارنىڭ بۇ ۋەزىپىسىنى يەڭگىللىتىپ، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا توغرا ئىش قىلىشقا ئۈخشاش ئىشلارنى ئۇلار ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا قىلدى. ئىككى رەكئەت زۇھا نامزى (كۈن تىكلەشكەندە ئوقۇلىدىغان نەپلى نامаз. ــ ت)مۇ سەدىقىنىڭ ئورنىنى باسىدۇ. قۇبا ئاھالىسى ئۈرۈشۈپ ئوزئارا تاش ئېتىشقان چاغدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېنىدىكىلەرگە: يۈرۈڭلار، بېرىپ ئۇلارنى ئەپلەشتۈرۈپ قويايلى، دېگەن.

205) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر ۋە نادۇرۇس سودا توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سەھرادىن ئېلىپ كېلىنگەن مالنى شەھەرلىك ئادەم ساتسا بولمايدۇ①، خېرىدارنى قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن يالغاندىن مالنىڭ باھاسىنى ئاشۇرماڭلار، كىشى ئۇزىنىڭ دىنىي قېرىنداشىنىڭ قىلغان سودىسىنى بۇزۇپ باھاسىنى ئاشۇرۇپ ئېلىۋالمىسۇن ۋە دىنىي قېرىنداشى پۈتۈشۈپ قويغان ئايالىنى ئالمەن دەپ سوز ئاچمىسۇن. ئايال كىشى ئوزى تېگىش ئۈچۈن ئۇزىنىڭ ھەمشىرىسىنىڭ② ئويىنى بۇزۇپ، ئۇنىڭ ئېرىدىن ئۇنى قويۇۋېتىشنى تەلەپ قىلمىسۇن.

206) ئولدىغان ۋاقتىدا قىلىدىغان سەدىقىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىر ئادەم كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، قايسى

---

① سەھرالىق ئادەم شەھەرگە مال ئېلىپ كىرىپ شۇ كۈنكى باھادا ساتماقچى بولغىنىدا، شەھەرلىك ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا: مېلىڭنى مەندە قويۇپ قوي، ئاستا-ئاستا يۇقۇرى باھادا سېتىپ بېرىمەن دىگەنلىگى كوزدە تۇتۇلىدۇ.

② نەسەپ ياكى ئىملدەشلىك ياكى دىنىي جەھەتتىكى ھەمشىرە كوزدە تۇتۇلىدۇ. دىنسىز ئايالمۇ شۇ ھوكۇم دائىرىسىگە كىرىدۇ.

خىلدىكى سەدىقىنىڭ پەزىلىتى ئارتۇق بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جاۋاپ بېرىپ: تېنىڭ ساق، پۇل-مالىغا ئامراق، باي بولۇشنى ئۈمىت قىلىپ تۇرغان، پەقىرلىقىتىن قورقۇپ تۇرغان ۋاقتىدا قىلغان سەدىقەڭنىڭ پەزىلىتى ھەممىدىن ئارتۇق بولىدۇ، سەدىقە بېرىشنى كېچىكتۈرمىگىن. جان ھەلقۇمغا يەتكەندە پالانىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار دېگىنىڭ بىلەن، بۇ چاغدا مال باشقىلار-نىڭ قولىغا ئوتۇپ كەتكەن بولىدۇ.

207) خىش-ئەقرىبالىرىغا سەدىقە قىلغان كىشى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ تەلھە زەيد ئىبنى سەھىلگە①: بېغىڭنى كەمبەغەل تۇققانلىرىڭغا بەرگىن دېگەن، ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ تەلھە②

---

① "ياخشى كورگەن نەرسەڭلارنى بەرمىگىچە ھەقىقى ياخشىلىقىنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيسىلەر" دېگەن ئايەت نازىل بولغاندا، ئەبۇ تەلھە: رەببىمىز بىزدىن مالىلىرىمىزدىن سەدىقە قىلىشنى سوراپتۇ. ئى رەسۇلۇللا، گۈۋا بولغىنىكى، بېغىم بەيرەھانى خۇدا يولىدا بېرىۋەتتىم، دېگەن.

② ئەبۇ تەلھە مەدىنە بويىچە ئەنسارلار ئىچىدە پۇل-مېلى ۋە خورمىزارلىغى ئەڭ كوپ ئادەم ئىدى. مال-مۈلكى ئىچىدە ئۇ بېغى بەيرەھانى ئەڭ ياخشى كورەتتى. ئەبۇ تەلھە بۇ بېغىنى ئاللانىڭ رازىلىغىنى ۋە ئاخىرەتلىك قورامساق بولۇپ قېلىشنى ئۈمىت قىلىپ ئاللا يولىدا سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەي-ھەي، بۇ بېغىڭ قۇت ئاتتى، بۇ بېغىڭ قۇت ئاتتى، مېنىڭچە ئۇنى خىش-ئەقرىبالىرىڭغا بەرسەڭ دەيمەن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەيرەھاغا كىرىپ تۇراتتى، ئۇنىڭدا سايىدايىتى ۋە ئۇنىڭ سۈيىدىن ئىچەتتى.

بەيرەها دەپ ئاتالغان بېغىنى ھەسسان ئىبنى سابىت بىلەن ئۇبەي ئىبنى كەئىبگە بېرىۋەتتى.

208) يېتىملەرنىڭ مېلىنى يېۋېلىشنىڭ يەتتە خىل ھالاكەتلىك گۇنا قاتارىغا كىرىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام يەتتە خىل ھالاكەتلىك گۇنادىن ساقلىنىڭلار دېگەندە، ئى رەسۇلۇللا، ئۇلار قايسى گۇنالار دەپ سورىغان كىشىلەرگە: ئاللاغا شېرىك كەلتۈرمەك، سېھىرگەرلىك قىلماق، ناھەق ئادەم ئولتۈرمەك، جازانىخورلۇق قىلماق، يېتىمنىك① مېلىنى يەۋالماق، غازاتتىن قاچماق②، ئىپپەتلىك، پاك مۇسۇلمان ئاياللارغا بوھتان چاپلىماق دېگەن.

209) جىھادنىڭ ئەۋزىلى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جىھادنىڭ ئەۋزىلى توغرا رەۋىشتە قىلىنغان ھەجدۇر.

210) كىمنىڭ ئەڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① بالاغەتكە يەتمەي تۇرۇپ ئاتىسى ئولۇپ كەتكەن بالا كوزدە تۇتۇلدۇ.

② جىھاددىن ۋە ئاللانىڭ دىنىغا ياردەم بېرىشتىن قاچماق.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەگ ياخشى ئادەم كىم دەپ سورىغان كىشىگە: جېنى بىلەن، مېلى بىلەن ئاللا يولىدا جىھاد قىلغان مۇسۇلمان ئادەم، دېگەن. ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا، بىر تاغنىڭ ئارىسىغا① كىرىۋېلىپ، تەقۋىدارلىق قىلغان، كىشىلەرگە زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ھالدا ياشايدىغان ئادەم② دېگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيسسالامنىڭ مۇنداق دەپ ئېيتقانلىغىنى ئاڭلىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغۇچى (ئاللا ئوزىنىڭ يولىدا خالىس جىھاد قىلغان كىشىنى ئوبدان بىلىدۇ) خۇددى كۈندۈزى روزا تۇتۇپ كېچىسى ئۇخلىماي ئىبادەت قىلغان ئادەمگە ئوخشايدۇ. ئاللاتائالا ئاللا ئۇچۇن جىھاد قىلغۇچىنى شەھىت بولغان ھامان جەننەتكە كىرگۈزۈشكە ياكى ئۇنى ساۋاپ بىرىپ سالامەت قايتۇرۇشقا يا غەنىمەت

---

① تاغنىڭ ئارىسى دېگەندە خىلۋەت، خالى جاي كوزدە تۇتۇلىدۇ، مەسچىت ۋە ئويلەرگە ئوخشاش، كىشىلەردىن خالى جايلارنىڭ ھەممىسى شۇنىڭغا كىرىدۇ.

② خىلۋەتتە بولۇشنىڭ پەزىلىتى شۇكى، كىشى ئۇنىڭدا غەيۋەت-شىكايەت ۋە بىھۇدە سوز قاتارلىقلاردىن خالى بولىدۇ، كىشىلەرگە ئارىلاشقاندا يۇقۇرقىدەك ئەھۋاللار يۈز بەرگەن شارائىتتا، خىلۋەتتە بولغان ياخشى، ئۇنداق بولمىسا، كوپچىلىك ئولمالارنىڭ قارىشىچە، كىشىلەرگە ئارىلىشىپ ئوتكەن ئەۋزەل. ئۇلارنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئاساسى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىستۇر: كىشىلەرگە ئارىلىشىپ ئۇلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋرى-تاقەت قىلىپ ئوتكەن مۇسۇلماننىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى كىشىلەرگە ئارىلاشمايدىغان ۋە ئۇلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋرى-تاقەت قىلالمايدىغان مۇسۇلماننىڭكىگە قارىغاندا چوڭ بولىدۇ.

ۋە ساۋاپ بىلەن سالامەت قايتۇرۇشقا كېپىل.

212) جىھاد قىلغۇچى غازىلارنىڭ ۋە ئاللا يولىدا شەھىت بولغانلارنىڭ مەرتىۋىلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىمكى ئاللاغا ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، پەرز نامازلارنى ئوقۇيدىكەن، رامىزان روزىسىنى تۇتىدىكەن، مەيلى ئۇ ئادەم جىھاد قىلسۇن، مەيلى تۇغۇلغان ئويىدە ئولتۇرسۇن، ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزۈشنى ئۇستىگە ئالىدۇ، دىدى. ئى رەسۇلۇللا، بۇنىڭ بىلەن كىشىلەرگە بىشارەت بەرمەمدۇق دىگەن كىشىگە ئۇ: جەننەتتە يۈز خىل دەرىجە بار، ئۇلارنىڭ ھەممىسنى ئاللا ئۇنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلار ئۈچۈن تەييارلىدى. بىر دەرىجە بىلەن يەنە بىر دەرىجە ئاسمان بىلەن زىمىنىدەك پەرق قىلىدۇ، ئاللادىن سورىغان چېغىڭلاردا فىردەۋسنى سوراڭلار، چۈنكى فىردەۋس جەننەتنىڭ ئەڭ ياخشىسى ۋە ئەڭ ئالىسىدۇر، دىگەن. ئەبۇ ھۇرەيرە: رەسۇلۇللا، فىردەۋسنىڭ ئۈستىگە ئاللانىڭ ئەرشى جايلاشقان، شۇ فىردەۋستىن جەننەتنىڭ ئوستەڭلىرى ئېتىلىپ چىقىدۇ دىگەن گەپنىمۇ قىلغانىدەك تۇرىدۇ، دەيدۇ.

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كېچىسى كوردىمكى، ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى جەننەتكە ئېلىپ چىقىپ، ئەڭ چىرايلىق، ئەڭ ئازادە بىر قوراغا ئېلىپ كىردى، بۇنىڭدىن چىرايلىق

قورانى كورمەكەن ئىدىم، ئۇلار ماڭا، بۇ بولسا شەھىتلەرنىڭ تۇرىدىغان قورامى دىدى.

214) ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلىكى ئادەم بولىدىكەن (ئاللا ئوزىنىڭ يولىدا يارىلانغان ئادەملەرنى ئوبدان بىلىدۇ)، ئۇ قىيامەت كۈنى يارىسىنىڭ رەڭگى قانىنىڭ رەڭگىدە بولىمۇ، ئۇنىڭدىن ئىپارىنىڭ بويى كېلىپ تۇرغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.

215) جەننەتنىڭ چاقناپ تۇرغان قىلىچلار ئاستىدا ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەبى ئەۋفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىلىڭلاركى، جەننەت قىلىچلارنىڭ سايىسى ئاستىدىدۇر.

216) يېتەكچىمىز سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ جىھاد ئۇچۇن بالا تەلەپ قىلغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام، بۇگۈن كېچە يۇز ياكى توقسان توققۇز (يۇز ياكى توقسان توققۇز دىيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) خوتۇنۇمنىڭ ھەممىسىنى ئايلىنىپ چىقىمەن، ئۇلار ھامىلدار بولۇپ ھەر بىرى ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىدىغان بىردىن قەھرىمان ئوغۇل تۇغۇپ بېرىدۇ، دەيدۇ. ئۇنىڭغا ھەمرا پەرىشتىلەر، خۇدا خالسا، دىگىن دەيدۇ. سۇلايمان ئەلەيھىسسالام خۇدا خالسا دىمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلاردىن ئاران بىرلا خوتۇن ھامىلدار بولۇپ، يېرىم-ياتا بالىدىن بىرنى تۇغىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، ئەگەر ئۇ خۇدا خالسا دىگەن بولسا ئىدى، خوتۇنلىرى تۇغۇپ، بالىلىرىنىڭ ھەممىسى قەھرىمانلاردىن بولۇپ، ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغان بولاتتى.

217) قورقۇنچاقلىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەپ دۇئا قىلاتتى: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ، ئاجىزلىقتىن، ھورۇنلۇقتىن، قورقۇنچاقلىقتىن، بەكمۇ قېرىپ كېتىشتىن پانا تىلەيمەن، يەنە ھاياتلىقنىڭ پىتنىلىرىدىن ۋە ئولۇمنىڭ پىتنىلىرىدىن پانا تىلەيمەن، يەنە گور ئازاۋىدىن پانا تىلەيمەن.

218) شەھىتنىڭ بەش تۈرلۈك بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: شەھىت بەش تۈرلۈك بولىدۇ: ۋابا بىلەن ئۆلگەن ئادەم، قوساق ئاغرىغى بىلەن ئۆلگەن ئادەم، سۇدا غەرق بولۇپ ئۆلگەن ئادەم، تام بېسىۋېلىپ ئۆلگەن ئادەم، ئاللا يولىدا جىھاد قىلىپ ئۆلگەن ئادەم.

219) خۇدالىق ئۈچۈن روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام-نىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: كىمكى خۇدالىق ئۈچۈن بىر كۈن روزا تۇتىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭ ۋۇجۇدى بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىلىغىنى يەتمىش يىللىق مۇساپىدەك ئۇزاق قىلىدۇ.

220) ئاللانىڭ يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام: كىمكى ئاللانىڭ يولىدا بىر جۈپ نەرسە بېرىدىكەن①، ئۇنى جەننەتنىڭ ھەر بىر ئىشىگىنىڭ ئىشىك باقارى، ھەي پالانى، بېرى كەلگىن، دەپ چاقىرىدۇ، دىگەن. ئەبۇ بەكرى:

---

① ئاللانىڭ يولىدا قىلىنغان غازاتقا، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنى تارقىتىشقا، خەيرىيەت ئىشلىرىغا ۋە بىلىم يۈرتلىرى قۇرۇشقا سەرپ قىلىنغان پۇل-مالالارنى ئۇز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئى رەسۇلۇللا، مۇنداق ئادەمگە قورقۇنچ يوق ئىكەنـغۇ؟ دىگەنـدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سېـنىڭ چـوقۇم شۇلارنىڭ جۇملىسـىدىن بولۇشۇڭنى ئۈمىت قىلىمەن، دىگەن.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنبەردە تۇرۇپ: مەندىن كېيىـن قالـغان چېغىڭلاردا زىمىننىڭ نېمەتلىرىنىڭ سـىلەرگە يۇزلىنىشـىدىن قورقـمەن، دىدى. ئاندىن دۇنيانىڭ زىـبۇ-زىننەتلىرىنى تىلـغا ئېلىـپ ئوتتى، زىمىننىڭ نېمەتلىرىنى تىلغا ئېلىشـقا باشـلاپ، دۇنـيانىڭ زىـبۇ-زىنـنەتـلىرىنى قايـتا تىلـغا ئالـدى. بىر ئادەم قوپۇپ، ئى رەسۇلۇللا، نېمەت دىگەن يامانلىق ئېلىپ كېلەمدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسـسالام گەپ قىلـماي جىـم تۇردى. بىز ئۇنىڭـغا ۋەھيى كېلىۋاتىدىغۇ دىيىشتۇق. بۇ چاغدا كىشىلەر خۇددى باشلىرىغا قۇش قونغاندەك جىم تۇرۇشتى①. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسـسالام يۇزىدىكى تەرنى ئېرتىۋېتىپ، ھىلى سوئال سورىـغان ئادەم قېـنى، پۇل-مال ياخشىمۇ؟ دىگەن سوزنى ئۇچ قېتىم تەكرارلىغاندىن كېيىن: ھەقىقى ئوز جايىدا سەرپ قىلىنغان پۇل-مال ئەلۋەتـتە ياخشـىلىق ئېلىپ كېلىدۇ، بۇ ھەقتە مۇنداق ئىككى مـسال كەلـتۇرەي، بەزى ھايۋانلار ئوت-چوپنى جىق يېۋېتىپ، ئۇنى سىڭدۇرەلمەي قوسىغى ئېسىلىپ ئولـدۇ②، ياكـى ئولۇشـكە ئاز قالـدۇ، بەزى ھايۋانـلار

① گويا ئۇلار باشلىرىغا قونغان قۇشنى تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن مىدىرلـماي تۇرغاندەك تۇرۇشقان.

② ھايۋانلار تويۇپ كېتىپ ئىچى كەلمىسە، سىيەلمىسە، قوسىغى ئېسىلىپ كېسەل بولۇپ ئاخـىرى ئولىدۇ.

ئوتلاپ قوسغى تويغاندىن كېيىن، كۆڭگە قاقلىنىدۇ، مايالايدۇ، سيىدۇ، ئاندىن كېيىن بىرىپ يەنە ئوتلايدۇ، پۇل-مال دىگەنىمۇ يېشىل نەرسىلەرگە ئوخشاش كورۇنۇشى چىرايلىق، تەمى شىرىن نەرسە، پۇل-مالنى ھالال يول بىلەن تېپىپ خۇدالىق ئۇچۇن خەيرىيەت ئىشلىرىغا، يېتىملەرگە، پەقىرلەرگە، مىسكىنلەرگە، مۇسا-پىرلارغا سەرپ قىلغان مۇسۇلمان ئۇچۇن مال نىمە دىگەن ياخشى يولداش، پۇل-مالنى ھارام يول بىلەن تاپقان ۋە تېگىشلىك ئورۇن-لارغا سەرپ قىلمىغان كىشى يەپ تويمايدىغان① ئادەمگە ئوخ-شايدۇ، ئۇنىڭ پۇل-مېلى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ زىيىنىغا گۇۋالىق بېرىدۇ، دىدى.

222) ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرىدىكى ھەقىقى توغرىسىدا

مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلىغ ئاتلىق ئېشىگىنىڭ ئارقىسىغا مىنگىشىپ كېتىۋاتاتتىم. ئۇ ماڭا: ئى مۇئاز، ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرى-دىكى ھەققى نىمە ۋە بەندىلەرنىڭ ئاللادىكى ھەققى نىمە، بىلەم-سەن؟ دىدى. مەن: بۇنى ئاللا ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرى ئوبدان بىلىدۇ، دىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرى-دىكى ھەققى ئاللاغا ئىبادەت قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ھىچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، بەندىلەرنىڭ ئاللادىكى ھەققى ئاللاغا شېرىك

---

① پۇل-مېلى كوپەيگەنسېرى ئۇنىڭغا شۇنچە ھېرىس بولۇپ كېتىدۇ ۋە قولىدىكى نەرسىنى ئاز دەپ قارايدۇ.

كەلتۈرمىگەن ئادەمنى ئالـلانـڭ ئازاپلىماسلىغـدۇر، دىـدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، كىشىلەرگە بۇنـڭ بىلەن بىشارەت بەرمەيمۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: بـشارەت بەرمـگىن، ئۇلار بۇنىڭغا يولىنىۋالمـسۇن، دىدى.

223) ئۇچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قاراش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنـھۇ پەيغەمـبەر ئەلەيھىسسالامـنـڭ مۇنـداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىـغان ئىـدىم دەيـدۇ: ئەگەر شۇمـلۇق مەۋجۇت بولىدىغان بولسا، ئۇچ نەرسىدە، ــ ئاتتا، ئايالدا، ھويلىدا مەۋجۇت بولاتتى. (ئىسلامىيەتتىن ئىلگىرى ئەرەپلەر مەزكۇر ئۇچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قارايتتى، بۇ شۇلارنـڭ ھالـدىن ھىكايە قىلىـپ ئېيتىلـغان سوز. ــ ت)

224) سەپەر ئۇستىدە ھەمرىيىنـڭ يۇڭ ـ تاقلىرىنى ئارتىشىپ بەرگەن ئادەمنـڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىـن رىـۋايەت قىلىنىدۇكـى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىـگەن: ئىنسان ئوز بەدىنىدىـكى ھەر بىر ئۇگـىنـڭ شۇكرانىـسى ئۇچۇن ھەر كۇنى سەدىـقە بېرىـپ تۇرۇشى لازىم، بىر كىشىنـڭ ئۇلاقا' مىنىشىگە ياردەملەشـسە ياكـى ئۇنـڭ يۇڭ ـ تاقلىرىنى ئارتىشىپ بەرسە، بۇ ئىش ياردەملەشكۇچـى ئۇچۇن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ، ياخشى سوزمۇ، نامازغا ئوقۇشقا ماڭغان ھەر بىر قەدەممۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ. كىشىگە يول كورسىتـپ

قويۇشمۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.

225) دىن يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن تەييارلىنىپ دۇشمەننى كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئىد سائىدى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جىھاد ئۈچۈن تەييارلىنىپ بىر كۈن دۇشمەننى كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ ئوزى دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر①. جىھادقا چىققان ئادەمنىڭ قامچىسىنىڭ جەننەتتىكى ئورنىمۇ دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر. بەندىنىڭ كەچقۇرۇن ياكى ئەتىگەن تەرەپلەردە جىھادقا چىقىشى دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر.

226) ئاجىزلارغا ھورمەت قىلىش توغرىسىدا

مۇسئەب ئىبنى سەئىد رىۋايەت قىلىدۇكى، سەئىد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئوزىنى ئوزىدىن توۋەن كىشىلەردىن ئۇستۇن دەپ قارىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئاجىز كىشىلەرنىڭ بەركاتىدىن ئاللا سىلەرگە مەدەت قىلىپ تۇرىدۇ ۋە رىزقىڭلارنى بېرىپ تۇرىدۇ، دىگەن.

---

① چۈنكى دۇنيانىڭ نازۇ-نېمەتلىرى تۈگەيدۇ، ئاخىرەتنىڭ نازۇ-نېمەتلىرى تۈگىمەيدۇ.

227) كشى قىلغان ئەملى بىلەن مەغرۇرلىنىپ كەتمەسلىگى توغرىسىدا

سەھەل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر جەڭدە مۇشرىكلار بىلەن سوقۇشتى. بىر كۈنلۈك جەڭ ئاياقلاشقاندىن كېيىن، مۇسۇلمانلار ئوز بارگاھلىرىغا قايتتى، مۇشرىكلارمۇ ئوز بارگاھلىرىغا قايتتى. رەسۇلۇللانىڭ ساھابىلىرى ئىچىدە بىر ئادەم بولۇپ، ئۇ جەڭ مەيدانىدا كورگەنلىكى مۇشرىكنى قوغلاپ بېرىپ قىلىچى بىلەن چاپاتتى. ئۇنىڭ ھەققىدە بەزىلەر، بۇگۈن پالانى ئادەم بىزنىڭ ئارىمىزدا ئەڭ ئىشقا ياردى، دىدى. رەسۇلۇللا: ئۇ ئادەم ھەقىقەتەن دەۋزىخىدۇر، دىدى. بۇ گەپ كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى. كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا بىرسى ئۇ قەيەرگە بارسا مەن شۇ يەرگە بارىمەن دەپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ توختىسا توختىدى، ماڭسا ماڭدى. ئۇ ئادەم ئىغىر يارىلاندى ۋە ئاغرىقتا چىدىماي تېزراق ئولۇۋالماقچى بولۇپ، قىلىچنىڭ بىسىنى مەيدىسىگە قويۇپ بىر كۈچەپىلا ئوزىنى ئولتۇرۇۋالدى. ھىلىقى ئەگىشىپ بارغان ئادەم رەسۇللانىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ، گۇۋالىق بېرىمەنكى، سەن جەزمەن بەرھەق پەيغەمبەر ئىكەنسەن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نىمە بولدى دىۋىدى، ئۇ: ھىلىقى ئادەمنى سەن بايا دەۋزىخى دىۋىدىڭ، مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭغان ئىدىم، ئۇ ئىغىر يارىلىنىپ ئولۇشكە ئالدىراپ، قىلىچنى مەيدىسىگە تىقىپ ئولۇۋالدى، دىدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: بىر ئادەم قارىماققا ئەھلى

جەننەتنىڭ ئەملىنى قىلغاندەك كورۇنسىمۇ، ئەمما ئۇ ئەھلى دەۋزەخ-دۇر، يەنە بىر ئادەم قارىماققا ئەھلى دەۋزەختەك كورۇنسىمۇ، ئەمما ئۇ ئەھلى جەننەتتۇر①.

228) يەھۇدىلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر يەھۇدىلار② بىلەن ئۇرۇشقان ھەتتا ئارقىسىغا يەھۇدى يوشۇرۇنۇۋالغان تاش، ھەي مۇسۇلمان، ئارقامدا يوشۇرۇنۇۋالغان يەھۇدى بار، ئۇنى ئولتۇرگىن③ دەيدىغان ۋاقىت يېتىپ كەلمەستىن بۇرۇن قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

229) تۈركلەر بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا

ئەمر ئىبنى تەغلىبدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسـ

---

① نەۋەۋى مۇنداق دەيدۇ: بۇ ھەدىستە كىشى ئوزىنىڭ قىلغان ئەملى بىلەن مەغرۇرلىنىپ، ئۇنىڭغا يولىنىۋالسا بولمايدىغانلىغى، چۈنكى تەقدىرگە ئاساسەن ئەھۋالىنىڭ ئوزگىرىپ تۇرىدىغانلىغى، شۇنىڭدەك گۇناكار بەندە ئاللانىڭ رەھمىتىدىن نائۈمىت بولسا بولمايدىغانلىغى كورسىتىلىدۇ.

② ئىسا ئەلەيھىسسالام ئاسمانىدىن چۈشكەندە دەججال بىلەن بىللە بولىدىغان يەھۇدىلار.

③ بۇنىڭدىن ئىسلام دىنىنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسا ئەلەيھىسسالام ئاسمانىدىن چۈشكىچە باقىي ئىكەنلىگى كورۇلىدۇ. ئۇ دەججال بىلەن جەڭ قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن بىر سەپتىكى يەھۇدىلارنى قىرىپ تاشلايدۇ.

سالام مۇنداق دىگەن: پۈتىنگا چوروق ۋە يۇڭدىن ئىشلەنگەن ئاياقلارنى كىيىدىغان بىر خەلق بىلەن ئۇرۇش قىلىشقىلار قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ. يۇزلىرى خۇددى چەم بىلەن ئەستەرلەنگەن قالقاندەك كەڭ ۋە گوشلۇك① كەلگەن بىر خەلق بىلەن ئۇرۇش قىلىشقىلار قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ.

230) مۇسۇلمان باشلىقنىڭ گېپىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشنىڭ ۋاجىپلىغى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلغان ئۇرۇشى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گۇنا ئىشلارغا بۇيرۇمايدىغانلا بولسا، مۇسۇلمان باشلىقنىڭ② سوزىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىش لازىم. ئەگەر ئۇلار گۇنا ئىشلارغا بۇيرۇيدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ سوزىنى ئاڭلاشقا ۋە ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشقا بولمايدۇ.

ئۇمەر ئىبنى ئابدۇللانىڭ ئازاتكەردىسى ۋە كاتىۋى سالىم ئەبى نەزردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئابدۇللا ئىبنى ئەبى ئەفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇمەر ئىبنى ئابدۇللاغا مۇنداق دەپ يازغان:

---

① بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئۇلارنىڭ يۈزىنىڭ كەڭ ۋە يۇمۇلاقلىغى قالقانغا، گوشلۇك ۋە تومۇلۇغى چەم تۈتۈلۈپ قېلىنلاشقان قالقانغا ئوخشىتىلغان. بۇ تۈركلەرنىڭ سۈپىتىدۇر.

② مۇسۇلمان ئەمىرلەر، خەلىپىلەر، ئولىمالار، قازىلار كوزدە تۇتۇلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام غازاتقا ئەتىگەندە چىقىمغان چاغلاردا، كېچىكتۈرۈپ كۈن قايرىلغاندىن كېيىن چىقاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇتۇق سوزلەپ: ئى خالايىق، دۇشمەن بىلەن ئۇچرىشىشنى ئارزۇ قىلىپ كەتمەڭلار①، ئاللادىن سالامەتلىك تەلەپ قىلىڭلار، دۇشمەن بىلەن ئۇچراشقان چېغىڭلاردا چىداملىق بولۇڭلار، بىلىڭلارکى، جەننەت قىلىچلارنىڭ سايىسى ئاستىدىدۇر، دىگەن. ئاندىن يەنە: ئى قۇرئانىنى نازىل قىلغۇچى، بۇلۇتلارنى ماڭدۇرغۇچى، دۇشمەنلەر توپىنى مەغلۇپ قىلغۇچى ئاللا، دۇشمەنلەرنى مەغلۇپ قىلغىن ۋە بىزنى ئۇلارنىڭ ئۇستىدىن غالىپ قىلغىن، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇممىتىمگە قىينىچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دىمىسەم②، مەن ئەۋەتكەن ھەرقانداق قوشۇندىن قېلىپ قالمىغان بولاتتىم، لېكىن چوڭ توگىلىرىم ۋە كىشىلەرنى مىنگۈزىدىغان ئۇلاقلىرىم يوق. غازاتقا مەن چىقىپ، ئۇلارنىڭ چېقالماسلىغى ماڭا ئېغىر تۇيۇلىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئاللا يولىدا غازات قىلىپ شەھىت بولسام، قايتا تىرىلىپ غازات قىلىپ يەنە شەھىت بولسام، يەنە قايتا تىرىلسەم دەيمەن③.

---

① چۈنكى ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئىنسان بىلمەيدۇ.

② غازاتقا چىقالمىسا ئۇلارنىڭ كوڭلى يېرىم بولىدۇ، چىقاي دىسە سەپەر لازىمەتلىكلىرىگە قادىر بولالمايدۇ.

③ بۇنىڭدىن رەسۇلۇللانىڭ ئىسلام دىنىنى ئۇستۇنلۇككە ئىگە قىلىش ۋە ئۇمىمىتىگە ئۇلۇگە بولۇش مەقسىدىدە، شۇكرى قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ئەلا دەرىجىسىگە نائىل بولۇشقا ھېرىسلىغى چىقىدۇ. ئى ئاللا، بىزنى ئۇنىڭ سۈننىتى بويىچە ئىش قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغىن.

233) ۋاقىراپ تەكبىر ئېيتىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىز سەپەر ئۈستىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدۇق، كىشىپ بېرىپ بىرەر ئويمانغا چۈشكەن ۋاقتىمىزدا، ۋاقىراپ تەھلىل (لائىلاھە ئىللەللاھۇ دېيىش.ـــت) ۋە تەكبىر ئېيتاتتۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى خالايىق! ئاۋازىڭلارنى پەسلىتىڭلار، سىلەر گاسىنى ۋە غايىپنى چاقىرىۋاتقىنىڭلار يوق، ئاللا سىلەر بىلەن بىللە، ئاللا ھەقىقەتەن ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، يېقىندۇر، ئالىنىڭ نامى مۇقەددەستۇر، ئەزەمەتى يۈكسەكتۇر① دەيتتى.

234) يولۇچىغا ۋە كېسەلگە ئويىدىكى چاغدىكى ۋە ساق چاغدىكى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى بولۇپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەندىنىڭ كېسەل بولۇپ قالغان② ياكى سەپەر

---

① بۇنىڭدىن توۋلاپ زىكرى ـ دۇئا ئوقۇشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى چىقىدۇ.

② بىرەر مۇسۇلمان كېسەل بولۇشتىن بۇرۇن بىرەر ئىبادەتنى قىلىۋاتقان بولۇپ، كېسەللىك سەۋىۋى بىلەن ئۇنى قىلالمىغان بولسا، كېسەل توسالغۇ بولمىسا ئۇنى داۋاملىق قىلىش نىيىتى بولسا.

ئۇستىده بولغان① چېغىدىمۇ ئۇنىڭ ئويىدىكى چېغىدىكى، تېنى ساق چېغىدىكى ئەھۋاللىرىنىڭ ساۋابىنى ساۋاپ بولۇپ تۇرىدۇ②.

235) يالغۇز يول مېڭىشنىڭ ياخشى ئەھمىيىتى توغرىسىدا

ئىنسانى ئومۇر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر كىشىلەر يالغۇز يول مېڭىشتىكى خەۋپ-خەتەرنى مەن بىلگەنىدەك بىلسە ئىدى، ھېچ ئادەم كېچىدە يالغۇز يول ماڭمايتتى.

236) خىرىستىيان ۋە يەھۇدىلاردىن مۇسۇلمان بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سالىھ ئىنسانى ھەي ئەيى ھەسەن شەئنىدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئۇ ئەبۇ بۇردەدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئۇ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇ،

---

①قىلىۋاتقان ئىبادىتىگە سەپەر توسقۇنلۇق قىلىپ ئۇنى قىلالمىغان بولسا.

②ئىنسانى بەتتال: بۇ ھوكۇم نەپىلى ئىبادەتلەرگە خاس بولۇپ، پەرز ئىبادەتلەر سەپەر ياكى كېسەل سەۋەبىدىن ساقىت بولمايدۇ دەيدۇ. ئىنسانى مۇنىر: ساق بولىدىغان بولسا چوقۇم ئورۇنلايدىغان، كېسەللىك سەۋەبىدىن ھەمىسىنى ياكى بەزىسىنى ئورۇنلاشقا قۇدرىتى يەتمىگەن ئىبادەتلەرگىمۇ ئەمەلدە ئورۇنلىغاندەك ساۋاپ بولىدۇ، ھەتتا كېسەللىك سەۋەبى بىلەن پەرز نامازنى ئولتۇرۇپ ئوقۇغان بولسا، ئۇنىڭغا ئوره تۇرۇپ ئوقۇغانىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، دەيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇچ تۈرلۈك ئادەمنىڭ ئەجرى ئىككى قېتىم بېرىلىدۇ. بىر ئادەمنىڭ بىر دىدىگى بولۇپ، ئۇنى ياخشى ئوقۇتۇپ ۋە ياخشى تەربىيىلەپ، ئاندىن كېيىن ئۇنى ئازات قىلىپ نىكاھىغا ئالسا، بۇ كىشىگە ئىككى قېتىم ئەجرى بېرىلىدۇ؛ خىرىستىيان ياكى يەھۇدىلار ئوز پەيغەمبىرى ئىسا ياكى مۇساغا ئىمان كەلتۈرگەن بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ماڭمۇ ئىمان كەلتۈرسە، ئۇنىڭغا ئىككى قېتىم ئەجرى بېرىلىدۇ. بىر قۇل ئاللانىڭ ھەققىنىمۇ ① ئادا قىلسا، خوجىسىغىمۇ سادىق بولسا ②، ئۇنىڭغىمۇ ئىككى قېتىم ئەجرى بېرىلىدۇ.

237) ئەزىيەت يەتكۈزگۈچى جانىدارلارنى ئولتۇرۇشنىڭ ھوكمى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: پەيغەمبەرلەردىن بىرىنى بىر چۈمۈلە چېقىۋالغان، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ چۈمۈلىلەرنىڭ ئۇۋىسىنى كويدۇرۇۋېتىشكە بۇيرۇغان، ئاللا ئۇنىڭغا ۋەھىي ئارقىلىق: سېنى چاقىقان بىر چۈمۈلە تۇرسا، ئالىلاتائالاغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرغان پۈتۈن بىر ئەۋلاد چۈمۈلىنى كويدۇرۇپ تاشلىدىڭ، دىگەن③.

---

① نامازى، روزىغا ئوخشاش.

② خىزمىتىگە سادىق بولسا.

③ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام چۈمۈلىنى ۋە ھەسەل ھەرىسىنى ئولتۇرۇشنى مەنئى قىلغان.

238) سوقۇش ئۇستىدە دە-تالاش ۋە ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى بۇردە ئاتىسىدىن، ئاتىسى سەئىدنىڭ چوڭ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق بىلەن ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىنى يەمەنگە ئەۋەتكەن چېغىدا، ئۇلارغا مۇنداق دېگەن: ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇڭلار، قىينىلاشتۇرماڭلار، كىشىلەرگە بىشارەت بېرىڭلار، ئۇركۈتۈۋەتمەڭلار، ئىناق بولۇڭلار، ئىختىلاپ قىلىشماڭلار.

239) ئەسىرلەرنى دۇشمەن قولىدىن ئاجرىتىۋېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن ئەسىرگە چۈشۈپ قالغانلارنى دۇشمىنىڭلارنىڭ قولىدىن ئاجرىتىپ ئېلىڭلار، قوسىغى ئاچنى تويغۇزۇڭلار، كېسەلنى يوقلاڭلار.

240) غەنىمەتكە قارا سانىشنىڭ ھاراملىغى ۋە ئاللاتائالانىڭ "كىمكى غەنىمەتكە قارا سانايدىكەن، قىيامەت كۈنى قارا سانىغان نەرسىسى بىلەن بىلله ھازىر بولىدۇ" دېگەن سوزى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى ئارىمىزدا تۇرۇپ غەنىمەتكە قارا ساناشنى تىلغا ئېلىپ، بۇنىڭغا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنى چوڭ ئىش ساناپ مۇنداق دېدى: قىيامەت كۈنى بىرىنگلارنى شۇنداق ئۇچراتماي-غايمەنكى، ئۇ گەدىنىگە مەرەپ تۇرغان قوي ئارتىلغان، كىشنەپ تۇرغان ئات ئارتىلغان هالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن، دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا: ئالىلانىڭ ئالدىدا سەن ئۇچۇن ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن①، ساڭا ئالىلانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم (ئۇ دۇنيادا ــ ت) دەيمەن. ئۇ گەدىنىگە بوقىراپ تۇرغان توگە ئارتىلغان هالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا سەن ئۇچۇن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئالىلانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم دەيمەن. ئۇ گەدىنىگە ئالتۇن-كۈمۈش ئارتىلغان هالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا: سېنىڭ ئۇچۇن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئاللانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم دەيمەن، ياكى ئۇ گەدىنىگە لەپىلدەپ تۇرغان كىيىملەر ئارتىلغان هالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن: سېنىڭ ئۇچۇن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئالىلانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم، دەيمەن.

---

① بۇ سوز غەنىمەتكە قارا ساناشنى قاتتىق توساش ئۇچۇندۇر، بولمىسا رەسۇلۇللا گۇناكار بەندىلەرنى شاپائەت قىلغۇچىدۇر.

241) غەنىمەتنىڭ بەشتىن بىرى پەيغەمبەرنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىكەنلىگى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەھلى سۈففە (مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسچىدىدە يېتىپ قوپىدىغان بىر تۇركۈم ئۇي-ماكانسىز نامرات ساھابىلەر.ـــت)، يېتىم ئوغۇل، تۇل خوتۇنلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۈز مەنپەئەتىدىن ئەلا بىلىپ، غەنىمەتتىكى ئۈز ھەسسىسىنى ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن سەرپ قىلغانلىغى توغرىسىدا

ھەزرىتى ئەلى رىۋايەت قىلىدۇكى، ھەزرىتى پاتىمە ياغۇنچاقتا يارما تارتىپ قينالغانلىغىدىن داتلايتتى. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا غەنىمەتتىن بىر قۇل تەككەنلىگىنى ئاڭلاپ، ئۈزى ئۈچۈن خىزمەتچى سوراپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۈچرىشالماي، كېلىشتىكى مەقسىدىنى ئائىشىگە ئېيتىپ قويۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەندە ئائىشە پاتىمىنىڭ ئەھۋالىنى سوزلەپ بەردى. ئەلى مۇنداق دەيدۇ: بىز ئويىمىزدە ئورۇن سېلىپ يېتىپ بولغان ئىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كەلدى. بىز ياتقان بېرىمىزدىن تۇرۇشقا تەمشىلۈندۇق، ئۇ، مىدىرلىماڭلار، دەپ ئارىمىزغا كىرىپ ئولتۇردى، ھەتتا ئۇنىڭ كوكرىگىمگە تەككەن پۇتىنىڭ سوغاقلىغىنى سەزدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مۇنداق دىدى: سىلەرگە سوۋغان نەرسەڭلاردىن ياخشىراق نەرسىنى كورسىتىپ بېرەيمۇ؟ سىلەر ئۇخلايدىغان ۋاقتىڭلار-دا ئوتتۇز توت قېتىم ئاللاھۇئەكبەر، ئوتتۇز ئۇچ قېتىم ئەلھەمدۇلىللا، ئوتتۇز ئۇچ قېتىم سۇبھانەللا دەپ ئېيتىڭلار، ئەنە شۇلارنى ئېيتىش

سورىغان نەرسەكىلاردىن ئەلادۇر①.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبى سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دىنىي ئىلىملەرگە ئۇستا قىلىدۇ. ئاللا ئاتا قىلىپ بەرگۈچىدۇر، مەن بولسام پەقەتلا تەقسىم قىلىپ بەرگۈچىدۇرمەن. (ئاتا قىلىپ بېرىش ئاللاغا خاس سۈپەت، مەن بۇ سۈپەتكە لايىق ئەمەس، مەن يالغۇزلا ئاللا ئاتا قىلغان غەنىمەتلەرنى، ئىلىملەرنى ۋە كىشىلەرنىڭ مىراسلىرىنى تەقسىم قىلىپ بېرىمەن دىگەن مەنىدە. ــ ت) بۇ ئۇممەت تاكى قىيامەت قايىم بولغانغا قەدەر ئوز رەقىپلىرى ئۇستىدىن ئۇستۈنلۈك قازىنىپ تۇرىدۇ.

243) كوڭلى ئىسلامغا مايىل قىلىنغانلارغا ۋە باشقىلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ غەنىمەتتىن ئالغان ئوز ھەسسىسىنى بەرگەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە كېتىپ باراتتىم، ئۇنىڭ ئۇچىسىدا چوڭىسى قوپال نەجران رىداسى② بار ئىدى. بىر ئەرابى

① يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەھلى سۇففىنىڭ قوساقلىرى ئاچلىقتىن تارتىشىپ كەتكەن تۇرسا، ئۇلارغا بېرىشكە بىر نەرسە تاپالمايۋاتسام، سىلەرگە خىزمەتچى بەرمەيمەن، قۇللارنى سېتىپ پۇلىنى ئەھلى سۇففىگە بېرىمەن دىگەن.

② يەمەننىڭ نەجران دىگەن يېرىدە ئىشلىنىدىغان رىدا.

كېلىپ ئۇنىڭ ۋەداسىدىن سىلكىپ تارتقان ئىدى، قارىسام، ئۇنىڭ قاتتىق تارتقانلىغىدىن ۋەدانىڭ چوڭىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ گەدىنىنى سۇرۇۋېتىپتۇ، ئاندىن ئەرابى ئۇنىڭغا: سېنىڭ قولۇڭدىكى ئاللانىڭ مېلىدىن ماڭا بەرگىن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قاراپ كۈلدى، ئاندىن ئۇنىڭغا بىر نەرسە بېرىشنى بۇيرۇدى①.

مۇھەممەد ئىبنى جۇبەير ئىبنى مۇتئىم رىۋايەت قىلىپ، ئاتام ماڭا مۇنداق دەپ بەرگەن دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ھۇنەين غازىتىدىن قايتىپ كېلىۋاتاتتۇق، ئەرابىلەر رەسۇلۇللادىن غەنىمەت مال تەلەپ قىلىپ ئېسىلىۋېلىپ، ئۇنى بىر توپ كاۋىچۇك دەرىخىگە قىستاپ بارىدى. دەرەخ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ رىدا-سىنى ئىلىۋالدى. ئۇ توختاپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى: مېنىڭ رىدا-يىمنى بېرىڭلار، ئەگەر قولۇمدا تەھامەنىڭ دەرەخلىرىدەك كوپ مال بولسىمۇ، ھەممىسىنى ئەلۋەتتە سىلەرگە بولۇپ بېرەتتىم، ئاندىن مېنىڭ مۇمسىك، يالغانچى، قورقۇنچاق ئەمەسلىكىمنى بىلەتتىڭلار.

245) دۇنيا قوغلىشىش، يەھۇدى، ناسارا، مەجۇسىلەردىن جىزيە ئېلىش توغرىسىدا

ئەمرى ئىبنى ئەۋف ئەنسارى رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى جەررانى بەھرەينىنىڭ جىز-

---

① بۇنىڭدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناھايىتى مۇلايىملىغى، ئۇزىگە ۋە مېلىغا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە قارىتا سەۋرچان ئىكەنلىگى چىقىدۇ.

يىسنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەھرەين ئاھالىسى بىلەن سۇلھى قىلغان ۋە ئۇلارغا ئەلا ئىبنى ھەزرەمنى باشلىق قىلىپ تەينىلىگەن ئىدى، ئەنسارلار ئەبۇ ئۇبەيدەنىڭ بەھرەينىدىن مال ئېلىپ كەلگەنلىگىنى ئاڭلىدى. ئۇلار بامدات نامىزىغا كېلىپ نامازنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئوقۇدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن قايتقاندا، ئۇلار ئۇنىڭ ئالدىنى توساشتى، رەسۇلۇللا ئۇلارنى كورۇپ كۈلۈمسىرەپ: ئەبۇ ئۇبەيدەنىڭ بىر نەرسە ئېلىپ كەلگەنلىگىنى ئاڭلىغان بولۇشۇڭلار كېرەك، دېدى. ئۇلار: شۇنداق، ئى رەسۇلۇللا، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنى خوشال قىلدىغان نەرسە بىلەن شاتلىنىڭلار ۋە ئۇنى كۈتۈڭلار، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سىلەرنىڭ يوقسۇل بولۇپ قېلىشىڭلاردىن قورقمايمەن، لېكىن، بۇرۇنقىلارنىڭ باي بولۇپ كەتكىنىدەك، سىلەرنىڭمۇ باي بولۇپ كېتىشىڭلاردىن، شۇنىڭ بىلەن بۇرۇنقىلارنىڭ بايلىققا ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كېتىپ ھالاك بولغىنىدەك، سىلەرنىڭمۇ بايلىققا ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كېتىپ ھالاك بولۇشۇڭلاردىن قورقمەن①، دېدى.

① دۇنياغا بېرىلىپ كېتىشنىڭ كىشىنى دىنىي جەھەتتىن ھالاك قىلىدىغانلىغى كورسىتىلىدۇ.

246) دۇشمەنـنىڭ خيانەت قىلىشىدىن ساقلىنىش ۋە ئالـلاتائالانىڭ "ئەگەر ئۇلار سېنى ئالدىماقچى بولۇشسا، ئاللا ساڭا كۇپايە قىلغۇچىدۇر" دىگەن سـوزى توغرىسىدا

ئەۋۋەل ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنـھۇ مۇنـداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: تەبۇك غازىـتىدا مەن پـەيغەمـبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلدىم. ئۇ ئەيلەنـگەن تېرىـدىن قىلىنـغان بىر چېدىردا تۇراتتى. ئۇ: قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىـغان ئالامەتـلىرىـدىن ئالتىـنى ساناپ كۆرگىن، ئۇلار بولسا مېنىڭ دۇنيادىن كېتىـشىم، ئاندىن بەيتۇلمۇ-قەددەسنىڭ پەتھى قىلىنىشى، ئاندىن قوينىڭ ۋاباغا كېسىلگە ئوخشاش، ئىچىڭـلاردا كوپ يۇز بېرىـدىـغان ئۆلۈم①. ئانـدىن پۇل-مالـنىڭ كوپىيىپ كېتىشى②، ھەتتا بىرەر ئادەمـگە يۇز تىللا بېرىلـسە، بۇنى ئاز كۆرۈپ خاپا بولىدىغانلىـغى، ئانـدىن ھـېچبىر ئەرەپ ئائىلىـسى خالى قالمايدىغان ئۇمۇمى پىتنىنىڭ يۇز بېرىـشى③، ئانـدىن كېيىن

---

① ھەزرىتى ئۇمەر خەلىپە بولغان دەۋردە يۇز بەرگەن ۋابادا ئۇچ كۈن ئىچىدە يەتمىـش مىـڭ ئادەم ئۆلـگەن. رەسۇلۇللانىڭ ئالـدىن بەرگەن بۇ خەۋىرى ئەنە شۇ، دىگەنلەرمۇ بار.

② ھەزرىـتى ئوسـمان خەلىـپە بولغان دەۋردە نۇرغۇن جايـلار پەتـھى قىلىنغاندىن كېيىن مەيدانغا كەلـگەن پاراۋانلىق.

③ ھەزرىتى ئوسماننىڭ ئولتۇرۇلۇشى پىتنىنىڭ باشلىنىشى ئىدى.

رؤملؤقلار بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا كېلىشىم تۈزۈلۈشى①، ئارقىدىنلا رؤملؤقلارنىڭ كېلىشىمنى بۇزۇپ، سىلەرنىڭ ئۇستۇڭلارغا ھەر بايراق ئاستىدا ئون ئىككى مىڭ ئەسكىرى بار سەكسەن بايراقلىق قوشۇن بىلەن كېلىشىلىرىدىن ئىبارەت، دىدى.

247) مەيلى ياخشى ئادەمگە بولسۇن، مەيلى يامان ئادەمگە بولسۇن، قىلغان ۋەدىسگە ۋاپا قىلماسلىقنىڭ گۇناھىگە توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ۋەدىسگە ۋاپا قىلمىغان ھەر بىر ئادەم ئۈچۈن قىيامەت كۈنى ۋاپاسىز دېگەن بايراق تىكلىنىدۇ.

248) دەسلەپكى مەخلۇقاتلارنىڭ يارىلىشى توغرىسىدا

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن توگەمىنى ئىشككە باغلاپ قويۇپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. ئۇنىڭ يېنىغا بەنى تەمىم قەبىلىسىدىن بىر تۈركۈم كىشىلەر كىرىپ كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: ئى بەنى تەمىم خەلقى، بىشارەتنى قوبۇل قىلىڭلار②،

① ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى.

② مەندىن جەننەتكە كىرىشىڭلارغا سەۋەپچى بولىدىغان دىنىي مەسىلىلەرنى ئۇگىنىۋېلىڭلار دېگەن مەنىدە.

دىدى. ئۇلار رەسۇلۇللاغا: بىشارەت بەردىڭ، ئەمدى بىزگە مال بەرسەڭ، دەپ ئىككى قېتىم ئېيتتى. ئاندىن يەمەنلىك بىر تۈركۈم ئادەم كىرىپ كەلدى. رەسۇلۇللا ئۇلارغا: ئى يەمەن خەلقى، سىلەر بىشارەتنى قوبۇل قىلىڭلار، چۈنكى ئۇنى بەنى تەمىملىكلەر قوبۇل قىلمىدى، دىدى. ئۇلار: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئۇنى قوبۇل قىلدۇق، بىز سەندىن دەسلەپ يارىتىلغان مەخلۇقاتلار توغرىلىق سوراش ئۈچۈن كەلدۇق، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا بولسا ئەرەلدە يالغۇز. يەككە-يىگانە ئىدى، ئاللادىن باشقا ھىچ نەرسە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. ئاندىن ئاللا ئەرشنى سۇنىڭ ئۈستىگە خەلق ئەتتى، ئاندىن لەۋھۇلمەھپۇزغا كائىناتتىكى ھەممە نەرسىنىڭ تەقدىرىنى يازدى ۋە ئاسمان زېمىننى ياراتتى، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بولسا مەخلۇقاتنى خەلق ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن، قەلەمنى "مېنىڭ رەھمىتىم ھەققەتەن غەزىۋىمدىن غالىپ كەلدى" دەپ لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىشقا بۇيرۇدى. يېزىلغان نەرسىلەر ئاللانىڭ ئوزىگە مەلۇمدۇر، لەۋھۇلمەھپۇز ئەرشنىڭ ئۈستىدىدۇر.

پەرىشتىلەر توغرىسىدا ۋە ئاللا دوست تۇتقان كىشىنى كىشىلەرنىڭمۇ دوست تۇتىدىغانلىغى، قوساقتىكى بالىنىڭ تورىلىش جەريانى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىرەر بەندىسنى دوست تۇتسا، جىبرىلنى توۋلاپ، ئاللا پالانى كىشىنى دوست تۇتىدۇ، سەنمۇ ئۇنى دوست تۇتقىن دەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن جىبرىل ئۇنى دوست تۇتىدۇ. جىبرىل ئاسماندىكىلەرنى توۋلاپ، ئاللا پالانى ئادەمنى دوست تۇتىدۇ، سىلەرمۇ ئۇنى دوست تۇتۇڭلار، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى ئاسماندىكىلەرمۇ دوست تۇتىدۇ، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ زېمىندىكىلەر دوست تۇتىدىغان① ئادەم بولۇپ قالىدۇ.

زەيد ئىبنى ۋەھب رىۋايەت قىلىدۇكى، ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا مۇنداق دەيدۇ: ئوز سوزىدە راستچىل بولغان ۋە راستچىللىغى ئاللا تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىنسان ئانىسىنىڭ قوسىغىدا نۇتپە (ئابى مەنى. ــ ت) بولۇپ يارىلىدىغان تەييارلىق ھالىتىدە قىرىق كۈن تۇرىدۇ، ئاندىن كاللەك قان پارچىسى بولۇپ قىرىق كۈن تۇرىدۇ. ئاندىن گوش پارچىسى بولۇپ قىرىق كۈن تۇرىدۇ، ئاندىن كېيىن ئاللا بىر پەرىشتىنى ئەۋەتىپ مۇنداق توت نەرسىنى يېزىشقا بۇيرۇيدۇ: پەرىشتە ئۇنىڭ ئەملىنى، رىزقىنى②، ئەجىلىنى③ ۋە سائادەتمەن ياكى شەقى بولىدىغانلىغىنى يازىدۇ. ئاندىن كېيىن ئاللا ئۇنىڭغا جان

---

① ئۇنى تونۇيدىغان مۇسۇلمانلار دوست تۇتىدۇ.

② يىمىگى ھارامدىنمۇ، ھالالدىنمۇ، ئازمۇ ـ كوپمۇ دىگەنلەرنى ياكى ئاللا ئۇنىڭغا ئاتا قىلىدىغان ئىلىم ۋە باشقىلارنى.

③ ئەجىلىنىڭ ئۇزۇن ـ قىسقىلىغىنى.

كىرگۈزىدۇ①. بىر ئادەم ياخشى ئەمەلىلەرنى قىلغانلىغىدىن ئۇنىڭ بىلەن جەننەتنىڭ ئارىسىدا بىر گەزچە ئارىلىق قالغاندا، قوساقتىكى چاغدا پىشانىسىگە پۈتۈلگىنى غالىپ كېلىدۇ-دە، ئۇ ئەھلى دەۋزەخ-نىڭ ئەمەلىنى قىلىپ، دەۋزەخنى بولۇپ كېتىدۇ. بىر ئادەم يامان ئەمەلىلەرنى قىلغانلىغىدىن ئۇنىڭ بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىسىدا بىر گەزچە ئارىلىق قالغاندا، قوساقتىكى چاغدا پىشانىسىگە پۈتۈلگىنى غالىپ كېلىدۇ-دە، ئۇ جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ، جەننەتنى بولۇپ كېتىدۇ②.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جۇمە كۈنى بولغاندا مەسچىد-نىڭ ھەر بىر ئىشىگىدە پەرىشتىلەر تۇرۇپ، جۇمەگە بالدۇر كەلگەن-لەرنى بىرىنچى، ئىككىنچى دەپ خاتىرىلەپ تۇرىدۇ. ئىمام خۇتبىگە چىققاندا خاتىرە ئاملىرىنى قاتلاپ قويۇپ كېلىپ، خۇتبىگە سامى بولۇشىدۇ.

---

① ئاللاتائالانىڭ ئىنسانىنى ياسىغۇچىلارغا بولۇپ ئەلق ئېتىشى قوساق كوتەرگەن ئانىنى تەدرىجى كوندۇرۇپ، قېيىن ھىس قىلدۇرماسلىق ۋە ياسىغۇچى-لارنى تاماملاپ تۇغۇلغان بالىنىڭ چىرايلىق، سۈرەتلىك، ئەقىللىق ئىنسان بولۇپ يېتىلىشىدا ئوزىنىڭ قۇدرىتىنى كورسىتىش ئۈچۈندۇر، شۇنداقلا قىيامەت كۈنى ئىنسانىنى قايتا تىرىلدۇرۇشكە تامامەن قادىر ئىكەنلىگىنى كىشىلەرگە ئەسلىتىش ئۈچۈندۇر.

② بۇنىڭدىن ئىشنىڭ ئاقۇىتىگە قاراپ يەكۈن چىقىرىلىدىغانلىغىنى كورگىلى بولىدۇ. ئى رەببىمز، سەندىن ئاقۇىتىمزنىڭ ياخشى بولۇشىنى تىلەيمز.

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جىبرىل ئەلەيھىسسالام ماڭا سېنىڭ ئۈممىتىڭدىن ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي دۇنيادىن ئوتكەن كىشى بولسلا، جەننەتكە كىرىدۇ، ياكى دەۋزەخقە كىرمەيدۇ① دىدى، دىگەن. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئەگەر ئۇ زىنا قىلغان بولسىمۇ، ئوغرىلىق قىلغان بولسىمۇ جەننەتكە كىرەمدۇ؟ دەپ سورىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: شۇنداق قىلغان بولسىمۇ جەننەتكە كىرىدۇ②، دىگەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىر تەكىيە قاپلاپ بەرگەن ئىدىم. ئۇ كىچىك ياستۇقتەك بولۇپ، سۇرەتلىرى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئىشكىنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ رەڭگى ئوڭۇپ كەتتى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، رەڭگىڭ ئوڭگىدەك نىمە ئىش قىلىپ قويىدۇڭ؟ دەپ سورىۋىدىم، ئۇ: بۇ نىمە تەكىيە؟ دەپ سورىدى. ماڭا بېشىغا قويۇپ ياتسۇن دەپ قاپلىغان تەكىيە، دىدىم، رەسۇلۇللا: سۇرەت بار ئويىگە پەردىشتىلەرنىڭ كىرمەيدىغانلىغىنى③، سۇرەت سىزغان

---

① مەڭگۈ قېلىشقا كىرمەيدۇ.

② لېكىن شۇنىسى بارکى، زىنانى كەچۈرۈش ئاللانىڭ ھەققى ھىساپلانسا، ئوغرىلىقنى كەچۈرۈش بەندىنىڭ ھەققى ھىساپلىنىدۇ.

③ سۇرەت ئاللانىڭ خەلق ئەتكەن مەخلۇقاتىغا ئوخشايدىغانلىغى ئۈچۈن ئېغىر گۇنا سانىلىدۇ. كىشىنىڭ نامە-ئەمالىنى يېزىپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەر بۇنىڭغا كىرمەيدۇ؛ چۈنكى ئۇلار ئاقىل-بالىغ ئادەمدىن ھېچ ۋاقىت ئايرىلمايدۇ.

ئادەمگە قىيامەت كۈنى ياراتقان نەرسەڭگە جان كىرگۈزۈ① دەپ ئازاپ قىلىندىغانلىغىنى بىلمەمسەن؟ دىدى.

250) ئېرى توشەككە چاقىرسا ئۇنىمىغان ئايال توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەر كىشى ئايلىنى توشەككە چاقىرسا، ئايلى ئۇنىماي، ئەر بۇنىڭدىن خاپا بولۇپ يېتىپ قالسا، پەرىشتىلەر ئۇ ئايالغا تاڭ ئاتقىچە لەنەت ئوقۇيدۇ.

251) جەننەتلىك، ئەھلى جەننەتلىك ۋە ئۇلارغا تەييارلانغان نەرسىلەرنىڭ تەرىپى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر ئادەم ئۇلسە، ئۇنىڭ ياتىدىغان جايى ئەتىگەن-ئاخشامدا توغرىلىنىپ تۇرىدۇ،② ئەگەر ئۇ ئەھلى جەننەت بولسا، جەنىتەتتىكى جايى توغرىلىنىپ تۇرىدۇ. ئەھلى دەۋزەخ بولسا، ئۇنىڭغا دەۋزەختىكى جايى توغرىلىنىپ تۇرىدۇ.

---

① ھايۋانلارنىڭ سۈرىتى كوزدە تۇتۇلىدۇ، جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىشنىڭ ھېچ كارايىتى يوق.

② بۇنى بىلىدۇرۇش ئۈچۈن بەدەنىنىڭ بىر قىسمى تىرىلىدۇرۇلىدۇ، ياكى توغرىلىنىش پەقەت ئۇنىڭ روھىغلا بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى: مەن ياخشى بەندىلىرىم ئۈچۈن جەننەتتە كوز كورمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ھىچ ئىنسانىنىڭ كوڭلىگە كېلىپ باقمىغان نازۇ-نېمەتلەرنى تەييارلىدىم. ئەبۇ ھۇرەيرە: ئەگەر خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار، دىگەن: "ئۇلارغا ئاللانىڭ دەرگاھىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خوشال قىلىدىغان كاتتا ساۋاپنىڭ ماھىيىتىنى ھىچكىم بىلمەيدۇ....."
(سۈرە سەجدە، 17-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت)

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتكە كىرىدىغان تۇنجى جامائەنىڭ سۈرىتى ئون توت كۈنلۈك تولۇن ئاينىڭ سۈرىتىدە بولىدۇ، جەننەتكە كىرگەندىن كېيىن ئۇلاردا تۈكۈرۈش، بۇرۇنىنى تاشلاش ۋە تەرەت قىلىش بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىشلىتىدىغان قاچىسى ئالتۇندىن، تاغاقلىرى ئالتۇن بىلەن كۈمۈشتىن بولىدۇ. خۇش بۇي ئېلىش چوغدانلىرىنىڭ يېقىلغۇسى سەندى ھىندى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىدىن چىقىدىغان تەر ئىپارەڭ خۇش بۇي بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ گۈزەللىگىدىن پاچاقلىرىنىڭ يىلىگى سىرتىدىن كورۈنۈپ تۇرىدىغان ئىككىدىن ئايىلى بولىدۇ. ئەھلى جەننەت ئارىسىدا ئىخ-تىلاپ، ئاغرىق، ئاداۋەت دىگەن نەرسە بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرى بىر ئادەمنىڭ دىلىدەڭ بولىدۇ، ئۇلار ئەتىگەن-ئاخشامدا ئاللاغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرۇشىدۇ.

سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۈممىتىمدىن سۈرىتى ئون توت كۇنلۇك تولۇن ئاينىڭ سۈرىتىدەك 70 مىڭ ياكى 700 مىڭ ئادەم (70 مىڭ ياكى 700 مىڭ دىيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) جەننەتكە جەزمەن بىر يوللا كىرىپ كېتىدۇ.

252) دەۋزەخنىڭ ۋە دەۋزەختىكى ئەھلى دەۋزەخنىڭ سۈپىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋزەخ ئۈزىنىڭ پەرۋەردىگارىغا، ئى رەببىم، ئۈز ئۈزەمنى يەپ كەتتىم، دەپ شىكايەت قىلغان ئىدى. ئاللا ئۇنىڭغا يازدا بىر نەپەس، قىشتا بىر نەپەس جەمى ئىككى نەپەس ئېلىۋېلىشقا ئىزنى بەردى، سىلەر ئوتكۇزۇۋاتقان يازنىڭ ئەڭ ئىسسىغى ۋە قىشنىڭ ئەڭ سوغىغى ئەنە شۇنىڭدىندۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ دۇنيادا يېقىۋاتقان ئوتۇڭلار قىزىقلىقتا جەھەننەمنىڭ ئوتىنىڭ يەتمىشتىن بىرىگە تەڭ كېلىدۇ دىدى. ئى رەسۇلۇللا، كاپىرلارنى ۋە ئاسىلارنى كويىدۇرۇشتە بۇ دۇنيانىڭ ئوتىچىلىك بولسىمۇ يېتەتتىغۇ دىگەن كىشىلەرگە ئۇ: جەھەننەمنىڭ ئوتى قىزىقلىقتا بۇ دۇنيانىڭ ئوتىدىن ئاتمىش توققۇز ھەسسە ئارتۇق، ھەر بىر ھەسسىسىنىڭ قىزىقلىغى بۇ دۇنيانىڭ ئوتىچىلىك كېلىدۇ، دىگەن.

ئۇسامە ئىبنى زەيد ئىبنى ھارىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋا-

يەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى بىر ئادەم ئېلىپ كېلىنىپ دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ، دەۋزەختە ئۇنىڭ ئۇچەيلىرى ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىدۇ، ئۇ ياغۇنچاقتا قاتقان ئېشەكتەك چوگىلەيدۇ. ئەھلى دەۋزەخ ئۇنى چورىدەپ: ھەي پالانى، دۇنيادىكى چاغدا سەن ئەمرى-مەرۇپ، نەھيى-مۇنكەر قىلاتتىڭغۇ دەيدۇ. ئۇ: سىلەرنى مەن ياخشى ئىشقا بۇيرۇيتتىم، ئەمما ئۆزەم قىلمايتتىم، سىلەرنى يامان ئىشتىن توساتتىم، ئەمما ئۆزەم يانمايتتىم، دەيدۇ.

253) شەيتان ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىشى ئايىلى بىلەن بىر يەردە بولغانىدا بىسمىللا دىگەنىدىن كېيىن: ئى ئاللا، بىزدىن ۋە بىزگە بېرىلگەن پەرزەنتتىن شەيتانىنى يىراق قىلغىن دىسە، بۇ چاغدا بولغان بالىغا شەيتان زىيان-زەخمەت يەتكۈزەلمەيدۇ.

جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قاراڭغۇ چۈشكەندە ياكى كەچ كىرگەندە (بۇ ئىككى سوزدىن قايسىسىنىڭ دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) كىچىك بالىلىرىڭلارنى يىغۇۋېلىڭلار، چۈنكى بۇ چاغدا شەيتانلار تارىلىدۇ، كېچىدىن مەلۇم ۋاقىت ئوتكەندە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار، بىسمىللا دەپ دەرۋازاڭلارنى تاقاڭلار، بىسمىللا دەپ چىرىغىڭلارنى ئوچۇرۇڭلار، بىسمىللا دەپ

تۆلۈمۈكلارنىڭ ئاغزىنى چېگىكلار، بىر نەرسىنى ئۇستىگە قويۇپ قويۇش بىلەن بولسىمۇ بىسمىللا دەپ قاچاكلارنىڭ ئاغزىنى يېپىكلار.

ئابدۇللا ئىبنى ئەبى قەتادە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى چۈش ئاللا تەرىپىدىن بولىدۇ①، يامان چۈش شەيتانىدىن بولىدۇ. سىلەردىن بىر كىم يامان چۈش كۆرۈپ قېلىپ قورقۇپ كەتسە، سول تەرىپىگە قاراپ تۈكۈرۈۋەتسۇن، ئاللاغا سىغىنىپ شەررىدىن پانا تىلىسۇن، شەيتان ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كۈنىگە يۈز قېتىم: لائىلاھە ئىللەللاھۇ ۋەھدەھۇ لاشەرىكە لەھۇ لەھۇلمۇلكۇ ۋە لەھۇلـھەمدۇ ۋە ھۇۋە ئەلا كۇللى شەيئىن قەدىر (يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ شېرىگى يوق، پۈتۈن سەلتەنەت ۋە پۈتۈن ھەمدۇ ـ سانا ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا ھەممە نەرسىگە قادىردۇر) دىسە، ئۇنىڭغا ئون قۇل ئازات قىلغانلىق ساۋابى بولىدۇ، ئۇنىڭغا يۈز ياخشىلىق يېزىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىدىن يۈز خاتالىق ئۆچۈرۈلىدۇ، بۇ دۇئا شۇ كۈنى كەچكىچە ئۇنىڭ ئۈچۈن شەيتاندىن ساقلىنىدىغان قورغان بولىدۇ، مەزكۇر دۇئانى كۈنىگە يۈز قېتىمدىن ئوشۇق ئوقۇغان ئادەمدىن باشقا ئادەمنىڭ قىلغان ئەملى ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

---

① چۈشنىڭ مەزمۇنى ياكى تەبىرى ئېتىۋارى بىلەن.

مۇنداق دىگەن: سىلەر خورازنىڭ چىللىغىنىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا ئاللانىڭ پەزلىنى تىلەڭلار، چۈنكى خوراز بۇ چاغدا پەرىشتىنى كورگەن بولىدۇ. ئېشەكنىڭ ھاڭرىغان ئاۋازىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا ئاللاغا سىغىنىپ شەيتاننىڭ شەررىدىن پانا تىلەڭلار، چۈنكى ئېشەك بۇ چاغدا شەيتانىنى كورگەن بولىدۇ.

254) زىياندىاش ھايۋانلارنى ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەش خىل زىياندىاش ھايۋان مۇقەددەس جايدىمۇ① ئولتۇرۇلۇشى كېرەك، ئۇلار: چاشقان، چايان، سا، قاغا ۋە غالجىر ئىتلاردىن ئىبارەت.

255) مۇشۇكنى ئولتۇرۇشنىڭ يامانلىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئايال بىر مۇشۇكنى تاماقمۇ بەرمەي ۋە زىمىنىدىكى ھاشارەتلەرنىمۇ يىگىلى قويماي باغلاپ قويۇپ ئولتۇرۇۋەتكەنلىگى ئۈچۈن دەۋزىخى بولۇپ كەتكەن.

256) قاچىغا چىۋىن چۈشۈپ قالسا قانداق قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① ھەرەمدە بولسىمۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر كىمنىڭ قاچىسىغا چۈشۈپ چۈشۈپ قالسا، ئۇنى چوكۇرۇۋېتىپ ئاندىن ئېلىپ تاشلىۋەتسۇن، چۈنكى ئۇنىڭ بىر قانىتىدا كېسەل، بىر قانىتىدا شىپا بولىدۇ.

257) ئۇسسغانغا سۇ بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر پاھىشە ئايال بىر قۇدۇقنىڭ بېشىدا تەشنالىقتىن ئولەي دەپ قالغان، ئىلىنى ساڭگىلىتىپ تۇرغان بىر ئىتنىڭ يېنىدىن ئوتۇپ كېتىۋېتىپ، ئوتۇگىنى سېلىپ روملى بىلەن باغلاپ قۇدۇقتىن سۇ تارتىپ ئىتنى سۇغارغانلىغى ئۈچۈن، ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلغان①.

258) ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ يارىتىلىشتىكى شەكلى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى ياراتقان چاغدا، بويىنى ئاتمىش گەز ئۇزۇنلۇقتا ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: ئاشۇ پەرىشتىلەرگە سالام بەرگىن ۋە ئۇلارنىڭ ساڭا بەرگەن قايتۇرما

---

① بۇنىڭدىن ئاللا ئوز پەزلى كەرەمگە ئېلىپ، كىشىنىڭ قىلغان ئازغىنا ئەمىلى ئۈچۈن ئۇنىڭ چوڭ گۇناھىنى كەچۈرىدىغانلىغىنى كورگىلى بولىدۇ.

سالامغا قۇلاق سالغىن، بۇ سەن ۋە سېنىڭ ئەۋلاتلىرىڭ قوللىنىدىغان سالام بولۇپ قالىدۇ، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام پەرىشتىلەرگە، ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم (سىلەرگە سالامەتلىك تىلەيمەن. ــ ت) دەپ سالام بەردى. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا جاۋابەن ئەسسەلامۇ ئەلەيكە ۋەرەھمەتۇللاھى (سىڭا سالامەتلىك ۋە ئاللانىڭ رەھمەتلىرىنى تىلەيمىز. ــ ت) دېدى. پەرىشتىلەر ئادەم ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن جاۋاپ سالامدا رەھمەتۇللاھى① دېگەن سوزنى قوشۇپ قويدى، جەننەتكە كىرگەن كىشىلەرنىڭ ھەممىسى جەننەتكە كىرىدىغان چاغدا ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ شەكلىدە بولۇپ كىرىدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاقتىدىن تارتىپ ھازىرغا قەدەر ئادەملەر ھوسنى-چىرايى ۋە قەددى-قامەت جەھەتتىن ئارقىغا چېكىنىپ كېلىۋاتىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جەننەتكە كىرىدىغان دەسلەپكى جامائەنىڭ چىرايى ئون توت كۈنلۈك ئايدەك گۈزەل بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن كىرىدىغانلارنىڭ چىرايى ئاسماندىكى ئەڭ يورۇق يۇلتۇزدەك گۈزەل بولىدۇ، ئۇلاردا چوڭ-كىچىك تەرەت قىلىش، تۈكۈرۈش ۋە بۇرۇننى تاشلاش ئىشلىرى بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ تاغاقلىرى ئالتۇندىن بولىدۇ، تەرلىرى ئىپارەدەك خۇش بۇي بولىدۇ. ئۇلارنىڭ خۇش بۇي ئېلىش چوغدانىنىڭ يېقىلغۇسى خۇش پۇراق سەئدى ھىندى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ خوتۇنلىرى گۈزەل ھورلەردىن بولىدۇ، ئۇلارنىڭ يارلىشى

---

① بۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىدا دوستلۇق ۋە ئىناقلىقنىڭ ئىشىگىنى ئېچىش يۈزىسىدىن سالامنىڭ دەسلەپكى يولغا قويۇلۇشىدۇر.

بىر ئادەمگە ـ ئادەم ئەلەيھىسسالامغا ئوخشاش قامىتى ئاتمىش گەز ئۇزۇنلۇقتا بولىدۇ.

259) كىشىلەرنىڭ روھلىرى ئالمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەر ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىشىلەرنىڭ روھلىرى① ئالمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەردۇر. ئالمى ئەرۋاھتا ئۇزئارا تونۇشقان روھلار بۇ دۇنيادا بىر بىرى بىلەن كېلىشەلەيدۇ؛ تونۇشمىغانلىرى بولسا كېلىشەلمەيدۇ.

260) ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام سەكسەن ياشقا كىرگەن چېغىدا كەكە بىلەن خەتنىسىنى قىلدۇرغان.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا ئىسمائىلنىڭ ئانىسىغا②

---

① ئىنسانىنىڭ بەدىنىدىكى جان.
② ئىسمى ھاجەر.

رەھمەت قىلسۇنكى، ئەگەر ئۇ ئالدىراپ كەتمىگەن بولسا①، زەمزەم قۇدۇغى ئەلۋەتتە ئېقىپ تۇرغان بۇلاق بولۇپ كېتەتتى.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەسەن بىلەن ھۈسەينگە پانا تىلەش يۈزدىسىدىن ئاللاغا سىغىنىپ مۇنداق دەيتتى: ئاللاغا سىغىنىپ، ھەر بىر شەيتاننىڭ، زەھەرلىك ھاشارەتلەرنىڭ ۋە يامان كوزلەرنىڭ شەررىدىن ئاللانىڭ شېپالىق سوزلىرى بىلەن پانا تىلەيمەن. سىلەرنىڭ بوۋاقلار ئىبراھىم بولسا ئىسمائىل بىلەن ئىسھاققا پانا تىلەش يۈزدىسىدىن يۇقۇرقى سوزلەر بىلەن ئاللاغا سىغىناتتى.

260) گوشنىڭ چىرىپ قېلىشنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەنى ئىسرائىل گوشنى ساقلاپ يىمىگەن بولسا، گوش چىرىمەيتتى②. ھەۋۋا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى

---

① ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئۇسسىغان چاغدا، جىبرىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ تاپىنى بىلەن يەرنى كولىغان ئىدى، سۇ چىقتى، ھاجەر سۇنىڭ ئەتراپىنى توراپ تۇرۇپ چاڭگالىلاپ تۇلۇمغا قۇيۇشقا باشلىدى.

② رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشچە، بەنى ئىسرائىل (يەھۇدىلار ـ ت) قەۋمى سەھرايى كەبىردە ئېزىقىپ يۇرگەن چاغلىردا ئاللا ئۇلارغا ئولاينى يەيدىغان رىزق قىلىپ بەرگەن. ئۇلار ئولاينىڭ گوشلىرىنى ساقلاپ يىمەسلىكىگە بۇيرۇلغان بولسىمۇ، ساقلاپ يىگەنلىكتىن گوشلىرى سېسىپ قالغان، گوشنىڭ چىرىشى شۇنىڭدىن كېلىپ چىققان.

ردۇ، جىزيىنى ئېلىپ تاشلايدۇ①، پۇل-مال شۇ دەرىجىدە كۆپەيىدۇكى، ئۇنى سەدىقە قىلىپ بەرسە، ھېچكىم ئالمايدۇ، بۇ چاغدا ئاللا ئۇچۇن قىلىنغان بىر سەجدە دۇنيادىكى ھەممە نەرسىدىن ئەۋزەل بولىدۇ.

264) بەنى ئىسرائىل توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بەنى ئىسرائىلنى ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلىرى ئىدارە قىلاتتى، بىر پەيغەمبەر ئولسە، ئورنىنى يەنە بىر پەيغەمبەر باساتتى، مەندىن كېيىن پەيغەمبەر بولمايدۇ، مېنىڭ ئورنۇمنى باسىدىغان خەلىپىلەر بولىدۇ، ئۇلار كوپ بولىدۇ، دېۋىدى، ساھابىلەر: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا خەلىپىلىك ئۇستىدە دەتالاش بولسا، بىزنى قانداق قىلىشقا بۇيرۇيسەن؟ دىدى. رەسۇلۇللا: دەسلىۋىدە بەيئەت قىلغان خەلىپەگلارغا ئەگىشىگلار، ئاندىن ئۇنىڭدىن كېيىنكى خەلىپىگە ئەگىشىگلار، ئۇلارنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىگلار②، ئەگەر ئۇلار سىلەرنىڭ ھەقلىگلارنى ئادا قىلمىسا، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇلارنى قىلمىشلىرى ئۈستىدە جاۋاپكارلىققا تارتىدۇ③، دىدى.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① غەيرى دىندىكىلەرنىڭ ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىشى بىلەن، ئۇلاردىن ئېلىنىدىغان باج ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ.

② ئۇلارغا ئىتائەت قىلىگلار، شۇنداق قىلساگلار ئىسلام دىنىنى يۇكسەلدۇرگەن ۋە پىتنە-پاساتلاردىن ساقلانغان بولىسىلەر.

③ ئۇلارنىڭ ئۈستىدىكى ھەققىگلار ئۇچۇن سىلەر ساۋاپ تاپىسىلەر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئوتكەنكى ئۇممەتلەرنىڭ ۋاقتىغا سېلىشتۇرغاندا، سىلەرنىڭ ۋاقتىڭلار نامازدىگەر بىلەن كۆن پېتىش ئارىلىغدىكى ۋاقىتچىلىك كېلىدۇ. سىلەرنىڭ ۋە يەھۇدى، ناسارالارنىڭ مىسالى توۋەندىكى مىسالغا ئوخشايدۇ. بىر ئادەم مەددەكار ئىشلەتمەكچى بولۇپ، كىم ماڭا بىر قىرات (بىر دىنارنىڭ $\frac{1}{210}$گە تەڭ پۇل ــ ت) پۇلغا چۈشكىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ. يەھۇدىلار بىر قىراتقا چۈشكىچە ئىشلەپ بېرىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم: كىم ماڭا بىر قىرات پۇلغان چۈشتىن نامازدىگەرگىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ، ناسارالار بىر قىراتقا چۈشتىن نامازدىگەرگىچە ئىشلەپ بېرىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم: كىم ماڭا ئىككى قىرات پۇلغا نامازدىگەردىن كۆن پاتقىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ. ئىككى قىرات ھەق ھىساۋىغا نامازدىگەردىن كۆن پاتقىچە ئىشلەپ بېرىدىغانلار سىلەر بولۇسىلەر. قۇلاق سېلىڭلارکى، سىلەرنىڭ ئەجرىڭلار بىر ھەسسە كوپ بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىلار ۋە ناسارالار جىق ئىشلەپ ئاز ھەق ئالامدۇق دەپ خاپا بولۇشىدۇ، ئاللا ئۇلارغا: سىلەرنىڭ ھەققىڭلاردىن بىر نەرسە كېمىتىۋەتتىممۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. ئاللا: مانا بۇ ــ مېنىڭ پەزلىم، ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىمەن، دەيدۇ.

جۇندۇب ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بۇرۇن ئوتكەن ئۇممەتلەر ئىچىدە بىر ئادەم بولغان، ئۇنىڭ بىر يارىسى بولۇپ، ئاغرىغىنا چىدالماي پىچاق بىلەن قولىنى كېسىپ تاشلىغان، قان توختىماي چىقىۋېرىپ، شۇنىڭ بىلەن ئولگەن، ئاللاتائالا: بەندەم

ئالدىراپ ئولۇۋالدى، ئۇنىڭغا جەننەتنى هارام قىلدىم①، دىگەن.

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: بەنى ئىسرائىلدا بىر ئاق كېسەل، بىر تاز ۋە بىر ئەمادىن ئىبارەت ئۈچ ئادەمنى ئاللا سىناپ كورمەكچى بولۇپ، ئۇلارغا بىر پەرىشتىنى ئەۋەتتى. پەرىشتە ئاق كېسەلنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: كىشىلەر مەندىن يىرگىنىدۇ، تېرەم تۈزۈلۈپ چىرايلىق رەڭدە بولۇشنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دىدى. پەرىشتە ئۇنى سلاپ قويۇۋىدى، ئۇنىڭ رەڭگى تۈزۈلۈپ، تېرىسى چىرايلىق بولۇپ كەتتى. پەرىشتە ئۇنىڭغا قايسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دىدى. ئۇ توگىنى ياكى كالىنى (ئاق كېسەل بىلەن تازنىڭ بىرى توگىنى، بىرى كالىنى ياقتۇرىمەن دىگەن، كىمنىڭ نىمنى دىگەنلىگى ئېنىقسىز يوق. — رىۋايەت قىلغۇچىدىن) ياقتۇرىمەن دىدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر بوغاز توگە ئاتا قىلدى، پەرىشتە ئۇنىڭغا، مېلىڭ بەرەكەتلىك بولسۇن، دىدى. پەرىشتە تازنىڭ يېنىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دىدى. تاز كىشىلەر مەندىن يىرگىنىدۇ، بېشىم تۈزۈلۈپ چىرايلىق چېچىم بولۇشنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دىدى. پەرىشتە ئۇنى سلاپ قويۇۋىدى، بېشى تۈزۈلۈپ، چىرايلىق چاچ چىقتى. پەرىشتە ئۇنىڭغا قايسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دىدى. ئۇ،

---

① جەننەتنىڭ هارام قىلىنىشى ئۇزىنى ئۇستۇرۇۋالغانلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئۇزىنى ئولتۇرۇۋۇۋېلىشنى هالال ساناپ كاپىر بولۇپ كەتكەنلىكتىن. كىشىنىڭ ئۇزىنى ئولتۇرۇۋۇۋېلىشنىڭ ياكى باشقىلارنى ئولتۇرۇشنىڭ قانچىلىك چوڭ گۇنا ئىكەنلىگىگە بۇ زور ئاساستۇر.

كالىنى ئەڭ ياقتۇرمەن، دېدى. ئالىلا ئۇنىڭغا بىر بوغاز كالا ئاتا قىلدى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مېلىڭ بەرىكەتلىك بولسۇن، دېدى. پەرىشتە ئەمانلىڭ يېنىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دەپ سورىدى، ئەما، ئاللا كوزۇمنى ئېچىۋەتسە، كىشىلەرنىڭ چىرايلىرىنى كورسەم ئىكەنمەن، دېدى. پەرىشتىنىڭ سىلاپ قويۇشى بىلەن، ئاللا ئۇنىڭ كوزىنى ئېچىۋەتتى، پەرىشتە ئۇنىڭدىن قايسى مالىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن دەپ سورىدى، ئۇ، قوينى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دېدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر قوزىلىق ساغلىق ئاتا قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار-نىڭ مالىلىرى كوپەيىپ، ئاق كېسەل بىر ئويمان توگىگە، تاز بىر ئويمان كالىغا، ئەما بىر ئويمان قويغا ئىگە بولۇپ قالدى. ئاندىن كېيىن پەرىشتە ئوزىنىڭ بۇرۇنقى سۈرىتى ۋە تۇرقىدا كېلىپ، ئاق كېسەلگە، مەن مىسكىن ئادەممەن، سەپىرىدىمدە رىزقىڭ يولىنى تېپىشتىن ئامالسز قالدىم، بۇگۇن تىلىگىمنىڭ ھەل بولۇشى ئاللادىن قالسا ساڭىلا باغلىق بولۇپ قالدى، سېنىڭ رەڭگىڭنى، تېرەڭنى چىرايلىق قىلغان، ساڭا مال بەرگەن ئاللانىڭ ھەققى ئۈچۈن سەندىن سەپىرىمدە ھاجىتىمدىن چىقىدىغان بىر توگە سورايمەن، دېدى. ئۇ، مالنىڭ تېگىشلىك چىقىملىرى كوپ، دەپ جاۋاپ بەردى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مەن سېنى تونۇيدىغاندەك تۇرىمەنغۇ، سەن كىشىلەر يىرگىنىدىغان ئاق كېسەل ئەمەسمىدىڭ؟ ئاللا ساڭا مال بەردىغۇ؟ دېدى. ئۇ، بۇ مال ماڭا چوڭ ئوتكەن ئاتا-بوۋىلىرىمدىن مىراس قالغان، دېدى. پەرىشتە، يالغان ئېيتقان بولساڭ، ئاللا سېنى ئىلگىرىكىدەك قىلىپ قويسۇن، دېدى. پەرىشتە تازىڭ يېنىغا ئوزىنىڭ بۇرۇنقى سۈرىتى ۋە تۇرقىدا كېلىپ، ئاق كېسەلگە قايسى گەپلەرنى دېگەن بولسا، ئۇنىڭ-غىمۇ شۇ گەپلەرنى دېدى. تازمۇ ئۇنىڭغا ئاق كېسەلنىڭ جاۋابىدەك

جاۋاپ بەردى. پەرىشتە تازغا، يالغان ئېيتقان بولساڭ، ئالـلا سېنى ئىلگىرىكىدەك قىلـمـاپ قويسۇن، دېـدى. پەرىـشتە ئەمانلىق يېنىـغا ئۇزىنىڭ بۇرۇنقى سۈرىتىدە كېلىپ، مەن مىسكىن مۇساپىر ئادەممەن، سەپىرىمدە رىزقىنىڭ يوللىرى كېسىلـدى، بۇگۈن تىلـسىمـنىڭ ھەل بولۇشى ئاللادىن قالسا ساڭـلا باغلىق بولۇپ قالدى، سېنىڭ كوزۇڭنى ئەسلىگە كەلتۈرگەن ئاللا ھەققى ئۈچۈن سەندىن سەپىرىمدە ھاجىتىم-دىن چىقىدىغان بىر قوي سورايمەن، دىدى. ئەما، مەن ئەما ئىدىم، ئاللا كوزۇمنى ئەسلىگە كەلتۈردى، گاداي ئىدىم، ئاللا مېـنى باي قىلدى، خالىغىنىڭنى ئالغىن، ئاللا بىلەن قەسەم قىلـمەنـكى، سەن خۇدا ھەققى ئۈچۈن ئالىدىغان نەرسىنى بەرمەي، سېنى قېيىن ئەھ-ۋالدا قويمايمەن، دىدى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مېلىڭنى ئوزەڭ ئالغىن، ئاللا سىلەرنى سىناپ كوردى، ئاللا سەندىن رازى بولـدى، سېـنىڭ ئىككى ھەمرايىڭغا غەرەپ قىلدى، دىدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىـۋايەت قىلـدۇ: بەنى مەخزۇم (ئايماق ئىسمى. ــ ت)لۇق ئايالنىڭ ئوغرىلىق قىلغانلىغى پۈتۈن قۇرەيشنى قايغۇغا سالدى. بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاغا كىم ئېغىز ئاچالايدۇ دىگەن كىشىگە، رەسۇلۇللانىڭ ياخشى كورگەن ئادىمى ئۇسامە ئىبنى زەيد ئېغىز ئاچالايدۇ، دېيىشتى. ئۇسامە بۇ ھەقتە رەسۇلۇلـلاغا سوز ئاچتى. رەسۇلۇللا: ئاللا بېكىتكەن بەلگىلىمە ئۇستىدە ئارا تۇرماقچى-مۇ سەن؟ دىـدى-دە، ئورنـىدىن تۇرۇپ نۇتۇق سوزلەپ بولۇپ مۇنداق دىدى: بەنى ئىسرائىل خەلقىنىڭ ھالاك بولۇشىدىكى سەۋەپ شۇكـى. ئۇلارنىڭ ئىجىدە ئىسـلزادە ئوغرىـلىق قىلـسا، ئۇنىڭـغا تەگمەيتتى، مەرتىۋىسز ئادەم ئوغرىـلىق قىلـسا، ئۇنىڭ ئۇستـىدىن

هەد (ئاللا بەلگىلىگەن جازا. ــ ت) ئىجرا قىلىناتتى، ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، ئەگەر مەن مۇھەممەدنىڭ قىزى پاتىمە ئوغرىلىق قىلغان بولسمۇ، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ قولىنى كەسكەن بولاتتىم.

ئەبۇ مەسئۇددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "ئەگەر ئۇيالمايدىغان بولساڭ، نېمىنى خالىساڭ شۇنى قىلغىن" دېگەن سوز ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ كىشىلەرگە ئېيتىپ قالدۇرغان سوزلىرىدىندۇر.

ئىبنى ئومەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم① تەكەببۇرلۇقتىن كورەڭلەپ كەنكەندە، ئۇنى يەر يۇتتى. ئۇ قىيامەتكىچە يەر قاتلاملىرىدا چوكۈپ بارىدۇ.

288) ئۇزۇنلۇق نەسىبنى يالغان ئېيتقان ۋە يالغان چۈش بايان قىلغان ئادەم توغرىسىدا

ۋاسىلە ئىبنى ئەسقە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىنىڭ ئوز ئاتىسىدىن غەيرىنى دادام دەپ دەۋا قىلىشى ياكى چۈشىدە كورمىگەن نەرسىلەرنى كوردۇم دېيىشى ياكى ئالىلانىڭ رەسۇلىغا يالغاننى چاپلىشى ئەڭ چوڭ يالغانچىلىقتۇر.

---

① قارۇن.

289) پەيغەمبەرلەرنىڭ تۇغىنجىسى — رەسۇلۇللانىڭ يوچۇقنى تولدۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنلىگى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ۋە باشقا پەيغەمبەرلەر خۇددى بىر ئادەم چىرايلىق ياساپ پۈتتۈرۈپ، بىر كىسەكىلىك ئورۇننىلا بوش قالدۇرغان، ئىچىگە كىرىپ كورگەن كىشىلەر ئەجەپلىنىپ، كىسەكنىڭ ئورنى تولدۇرۇلۇپ كەتكەن بولسا، تولۇق پۈتكەن بولىدىكەن دىيىشكەن بىر بىناغا ئوخشايمىز.

290) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەك قولى كەڭ ئىدى. رامىزان ئېيىدا جىبرىل بىلەن ئۇچراشقان چاغلىرىدا تېخىمۇ سېخىلىشىپ كېتەتتى. جىبرىل رامىزاندا ھەر كېچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭغا قۇرئان تەلىم بېرەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ خەيرلىك ئىشلاردىكى مەنپەئەتى يامغۇرلۇق بۇلۇتنى ئېلىپ كەلگەن شامالدىنمۇ زور ۋە ئۈمۈمى ئىدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناچار سوز ۋە ناچار ئىشلاردىن يىراق ئىدى. ئۇ

مۇنداق دەيتتى: ئىچكىلاردىكى ياخشى كىشىلەر ئەڭ گۈزەل ئەخلاققا ئىگە بولغانلاردۇر.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئىشنىڭ① بىرىنى تاللاشقا توغرا كەلگەندە، گۇنا بولمايدىغانلا بولسا، ئۇنىڭ ئاسانراغىنى ئىختىيار قىلاتتى. ئەگەر گۇنا بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭدىن ئەڭ يىراق بولاتتى. ئۇ ئۇزى ئۈچۈن ئۇچ ئالمايتتى، پەقەت ئاللانىڭ ھورمىتى دەپسەندە قىلىنغاندىلا ئاللا ئۈچۈن ئۇچ ئالاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۈزى ئېچىلمىغان قىزدىنمۇ ھايالىق ئىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھېچقاچان بىرەر تاماقنى كەمستىكەن ئەمەس، كوڭلى تارتسا ئۇنى يەيتتى. كوڭلى تارتمىسا قويۇپ قوياتتى.

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يەھۇدىلار سىلەر بىلەن ئۇرۇشىدۇ، سىلەر ئۇلارنى مەغلۇپ قىلىسىلەر، ھەتتا تاشمۇ، ئى مۇسۇلمان، مېنىڭ ئارقامغا يەھۇدى يوشۇرۇنۇۋالىدى، ئۇنى ئولتۇر②، دەيدۇ.

---

① دۇنيا ئىشلىرىدىن.

② بۇنىڭدىن جانسىز نەرسىلەرنىڭ سوزلىشىدەك قىيامەت ئالامەتلىرىنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى كورگىلى بولىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چۈشۈمدە خالايىقنىڭ بىر يەردە يىغىلىپ تۇرغانلىغىنى كوردۇم، بۇ چاغدا ئەبۇ بەكرى تۇرۇپ قۇدۇقتىن بىر ياكى ئىككى سوغا (قانچە سوغا دېيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) سۇ تارتتى، سۇنى بوشراق تارتتى، ئاللا ئۇنى ئەپۇ قىلغاي①. ئاندىن كېيىن ئومەر سوغىنى قولىغا ئالغان ئىدى، ئۇ چوڭ سوغىغا ئايلاندى. سۇنى ئومەردەك تارتىدىغان قابىل ئادەمنى كورمىدىم، ئۇ شۇنداق قالتىس تارتتىكى، كىشىلەر قۇدۇق بويىغا ئەتەن (سۇ بويىغا ماللارنى ئارام ئالدۇرۇش ئۈچۈن قىلىغان جايلار. ــ ت)لەرنى سالدى②.

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ئۈممىتىمنىڭ ياخشىلىرى مېنىڭ دەۋرىمدە ياشىغان كىشىلەردۇر (ساھەبىلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ. ــ ت)، ئۇلاردىن قالسا، ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تابىئىلار. ــ ت)، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تەبئى تابىئىلار ــ ت). سىلەردىن

---

① ئەبۇ بەكرىنىڭ ھەركىتى ئاستا بولدى، بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قەدرى-قىممىتى چۈشۈپ كەتمەيدۇ، ئۇ مۇرتەد بولۇپ كەتكەنلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ كەتكەنلىكتىن. ئۇنىڭ پەتىھى قىلغان جايلىرى ئاز بولدى.

② ھەتتاكى كىشىلەر سۇنى ئىچىپ قاندى، توگىلىرىنمۇ قانغۇدەك سۇغاردى، توگىلىرىنى چوكتۇرۇپ قايتا-قايتا سۇغىرىش ۋە ئارام ئالدۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارغا ئەتەنلەرنى سالدى.

كېيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار خيانەتكار، ئىشەنچسىز، ئوزلىرى گۇۋالىق بېرىدىغان ئەمما گۇۋالىققا تارتىلمايدىغان، ئاللاغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر، ئۇلار دۇنياغا بەكمۇ ھېرىس ۋە راھەتپەرەس كېلىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ساھابىلىرىمنى تىللىمانلار، ئەگەر سىلەر ئوھۇد تېغىدەك ئالتۇن سەدىقە قىلغىنىڭلار بىلەنمۇ، ئۇلار سەدىقە قىلغان بىر مۇد (تەخمىنەن 18 لىترغا تەڭ. ــ ت) ئاشلىقنىڭ، يېرىم مۇد ئاشلىقنىڭمۇ ساۋابىغا يەتمەيدۇ.

299) ئەنسارلارنىڭ سۈيۈش توغرىسىدا

ئەدى ئىبنى سابىتنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەنسارلارنى پەقەت مۇسۇلمان ئادەملا ياخشى كۆرىدۇ، پەقەت مۇناپىقلا يامان كۆرىدۇ، ئەنسارلارنى سۈيگەن ئادەمنى ئاللا سۈيىدۇ، ئۇلارنى يامان كۆرگەن ئادەمنى ئاللا يامان كۆرىدۇ.

300) ئاللا بىلەن قەسەم قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇلاق سېلىڭلاركى، قەسەم

ئىچكەن ئادەم ئاللا بىلەنلا قەسەم ئىچسۇن، قۇرەيش خەلقى بولسا ئاتا-بوۋىلىرى بىلەن قەسەم ئىچەتتى، سىلەر ئاتا-بوۋاڭلار بىلەن قەسەم ئىچمەڭلار.

301) كىشىنىڭ نىيىتى توغرىسىدا

ئەلقەمە ئىبنى ۋەققاسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەمەلىەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى نىيەتكە باغلىق. كىمكى پۇل-مالغا ئېرىشىش ياكى بىرەر خوتۇن ئېلىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرەتتىدىن شۇنى تاپىدۇ، كىمكى ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىغى ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرەتتىدىن شۇنى تاپىدۇ.

302) ئاللانىڭ ئوزىگىلا مەلۇم ئۇچ مەسىلە توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئابدۇللا ئىبنى سالام پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدىنىگە كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭدىن بىرقانچە مەسىلە سوراش ئۈچۈن كېلىپ: مەن سەندىن پەيغەمبەردىن باشقا ئادەم بىلمەيدىغان ئۇچ مەسىلە سورايمەن: قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامىتى نىمە؟ جەننەتكە داخىل بولغانلارنىڭ تۇنجى يەيدىغان تامىغى نىمە؟ تۇغۇلغان بالا نىمە ئۈچۈن ئاتىسىغا ياكى ئانىسىغا ئوخشايدۇ؟ دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: سەن سورىغان مەسىلىلەرنى جىبرىل ماڭا بايا

ئېيتىپ بەرگەن ئىدى، دىدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام، جىبرىل يەھۇدىلارنىڭ پەرىشتىلەر ئىچىدىكى دۇشمىنى، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامىتى شۇكى، بىر ئوت پەيدا بولۇپ، ئۇ خالايىقنى شەرق تەرەپتىن سۈرۈپ ئاپىرىپ غەرپ تەرەپكە توپلايدۇ، جەننەتكە داخىل بولغانلارنىڭ تۇنجى يەيدىغان تامىغى لەھەڭنىڭ جىگىرىگە چاپلىشىپ تۇرغان پارچە گوش بولىدۇ، ئەرنىڭ مەنىسى ئايالنىڭكىنى بېسىپ كەتسە، بالا ئاتىسىغا ئوخشايدۇ، ئايالنىڭ مەنىسى ئەرنىڭكىنى بېسىپ كەتسە، بالا ئانىسىغا ئوخشايدۇ، دىدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام: بىر ئالىادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق ئىكەنلىگىگە، سېنىڭ ھەقىقەتەن ئاللانىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىگىگە گۇۋالىق بېرىمەن، ئى رەسۇلۇللا، يەھۇدىلار يالغانچى خەلق، ئۇلار مېنىڭ مۇسۇلمان بولغانلىغىمدىن خەۋەر تېپىشتىن بۇرۇن، مەن توغرىلىق سوراپ باق، دىدى. يەھۇدىلار كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلاردىن: ئابدۇللا ئىبنى سالام ئاراڭلاردا قانداق ئادەم؟ دەپ سورىدى. ئۇلار: ئۇ ئىچىمىزدىكى ئەڭ ياخشى، ئەڭ ئوبدان ئادىمىمىز، ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ ئوبدان ئادىمىمىزنىڭ ئوغلى، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ مۇسۇلمان بولسا نېمە دەيسلەر؟ دىدى: يەھۇدىلار: ئۇنىڭ مۇسۇلمان بولۇشىدىن خۇدا پانا بەرسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇقۇرىدىكى سوزنى تەكرارلىغان ئىدى، يەھۇدىلارمۇ يۇقۇرقى سوزنى تەكرارلىدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ: ئەشھەدۇ ئەنلائىلاھە ئىللەللاھۇ ۋە ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللا (گۇۋالىق بېرىمەنكى، بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، مۇھەممەد ھەقىقەتەن ئاللانىڭ پەيغەمبىرىدۇر) دىدى.

يەھۇدىلار، بۇ بىزنىڭ ئىچىمىزدىكى يامان ئادەم ۋە يامان ئادەمنىڭ بالىسى دىدى ھەم ئۇنى يامانلاشتى. ئابدۇللا ئىبنى سالام: ئى رەسۇلۇللا، ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق دېيىشىدىن قورقتان ئىدىم، دىدى.

303) نەپەقە توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد بەدرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىنىڭ ئوز ئائىلىسىگە قىلغان نەپەقىسى① سەدىقە ھىساپلىنىدۇ.

304) بەقەرە سۇرىسىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد بەدرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كېچىسى سۇرە بەقەرەنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەتنى ئوقۇيدىكەن، كېچىچە ئۇنىڭغا كۇپايە قىلىدۇ②.

305) چوكانغا ئويلىنىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەندىن: ئى جابىر،

---

① ئاللانىڭ رازىلىغىنى كوزلەپ خوتۇنى ۋە بالىلىرىغا قىلغان خىراجىتى.

② ئوقۇغان ئادەمنى ئىنسانلار ۋە جىنلارنىڭ شەررىدىن ساقلاشقا كۇپايە، ياكى تەھەججۇد نامىزىدىن كۇپايە قىلىدۇ دىگەن مەنىدە. بۇ يەردە دىيىلگىنى "ئامەنەر رەسۇلۇ"دىن باشلاپ سۇرىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئىككى ئايەت.

ئويلەندىڭمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: ھەئە دېۋىدىم، ئۇ: قىز ئالدىڭمۇ، چوكانمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: چوكان ئالدىم، دىدىم. رەسۇلۇللا: سەن بىلەن مۇھەببەتلىشىدىغان قىز ئالساڭچۇ، دىدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئاتام ئوھۇد غازىتىدا شەھىت بولدى، توققۇز قىزى قالدى، ئۇلار مېنىڭ توققۇز ھەمشىرەم بولىدۇ، ئۇلارغا يەنە ئۇلارغا ئوخشاش بىر ئەخمەق قىزنى① قوشۇشنى ياقتۇرمىدىم، ئۇلارنىڭ باشلىرىنى تاراپ قويىدىغان، خىزمىتىنى قىلىدىغان بىر ئايالنى ئالدىم، دىدىم. رەسۇلۇللا: توغرا قىلىپسەن، دىدى.

306) پەيغەمبەر ئەيھىسسالامنىڭ بەركىتى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا ئەنسارى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: ساڭا مەلۇمكى، مېنىڭ ئاتام ئوھۇد غازىتىدا شەھىت بولۇپ كەتتى، نۇرغۇن قەرزى قالدى، مەن قەرز ئىگىلىرىنىڭ سېنى كورۇشىنى ياقتۇرمەن، دىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: خورمىنىڭ ھەر بىر خىلىنى ئايرىم خامان قىلىپ يىققىن دىدى. مەن رەسۇلۇللا دېگەندەك قىلىپ، ئاندىن ئۇنى چاقىردىم، قەرز ئىگىلىرى رەسۇلۇللاغا قارىغان چاغدا، ئۇلار گويا شۇ تاپتا مەندىن قەرزنى جىددى سۈيەلەۋاتقاندەك بولدى، رەسۇلۇللا ئۇلارنىڭ ھەركىتىنى كورۇپ، خامانلارنىڭ چوڭ بىرسىنى ئۇچ قېتىم ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئۇستىدە ئولتۇردى، ئاندىن كېيىن ماڭا: قەرز ئىگىلىرىنى چاقىرغىن، دىدى ۋە تاكى ئاللا ئاتامنىڭ زىممىسـ

① ئىشنىڭ ئېپىنى بىلمەيدىغان تەجرىبىسىز نادان، ئەخمەق دېمەكچى.

دىكى قەرزلەرنى تۆگەتكەنگە قەدەر رەسۇلۇللا قەرز ئىگىلىرىگە خورمىنى ئولچەپ بېرىۋەردى. ئاللا ئاتامنىڭ قەرزىنى تۆگەتسە، ئويدىكى ھەمشىرىلىرىمگە بىر تال خورما ئېلىپ بارمىسامۇ مەن بۇنىڭدىن رازى ئىدىم. ئاللانىڭ قۇدرىتى بىلەن خامان ھېچ خورمامي شۇ پېتىچە تۇردى، ھەتتا رەسۇلۇللا ئولتۇرغان خامانىدىن گويا بىر دانە خورمىمۇ خورمىغاندەك تۇرغانلىغى كوز ئالدىمدا تۇرىدۇ.

307) زاتۇررىقا غازىتى ۋە رەسۇلۇللانىڭ ئوزىگە زىيانكەشلىك قىلىشقا ئۇرۇنغۇچىنى ئەپۇ قىلغانلىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا ماڭا شەرق شامىلى بىلەن نۇسرەت بەردى. ئاد قەۋمى غەرپ شامىلى بىلەن ھالاك قىلىندى.

ئەبۇ ھۇرەيرە زەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: يالغۇز بىر ئاللادىن بولەك ھېچ مەبۇد يوق، ئاللا ئوزىنىڭ قوشۇنىنى كۇچلەندۇردى، پەيغەمبىرنگە نۇسرەت بەردى، يالغۇز ئوزىلا دۇشمەنلەر توپىنى مەغلۇپ قىلدى، ئاللادىن باشقا ھەممە نەرسە پانىدۇر.

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن نەجد تەرەپتىكى غازاتقا قاتىنىشىپ،

يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە قايتىپ كېلىۋېتىپ دەرەخ-لىق بىر ئورمانغا كەلگەندە، كۇن قاتتىق ئىسسىپ كېتىدۇ، رەسۇلۇللا باشلىق ھەممەيلەن شۇ يەرگە چۇشىدۇ. كىشىلەر دەرەخلەرنىڭ ئاستىدا سايىداشقا تارقاپ كېتىدۇ. رەسۇلۇللامۇ بىر ئەرەپ كاۋچۇك دەرىخى ئاستىغا چۇشۇپ، قىلىچىنى دەرەخقە ئېسىپ قويىدۇ. جابىر مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۇخلاپ كېتىپتۇق، بىر چاغدا رەسۇلۇللا بىزنى تۇيۇقسىز توۋلاپ قالدى. رەسۇلۇللانىڭ يېنىغا كەلسەك، ئۇنىڭ قېشىدا بىر ئەرابى ئولتۇرۇپتۇ، رەسۇلۇللا بىزگە ئۇنى كورسىتىپ: مەن ئۇخلاۋاتسام، بۇ مېنىڭ قىلىچىمنى سۇغۇرۇپ ئاپتۇ، ئويغانسام، ئۇنىڭ قولىدا يالىڭاچ قىلىچ تۇرىدۇ. ئۇ ماڭا: مەندىن سېنى كىم قۇتقۇزالايدۇ؟ دىدى، مەن: ئاللا قۇتقۇزىدۇ، دىدىم. مانا بۇ مېنىڭ قېشىمدا ئولتۇرىدۇ، دىدى. كېيىن رەسۇلۇللا ئۇنى جازالىمىدى①.

310) خەيبەر غازىتى ۋە "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتتە ئىللا بىللا" دىگەن سوزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خەيبەرگە كېتىۋېتىپ بىر ئويمانلىققا

---

① كۇپپارلار بىلەن دوستلىشىش ئۈچۈن جازالىمغان، ئىبنى ئىسھاقنىڭ رىۋايىتىدە، ئاللا قۇتقۇزىدۇ، دىگەن سوزدىن كېيىن مۇنۇ سوزلەر قوشۇلغان: جىبرىل ئەرابىنىڭ كوكرىگىدىن ئىتتەرگەن ئىدى، ئۇنىڭ قولىدىن قىلىچ چۇشۇپ كەتتى. رەسۇلۇللا قىلىچنى ئېلىپ: سېنى مەندىن كىم قۇتقۇزىدۇ دىگەن ئىدى، ئەرابى: ھېچكىم قۇتقۇزالمايدۇ، دىدى. قۇرئاندا ئاللا پەيغەمبەرگە قارىتا "ئاللا سېنى كىشىلەرنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلايدۇ" دىگەن.

چۈشكەندە، كىشىلەر ئۇنىلۇك تەكىبىر ئېيتىپ: ئاللاھۇئەكبەر، ئاللاھۇئەكبەر، لائىلاھە ئىللەللاھۇ (ئاللا ئۇلۇغدۇر، بىر ئالىلادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق) دىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: توۋلاپ تەكبىر ئېيتماڭلار، سىلەر گاسنى، غايىپنى چاقىرىۋاتمايسىلەر، بەلكى ھەمىشە سىلەردىن ئايرىلمايدىغان، ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغان ئاللاغا تەكبىر ئېيتىۋاتىسىلەر، دىدى. مەن رەسۇلۇللانىڭ ئۇلىغىنىڭ ئارقىسىغا مىنگىشكىلىك ئىدىم، ئۇ، مېنىڭ "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" دىگەنلىگىمنى ئاڭلاپ قاپتۇ. ئۇ مېنى، ئى ئابدۇللا ئىبنى قەيس دەپ چاقىردى. مەن: لەبەيي، رەسۇلۇللا، دىدىم. ئۇ: ساڭا جەنـ نەتنىڭ غەزنىسى بولغان بىر سوزنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ دىدى. مەن: ماقۇل، ئاتا-ئانام پىدايىڭ بولسۇن، ئى رەسۇلۇللا، دىدىم. رەسۇـ لۇللا: ئۇ بولسا "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" (ئاللانىڭ ياردىمى بولمىسا قولىمىزدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ. ــ ت)دۇر، دىدى.

311) مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى ۋە مەككىدە قىلىش چەكلەنگەن ئىشلار توغرىسىدا

ئەبۇ شۇرەيھ ئەدەۋى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئەمر ئىبنى سەئىد مەككىگە قوشۇن ئەۋەتىۋاتقان① ۋاقىتدا ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: ئى ئەمر، مېنىڭ رەسۇلۇللا مەككىنى پەتھى قىلىپ ئەتىسى ئېيتقان ۋە قۇلغىم بىلەن ئاڭلاپ ئېسىمدە چىڭ قالغان،

① ئابدۇللا ئىبنى زۇبەيد يەزىد ئىبنى مۇئاۋىيىگە بەيئەت قىلىشتىن باش تارتقانلىغى ئۈچۈن، ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇشقا ئەۋەتىلگەن قوشۇن، ئەمرى ئىبنى سەئىد بۇ چاغدا مەدىنىنىڭ ئەمرى ئىدى.

كوزۇم بىلەن كورگەن بىر گەپنى ساڭا ئېيتىپ قويۇشۇمغا رۇخسەت قىلغىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاغا ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن مۇنداق دىگەن: مەككە كىشىلەر تەرىپىدىن ئەمەس، ئاللا تەرىپىدىن چەكلەنگەن جاي قىلىپ بېكىتىلگەن، ئالىلاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ئادەمنىڭ ھەرقانداق توكۇشى، ھەرقانداق دەرەخلىرىنى كېسىشى دۇرۇس ئەمەس، ئەگەر بىرەر كىشى مەككىدە مېنىڭ ئۇرۇش قىلغانلىغىمنى سەۋەپ قىلىپ، دۇرۇسلۇققا رۇخسەت سورىسا، ئۇنىڭغا: ئاللا پەيغەمبىرىگە رۇخسەت قىلدى، سىلەرگە رۇخسەت قىلمىدى يوق، دەڭلار. ماڭمۇ كۇندۇزدىن مەلۇم ۋاقىتلا① رۇخسەت قىلىنغان. ئۇنىڭدا ئىلگىرى چەكلەنگەن ئىشلار بۇگۈنمۇ چەكلىنىدۇ. ھازىر بولغانلار ھازىر بولمىغانلارغا يەتكۈزسۇن، ھەرقانداق ھايۋانلىرىنى ئوۋلاشقا بولمايدۇ، ئوسۇملۇكلىرىنى يۇلۇشقا بولمايدۇ، ھەرقانداق تېپىۋېلىنغان نەرسە ئىگىسىدىن غەيرى ئادەمگە ھالال بولمايدۇ، دىدى. ئابباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىپ: ئىزخىردىن باشقىسى شۇنداقتۇ ئى رەسۇلۇللا، چۇنكى ئىزخىر تومۇرچىلەرنىڭ يېقىلغۇسى ئۈچۈن ۋە ئويلەرنى يېپىش ئۈچۈن زورۇر، دىدى. رەسۇلۇللا بىر دەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئىزخىردىن باشقىسى شۇنداق، ئىزخىرنى يۇلۇش ھارام ئەمەس، دىدى. ئەبۇ شۇرەيھىدىن: ساڭا ئەمر ئىبنى سەئىد نىمە دىدى، دەپ سورىغان ئادەمگە ئۇ: ئەمر ئىبنى سەئىد ماڭا: ئى ئەبۇ شۇرەيھ، بۇنى مەن سەندىن ياخشىراق بىلىمەن، ھەرەم ئاسىلىق قىلغۇچىغا، قان قەرز بىلەن قېچىپ كەلگۈچىگە، بۇزغۇنچىلىق قىلىپ قېچىپ كەلگۈچىگە باش پانا بولمايدۇ، دىدى، دەپ جاۋاپ

① كۇن چىققاندىن تارتىپ نامازدىگەر ۋاقتىغىچە.

بەردى.

312) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇنازنى يەمەنگە ئەۋەتىشى ۋە ئۇنىڭغا قىلغان تەۋسىيسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئاز ئىبنى جەبەلنى يەمەنگە ئەۋەتىش ۋاقتىدا مۇنداق دېگەن: سەن ئەھلى كىتاپ (يەھۇدىلار، خرىستىيانلار. ــ ت)نىڭ يېنىغا كېتىۋاتىسەن، بارغاندىن كېيىن ئۇلارنى بىر ئاللادىن باشقا مەبۇد يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دەپ كەلىمە شاھادەت ئېيتىشقا دەۋەت قىلغىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، ئاللانىڭ ئۇلارغا بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش ۋاقى نامازنى پەرز قىلغانلىغىنى ئېيتقىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، بايلىرىنىڭ مالىلىرىدىن زاكات ئېلىنىپ، كەمبەغەللىرىگە بېرىلىدىغانلىغىنى ئېيتقىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، زاكاتىنى ئۇلارنىڭ ياخشى مالىلىرىدىن ئالمىغىن، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىلارنىڭ بەد دۇئاسىدىن ساقلانغىنكى، مۇنداق دۇئا بىلەن ئاللانىڭ ئارىسىدا پەردە-ھىجاپ يوق (بۇنداق دۇئا چاپسان قوبۇل بولىدۇ دېگەن مەنىدە. ــ ت)

313) ئەمەلگە ئۇزۇرسىز بار تۇرۇقلۇق نىيەت قىلىش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك زەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەبۇك غازىتىدىن قايتىپ كېلىۋېتىپ

مەدىنىگە يېقىنلاشقاندا: مەدىنىدە شۇنداق بىر خەلق بارکى، سىلەرنىڭ قىلغان غازىتىڭلارنىڭ ۋە غازات ئۇچۇن باسقان مۇشەققەتلىك يوللىرىڭلارنىڭ ھەممىسىدە ئۇلار سىلەر بىلەن بىللە بولدى① دىدى. ئى رەسۇلۇللا، ئۇلار مەدىنىدە قېلىۋىدىغۇ دىگەن كىشىلەرگە ئۇ: ئۇلارنىڭ ئوزرىسى بولغاچقا چىقالمىغان، دىدى.

314) ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرە مۇنداق دەيدۇ: جەمەل ۋەقەسى يۈز بەرگەن كۇنلەردە مەن ئائىشە ۋە ئۇنىڭ تەرەپدارلىرىنىڭ سېپىگە قوشۇلۇپ ئۇرۇش قىلىشقا تاس قالغان چېغىمدا، ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن رەسۇلۇللادىن ئاڭلىغان بىر سوزنىڭ پايدىسىدىن ئۇلارنىڭ سېپىگە قاتناشمىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسام ئىرانلىقلارنىڭ ئوزلىرىگە كىسرانىڭ قىزىنى پادىشا قىلىۋالغانلىغى توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىغاندا مۇنداق دىگەن: ئايال كىشىنى ئوزلىرىگە ھوكۇمران قىلغان خەلق مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمايدۇ②.

---

①سىلەر بىلەن غازاتتا بىللە بولدى، چۇنكى يالغۇز بەدەن بىلەنلا ئەمەس، روھ بىلەن بولغان ھەمرالىق، بىرلىك ھەقىقى بىرلىك ھىساپلىنىدۇ، ئىنسانىنىڭ نىيىتى ئەملىدىن ئارتۇق تۇرىدۇ دىگەن مەنىدە.

② كوپچىلىك ئولىمالارنىڭ مەزھىبىدە ئاياللار ئەمەلدار بولۇشقا، قازى بولۇشقا بولمايدۇ. تەبەرى ئىمام مالىكىتىن رىۋايەت قىلىپ، ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشىنى دۇرۇس دەپ قارايدۇ. ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ئاياللارنىڭ گۇۋالىغى دۇرۇس بولىدىغان ئىشلاردا ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى دۇرۇس دەپ قارايدۇ، جەمەل ۋەقەسى مۇنداق بولغان: ھەزرىتى ئوسمان شەھىت بولۇپ، ھەزرىتى ئەلى خەلىپىلىككە سايلانغاندا، تەلھە بىلەن زۇبەير مەككىگە

315) پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋرىلىرى ۋە يەھۇدىلار توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولۇش كېسىلىدە: ئاللا يەھۇدىلارغا لەنەت قىلسۇنكى، ئۇلار پەيغەمبەرلىرىنىڭ قەۋرىلىرىنى مەسچىت قىلىۋالدى، دىگەن. ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر يۇقۇرقى خەۋپ بولمايدىغان بولسا، رەسۇلۇللانىڭ قەۋرىسى توساق ئىچىگە ئېلىنماي ئوچۇقچە-لىقتا قالغان بولاتتى، رەسۇلۇللا ئوزىنىڭ قەۋرىسىنىڭ مەسچىت قىلە-نىشىدىن قورقتان.

316) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىنلەر قىيامەت كۈنى يىغىلىپ، ئاللانىڭ ئالدىدا بىرگە شاپائەت قىلىدىغان بىر كىشىدىن شاپائەت تەلەپ قىلىشاق دىيىشىپ ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: سەن بولىسىڭ ئىنسانلارنىڭ ئاتىسى، ئاللا سېنى ئوز قولى بىلەن

بارغان، بۇ يەردە ئۇلار ھەج قىلىش ئۇچۇن كەلگەن ھەزرىتى ئائىشە بىلەن ئۇچراشقان. ئۇلار ئوسمانىنىڭ قىساسىنى تەلەپ قىلىشقا كىشىلەرنى قوزغاش ئۇچۇن بەسرىگە بېرىش قارارىغا كەلگەن. بۇ خەۋەر ئەلىغا يېتىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىقان، ئائىشە توگە ئۇستىدە كاجاۋەدا ئولتۇرۇپ، كىشىلەرنى ئەپلىشىشكە چاقىرغان.

ياراتقان، پەرىشتىلەرنى ساڭا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغان، ساڭا پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ نامىلىرىنى بىلدۈرگەن، رەببىڭنىڭ ئالدىدا بىزنى شاپائەت قىلىپ، بىزنى بۇ كۆلپەتتىن قۇتۇلدۇرساڭ، دەيدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالام: مەن سىلەرنى شاپائەت قىلالايدىغان دەرىجىدە ئەمەسمەن، دەپ ئۇزىنىڭ گۇناھىنى① ئەسلەپ خىجىل بولۇپ، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، ئۇ ئاللا رەسمىن ئەلگە ئەۋەتكەن دەسلەپكى② پەيغەمبەردۇر، دەيدۇ. ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. نۇھ ئەلەيھىسسالام: مەن سىلەرنى شاپائەت قىلالايدىغان دەرىجىدە ئەمەسمەن③ دەيدۇ ۋە ئۆزى بىلمەيدىغان نەرسە ئۈستىدە ئاللاغا تەلەپ قويغانلىغىنى④ ئەسلەپ خىجىل بولۇپ، ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام: مەن بۇ دەرىجىدە ئەمەسمەن، ئاللا بىۋاستە سوزلەشكەن ۋە تەۋرات نازىل قىلىنغان مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. ئۇ: مەن بۇ

---

① جەننەتتە ئاللا مەنئى قىلغان دەرەختىن يىگەنلىك گۇناھى.

② ئۇز خەلقىنى ئاگاھلاندۇرۇش ۋە ھالاك قىلىدۇرۇش يۈزىسىدىن دەسلەپكى پەيغەمبەر ھىسابلايدىغان. چۈنكى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىگى ئۇزىنىڭ بالىلىرىنى تەربىيىلەش ۋە ئۇلارنى يېتەكلەش ئۈچۈن ئىدى.

③ كەمتەرلىگىدىن مېنىڭ مەرتىۋەم توۋەن ياكى بۇ دەرىجە ماڭا ئەمەس، باشقىلارغا مەنسۇپ دېگەنلىكنى بىلدۈرىدۇ.

④ "رەببىم، ئوغلۇم مېنىڭ ئائىلەمنىڭ كىشىسى ئىدى، ئائىلەمدىكىلەرنى ئامان قالدۇرۇشتىن ئىبارەت ۋەدەڭ ھەقتۇر" دېگەن سوز بىلەن ئوغلىنى غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلدۇرۇشنى سورىغان ئىدى.

دەرىجىدە ئەمەسمەن، دەيدۇ ۋە ئوزىنىڭ ئۇقۇشماستىن ئادەم ئولـ
تۇرۇپ① قويغانلىغىنى ئەسلەپ پەرۋەردىنگارىدىن خجىل بولۇپ:
ئاللانىڭ بەندىسى، ئالـلانىڭ پەيغەمبىرى، ئالـلانىڭ كەلىمىسى
ۋە ئاللا تەرىپىدىن سادىر بولغان روھ ئىسانىڭ ئالـدىغا بېرىڭلار،
دەيدۇ. ئىسا: مەن بۇ دەرىجىدە ئەمەسمەن، ئىلگىرىكى② ۋە
كېيىنكى③ گۇناللرىنى ئاللا كەچۈرگەن بەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسـ
سالامـنىڭ ئالـدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مېنىڭ
ئالدىمغا كېلىدۇ. مەن بېرىپ رەببىمدىن ئىجازەت سورايمەن. ماڭا
ئىجازەت بېرىلىدۇ، رەببىمنى كورگەن چاغدا، ئۇنىڭغا سەجدە
قىلىمەن، سەجدىدە ئاللا خالىغان چاققىچە تۇرىمەن، ئاندىن ئاللا:
بېشىڭنى كوتەرگىن، سورىغىنىڭنى بېرىمەن، گېپىڭگە قۇلاق سالىمەن،
شاپائىتىڭنى قوبۇل قىلىمەن، دەيدۇ. بېشىمنى سەجدىدىن كوتىرىـ
مەن، ئاللا ماڭا بىلدۇرىدىغان ھەمدى بويىچە ئاللاغا ھەمدى ئېيتىـ
مەن، ئاندىن شاپائەت قىلىشقا باشلايمەن. شاپائەت قىلىنىدىغان
كىشىلەرنى ئاللا كورسىتىپ بېرىدۇ④. ئۇلارنى جەننەتكە ئېلىپ

---

① بۇ ئىش سەۋەن سادىر بولغانلىغى ئۈچۈن، مۇسا ئەلەيھىسسالامـنىڭ
پاك ئىكەنلىگىگە داغ تەككۈزمەيدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام بۇ سەۋەنلىكىنى شەيتاـ
نىڭ ئىشى، ئوزىگە زۇلۇم قىلغانلىق دەپ ئېيتقان ئىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ
ئوزلىرىدىن سادىر بولغان كىچىك سەۋەنلىكلەرنىمۇ چوڭ سانايدىغان ئادىتى
بويىچە، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىستىغفار ئېيتقان ئىدى.

② سەۋەن سادىر بولغان خاتالىقلار ۋە چۈشەندۈرۈلگەندىن كېيىن خاتا
ھىساپلانمايدىغان خاتالىقلار.

③ ئۇنىڭدىن گۇنا سادىر بولغان تەقدىردىمۇ، گۇنادىن مەسۇملۇغى بىلەن
پاكى مەغپىرەت قىلىنىشى بىلەن جاۋاپكارلىققا تارتىلمايدۇ.

④ مەسىلەن، نامازلىرىنى تولۇق ئادا قىلمىغانلار توغرىسىدىكى شاپاـ
ئەتنىڭ قوبۇل قىلدىم، دەيدۇ.

كىرىمەن، ئاندىن ئالـلانىڭ دەرگاھىغا قايتىپ بارـمەن. رەببىمـنى كورگەن چاغـدا، يۈقۇرقـدەك قىلـمەن، ئاندىن شاپائەت قىلىشـقا باشلايـمەن. شاپائەت قىلىنىدىـغان كـشـلەرنى ئالـلا كورسـتىپ بېرىدۇ①، ئۇلارنى جەننەتكە ئېلىپ كىرىمەن. ئاندىن كېـيىن مۇشۇ يوسۇندا 3ـ، 4ـقېتىم ئاللانىڭ دەرگاھىـغا قايتىپ بېرىپ شاپائەت قىلـىپ بولۇپ: دەۋزەختە پەقەت ئاللاتائالا قۇرئانـدا مەڭگۈ قالىدۇ دىگەن كۆپپاردىن باشقا ئادەم قالمىدى دەيـمەن.

317) قانداق گۈناھنىڭ ئەڭ چوڭ ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبـنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئالـلانىڭ نەزىرىدە قايسى گۈناھ ئەڭ چوڭ ھىساپلىنىدۇ؟ دەپ سورىدىم. ئۇ: سېنى ياراتـقان ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈشۈڭ، دىدى. مەن: بۇ ئەلۋەتتە چوڭ گۈناھ، ئۇنىڭـدىن قالسىچۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: بېقىشتىن قورقۇپ بالاڭـنى ئولـتۈرۈشۈڭ، دىدى. ئاندىن قالسىچۇ؟ دىـدىم. رەسۇلۇللا: خوشنائىنىڭ ئايىلى بىلەن زىنا قىلىشىڭ② دىدى.

318) ئاللانىڭ بالىسى بار دىگەنلەرنىڭ سوزى توغرىسىدا

ئىبنى ئابـباس رەزىـيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنـدۇكى،

---

① مەسىلەن، زىنا قىلغانلار ياكى ھاراق ئىچكەنـلەر توغرىسىدىكى شاپائـەتنى قوبۇل قىلدىم، دەيدۇ.

② بۇنىڭدا زىنانىڭ گۈناھى بولغانلىغىدىن تاشقىرى، ئاللا تەۋسىيە قىلغان خوشنىلارنىڭ ھەققىنى ئادا قىلماسلىقمۇ بار.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، ئادەم بالىسى مېنى يالغانغا چىقىرىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا ھېچ ھەققى يوق ئىدى. ئۇ مېنى سوكىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا ھەققى يوق ئىدى. ئۇنىڭ مېنى يالغانغا چىقارغىنى شۇكى، ئولگەندىن كېيىن ئۇنى قايتا تىرىلدۈرۈپ بۇرۇنقىدەك ئەسلىگە كەلتۈرۈشۈمگە ئۇ مېنى قادىر ئەمەس دەپ گۇمان قىلىدۇ؛ ئۇنىڭ مېنى بالىسى بار دىگىنى تىللىغىنىدۇر، مەن ئوزەم خوتۇن ياكى بالا تۇتۇشتىن پاك مەن①.

319) پۇتۇنلەي خەيىردىن ئىبارەت بولغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى. "رەببەنا ئاتىنا فىددۇنيا ھەسەنەتەن ۋە فىلئاخىرەتى ھەسەنەتەن ۋەقىنا ئازابەننار" (ئى رەببىمىز ئاللا، بىزگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دەۋزەخنىڭ ئازاۋىدىن ساقلىغىن.)②

---

① ئاللاتائالانىڭ زاتى ئەزەلدىنلا ئوزلۇكىدىن مەۋجۇت بولۇپ، شەيئىلەرنىڭ بارلىققا كېلىشىدىن بۇرۇنلا بار ئىدى. تۇغۇلغان بالىنىڭ ھەممىسى يېڭى پەيدا بولغانلىغى ئۈچۈن، ئاللانىڭ زاتىغا قارىتا تۇغۇلۇش دېگەن ئىنكار قىلىنىدۇ، ئاللاتائالاغا مەخلۇقاتتىن ھېچكىم ئوخشىمىغانلىغى ۋە جىنسداش بولمىغانلىغى ئۈچۈن، ئاللاتائالاغا قارىتا بالا تېپىش دېگەن ئىنكار قىلىنىدۇ. ئاللاتائالانىڭ: "ئالىلانىڭ خوتۇنى بولمىسا قانداقمۇ ئۇنىڭ بالىسى بولسۇن" دېگەن سوزىمۇ شۇنى كورسىتىدۇ.

② ئىبنى كەسىر مۇنداق دەيدۇ: بۇ دۇئا تەن ساقلىق، كەڭ رىزق، پايدىلىق ئىلىم ۋە ياخشى ئەمەل قاتارلىق دۇنيانىڭ ھەممە ياخشىلىقلىرىنى

320) كىشىدىن نەرسە تاماملىدىغان مىسكىن توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر-ئىككى خورما ۋە بىر-ئىككى لوقما بېرىلىش بىلەن تەلۈى ئورۇنلىنىدىغان ئادەم مىسكىن ئەمەس، ھەقىقى مىسكىن دېگەن تىلەمچىلىك قىلىشتىن ئوزىنى تارتىدۇ، خالىساڭلار، ئاللاتالانىڭ مۇنۇ سوزىنى ئوقۇڭلار، "ئۇلار كىشىلەردىن بىزەڭلىك قىلىپ تىلىمەيدۇ."

321) جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئەبى مۇلەيكە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئىككى ئايال ئويدە موزدۇزلۇق قىلاتتى، ئۇلارنىڭ بىرسىنىڭ ئالقىنىغا بىگىز سانچىلىپ كەتتى، ئۇ ئوزىنىڭ ھەمرىيى بولغان ئايالىنى سانچۇەتتى دەپ ئىبنى ئابباسنىڭ ئالدىغا دەۋا قىلىپ باردى. ئىبنى ئابباس: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، دەۋا گەرلەرنىڭ گېپىگە قاراپ① ئۇلارغا نەرسە

ئوز ئىچىگە ئالغان، بارچە يامانلىقلاردىن ساقلىنىشمۇ ئوز ئىچىگە ئالغان. ئاخىرەتنىڭ ياخشىلىقلىرىغا كېلىدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ ئەلاسى جەننەتكە كىرىشنى، ئەرەساتتىكى چوڭ قورقۇنچتىن ئەمىن بولۇشنى، قىيامەتتىكى ھىساپنىڭ ئوڭاي بولۇشىنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ. دەۋزەخىتىن نىجات تېپىشقا كەلسەك، ھارام ئىشلاردىن، گۇناھلاردىن ساقلىنىش ۋە شۇنىڭىلىك ئىشلارنى تەرك ئېتىشنىڭ سەۋەبلىرىنىڭ ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلىشىدىن ئىبارەت.

① ئاغزىدىكى قۇرۇق دەۋاسىغا قاراپ.

ئېلىپ بېرىلىدىغان بولسا، جاۋاپكارلارنىڭ جانلىرىنى، مالىلىرىنى مۇھاپىزەت قىلىش ئىمكانىيىتى ئەلۋەتتە بولمىغان بولاتتى①، دېگەن. سىلەر جاۋاپكار ئايالغا ۋەز-نەسىھەت قىلىپ، ئۇنى يالغان قەسەم ئىچىشتىن يامانلىغىدىن قورقۇتۇڭلار، ئۇنىڭغا "ئاللا بىلەن قىلغان ۋەدىسىنى ۋە قەسىمنى ئەرزىمەس پۇلغا ساتىدىغانلار....." (سۈرە ئال ئىمران، 77-ئايەت. ــ ت) دېگەن ئايەتنى ئوقۇپ بېرىڭلار، دېدى. ئۇنىڭغا ۋەز-نەسىھەت قىلغاندىن كېيىن ئۇ ئىقرار قىلدى. ئىبنى ئابباس ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قەسەم جاۋاپكارغا كېلىدۇ②، دېگەن.

322) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەرەقلگە③ مەكتۇپ يوللىشى

ئىبنى ئابباس رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەبۇ سۇفيان ئىبنى سەخر ئۇنىڭغا ئوز ئاغزى بىلەن مۇنداق دەپ بەرگەن: مەن بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا كېلىشىم تۈزۈلگەن④ مەزگىلدە مەن شام (ھازىرقى سۈرىيە. ــ ت)غا بارغان ئىدىم. مەن شامدىكى چاغدا

---

① جاۋاپكارغا ئوزىنىڭ جېنىنى، مېلىنى قوغداش ئىمكانىيىتى بولمايتتى.

② دەۋاگەرنىڭ دەۋاسىنى رەت قىلىدىغان پاكىتى بولمىسا، جاۋاپكار قەسەم قىلىدۇ. بەيھەقى بۇ ھەدىسكە "دەۋاگەر پاكىت كورسىتىدۇ، جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدۇ" دېگەن سوزنى قوشۇپ رىۋايەت قىلىدۇ.

③ رۇم پادىشاسى قەيسەر.

④ ئون يىل ئۇرۇش قىلماسلىق ئۈچۈن تۈزۈلگەن ھۇدەيبىيە سۈلھى كوزدە تۇتۇلىدۇ.

دىهيە كەلبى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە يازغان مەكتۇبىنى ئېلىپ كېلىپ، بۇسرانىڭ ۋالىسى ئارقىلىق ھىرەقلىگە تاپشۇردى. ھىرەقلى: ئۇزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان بۇ ئادەمنىڭ خەلقىدىن بۇ يەردە بىرەرسى تېپىلامدۇ؟ دەپ سورىدى. يېنىدىكىلەر: ھەئە، تېپىلىدۇ، دىيىشتى. مەن ۋە قۇرەيشىلىك بىرقانچە ئادەم ھىرەقلى تەرىپىدىن چاقىرتىلىپ، ئۇنىڭ يېنىغا كىردۇق. ئۇ بىزنى ئالدىدا ئولتۇرغۇزۇپ: ئۇزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان بۇ ئادەمگە قايسىڭلارنىڭ نەسىبى يېقىن؟ دەپ سورىدى. مەن ئۇنىڭغا مېنىڭ نەسىبىم يېقىن ئىكەنلىگىنى ئېيتتىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇ مېنى ئۇزىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغۇزدى. ھەمراللىرىنى ئارقامدا ئولتۇرغۇزدى، ئاندىن ئۇزىنىڭ تەرجىمانىنى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇ ئارقىلىق بىزگە: مەن بۇنىڭدىن (ئەبۇ سۇفياندىن دىمەكچى. ــ ت) ئۇزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان ئادەم توغرىلىق سورايمەن، ئەگەر ئۇ يالغان ئېيتسا، ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىڭلار، دىدى.

ئەبۇ سۇفيان مۇنداق دەيدۇ: ئالا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلار مېنى يالغانچى دەيدۇ دىمىسەم، ئەلۋەتتە يالغان ئېيتاتتىم؛ ئاندىن ئۇنىڭ تەرجىمانى ئارقىلىق ئارىمىزدا مۇنداق سوئال-جاۋاپلار بولدى:

ــ ئىچىڭلاردا ئۇنىڭ (پەيغەمبەرنىڭ. ــ ت) نەسىبى قانداق؟

ــ نەسىبى ئىسىل.

ــ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئىچىدە پادىشا بولغان كىشى بارمۇ؟

ــ ياق.

ــ پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىشتىن ئىلگىرى ئۇنى يالغانچىلىق بىلەن قارىلىغىنىڭلار بارمۇ؟

ـــ ياق.

ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەر يۇقۇرى تەبىقىدىنمۇ، توۋەن تەبىقىدىنمۇ؟

ـــ توۋەن تەبىقىدىن.

ـــ ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەرنىڭ سانى كوپمۇ-ئازمۇ؟

ـــ كوپمۇ-ئاز.

ـــ ئۇنىڭ دىنىغا كىرگەنلەرنىڭ ئىچىدە دىنىي ياقتۇرماي يۈرگەنلەر بارمۇ؟

ـــ يوق.

ـــ ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇش قىلدىڭلارمۇ؟

ـــ قىلدۇق.

ـــ قايسىڭلار غالىپ كەلدىڭلار؟

ـــ بىزدە ئۇ غالىپ كەلدى، بىزدە بىز غالىپ كەلدۇق.

ـــ مۇھەممەدنىڭ قىلغان ۋەدىسىگە خىيانەت قىلغىنى بارمۇ؟

ـــ يوق، ھازىر ئۇنىڭ بىلەن ئارىمىزدا كېلىشىم بار، بۇزامىدۇ، يوقمۇ ئۇقمايمىز.

(ئەبۇ سۇفيان "ئەزبىرايى خۇدا، بۇ سوھبەتكە مۇشۇ بىر جۈملە سوزدىن باشقىنى يېنىمدىن كىرگۈزۈشكە بولمىدى" دەيدۇ.)

ـــ مۇھەممەددىن بۇرۇن ئىچىڭلاردا پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغان كىشى بولغانمۇ؟

ـــ ياق.

ئاندىن كېيىن ھىرەقلى تەرجىمانى ئارقىلىق ئەبۇ سۇفيانغا مۇنداق دىگەن: مۇھەممەدنى ئىسىل نەسەپلىك دىدىڭ، پەيغەمبەر دىگەن شۇنداق ئىسىل نەسەپلىك كېلىدۇ، ئاتا-بوۋىلىرىدىن پادىشاھلىق قىلغان كىشى يوق دىدىڭ، بولغان بولسا، ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ

پادىشالىغىنى تەلەپ قىلىدۇ، دەيتتىم، ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەرنى توۋەن تەبىقىدىكىلەر دىدىك، پەيغەمبەرلەرگە توۋەن تەبىقىدىكىلەر ئەگەشىدۇ. ئۇ پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىشتىن ئىلگىرى يالغانچىلىق بىلەن قارىلانمىغان دىدىك، ئۇ كىشىلەرگە يالغانچىلىق قىلمىغان ئىكەن، ئاللاغا يالغانچىلىق قىلمايدۇ. ئەگەشكۈچىلىرى ئىچىدە ئىمانىدىن يېنىۋالغانلار يوق دىدىك، ئىمان دىگەن كىشىلەرنىڭ قەلبىگە سىڭىپ كەتكەندە شۇنداق بولىدۇ. ئەگەشكۈچىلىرىنى كوپىيىتىدۇ دىدىك، ئەھلى ئىمان شۇنداق كوپىيىپ بارىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشقانلىغىڭلارنى، گاھى ئۇنىڭ، گاھى سىلەرنىڭ غەلبە قىلغانلىغىڭلارنى ئېيتتىڭ، پەيغەمبەر شۇنداق سىنىلىدۇ، ئاخىر ئۇلار ئۇتۇپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ خىيانەت قىلمىغانلىغىنى ئېيتتىڭ، پەيغەمبەرلەر شۇنداق بولىدۇ، خىيانەت قىلمايدۇ. ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئارىمىزدا ھېچكىم پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلمىغان دىدىك، پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغان كىشى بولسا، ئۇنى دوراپ قىلغان دەيتتىم.

ئاندىن ئۇ ئەبۇ سۇفياندىن: مۇھەممەد سىلەرنى نىمىلەرنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ؟ دەپ سورىغان. ئەبۇ سۇفيان مۇنداق جاۋاپ بەردىم دەيدۇ: بىزنى ناماز ئوقۇشقا، زاكات بېرىشكە، خىش-ئەقرىبالارغا سىلەرھەم قىلىشقا، ئىپپەتلىك بولۇشقا بۇيرۇيدۇ. بۇ چاغدا ھىرەقلى ئەبۇ سۇفيانغا مۇنداق دەيدۇ: ئۇنىڭ ھەقىقىدە ئېيتقانلىرىڭ راست بولىدىغان بولسا، مۇھەممەد راست پەيغەمبەر ئىكەن. ئۇنىڭ بۇ زاماندا مەيدانغا كېلىدىغانلىغىنى بىلەتتىم، ئۇنى سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن چىقىدۇ دەپ ئويلىمىغان ئىدىم. ئەگەر ئۇنىڭ يېنىغا بارىدىغانلىغىمنى بىلسەم، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىشنى ياقتۇراتتىم. ئەگەر ئۇنىڭ يېنىدا بولىدىغان بولسام، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ئىكىكى

پۇتىنى يۇيۇپ قويايتتىم. ئۇنىڭ ھوكۇمرانلىغى چوقۇم رۇم زىمىنىغىمۇ يېتىپ كېلىدۇ.

ئاندىن كېيىن ھىرەقلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭغا يازغان مەكتۇبىنى ئوقۇدى، مەكتۇپنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

"ئىككىلا دۇنيادا كوپ رەھمەت قىلغۇچى ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن، ئاللانىڭ رەسۇلى مۇھەممەددىن رۇمنىڭ چوڭى ھىرەقلىگە:

توغرا يولغا ئەگەشكەنلەرگە سالام بولسۇن، مەن سېنى ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلىمەن، مۇسۇلمان بولساڭ ئامان بولسەن؛ مۇسۇلمان بولساڭ، ئاللا ساڭا ئىككى ھەسسە ساۋاپ بېرىدۇ (بىرسى ئىسا ئەلەيھىسسالامغا، ئىككىنچىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقانلىغى ئۈچۈن. ــ ت). ئەگەر ئىسلامنى قوبۇل قىلمىساڭ، پۇتۇن خەلقىڭنىڭ گۇناھى ساڭا يۈكلىنىدۇ. 'ئى ئەھلى كىتاپ، سىلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا ئورتاق بولغان مۇنداق بىر سوزگە كېلىڭلار، ئاللادىن باشقا ھېچكىمگە ئىبادەت قىلمايلى، ئاللاغا ھېچكىمنى شېرىك قىلمايلى، ئاللادىن غەيرى بىر بىرىمىزنى خۇدا قىلۋالمايلى، ئەگەر ئەھلى كىتاپ بۇنىڭدىن يۈز ئورۇسە، بىزنىڭ ھەقىقەتەن مۇسۇلمان ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋا بولۇڭلار دەڭلار.'" (سۈرە ئال ئىمران، 64 ـ ئايەت. ــ ت)

ھىرەقلى مەكتۇپنى ئوقۇپ بولۇشى بىلەن، ئۇنىڭ يېنىدىكى ئادەملىرى چۇقان سېلىشىپ كەتتى، ئۇ بىزنى چىقىپ كېتىشكە بۇيرۇدى. ئەبۇ سۇفيان ئېيتىدۇ: مەن چىقىپ كېتىۋېتىپ ھەمراىرىمغا، مۇھەممەدنىڭ ئىشى رۇم پادىشاسى قورقىدىغان دەرىجىگە يېتىپتۇ دېدىم. شۇنىڭدىن بۇيان تاكى ئاللا مېنى ئىسلام دىنىغا كىرىشكە مۇيەسسەر قىلغانغا قەدەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىشىنىڭ غەلبە

قىلىدىغانلىغىغا ئىشىنىپ كەلدىم.

زۇھرى مۇنداق دەيدۇ: ھىرەقلى رۇمنىڭ چوڭلىرىنى چاقىرىپ ئۇزىنىڭ قوراسىغا يىغىپ، ئى رۇملۇقلار، سىلەر مەڭگۈ ھىدايەت تېپىشنى ۋە پادىشالىغىڭلارنىڭ داۋاملىشىشىنى خالامسىلەر؟ دىۋىدى، ئۇلار ياۋايى ئېشەكلەردەك دەرۋازا تەرەپكە قاراپ قېچىشتى. قارىسا، دەرۋازىلار تاقاقلىق تۇرغان، ھىرەقلى ئۇلارنى چاقىرىپ كېلىپ: سىلەرنىڭ دىنىڭلاردا چىڭ تۇرىدىغانلىغىڭلارنى سىناپ كوردۇم دىدى. ئۇلار ھىرەقلىگە ئېگىلىپ تازىم قىلىشتى ۋە ئۇنىڭدىن مەمنۇن بولۇشتى.

323) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىسراغا مەكتۇپ يوللىشى

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇللا ئىبنى ھۇزافە سەھمىدىن كىسراغا① مەكتۇپ

---

① ئىسمى ئەبرەۋىز ئىدى. مەكتۇپنىڭ تېكىستى مۇنداق:

"ئىككىلا دۇنيادا كوپ رەھمەت قىلغۇچى ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئاللانىڭ ئەلچىسى مۇھەممەددىن ئىرانىنىڭ چوڭى كىسراغا:

توغرا يولغا ئەگەشكەنلەرگە، ئاللاغا ۋە ئاللانىڭ ئەلچىسىگە ئىمان ئېيتقان، ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ شېرىكى يوق، مۇھەممەد ئالىلانىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەپ شاھادەت ئېيتقان كىشىلەرگە سالام بولسۇن، مەن سېنى مۇسۇلمان بولۇشقا دەۋەت قىلىمەن. مەن ئاللا تەرىپىدىن پۈتۈن ئىنسانلارغا ئەۋەتىلگەن ئەلچىمەن، تىرىك ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، كاپىرلارنى ئاللانىڭ ئازاۋىغا قېلىشلىرى بىلەن قورقۇتىمەن. مۇسۇلمان بولساڭ، ئامان بولسەن، ئەگەر باش تارتساڭ، پۈتۈن مەجۇسىلارنىڭ گۇناھى ساڭا بولىدۇ."

يوللاپ، ئۇنى بەھرەيىنلىك ۋالىسغا تاپشۇرۇشقا بۇيرۇغان، بەھرەيىنلىك ۋالىسى ئۇنى كسراغا تاپشۇرغان، كسرا ئۇنى ئوقۇپ يىرتىپ تاشلىغان. ئەسلىشمچە، ئىبنى مۇسەييەب ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كسراغا بەد دۇئا قىلىپ، ئاللا ئۇنىڭ پادىشالىغىنى تىرىپسىن قىلىۋەتسۇن①، دېگەن.

324) ئاللاتائالانىڭ: "ئالىلا ھىچ ئادەمگە زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ" دېگەن سوزى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدىكى كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كورەمدۇق؟ دەپ سورىغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، كورۇسىلەر، چۈش ۋاقتىدىكى بۇلۇتسىز ئاسماندىكى قۇياش نۇرىنى ئېنىق كورۇش ئۇستىدە دەتالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇلۇتسىز ئاسماندىكى ئون توت كۈنلۈك ئايىنىڭ نۇرىنى ئېنىق كورۇش ئۇستىدە دەتالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: ئۇلارنى ئېنىق كورۇشتە دەتالاش قىلمىغىنىڭلاردەك، غالىپ، بۇيۇك ئاللانى ئېنىق كورۇشتىمۇ دەتالاش قىلمايسىلەر، قىيامەت كۈنى

① ئالىلاتائالا كسراغا ئوغلى شىرۇەيھنى ئاپىرىدە قىلىدى، ئۇ كسرانىڭ قارنىنى يېرىپ ئولتۇردى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھىچ ئىشى راۋاج تاپمىدى. ئاخىر ئۇلارنىڭ پادىشالىغى ھەزرىتى ئومەر خەلىپە بولغان دەۋردە پۈتۈنلەي مۇنقەرز بولدى.

بولغاندا بىر جاكاچى چىقىپ: ھەر ئۇممەت ئوزىنىڭ چوقۇنىدىغان بۇتلىرىغا، ئەنساپ (چوقۇنىدىغان تاشلار. ــ ت)لىرىغا ئەگىشىدۇ. دەپ جاكالايدۇ. ئاللادىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىدىغانلارنىڭ ھەممىسى دەۋزەخقە تاشلىنىپ، پەقەت ئاللانىڭ ئېتىقاتىمەن بەندىلىرى، پاسىق بەندىلىرى ۋە ئەھلى كىتابىنىڭ قالدۇقلىرىلا قېپقالىدۇ. يەھۇدىلار چاقىرىلىپ ئۇلاردىن: كىمگە ئىبادەت قىلاتتىڭلار؟ دەپ سورىدۇ. ئۇلار: ئاللانىڭ ئوغلى ئۇزەيرگە ئىبادەت قىلاتتۇق دېيىشىدۇ. ئۇلارغا: يالغان ئېيتتىڭلار، ئاللا بالا ـ چاقا قىلغان ئەمەس، نىمە تەلەپ ئىلىدۇ. ئۇلار: رەببىمىز، تەشنا بولۇپ كەتتۇق، سۇ بەرسەك، دەيدۇ. ئەنە بېرىڭلار دەپ، ئۇلارغا دەۋزاخ كورسىتىلىدۇ، ئۇلار دەۋزەخقە ئېلىپ بېرىلىدۇ، دەۋزەخ گويا بىر بىرىنى يەپ كېتىۋاتقان تومۇزدەك كورۇنىدۇ، ئۇلار دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن ناسارالار چاقىرىلىدۇ. ئۇلارغا: سىلەر نىمگە ئىبادەت قىلاتتىڭلار؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: بىز ئاللانىڭ ئوغلى ئىساغا ئىبادەت قىلاتتۇق دەيدۇ. ئۇلارغا: يالغان ئېيتتىڭلار، ئاللا بالا ـ چاقا قىلغان ئەمەس، نىمە تەلەپ ئىلىدۇ. ناسارالارنىڭ ئەھۋالىمۇ يۇقۇرقى يەھۇدىلارنىڭ ئەھۋالىدەك بولىدۇ. تاكى ياخشىلاردىن، پاسىقلاردىن بولۇپ، ئاللاغا ئىبادەت قىلىدىغان كىشىلەرلا قالغاندا، پۇتۇن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئۇلار تونۇيدىغان سۇرەتكە ئەڭ يېقىن بىر خىل شەكىلدە ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. ئاللا ئۇلارغا: نىمىنى كۇتۇپ تۇرىسىلەر؟ ھەر ئۇممەت ئوزىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىسىگە ئەگىشىدۇ، دەيدۇ. ئۇلار: دۇنيادا ھەق يولدىن ئازغان كىشىلەرگە ئەڭ مۇھتاج تۇرۇقلۇق ئۇلاردىن ئالاقىمىزنى ئۇزدۇق①،

① تۇرمۇشىمىزدا ۋە دۇنياۋى مەنپەئەتلىرىمىزدە ئۇلارغا مۇھتاج تۇرۇق-

ئۇلار بىلەن بىللە بولىمىدۇق، بىز ئىبادەت قىلغان رەببىمىزگە مۇنتەزىر بولۇپ تۇرۇۋاتىمىز، دەيدۇ. ئاللا ئۇلارغا: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار ئىككى ياكى ئۈچ قېتىم، ئاللاغا ھىچنەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز دەيدۇ.

325) تولا سوزلەشنىڭ گۇنا ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاڭلىغان نەرسىنىڭ ھەممىسىنى سوزلەپ يۈرۈشنىڭ ئوزى كىشى ئۈچۈن يېتەرلىك گۇنادۇر.

326) مەھشەرگاھ توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇتۇق سوزلەپ: ئى خالايىق، سىلەر قىيامەت كۇنى ئاللانىڭ دەرگاھىغا يالىڭاياق، يالىڭاچ، خەتنە قىلىنمىغان ھالدا جەم بولۇسىلەر، دىدى ۋە ئاندىن مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "خەلق ئەتكەن نەرسىلىرىمىزنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈرگىنىمىزگە ئوخشاش، ئۇلارنى قايتا ئەسلىگە كەلتۈرىمىز، بۇ شۇنداق ۋەدىكى،

لۇق ئۇلاردىن ئالاقمىزنى ئۈزدۇق. ئۇلارنىڭ دەھرىلىگى ۋە دىنسىزلىغىنى تەرك ئەتتۇق، ياخشىلار بىلەن ھەمسوھبەت بولدۇق، ئاللانىڭ يېقىن بەندىلىرىنى، دىندار ئۇلىمالارنى زىيارەت قىلدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننىتىگە ئەگەشتۇق.

ئۇنى ئورۇنلاش بىزگە زورۇر، بىز چوقۇم ئۇنى ئورۇنلايمىز".
(سۈرە ئەنبىيا، 104 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـ ت) ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: قىيامەت كۈنى خالايىق ئىچىدە تۇنجى قېتىم ئۇچىسىغا كىيىم كىيدۈرۈلىدىغان ئادەم ئىبراھىم بولىدۇ①. مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بىر قىسىم كىشىلەر كەلتۈرۈلۈپ، دەۋزەخ تەرەپكە ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇ چاغدا مەن: ئى رەببىم، بۇلار مېنىڭ ساھابىلىرىمدىنغۇ؟ دەيمەن. رەببىم: ئۇلارنىڭ سەندىن كېيىن قالغانىدا قانداق قىلغانلىقلىرىنى ئۇقمايسەن، دەيدۇ. مەن: ئاللانىڭ ياخشى بەندىسى② دېگەندەك دەيمەن: "مەن ئۇلار بىلەن بىللە تۇرغان چېغىمدا، ئۇلارنى كۈزىتىپ تۇرغان ئىدىم. مېنى ئۇ دۇنياغا ئېلىپ كەتكىنىڭدىن كېيىن، ئۇلارنى سەن كۈزىتىپ تۇرغان ئىدىڭ....." (سۈرە مائىدە، 117 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـ ت) ئاللا: بۇلار سەندىن كېيىن ھامان دىنىي ئىشلىرىدا ئاينىپ كەلدى، دەيدۇ.

327) غەيپىنىڭ غەزنىسى ئاللانىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: غەيپىنىڭ غەزنىسى بەشتۇر: "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىغىنى ئاللا بىلىدۇ، يامغۇرنىڭ

---

① بۇ ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر، چۈنكى ئۇ ئوتقا تاشلىنىدىغان چاغدا، ئاللا يولىدا يالىڭاچلانغانلارنىڭ تۇنجىسى ئىدى.
② ئىسا ئەلەيھىسسالام كوزدە تۇتۇلىدۇ.

قاچان يېغىشنى ئاللا بىلدۇ، قوساقتىكى بالىنىڭ نېمە بولىدىغانلىغىنى ئالىلا بىلدۇ، ئىنسان ئۆزىگە ئەتە نېمە بولىدىغانلىغىنى بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلۈشىنى بىلمەيدۇ، ئاللا ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئوبدان بىلىپ تۇرىدۇ." (سۈرە لۇقمان، 34 - ئايەت. — ت)

328) قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كۇن مەغرىپتىن چىققاندىن كېيىن ئاندىن قىيامەت قايىم بولىدۇ. كۇننىڭ مەغرىپتىن چىققانلىغىنى كورۇپ، يەر يۈزىدىكى كىشىلەر ئىمان ئېيتىدۇ، بۇنىڭدىن بۇرۇن ئىمان ئېيتمىغان ئادەمگە بۇ چاغدا ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ①.

① يەنى كۇن مەغرىپتىن چىقىشتىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتمىغان كاپىرنىڭ بۇ چاغدا ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، شۇنىڭدەك كۇن مەغرىپتىن چىقىشتىن ئىلگىرى ياخشى ئەمەل قىلمىغان مومىننىڭ بۇ چاغدا قىلغان ياخشى ئەملىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، چۇنكى بۇ چاغدا ئىمان ئېيتقان ئادەمنىڭ ئىمانى ۋە قىلغان ياخشى ئەملى جان تۇمشۇقتا كەلگەندە ئېيتقان ئىمانى ۋە قىلغان ياخشى ئەملىگە ئوخشايدۇ، بۇنىڭ ھېچقانداق پايدىسى بولمايدۇ. خۇددى ئاللاتائالانىڭ "بىزنىڭ ئازاۋىمىزنى كورگەن چاغدا ئۇلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدا بەرمىدى" دېگەن سوزىگە ئوخشاش بولىدۇ. ھاكىم ئەبى ئابدۇللانىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامەتلىرى دەججالنىڭ مەيدانغا چىقىشى، ئاندىن ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ چۈشۈشى، ئاندىن يەجۈج ۋە مەجۈج-نىڭ چىقىشى، ئاندىن دابىە (بىر تۈرلۈك ھايۋان. — ت)نىڭ چىقىشى، ئاندىن كۇننىڭ مەغرىپتىن چىقىشىدۇر.

329) "گۈنالىرىنى تونۇغان ئىككىنچى تۇرلۇك ئادەملەرمۇ بار" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مۇنداق دىگەن دەيدۇ: كېچە ماڭا ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى ئۇيقۇدىن ئويغىتىپ، ئالتۇن كېسەكتىن ۋە كۈمۈش كېسەكتىن سېلىنغان بىر شەھەرگە ئېلىپ باردى. بىزنى بۇ يەردە شۇنداق بىر تۇرلۇك ئادەملەر قارشى ئالدىكى، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى ئەڭ چىرايلىق، يېرىمى ئەڭ سەت يارالغان. ئىككى پەرىشتە ئۇلارغا: سىلەر ئاشۇ دەريانىڭ بېرىپ چۈشۈڭلار، دىدى. ئۇلار دەريانىڭ بېرىپ چۈشتى. ئۇلار بەدەنلىرىدىكى سەتلىك تۈگەپ، ئەڭ چىرايلىق شەكىلگە كىرگەن ھالدا بىزنىڭ يېنىمىزغا قايتىپ كەلدى. ئىككى پەرىشتە ماڭا: مانا بۇ ئەدنى جەننەتى بولىدۇ، ئاۋۇ بولسا سېنىڭ ئۆ يەردىكى جايىڭدۇر، بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى چىرايلىق، يېرىمى سەت كىشىلەرگە كېلىدىغان بولساق، ئۇلار ياخشى ئىشلارغا يامان ئىشلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلغان ئادەملەردۇر، ئاللا ئۇلارنى كەچۈردى① دىدى.

---

① ئىمام مۇسلىم جابىردىن مۇنۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىدۇ: سىلەر ئوزەڭلارغا، باللىرىڭلارغا ۋە ماللىرىڭلارغا قارىتا بەد دۇئا قىلماڭلار، چۈنكى ئاللانىڭ دۇئالارنى قوبۇل قىلىش سائىتىگە توغرا كېلىپ قالسا، قىلغان دۇئايىڭلار ئىجابەت بولۇپ قالىدۇ. ئالاتائالا مۇنداق دىگەن: "ئەگەر ئاللا كىشىلەرنىڭ ياخشىلىقنى ئالدىراپ تەلەپ قىلغىنىغا ئوخشاش ئۇلارنىڭ يامان تەلەپلىرىنىمۇ ئالدىراپ ئورۇنلايدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇلارنى ھالاك قىلغان بولاتتى....." (سۈرە يۇنۇس، 11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە قەدەم تەشرىپ قىلدى، بۇ چاغدا يەھۇدىلار ئاشۇرا (مۇھەررەم ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنى.ـــت) روزىسىنى تۇتاتتى. ئۇلار بۇ كۈننى مۇسا پىرئەۋن ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈن دەيىتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: يەھۇدىلارغا قارىغاندا مۇساغا يېقىن بولۇشقا سىلەر ئەڭ ھەقلىق، ئاشۇرا روزىسىنى تۇتۇڭلار① دىدى.

331) "رەبىبىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا كاپىرغا ھەقسىقەتەن بىر چاقىچە مۇھلەت بېرىدۇكى، شۇ چاغدا ئۇنى تۇتىدۇ-دە، قويۇپ بەرمەيدۇ،

① مۇشۇ كۆنده ئاللا مۇسانى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى قۇتۇلدۇرغان، پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى دەريادا غەرق قىلغان. مۇسا ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈنده روزا تۇتقان. ئاللاتائالا "بەنى ئىسرائىلنى دەريادىن ئوتكۈزۈۋەتتۇق" دەيدۇ، بۇ دەريا قىزىل دېڭىزدىن ئىبارەت. بەنى ئىسرائىل ئالته يۈز يىگىرمه مىڭ كىشى بولۇپ، "زۇلۇم قىلىش ۋە دۈشمەنلىك قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى قوغلاپ چىقتى"، بۇ كۈن چىقىۋاتقان چاغ ئىدى، قوغلاپ چىققانلارنىڭ سانى بىر مىليون ئالته يۈز مىڭ كىشى بولۇپ، بۇلاردا يۈز مىڭ ئات بار ئىدى.

دىدى. رەسۇلۇللا ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "سېنىڭ رەببىڭ كاپىرلاردىن ئىنتىقام ئالغان چاغدا، ئۇلارنى ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ، ئاللانىڭ ئازاۋى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر." (سۈرە ھۇد، 102 ـ ئايەت. ـــ ت)

332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم بىر ئايالنى سۈيۈپ قويۇپ، رەسۇلۇللاغا كېلىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلدى. بۇ توغرىلىق رەسۇلۇللاغا بۇ ئايەت نازىل بولدى. "ئەتىگەندىكى①، كەچقۇرۇندىكى② ۋە كېچىنىڭ ئالدىنقى ۋاقىتلىرىدىكى③ نامازلارنى ئادا قىلغىن، قىلىنغان ياخشى ئىشلار يامان ئىشلارغا كاپارەت بولىدۇ. مۇتتەقىلەر ئۈچۈن بۇ ۋەزدۇر." (سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت. ـــ ت) مەزكۇر ئادەم بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى ماڭا ئالا خاسمۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇممىتىم ئىچىدىكى بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسگە ئومۇمىدۇر④،

---

① بامدات نامىزى.

② نامازپېشىن بىلەن نامازدىگەر.

③ نامازشام بىلەن نامازخۇپتەن.

④ بۇ ئايەتتىن بىر كىشى يات ئايالنى سۈيۈپ تاشلىسا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلىپ قالسا، قىلمىشىغا تەۋبە قىلىپ پۈشايمان قىلسىلا، ئۇنىڭغا تەزىر كەلمەيدىغانلىغى چىقىدۇ. ئىبنى مۇنزىر: بۇنىڭدىن يات ئايال بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىغى سېزىلگەن ئادەمگىمۇ تەزىر كەلمەيدىغانلىغى چىقىدۇ دەيدۇ.

330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە قەدەم تەشرىپ قىلدى، بۇ چاغدا يەھۇدىلار ئاشۇرا (مۇھەررەم ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنى. ــ ت) روزىسىنى تۇتاتتى. ئۇلار بۇ كۈننى مۇسا پىرئەۋن ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈن دەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: يەھۇدىلارغا قارىغاندا مۇساغا يېقىن بولۇشقا سىلەر ئەڭ ھەقلىق، ئاشۇرا روزىسىنى تۇتۇڭلار① دىدى.

331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا كاپىرغا ھەقىقەتەن بىر چاقنىچە مۇھلەت بېرىدۇكى، شۇ چاغدا ئۇنى تۇتىدۇ-دە، قويۇپ بەرمەيدۇ،

① مۇشۇ كۆندە ئاللا مۇسانى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى قۇتۇلدۇرغان، پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى دەريادا غەرق قىلغان. مۇسا ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتقان. ئاللاتائالا "بەنى ئىسرائىلنى دەريادىن ئوتكۈزۈۋەتتۇق" دەيدۇ، بۇ دەريا قىزىل دېڭىزدىن ئىبارەت. بەنى ئىسرائىل ئالتە يۈز يىگىرمە مىڭ كىشى بولۇپ، "زۇلۇم قىلىش ۋە دۈشمەنلىك قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى قوغلاپ چىقتى"، بۇ كۈن چىقىۋاتقان چاغ ئىدى، قوغلاپ چىققانلارنىڭ سانى بىر مىليون ئالتە يۈز مىڭ كىشى بولۇپ، بۇلاردا يۈز مىڭ ئات بار ئىدى.

دىدى. رەسۇلۇللا ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "سېنىڭ رەببىڭ كاپىرلاردىن ئىنتىقام ئالغان چاغدا، ئۇلارنى ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ، ئاللانىڭ ئازاۋى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر." (سۈرە ھۇد، 102 ـ ئايەت. ـــ ت)

332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم بىر ئايالنى سۆيۈپ قويۇپ، رەسۇلۇللاغا كېلىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلدى. بۇ توغرىلىق رەسۇلۇللاغا بۇ ئايەت نازىل بولدى. "ئەتىگەندىكى①، كەچقۇرۇندىكى② ۋە كېچىنىڭ ئالدىنقى ۋاقىتلىرىدىكى③ نامازلارنى ئادا قىلغىن، قىلىنغان ياخشى ئىشلار يامان ئىشلارغا كاپارەت بولىدۇ. مۇتتەقىلەر ئۈچۈن بۇ ۋەزدۇر." (سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت. ـــ ت) مەزكۇر ئادەم بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى ماڭا خاسمۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇممىتىم ئىچىدىكى بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسگە ئومۇمىدۇر④،

---

① بامدات نامىزى.

② نامازپېشىن بىلەن نامازدىگەر.

③ نامازشام بىلەن نامازخۇپتەن.

④ بۇ ئايەتتىن بىر كىشى يات ئايالنى سۆيۈپ تاشلىسا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلىپ قالسا، قىلمىشىغا تەۋبە قىلىپ پۇشايمان قىلسىلا، ئۇنىڭغا تەزىر كەلمەيدىغانلىغى چىقىدۇ. ئىبنى مۇنزىر: بۇنىڭدىن يات ئايال بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىغى سېزىلگەن ئادەمگىمۇ تەزىر كەلمەيدىغانلىغى چىقىدۇ دەيدۇ.

دىدى.

333) ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىسىدا ۋە دىنىي ئىشلارنى تازا بىلمىدىغان ئادەمنىڭ ئەڭ ھورمەتلىك ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، قايسى كىشى ئەڭ ھورمەتلىك بولىدۇ؟ دەپ سورىغان كىشىلەرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەڭ تەقۋادار ئادەم ئالىلانىڭ نەزىرىدە ئەڭ ھورمەتلىكتۇر، دەپ جاۋاپ بەرگەن، ئۇلار: سەندىن بۇ توغرىلىق سورىغىنىمىز يوق دىگەنده، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەڭ ئەزىز ئادەم يەئنى ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى يۇسۇپ ئەلەيھىسسالامدۇر، يەئنى ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى. ئۇ بولسا ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى دىگەن. ئۇلار: سەندىن بۇ توغرىلىق سورىغىنىمىز يوق دىگەنده، رەسۇلۇللا: ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىلىق سورامسىلەر؟ دىگەن. ئۇلار: ھەئە، شۇنداق، دىگەنده، رەسۇلۇللا: جاھىلىيەت زامانىدا ئىچكىلاردىكى ئىسىل ھىساپلانغان كىشىلەر ئىسلام زامانىدىمۇ دىنىي ئىشلارغا ئالىم بولسىلا①، ئۇ ئاراڭلاردىكى ياخشى ئادەملەر ھىساپلىنىدۇ، دىگەن.

---

① توۋەن نەسەپلىك دىنىي ئالىم نادان ئىسىلدىن ئارتۇق ھىساپلىنىدۇ.

334) "ئاللا مومىنلەرنى چىن ئىماندا بەرقارار قىلىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان ئادەم قەۋرىدە سوئال سورالغان چاغدا①، بىر ئاللادىن بولەك ھىچ مەبۇد يوق، ھەقىقەتەن مۇھەممەد ئاللانىڭ پەيغەمبىرى دەپ گۇۋاللىق بېرىدۇ. غالىپ، ئۇلۇغ ئاللانىڭ "ئاللا مومىنلەرنى دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە چىن ئىماندا بەرقارار قىلىدۇ....." (سۈرە ئىبراھىم، 27 ـ ئايەتتىكى بىر قىسمى.ـــت) دىگەن سوزى ئەنە شۇنى كۆرسىتىدۇ.

335) ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن ئوقۇلىدىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشتۈرىدىغان دۇئا توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئەزانىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ كامىل ئەزانىنىڭ ۋە ھازىرقى نامازنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللا، مۇھەممەدگە جەننەتتىكى يۇقۇرى ئورۇننى ۋە ئالى مەرتىۋىنى بەرگىن، مۇھەممەدنى ئۇنىڭغا ۋەدە قىلغان بۇيۇك شاپائەت قىلىش ماقامىغا ئەۋەتكىن، دىسە، ئۇ قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىمگە ئېرىشىدۇ.

---

① جېنى بەدىنگە قايتۇرۇلۇپ، رەببىڭ كىم؟ دىنىڭ نىمە؟ پەيغەمبىرىڭ كىم؟ دەپ سورىلىدۇ.

336) "قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوققا چىقىرىپ، ئېتىۋارغا ئالمايمىز" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى مەرتىۋىلىك، قارنى يامان ئادەملەر كەلتۈرۈلىدۇ. ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ پاشىنىڭ قانىتىچىلىكىمۇ قەدرى بولمايدۇ. ئاللانىڭ: "قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوققا چىقىرىپ، ئېتىۋارغا ئالمايمىز....." (سۈرە كەھف، 104 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت) دېگەن سوزىنى ئوقۇغلار.

337) "ئۇلارنى ھەسرەت چېكىدىغان كۈندىن قورقۇتقىن" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى ئولۇم ئالا قوشقارنىڭ شەكلىدە كەلتۈرۈلىدۇ، جاكاچى: ئى ئەھلى جەننەت، دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار بويۇنلىرىنى سوزۇپ قارايدۇ. جاكاچى: بۇنى تونۇمسىلەر؟ دەيدۇ. ئۇلار: ھەئە، تونۇيمىز①، بۇ ـــ ئولۇم، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئولۇمنى كۆرىدۇ. ئاندىن كېيىن جاكاچى: ئى

① ئاللا ئۇلارنىڭ دىللىرىغا سېلىشى بىلەن تونۇيدۇ.

ئەھلى دەۋزەخ، دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار بويۇنلىرىنى سوزۇپ قارايدۇ. جاكاچى: بۇنى تونۇمسلەر؟ دەيدۇ. ئۇلار: ھەئە، تونۇيمىز، بۇ ئولۇم، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى كۆرىدۇ. ئولۇم بوغۇزلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن، جاكاچى: ئى ئەھلى جەننەت، ئەمدى ئولۇم يوق، مەڭگۈ ئولمەيسلەر؛ ئى ئەھلى دەۋزەخ، ئەمدى ئولۇم يوق، مەڭگۈ ئولمەيسلەر، دەيدۇ. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالانىڭ مۇنۇ سوزىنى ئوقۇدى: "ئۇلاردىن ھساپ ئېلىنىپ بولغاندا، ھەسرەت چېكىدىغان كۈن (قىيامەت كۈنى. ــ ت) دىن قورقۇتقىن، ۋاھالەنكى، ئۇلار غەپلەتتە تۇرماقتا، ئىمان ئېيتماي تۇرماقتا." (سۈرە مەريەم، 39 ـ ئايەت. ــ ت)

338) ئائىشىگە قىلىنغان توھمەت توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەپەرگە چىقماقچى بولغاندا، ئايالىرىنىڭ ئارىسىدا چەك تاشلايتتى. چەك كىمگە چىقسا، سەپەرگە شۇنى بىلىە ئېلىپ چىقاتتى. بەنى مۇستەلەق غازىتىغا چىقىش ۋاقتىدا بىزنىڭ ئارىمىزدا چەك تاشلىدى. چەك ماڭا چىقتى، شۇنىڭ بىلەن مەن بىللە چىقتىم. بۇ چاغدا مەستۈرە بولۇش (پەيغەمبەرنىڭ ئايالىرىغا. ــ ت) يولغا قويۇلغان بولۇپ، مېنىڭ يۈرۈش ـ تۇرۇشۇم كاجۋدا ئىدى. بىز يولغا چىقتۇق. رەسۇلۇللا غازاتتىن پارىغ بولۇپ قايتتى، بىز مەدىنىگە يېقىن كەلگەندە بىر قونالغۇغا چۈشتۇق. رەسۇلۇللا كېچىسى قوشۇننى ئاتلىنىشقا بۇيرۇدى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ قوشۇندىن چەترەك بىر جايغا ھاجەتكە بېرىپ قايتىپ كېلىپ قارىسام، بوينۇمدىكى مۇنچاق چۈشۈپ

قاپتۇ. مەن ھاجەت قىلغان يەرگە بېرىپ مونىچاقنى ئىزدەش بىلەن بولۇپ قاپتىمەن، مېنىڭ كاجۇامنى توگىگە ئارتىپ تاشلىدىغان كىشىلەر مېنى كاجۇا ئىچىدە بار دەپ ئويلاپ، كاجۇنى ئېلىپ بېرىپ توگەمەنىڭ ئۈستىگە ئارتىپلا يۇرۇپ كېتىپتۇ، چۈنكى بۇ چاغدا ئايالار ئاز يىگەنلىكتىن ئورۇق، يېنىك بولاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن تېخى يېشى كىچىك قىز ئىدىم. شۇنىڭ ئۈچۈن، مېنىڭ يوقلۇغۇم ئۇلارنىڭ خىيالىغمۇ كەلمەپتۇ، مەن مونىچىغمىنى ئىزدەپ تېپىپ قايتىپ كەلسەم، قوشۇن مېڭىپ كېتىپ، بۇ يەردە ھىچ ئادەم قالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، چۈشكەن جايىمغا قايتىپ بېرىپ، ئۇلار مېنى ئىزدەپ كېلىدىغۇ دەپ، ئويلاپ ئولتۇرۇپ كوزۇم ئۇيقۇغا كېتىپ قاپتۇ①. قوشۇننىڭ ئارقىسىدا قېلىپ قالغان سەۋەن ئىنىنى مۇئەتتەل سۈلەمى② بۇ يەرگە كېلىپ قالدى، ئۇ مېنىڭ قارامنى كورۇپ كېلىپ، مەن مەستۇرە بولۇشتىن ئىلگىرى مېنى كورگەنلىگى ئۈچۈن تونۇپ، "قالۇ ئىنىنا لىللاھى ۋە ئىنىنا ئىلەيھى راجىئۇن" (بىز ئاللانىڭ ئىلكىدىمىز، يەنە ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىپ بارىمىز) دىدى. ئۇنىڭ يۇقۇرقى ئايەتنى ئوقۇشى بىلەن مەن ئويغاندىم. ئۇ توگىسنى چوكتۇردى مەن توگىگە مىندىم، ئۇ توگىنى يېتىلەپ ماڭدى. بىز قوشۇنىنىڭ ئارقىسىدىن

---

① بېشىغا كەلگەن قاتتىق غەمدىن ئۇخلاپ قالغان، ياكى كېچىدە دالىدا يالغۇزلۇق ۋەھىمىسىدىن قوتۇزۇش ئۈچۈن ئالا ئۇنىڭغا ئۇيقۇ ئىلتىپات قىلغان.

② سەۋەن كىشىلەرنىڭ چۇشۇپ قالغان نەرسىلىرىنى تېپىپ بېرىش ئۈچۈن، غازاتقا چىققاندا قوشۇننىڭ ئارقىسىدىن مېڭىشنى رەسۇلۇللادىن سورىغان ئىدى. شۇڭا ئۇ قوشۇن يولغا چىققاندا ناماز ئوقۇپ قالاتتى، ئاندىن ئاتلىنىپ كىشىلەرنىڭ چۇشۇپ قالغان نەرسىلىرى بولسا ئارقىسىدىن تاپقاچ باراتتى.

يېتىپ كەلگەندە، غازىلار چۈشۈپ، چۈشلۈك دەم ئېلىۋاتقان ئىكەن، بىزنى كورۈپ، بوھتان چاپلىغۇچىلار بوھتان چاپلىدى، بۇلارنىڭ باشچىسى ئابدۇللا ئىبنى ئۇبەي ئىبنى سەلۇل ئىدى. مەدىنىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، كېسەل بولۇپ بىر ئاي يېتىپ قالدىم. بۇ توغرىدىكى سوز-چوچەكلەر كوپىيىۋەردى. ئاغرىپ ياتقىنىمدا، رەسۇلۇلالانىڭ ئىلگىرى كېسەل بولۇپ قالغان چاغلىرىمدا مەرھەمەت كورسەتكەنىدەك مەرھەمەت كورسەتمىگەنلىگى مېنى ئويغا سېلىپ قويدى. ئۇ ھوجرامغا سالام بېرىپ كىرىپ، ئەھۋالىڭىز قانداق دەپلا قويماتتى. سىرتتا بولۇۋاتقان سوز-چوچەكلەردىن ھېچ نەرسە ئۇقمايتتىم. كېسىلىم تۈزۈلۈشكە باشلىغاندا ئۇممۇ مىستە① بىلەن شەھەرنىڭ سىرتىغا ھاجەتكە چىقتىم، بىز شەھەرنىڭ سىرتىغا ھاجەت ئۇچۇن كېچىدىلا چىقاتتۇق، بۇ چاغدا ئوينىڭ ئەتراپىغا ھاجەتخانا سېلىش ئادىتى يوق ئىدى. بۇرۇنقى ئەرەپلەرنىڭ ئادىتى بويىچە، ھاجەتخانا ئويىگە يېقىن بولسا پۇرايدۇ، دەپ دالىغا قىلىناتتى. ئۇممۇ مىستە مەن بىلەن كېتىۋېتىپ ئىتىگىگە پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشۈپ، مىستە بېشىنى يىسۇن، دىدى. مەن ئۇنىڭغا ئەجەپ يامان گەپ قىلدىڭغۇ، بەدرى غازىتىغا قاتناشقان ئادەمنى قاغامسەن؟ دىدىم. ئۇ ماڭا، ئۇلارنىڭ قىلىپ يۇرگەن سوزلىرىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ دەپ، بوھتان چاپلىغۇچىلارنىڭ قىلىپ يۇرگەن سوزلىرىنى ئېيتىپ بەردى، بۇنىڭ بىلەن ئاغرىغىمغا ئاغرىق قوشۇلدى، ھوجرامغا قايتىپ كەلگىنىمدىن كېيىن، رەسۇلۇللا كىرىپ سالام بېرىپ، ئەھۋالىمنى سورىدى. مەن

---

① ئۇممۇ مىستە سەخرىنىڭ قىزى بولۇپ، ئەبۇ بەكرى سىددىقنىڭ ھامىسى ئىدى.

رەسۇلۇللادىن ئاتا-ئانامنىڭ ئويىگە بېرىشقا ئىجازەت سورىدىم، مەقسىدىم ئۇلاردىن ئەھۋالنى ئۇقۇش ئىدى. رەسۇلۇللا ماڭا ئىجازەت بەردى. مەن ئاتا-ئانامنىڭ ئويىگە كېلىپ، ئانامدىن كىشىلەرنىڭ گەپ-سوزلىرى توغرىلىق سورىدىم. ئۇ ماڭا، قىزىم، ئۆزەڭنى ئۇپراتما، ئېرى ئامراق، چىرايلىق ئايالنىڭ كۆندەشلىرى بولىدىكەن، ئۇنىڭ توغرىسىدا ھەر قىسىم گەپلەرنى قىلىشىدۇ، دىدى. مەن سۇبھانەللا ("ئاللا پاكتۇر" — بۇ يەردە بۇ سوز ئەجەپلىنىش مەنىسىدە. — ت) خەقلەر شۇنداق گەپلەرنى قىلىپ يۈرۈپتۇ دەپ، شۇ كېچىسى تاڭ ئاتقىچە ئۇخلىماي يىغلاپ چىقتىم. بۇ ھەقتىكى ۋەھىيى كېچىكىكەنلىكتىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب بىلەن ئۇسامە ئىبنى زەيدنى چاقىرىپ، مەن بىلەن ئۇزلىشىپ كېتىش توغرىلىق ئۇلارنىڭ پىكرىنى ئېلىپ كورگەن. ئۇسامە رەسۇلۇللانىڭ ئايالىنى پاك دەپ بىلىدىغانلىغىغا ۋە ئۇزىنىڭ ياخشى كوڭلىگە ئاساسەن، ئى رەسۇلۇللا، سېنىڭ ئەھلىيەڭ ساڭا لايىق ئەپسىپە (ئىپپەتلىك — ت) دۇر، ئەزبىرايى خۇدا، ئائىشىنى ياخشى دەپلا قارايمىز، دىگەن. ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب: خوتۇن توغرىلىق ئاللا سېنى قىسقىنى يوق، ئائىشىدىن باشقا خوتۇنلارمۇ جىققۇ، ئائىشىنىڭ خىزمەتچىسى بەرىرەدىن سوراپ باقساڭ، راستىنى ئېيتىدۇ، دىگەن①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەرىرەنى چاقىرىپ، ئى بەرىرە،

① ئەلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بارام بولۇۋاتقان، قايغۇرۇۋاتقان ۋە كۆنلەش ئەلىمىنى تارتىۋاتقانلىغىنى كورۈپ، ئائىشىنىڭ بىگۇنا ئىكەنلىگى ئېنىقلانغىچە ئۇنىڭ بىلەن ئۇزلىشىپ تۇرۇپ، كېيىن يارىشىۋېلىشنى، مۇشۇنداق قىلسا، رەسۇلۇللاغا ئارام بولىدىغانلىغىنى كوزلەپ شۇنداق مەسلىھەت بەرگەن، ئائىشىگە ئاداۋەت قىلىش يۈزىسىدىن ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن قەتئى ئۇزلىشىپ كېتىشنى ئېيتماي، بەرىرەدىن سوراپ بېقىشنى ئېيتقان.

ئائىشىدە بىرەر گۇمانلىق ئىشنى سەزدىڭمۇ؟ دەپ سورىغان. بەرىرە: سېنى راست پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئائىشىدىن بىرەر ئەيىپلىك ئىشنى كورگىنىم يوق، ئۇ خېمىر يۇغۇرۇۋېتىپ ئۇخلاپ قالىدىغان، ئوي هايۋانلىرى كېلىپ خېمىرىنى يېۋالىدىغان كېچىك قىز، دىگەن. شۇ كۇنى پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئابدۇللا ئىبنى ئۇبەي ئىبنى سەلۇلدىن رەنجىگەنلىگىنى يوللۇق هىساپلاپ، مۇسۇلمانلارنى يىغىپ مۇنبەرگە چىقىپ: هەي جامائەت، مېنىڭ ئەهلىيەم ئۇستىدە مېنى رەنجىتكەن ئادەم بار، ئۇنىڭغا قارشى ماڭا كىم ياردەم بېرىدۇ؟ ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، خاهى ئەهلىيەم بولسۇن، خاهى سەفۋان ئىبنى مۇئەتتەل بولسۇن، ئۇلاردا پاكلىقتىن باشقا نەرسىنى سەزگىنىم يوق، سەفۋان مېنىڭ ئويۇمگە مەن بىلەنلا كىرەتتى، دىگەن. سەئد ئىبنى مۇئاز ئەنسارى① ئورنىدىن تۇرۇپ: ئى رەسۇلۇللا، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇ ئادەم ئۇستىدە ساڭا مەن ياردەم بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ئادەم ئەۋس قەبىلىسىدىن بولسا، ئۇنىڭ كاللىسىنى ئالىمىز، ئەگەر ئۇ خەزرەج قەبىلىسىلىك قېرىنداشلىرىمىزدىن بولسا، ئۇنى نىمە قىل دىسەڭ شۇنداق قىلىمىز دىگەن. خەزرەج قەبىلىسىنىڭ باشلىغى سەئد ئىبنى ئۇبادە② ياخشى ئادەم ئىدى، ئۇ قوپۇپ سەئد ئىبنى مۇئازنىڭ سوزىگە ئاچچىغى كېلىپ: يالغان ئېيتتىڭ، ئەزىرايى خۇدا، ئۇنى

---

① ئەۋس قەبىلىسىنىڭ باشلىغى.

② ئەقەبە بەيئىتىگە قاتناشقان باشلىقلارنىڭ بىرى ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇنىڭغا: ئى ئاللا، سەئد ئىبنى ئۇبادە ئائىلىسىنى مەدهىيەڭگە ۋە رەهمىتىڭگە ئىگە قىلغايسەن، دەپ دۇئا قىلغان ئىدى.

ئولتۇرگىنى قويمايمىز ۋە ئولتۇرەلمەيسەن①، دىگەن. ئۇسەيد ئىبنى ھۇزەيرە② تۇرۇپ، سەئد ئىبنى ئۇبادەگە: ئەزبرايى خۇدا، يالغان ئېيتتىڭ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنسكى، ئۇنى ئولتۇرىمىز③، سەن چوقۇم مۇناپىق④، مۇناپىقلارنىڭ تەرىپىنى ئېلىۋاتسەن⑤، دىگەن. شۇنىڭ بىلەن ئەۋس قەبىلىسى بىلەن خەزرەج قەبىلىسىنىڭ ئارىسىدا ماجرا تۇغۇلۇشقا تاس قالغان، بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنبەردىن چۈشۈپ ئولارنى پەسەيتىپ، ئىشنى بېسىقتۇرغان. مەن كەچكىچە يىغلاپ، كوزۇمدىن ياش قۇرۇمسدى، كوزۇم ئۇيقۇغمۇ بارمىدى. ئەتىگەندە ئاتا-ئانام يېنىمغا كىرىپ كەلدى، ئىككى كېچە، بىر كۈندۈز يىغلاۋېرىپ يۇرىگىم يېرىلىپ كەتكەندەك بولدى. يىغلا-ۋاتقان چېغىمدا ئاتا-ئانام يېنىمدا ئولتۇراتتى، ئەنسالاردىن بىر ئايال كىرىشكە ئىجازەت سورىۋىدى، ئىجازەت بەردىم. ئۇمۇ كىرىپ ماڭا ئېچ ئاغرىتىپ، مەن بىلەن يىغلاپ ئولتۇردى. بىز شۇ ھالەتتە تۇرغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ ئولتۇردى. مەن توغرىلىق سوز-چوچەك تارالغاندىن بۇيان ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كىرىپ ئولتۇر-

---

① سەئد ئىبنى ئۇبادە ئائىشە ئۇستىدىكى توھمەتكە قوشۇلغانلىغىدىن بۇ گەپنى قىلغىنى يوق، ئائىشمۇ سەئد ئىبنى ئۇبادە مۇناپىقلارنى قوغدىدى دەپ ئۇنى ئەيىپلىمەكچى ئەمەس، بۇ يەردىكى ئاساسىي گەپ ئىككى قەبىلە ئارىسىدا ئىسلامدىن بۇرۇن زىددىيەت بولۇپ، ئىسلامدىن كېيىن تۇگىگەن بولسىمۇ، يەنىلا ئۇنىڭ قالدۇقلىرى قالغانلىغىدىنۇر.

② سەئد ئىبنى مۇئازنىڭ تاغىسىنىڭ ئوغلى.

③ ئەگەر رەسۇلۇللا بۇيرۇق قىلىدىغان بولسا.

④ ئۇنى مۇناپىق دېيىشى ئەيىپلەشتە ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىكتىندۇر.

⑤ مۇناپىقلارنىڭ قىلغىنى قىلۋاتسەن دىگەن مەنىدە، ئولارنىڭ قېنى قىزىپ كەتكەنلىكتىن سوز تاللىماي تىللىشىتى.

مغان ئىدى. ئۇنىڭغا مەن توغرىلىق ھېچ ۋەھيى نازىل بولماي بىر ئاي ئوتۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلايھىسسالام كەلىمە شاھادەتنى ئېيتقاندىن كېيىن: ئى ئائىشە، سېنىڭ ئۇستۇڭدە تۇرلۇك سوزلەرنى ئاڭلىدىم، ئەگەر سەن پاك بولساڭ، ئاللا سېنى ئاقلايدۇ، گۇناھلىق بولساڭ، ئاللاغا ئىستىغفار ئېيتىپ تەۋبە قىلغىن، بەندە گۇناھىغا ئىقرار قىلىپ تەۋبە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، دىدى. رەسۇلۇللانىڭ بۇ سوزىنى ئاڭلاپ، ياشلىرىم قۇرۇپ كەتكەنلىكتىن، كوزۇمدىن بىر تامچا ياشىمۇ چىقمايۋ قالدى. ئاتا-ئانامغا: رەسۇلۇللانىڭ سوزىگە مەن ئۇچۇن جاۋاپ بېرىڭلار، دىدىم. ئاتا-ئانام: ئاللا بىلەن قەسەم قىلمىزكى، رەسۇلۇللاغا نېمە دېيىشىمىزنى بىلمەيمىز، دىدى. مەن بۇ چاغدا كىچىك قىز بولغاچ، قۇرئاندىن كوپ نەرسە ئۇقمايتتىم. مەن: سىلەر كىشىلەرنىڭ سوزلىرىگە شۇ قەدەر ئىشەنگەنسىلەركى، ئەگەر مەن ئوزەمنى پاك دىسەم (ئاللا ئەلۋەتتە پاكلىغمىنى بىلىدۇ)، سوزۇمگە ئىشەنمەيسىلەر، ئەگەر توھمەتنى ئۇستۇمگە ئالسام (ئاللا پاكلىغمىنى بىلىدۇ)، سىلەر ئۇنىڭغا چوقۇم ئىشىنىسىلەر. ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، بۇ ھەقتە سىلەرگە ئېيتىش ئۇچۇن يەتقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سوزىدىن باشقا سوز تاپالمايمەن: "مەن پەقەت چىرايلىقچە سەۋرى قىلمەن، سىلەرنىڭ سوزۇڭلارنى كوتىرىشكە ئاللا مەدەتكاردۇر....." (سۇرە يۇسۇف، 18-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.-ت) دەپ بولۇپ، ئاللانىڭ مېنى ئاقلىشىنى ئۇمىت قىلىپ ئورنۇمدا ياتتىم. لېكىن ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، مېنىڭ ئىشىم ئۇستىدە ئاللانىڭ ئايەت نازىل قىلىشىنى ئويلىمىغان ئىدىم. ئوزەمنى مېنىڭ ئىشىم قۇرئاندا تىلغا ئېلىنىشىقا ئەرزىيدىغان ئادەم دەپ قارىمايتتىم، ئاللانىڭ مېنىڭ پاك ئىكەنلىگىمنى

رەسۇلۇللانىڭ چۈشىگە ئايىن قىلىشىنىلا ئۇمىت قىلاتتىم. ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تېخى ئورنىدىن قوزغالمىغان، ئويدىكىلەردىن ھېچ كىشى سىرتقا چىقىپ كەتمىگەن ئىدى. ئۇنىڭغا ۋەھيى نازىل بولۇشقا باشلاپ، تەرلىگىلى تۇردى. ھەتتا رەسۇلۇللاغا ۋەھيى نازىل بولۇۋاتقاندا، قىش كۈنلىرىدىمۇ ئۇنىڭدىن مەرۋايىتتەك تەر تامچىلىرى ئاقاتتى. رەسۇلۇللاغا ۋەھيى نازىل بولۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كۈلۈپ تۇرۇپ ماڭا قىلغان تۇنجى سوزى، ئى ئائىشە، ئاللاغا ھەمدى ئېيتقىنكى، ئاللا سېنى ئاقلىدى، دېگەندىن ئىبارەت بولدى. ئانام ماڭا: رەسۇلۇللاغا ئورنۇڭدىن تۇرۇپ رەھمەت ئوقۇ، دىدى. مەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، ئورنۇمدىن تۇرمايمەن، ئاللادىن باشقىغا رەھمەتمۇ ئېيتمايمەن، دىدىم. ئاللاتائالانىڭ مېنى ئاقلاش يۇزىسىدىن نازىل قىلغىنى "سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم بوھتان سوزلىرىنى تارقاتتى" دېگەن سوز بىلەن باشلانغان ئايەتلەر ئىدى. تۇققان بولغانلىغى ئۈچۈن، ئەبۇ بەكرى سىددىق مىستە ئىبنى ئۇساسەنىڭ تۇرمۇشىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇراتتى. ئاللاتائالا مېنى ئاقلاپ ئايەت نازىل قىلغاندىن كېيىن، ئەبۇ بەكرى سىددىق: مىستە ئائىشىگە توھمەت چاپلىغانلىغى ئۈچۈن، ئاللاغا قەسەم قىلمەنكى، ئۇنىڭغا ھەرگىز بىر نەرسە بەرمەيمەن، دىدى. ئاللاتائالا بۇ توغرىدا "سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئەھلى پەزلى ۋە دولەتمەن بولغانلار خىش-ئەقرىبالىرىنىڭ، مىسكىنلەرنىڭ ۋە دىن ئۈچۈن ھىجرەت قىلغانلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالماسلىققا قەسەم قىلمىسۇن، ئۇلارنىڭ گۇناھىنى كەچۈرسۇن، كەڭ قوساقلىق قىلسۇن. ئاللانىڭ سىلەرنى مەغپىرەت قىلىشىنى سۈيمەمسىلەر، ئاللا كوپ مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە ناھايىتى رەھمەت قىل-

غۇچىدۇر "دىگەن ئايەتنى نازىل قىلدى. (سۈرە نۇر، 22 ـ ئايەت. ـــ ت) ئەبۇ بەكرى سىددىق: توغرا، ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، مەن ئاللانىڭ مەغپىرەت قىلىشىنى ئەلۋەتتە ياقتۇرىمەن دەپ، مىستەگە بېرىپ كېلىۋاتقان نەپەقىسىنى ئەسلىگە كەلتۈردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جەھشىنىڭ قىزى زەينەپىدىن مەن توغرىلىق: ئى زەينەپ، ئائىشە ھەققىدە بىلگەن ۋە كورگەنلىرىڭ بارمۇ؟ دەپ سورىغاندا، زەينەپ: ئى رەسۇلۇللا، مەن ئاڭلىمىغانىنى ئاڭلىدىم ۋە كۆرمىگەننى كوردۇم دىيەلمەيمەن. ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، ئائىشىنى ياخشى دەپلا ئويلايمەن، دىدى، ۋاھالەنكى، زەينەپ مەن بىلەن ئۇزەڭگە سوقۇشتۇراتتى①، ئاللا ئۇنى توھمەتكە ئىشتىراك قىلىشتىن ساقلىدى.

337) مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنازىرىسى ۋە "جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەپ بولمىغاي....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە زەرىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسا ئەلەيھىسسالام ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇنازىرىلىشىپ: سەن گۇنا② ئوتكۇزۇپ، ئىنسانلارنى جەننەتتىن چىقاردىڭ ۋە ئۇلارنى بەختسىزلىككە③ دۇچار

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدا مەن بىلەن چىراي ۋە ئورۇن تالىشاتتى.

② چەكلەنگەن دەرەخنىڭ مۇيىسىدىن يىگەنلىكى كوزدە تۇتۇلىدۇ.

③ دۇنيانىڭ جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى دىمەكچى.

قىلىدىك، دىدى. ئادەم: ئى مۇسا، سەن ئالىلا پەيغەمبەرلىككە ۋە بىۋاستە سوزلىشىشكە تاللىغان ئادەم تۇرۇپ، ئالىلا مېنى يارىتىشتىن ئىلگىرى پىشانەمگە ياكى مېنى يارىتىشتىن ئىلگىرى لەۋھۇلمەھپۇزغا (بۇ ئىككى سوزنىڭ قايسىسىنىڭ دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) يېزىۋەتكەن ئىش ئۈچۈن ماڭا مالامەت قىلامسەن؟ دىدى، شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنى يەڭدى.

338) قىيامەت كۈنى "كىشىلەرنى مەس كوردىمەن....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلۇغ ئاللا قىيامەت كۈنى: ئى ئادەم، دەيدۇ. ئادەم: رەببىمىز، خوش، مانا مەن، دەيدۇ. ئادەمگە، ئاللا سېنى ئەۋلاتلىرىڭنى دەۋزەخقە ئەۋەتىشكە بۇيرۇيدۇ دەپ ئىدا كېلىدۇ. ئادەم: ئى رەببىم، دەۋزەخقە ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ سانى قانچىلىك بولىدۇ؟ دەيدۇ. ئالىلا: مىڭدىن توققۇز يۈز توقسان توققۇزى ئەۋەتىلىدۇ، دەيدۇ. بۇ چاغدا ھامىلدار ئاياللارنىڭ بويىدىن ئاجراپ كېتىدۇ، باللارنىڭ چاچلىرى ئاقىرىپ كېتىدۇ①،

① قىيامەتنىڭ قورقۇنچىسىدىن شۇنداق بولىدۇ، بۇ تەمسىل سوزدۇر. چۈنكى غەم-قايغۇ كىشىنى زەئىپلەشتۈرىدۇ ۋە تېز قېرىتىۋېتىدۇ، ياكى ھەقىقەتتە شۇنداق بولىدۇ، يەنى ھەر ئادەم قايسى ھالەتتە ئۆلگەن بولسا شۇ ھالەتتە تىرىلىپ، مەھشەرگاھقا ھامىلدار بولسا، ھامىلدار پېتى، ئەمچەكتە بالىسى بار بولسا، ئەمچەكتە بالىسى بار پېتى، بالا بولسا بالا پېتى يىغىلىدۇ. قىيامەت زىلزىلىسى يۈز بېرىپ ئالىلانىڭ ئادەم ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن بۇيرۇغى ئاڭلانغاندا، كىشىلەردە قورقۇنچىتىن شۇنداق ئەھۋال يۈز بېرىدۇ.

"كىشىلەرنى مەس كورىسەن، ھەقىقەتتە ئۇلار مەس ئەمەس، ۋەلېكىن ئاللانىڭ ئازابى قاتتىقتۇر." يۇقۇرقىلارنى ئاڭلاپ، رەسۇلۇلـلانىڭ يېنىدا تۇرغانـلارنىڭ چىرايلىرى ئۆزگۈچ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: دەۋزەخقە ئەۋەتىلىدىغانـلارنىڭ مىڭدىن توقـقۇز يۈز توقسان توقـقۇزى يەجۇج ـ مەجۇجـلاردىن بولىدۇ①، مىڭدىن بىرى ئەھـلى جەنـنەتتى بولۇپ، سىلەردىن بولىدۇ②. ئاندىن سىلەر كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئاق ئوكۇزنىڭ دۇمبىسىدىكى بىر تال قارا تۈكـتەك ياكـى قارا ئوكۇزنىڭ دۇمـبىسىدىكى بىر تال ئاق تۈكتەك (بۇ ئىكـكى سوزنىڭ قايسـىنى دېيىلـگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمغان) ئازچىلىقنى تەشكىل قىلىسـلەر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ جەننەت ئەھلىسىنىڭ توتـتىن بىرىـنى تەشكىل قىلىشىڭـلارنى ئۈمـىت قىلىـمەن، دىـدى. بىز تەكبىر ئېيتـتۇق③، ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەھلى جەننەتنىڭ ئۈچتىن بىرىنى تەشـكىل قىلىسلەر، دىدى. بىز تەكبىر ئېيتـتۇق، ئانـدىن ئۈ: ئەھلى جەننەتنىڭ ئىككىدىن بىرىنى تەشكىل قىلىسلەر، دىدى، بىز تەكبىر ئېيتتۇق.

339) "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقى ئاللاغىلا مەلۇم....." دېگەن ئايەت تۇغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىـيەلـلاھۇ ئەنھۇدىـن رىۋايەت قىلىنىـدۇكى،

① ئۇلارغا ئوخشاش، ئاللاغا شېرىك كەلتۈرگۈچىلەردىنمۇ بولىدۇ.
② سىلەرگە ئوخشاش مۇسۇلمانلاردىن بولىدۇ.
③ ئاللانىڭ چوڭ نېمىتى بولغان بۇ بىـشارەتكە خوشالـلىق بىلـدۈرۈش يۈزىسىدىن.

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى، بىر ئادەم كېلىپ ئۇنىڭدىن: ئى رەسۇلۇللا، ئىمان دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئىمان دېگەن ئاللاغا، ئاللانىڭ پەرىشتىلىرىگە، ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە، ئالىلاغا مۇلاقات بولۇشقا① ۋە ئولگەندىن كېيىن قايتا تىرىلىشكە ئېتىقات قىلىش، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، ئىسلام دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئىسلام دېگەن ئاللاغا ئىبادەت قىلىش، ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، پەرز نامازلارنى ئوتەش، پەرز زاكاتنى بېرىش، رامىزان روزىسىنى تۇتۇش، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، ئېھسان دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئېھسان دېگەن ئاللاغا خۇددى ئاللانى كورۇپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىبادەت قىلىش، گەرچە سەن ئاللانى كورمىسەڭمۇ، ئاللا سېنى كورۇپ تۇرىدۇ، دېدى. ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: جاۋاپ بەرگۈچى سورىغۇچىدىن ئارتۇق بىلمەيدۇ، لېكىن سائا قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىنى ئېيتىپ بېرەي، ئايالنىڭ تۇققان بالىسى ئۇنىڭ خوجايىنى بولۇپ قېلىشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ، تۇۋەن تەبىقىدىكى كىشىلەرنىڭ باشلىق بولۇپ قېلىشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ، بەش تۇرلۇك نەرسىنى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ، قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى ئاللاغىلا مەلۇم، يامغۇرنىڭ قاچان يېغىشى ئاللاغىلا مەلۇم، قوساقتىكى بالىنىڭ نېمە بولىدىغانلىغى ئاللاغىلا مەلۇم، دىدى. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام

---

① ئاخىرەتتە ئاللاتائالانى كورۇشكە.

ساھابىلىرىگە: ئۇنى قايىتۇرۇپ كېلىڭلار، دىدى. ئۇلار قايىتۇرۇپ كەلمەكچى بولۇۋىدى، ئۇ غايىپ بولۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: بۇ جىبرىل بولىدۇ، ئۇ كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ دىنىنى تەلىم بېرىش ئۈچۈن كەلگەن، دىدى.

340) "ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا ساقلانغان نەرسىلەرنى ھېچكىم بىلمەيدۇ....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللاتائالا، ياخشى بەندىلىرىم ئۈچۈن جەننەتتە كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ھېچ ئىنساننىڭ كۆڭلىگە كېلىپ باقمىغان نازۇ-نېمەتلەرنى ھەزىرلىدىم، ئۇنى قانداقمۇ چۈشىنەلەيتتىڭلار دەيدۇ، دىدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا مۇكاپات يۈزىسىدىن ئاللانىڭ ھوزۇرىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خوشال قىلىدىغان كاتتا ساۋاپنىڭ ماھىيىتىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ....." (سۈرە سەجدە، 17-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

341) مومىنلەر ئۈچۈن پەيغەمبەرنىڭ ھەممىدىن چارە ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ھەر بىر مومىن ئۈچۈن دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەممىدىن چارەدۇرمەن، خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار: "پەيغەمبەر مومىنلەر ئۈچۈن ئۆزلىرىدىنمۇ چارەدۇر....." (سۈرە

ئەھزاب، 6 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت) قايسى بىر مومىن ۋاپات بولۇپ پۇل ـ مال قالدۇرغان بولسا، ئۇنىڭغا ئۇنىڭ ۋارىسلىرى ئىگىدارچىلىق قىلسۇن. ئەگەر ئۇ قەرز ياكى بېشىنى سىلايدىغان ئادەمى يوق بالىلارنى قالدۇرۇپ كەتكەن بولسا، ئۇلارغا مەن ئىگىدارچىلىق قىلىمەن.

342) "كۇن ئۇزۇننىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەير قىلدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، مەن كۇن ئولتۇرغا چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە تۇراتتىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ زەر، كۇننىڭ قەيەرگە كىرىپ كېتىدىغانلىغىنى بىلەمسەن؟ دەپ سورىدى. مەن: بۇنى ئاللا ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ئوبدان بىلىدۇ، دىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۇن ماڭا ـ ماڭا ئەرشنىڭ تەھتىگە بېرىپ ئاللاغا سەجدە قىلىدۇ①. ئاللاتالانىڭ "كۇن ئوزۇ-

---

① بالىغ ئادەم ئاللاغا سەجدە قىلىپ ئىتائەتمەنلىكنى بىلدۇرگەندەك، كۇنمۇ ئاللاغا بوي سۇنىدۇ دىگەن مەنىدە ياكى كۇن پاتقاندا، ئۇنى سەجدە قىلغۇچىغا ئوخشاتقان. ئىبنى كەسىر مۇنداق دەيدۇ: ئەرش كائىناتنىڭ يۇقۇرىسىدا بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ئۇستى تەرىپىگە يېقىن كېلىدۇ. چۇش ۋاقتىدا كۇن پەلەكنىڭ قۇببىسىدە بولغان چاغدا، ئەرشكە ئەڭ يېقىن جايدا تۇرغان بولىدۇ. كۇن مۇشۇ جايغا ئۇدۇل توتىنچى پەلەكتە دەۋر قىلغان چاغدا، يەنى يېرىم كېچە ۋاقتىدا ئەرشتىن ئەڭ يىراق تۇرغان بولىدۇ، بۇ چاغدا ئۇ ئاللاغا سەجدە قىلىدۇ، ئۇ ئادىتى بويىچە شەرق تەرەپتىن چىقىشقا ئاللادىن ئىجازەت سورايدۇ. ئاللا ئىجازەت بېرىدۇ.

ئاللانىڭ پىچىمىدۇر." (سۈرە ياسىن، 37 ـ ئايەت. ـــ ت) دېگەن سۆزى شۇنى كۆرسىتىدۇ، دېدى. مەن مەزكۇر ئايەت توغرىلىق سورىغان ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۇننىڭ قارارگاھى ئەرشنىڭ ئەھتىدەدۇر، دېدى.

343) "ماڭا مەندىن كېيىن ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى بەرگىن....." دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جىنلاردىن بولغان بىر دېۋە تۇنۇگۈن نامىزىمنى بۇزۇۋېتىش ئۈچۈن ماڭا ئېتىلىغان ئىدى، ئاللا مېنى دېۋىنى تۇتۇۋېلىشقا قادىر قىلدى، مەن ئۇنى مەسچىتنىڭ تۈرۈكلىرىدىن بىرىگە باغلاپ قويۇپ ئەتىگەندە سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا كۆرسەتمەكچى ئىدىم. قېرىنداشىم سۇلەيمانىنىڭ① "رەببىم، ماڭا مەندىن كېيىن ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى ئەرگىن" دېگەن سۆزىنى ئەسلىدىم، دېگەن ۋە دېۋىنى قوغلاندى قىلىپ ھەيدىۋەتكەن.

---

① دىنىي قېرىندىشى سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام.

344) "ئاللانى ئوز لايىغدا ئولۇغلاشمدى....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى زېمىننى سول چاڭگىلىدا، ئاسمانىنى ئوڭ چاڭگىلىدا چاڭگاللاپ تۇرۇپ: مەن پادىشادۇرمەن، زېمىننىڭ پادىشالىرى قەيەردە؟ دەيدۇ.

345) "بىزنى پەقەت زامانلا ھالاك قىلىدۇ" (دەھرىلەرنىڭ سوزى ھىكايە قىلىپ ئېيتىلغان. ـــت) دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: ئادەم بالىسى زامانىنى تىللاپ①، ماڭا ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ②. مەن زامانىنى ياراتقۇچى-

---

① كىشىگە خاپىلىق يەتسە، شۇم زامان، ئولگۇر زامان، دەيدۇ.

② ئەزىيەت تارتىدۇ دىيىش دۇرۇس بولىدىغان، ئادەملەرنىڭ ئەزىيەت تارتىدىغان سوزلىرىنى ماڭا قارىتىپ ئېيتىدۇ دىگەن مەنىدە. ئەزىيەت تارتىشتىن ئاللا پاكتۇر، چۈنكى بۇ ئىش ئاللا ئۈچۈن مۇمكىن ئەمەس. بۇ يەردە، دىمەكچى بولغىنى مۇشۇنداق ئىشلارنى سادىر قىلغان ئادەم ئاللانىڭ غەزىۋىگە دۇچار بولىدۇ دىگەندىن ئىبارەت.

مەن①. زامانغا نسبەت بېرىلىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئىلكىمدە، كېچە بىلەن كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىمەن.

346) "سىلە-رەھمىتىلارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۇتۇلەمدۇ؟" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا مەخلۇقاتنى يارىتىپ بولغاندىن كېيىن سىلە-رەھىم قوپۇپ ئالىلانىڭ بېلىگە② ئېسىلدى، ئاللا ئۇنىڭغا: قولۇڭنى تارت، دىدى. سىلە-رەھىم: مەن سەن بىلەن، رەھىمسىزلىكتىن پانا تىلەيمەن، دىدى. ئاللا ئۇنىڭغا: مەمنۇن بولمامسەنكى، سىلە-رەھىم قىلغان ئادەمگە مەن سىلە-

---

① يەنى مەن زاماننى ياراتقۇچىمەن، زامانىدا پەيدا بولغان ئىشلارنى باشقۇرغۇچىمەن، پىلانلىغۇچىمەن، ئولچىگۇچىمەن دىگەن مەنىدە. ئاللاتائالا بىزنى زامانىلا ھالاك قىلىدۇ يەنى بىز زامانىنىڭ ئوتۇشى، ئومۇرنىڭ ئۈزۈرىشى ۋە كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئالمىشىپ تۇرۇشى ئارقىلىقلا ئولۇپ تۇگەيمىز دەيدىغان كىشىلەرنىڭ سوزىنى ھىكايە قىلىدۇ.

② بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئادەتتە پانا تىلىگۈچى پانا تىلەنگۈچىنىڭ ئىتىگىگە، چاپىنىغا ۋە ئىشتىنىغا ئېسىلىدۇ، گاھىدا بەلگە ئېسىلىشى پانا تىلەشتىكى مۇبالىغىدۇر، گويا شۇنىڭغا ئىشارەت قىلىنىدۇكى، پانا تىلەنگۈچى پانا تىلىگۈچىنى ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان نەرسىلەردىن خۇددى ئوزىنىڭ ئىشتان ئىچىدىكى ئەزالىرىنى قوغدىغاندەك قوغدىغاي، بۇ كىنايە ۋە مەسەل تەرىقىسىدە ئېيتىلغان گەپ، مەقسەت سىلە-رەھىمنىڭ، سىلە-رەھىم قىلغۇچىنىڭ پەزىلىتىنىڭ ئۇلۇغلۇغىنى ۋە سىلە-رەھىم قىلمىغانلارنىڭ گۇناھىنىڭ چوڭلۇغىنى كورسىتىشتۇر.

رەھىم قىلمەن، سىلە-رەھىم قىلمىغان ئادەمگە مەن سىلە-رەھىم قىلمايمەن، دىدى. ئۇ: ئى رەببىم، دىگىنىڭگە مەمنۇن بولدۇم، دىدى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئېيتىدۇكى، خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار: "سىلەرنىڭ ئىسلام دىنىدىن يۇز ئوروپ زىمىندا ئاللاغا ئاسىلىق قىلىپ بۇزغۇنچىلىق قىلىشىڭلار ۋە سىلە-رەھىمىڭلارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۆتۈلەمدۇ؟" (سۈرە مۇھەممەد، 22-ئايەت. ــ ت)

347) "بىز سېنى ھەقسىزەتەن گۈۋاچى قىلىپ ئەۋەتتۇق....." دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەسار ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: قۇرئاندىكى "ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۈۋاچى، بىشارەتچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق" (سۈرە فەتھى، 8-ئايەت ــ ت) دىگەن ئايەت تەۋراتتا مۇنداق مەزمۇندا كەلگەن: ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۈۋاچى، بىشارەتچى، ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە ئەرەپلەرگە قورغان قىلىپ ئەۋەتتۇق، سەن مېنىڭ بەندەم ۋە رەسۇلۇم، مەن سېنى مۇتەۋەككىل (ئاللاغا تەۋەككۈل قىلغۇچى. ــ ت) دەپ ئاتىدىم، سەن بەتئەخلاق، قوپال ئەمەسسەن. بازارلاردا سۆرەن سالغۇچى ئەمەسسەن، سەن ئۇزەڭگە يامانلىق قىلغانلارغا يامانلىق قىلمايسەن، كەڭ قوساقلىق قىلسەن، كەچۈرىسەن، ئازغان خەلق بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق دەپ ئىمان ئېيتىش بىلەن، ئۇلارنىڭ ھەقسىزەتنى كورمەس كوزلىرى، ئاڭلىماس قۇلاقلىرى، چۈشەنمەس دىللىرى ئېچىلغانىدىن كېيىن، ئاندىن ئاللا سېنى قەبزى روھ قىلىدۇ.

348) "دەۋزەخ يەنە بارمۇ دەيدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋزىخلەر دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ، دەۋزەخ يەنە بارمۇ؟ دەپ تۇرىدۇ. ئاللاتائالا دەۋزەخقە قەدىمىنى قويغاندا، ئۇ بولدى، كۇپايە، دەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەت بىلەن دەۋزەخ مۇنازىرىلىشىپ قالدى. دەۋزەخ: مەن مۇتەكەببىرلار ۋە مۇستەبتىلارغا خاس قىلىندىم، دىدى. جەنەت: نېمىشقا ماڭا پەقەت ئاجىز-بىچارە، قاتاردا يوق كىشىلارلا كىرىدۇ؟ دىدى. قۇدرەتلىك ئۇلۇغ ئاللا جەننەتكە: سەن بولساڭ مېنىڭ رەھمىتىم، سېنىڭ بىلەن خالىغان بەندىلىرىمگە رەھمەت قىلىمەن، دىدى؛ دەۋزەخقە: سەن بولساڭ مېنىڭ ئازاۋۇم، سېنىڭ بىلەن خالىغان بەندىلىرىمنى ئازاپلايمەن، دىدى. جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئىككىلىسى تولدۇرۇلىدۇ، دەۋزەخ تولمايدۇ، ئاللاتائالا قەدىمىنى قويغاندا① ئاندىن ئۇ كۇپايە، كۇپايە بولدى، دەيدۇ. بۇ چاغدا دەۋزەخ تولىدۇ، قورۇلۇپ يېغىلىدۇ، ئۇلۇغ ئاللا بەندىلىرىدىن ھىچ ئادەمگە② زۇلۇم قىلمايدۇ،

① ئاللاتائالا دەۋزەخنى بىر نەرسىنى دەسسەپ تۇرۇپ بوي سۇندۇرغان ئادەمدەك بوي سۇندۇرىدۇ دىگەن مەنىدە.

② ياماڭ ئىشلارنى قىلمىغان ئادەمگە.

جەننەت ئۇچۇن بولسا ئۇلۇغ ئاللا بەندىلەرنى① پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ.

350) لات ۋە ئۇززا بۇتلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى لات ۋە ئۇززا بىلەن قەسەم قىلسا②، ئارقىدىن لائىلاھە ئىللەللاھۇ دىسۇن، كىمكى ئوزىنىڭ يېنىدىكى ئادەمگە: كەل، قىمار ئوينايمىز، دىسە، بۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ سەدىقە قىلسۇن③.

351) ئايىنىڭ يېرىلغانلىغى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا ئاي يېرىلىپ ئىككى

---

① جەننەتنى ياخشىلىق قىلمىغان ئادەملەر بىلەنمۇ توشقۇزىدۇ، چۇنكى ساۋاپ دىگەن ئەملگە باغلىق ئەمەس.

② ئىبنى ئەرەپ مۇنداق دەيدۇ: كىمكى ئۇلار بىلەن راستىن قەسەم ئىچسە، ئۇ كاپىر بولىدۇ؛ كىمكى ئۇلار بىلەن نادانلىقتىن ياكى سەۋەنلىكتىن قەسەم قىلغان بولسا، كەلىمە تەۋھىد ئۇنىڭغا كاپارەت بولۇپ، ئۇنىڭ قەلبىنى ئاشۇ سەۋەنلىكتىن ئاللانى ئەسلەشكە ۋە تىلىنى ھەق تەرەپكە قايىتۇرىدۇ، ئۇنىڭدىن سادىر بولغان خاتا سوزنى يوققا چىقىرىدۇ.

③ ھەمراسىنى ھارام بولغان قىمار ئويناش گۇناھىغا چاقىرغانلىغى ئۇچۇن، بۇ گۇناھنىڭ كاپارىتى ھىساۋدا بىر نەرسە سەدىقە قىلىپ بەرسۇن. قىمار ۋە لات، ئۇززا بىلەن قەسەم ئىچىشنىڭ تەڭ تىلغا ئېلىنىشى ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قىلقىلىرىدىن بولغانلىغى ئۇچۇندۇر.

پارچه بولۇپ، بىر پارچىسى تاغىنىڭ ئۇستىدە، يەنە بىر پارچىسى تاغنىڭ توۋىنىدە تۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەنە كورۇڭلار، دىدى.

352) جەنىنەتنىڭ چېدىرلىرىدىكى مەستۇرە هورلەر توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى قەيس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتتە ئوتتۇرىسى كاۋاك بىر گوھەر چېدىر بار، ئۇنىڭ كەڭلىگى ئاتمىش مىل① كېلىدۇ، ئۇنىڭ ھەر بۇلۇڭىدا مومىنلەرگە جۇپ بولىدىغان هورلەر تۇرىدۇ، ئۇلار باشقىلارنى كورمەيدۇ. ئۇلارغا مومىنلەر يېقىنچىلىق قىلىدۇ، يەنە ئىككى جەنىنەت بار، ئۇنىڭدىن قاچا-قوموش ۋە باشقا نەرسە-لەرنىڭ ھەممىسى كۇموشتىن بولىدۇ، شۇنىڭدەك يەنە ئىككى جەننەت بار بولۇپ، ئۇنىڭدىن قاچا-قوموش ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئالتۇندىن بولىدۇ. ئەدىن جەننىتىگە كىرگەن كىشىلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كورۇشكە پەقەت ئاللانىڭ زاتىدىكى ئۇلۇغلۇق رىداسىلا پەردە② بولۇپ تۇرىدۇ.

---

① بىر مىل ــ پەرسەخنىڭ $\frac{1}{3}$ ى ياكى توت مىڭ قەدەم.

② بۇ پەردە ئاللانىڭ جامالىنى كورۇشكە توسالغۇ بولمايدۇ.

353) بەدەنگە يېڭنە سانچپ مەڭ قويدۇرغۇچى ۋە چىرايلىق قىلىش ئۈچۈن چىشقا ئىكەك سالدۇرغۇچى ئايالار توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دىگەن: بەدىنگە يېڭنە سانچپ مەڭ قويدۇرغۇچى① ئايالارغا، مەڭ قويغۇچى② ئايالارغا، يۈزىگە يىپ سالغان ئايالارغا③، چىشقا ئىكەك سالغان ئايالارغا يەنى چىرايلىق بولۇش ئۈچۈن ئالا ياراتقان ئەزالارنى ئۆزگەرتكۈچى ئاشۇنداق ئايالارغا ئالا لەنەت قىلسۇن، يالغان چاچ سالغان④ ئايالارغا رەسۇلۇللا لەنەت قىلغان ئىدى. ئالاتائالا مۇنداق دىگەن: "پەيغەمبەر بۇيرۇغان ئىشلارنى قىلىڭلار، مەنئى قىلغان ئىشلاردىن ساقلىنىڭلار....." (سۈرە ھەشر، 7ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

---

① بەدەنگە يېڭنە سانچپ قان چىقىرىپ ئۇ يەرگە سۈرمە قويۇپ يېشىل رەڭلىك قىلىش.

② باشقىلارنىڭ بەدىنگە يۇقۇرقىدەك يېڭنە سانچپ قويۇشىمۇ ھارام، يېڭنە سانچىلغان ئورۇن نىجىس بولۇپ قالىدۇ، ئۇنى مۇمكىن بولسا داۋالاپ يوقىتىۋېتىش كېرەك، ئاپىراتسىيە قىلمىسا يوقالمايدىغان، ئاپىراتسىيە قىلغاندا ئۇ يەرنىڭ نابۇت بولۇش، ياكى ئۇ يەر تاشقى ئەزا بولۇپ مېيىپ بولۇپ قىلىش خەۋپى بولسا، ئاپىراتسىيە قىلماسلىق كېرەك.

③ نىمە بىلەن بولمىسۇن، يۈزىنىڭ تۈكىنى يۇلۇش ھارام، ئەمما ئايالارغا ساقال ياكى بۇرۇت بولۇپ ئۇنىگەن تۈكلەرنى يۇلۇش ھارام ئەمەس، بەلكى مۇستەھەپ.

④ ئادەم بالىسى ھورمەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈن، ئىنساننىڭ ئەزالىرىنى

354) قوپال، ئەسكى ئادەم توغرىسىدا

مەئبەد ئىبنى خالىدنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ھارىسە ئىبنى ۋەھب خۇزائى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سىلەرگە ئەھلى جەننەتتىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ كەمتەر، نامسىز ئادەمنىڭ ھەرقانداغى ئەھلى جەننەت بولىدۇ. بۇنداق ئادەم دۇئا قىلسا، ئاللا ئۇنىڭ دۇئاسىنى چوقۇم ئىجابەت قىلىدۇ. سىلەرگە دەۋزەخ ئەھلىدىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ ئوزى قوپال، ئاسى ۋە مۇتەكەببىر ئادەمنىڭ ھەرقانداغى ئەھلى دەۋزەخ بولىدۇ.

355) قۇرئان ئوقۇغۇچى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئانىنى ماھىرلىق بىلەن ئوقۇيدىغان ئادەم ھورمەتلىك پەرىشتىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ، قۇرئانىنى كوڭۈل قويۇپ تەسلىكتە ئوقۇيدىغان ئادەمگە ئىككى ھەسسە ئەجىر بېرىلىدۇ①.

ئىشلىتىش ھارام قىلىنغان، شۇڭا بىراۋنىڭ چېچىنى ئۇلاپ سېلىش پۈتۈن ئۇلىمالارنىڭ قارىشىچە ھارامدۇر. ئەگەر سېلىنغان چاچ ئولۇپ قالغان ھايۋانىنىڭ ياكى گوشىنى يېگىلى بولمايدىغان ھايۋاننىڭ قىلىدىن قىلىنغان بولسا، ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى نىجىس بولغانلىقتىن، بۇمۇ ھارام. ئەگەر ئۇ پاك قىلىدىن قىلىنغان بولسا ۋە ئەر رۇخسەت قىلغان بولسا، دۇرۇس بولىدۇ، ئۇنداق بولمىسا، دۇرۇس بولمايدۇ.

① ئىككى ھەسسە ئەجرىنىڭ بىر ھەسسىسى قۇرئان ئوقۇغانلىغى ئۈچۈن،

356) ".....ئۇنىڭغا بىز جەننەتكە كىرگۈزدۈغان ئەمەللەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز بەقى غەرقەد قەۋرىستانلىغىدا بىر جىنازە ئۈستىدە بولغان ئىدۇق، رەسۇلۇللا كېلىپ ئولتۇردى، بىزمۇ ئۇنىڭ چوڕىسىدە ئولتۇردۇق، رەسۇلۇللانىڭ قولىدا بىر تاياق تۇراتتى، ئۇنى ئۇرىدى-دە، ئۇنىڭ بىلەن يەرنى نوقۇپ تۇرۇپ: مەيلى سىلەر بولماڭلار، مەيلى تۇغۇلغان بوۋاقلار بولمىسۇن، ھەرقانداق ئادەمنىڭ جەننەتتىكى ۋە دەۋزەختىكى بارار ئورنى بۇرۇن پۈتۈلگەن بولىدۇ، ياكى ئۇنىڭ شەقى يا سائادەتمەن ئىكەنلىگى پۈتۈلگەن بولىدۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: ئى رەسۇلۇللا، ئارىمىزدىن سائادەتمەن پۈتۈلگەنلىرىمىز ئاخىرى سائادەتمەن، شەقى پۈتۈلگەنلىرىمىز ئاخىرى شەقى بولغاندىن كېيىن، ياخشى ئەمەللەرنى قىلماي، پۈتۈلگەن تەقدىرىمىزنى كۈتۈپ تۇرساق بولامدۇ، دېگەن كىشىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سائادەتمەن بەندىلەرگە سائادەتمەن بەندىلەرنىڭ ئەملى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىلىدۇ، شەقى بەندىلەرگە شەقىلەرنىڭ ئەملى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىلىدۇ، دىدى، ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "خەيرى-ئېھسان قىلغان، ئاللانىڭ ئەمرىگە تولۇق بوي سۇنغان ۋە كەلىمە

يەنە بىر ھەسسىسى قىينىلىپ ئوقۇغانلىغى ئۈچۈن بېرىلىدۇ. ماھىرلىق بىلەن ئوقۇغان ئادەمنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى كوپ بولىدۇ، شۇڭا ئۇ ئاللانىڭ ئىنتاـ ئەتمەن پەرىشتىلىرى بىلەن بىللە بولىدۇ.

تەۋھىدگە تەستىق قىلغان ئادەمگە ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئىشلارنى مۇيەسسەر قىلىمىز."① (سۈرە لەيل، 5 ـ، 6 ـ، 7 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

357) ئايەتنۇلكۇرسىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى پىتىر سەدىقىسىنى ساقلاشقا مەسئۇل قىلىپ قويغان ئىدى. بىر كىشى كېلىپ خورمىدىن ئىككى قولىدا چاڭگاللاپ ئالغىلى تۇردى. مەن ئۇنى تۇتۇۋېلىپ: سېنى رەسۇلۇللانىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارىمەن، دېدىم. ئۇ ئوز ئەھۋالىنى ئېيتتى②، ئاندىن

---

①ئىبنى جەرىر بۇ ئايەتنىڭ ئەبۇ بەكرى سىددىق ھەققىدە نازىل بولغانلىغىنى، بۇنى ئابدۇللا ئىبنى زۇبەيىرنىڭ رىۋايەت قىلغانلىغىنى ئېيتىدۇ، ئابدۇللا ئىبنى زۇبەيىر مۇنداق دېگەن: ئەبۇ بەكرى مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن، ئىمان ئېيتقان قېرى قۇللارنى ۋە دىدەكلەرنى ئازات قىلاتتى، ئەبۇ بەكرىنىڭ ئاتىسى ئۇنىڭغا: ئوغلۇم سەن ئاجىز كىشىلەرنى ئازات قىلمۇاتسەن، كۈچى بار ئەرلەرنى ئازات قىلىدىغان بولساڭ، ئۇلار ساڭا يار ـ يولداش بولاتتى ۋە سېنى قوغدايتتى، دېدى. ئەبۇ بەكرى: ئى ئاتا، مەن پەقەت ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاپىنى ئىزدەيمەن، دېدى. بىر قىسىم مۇپەسسىرلەر (قۇرئاننى شەرھىلىگۈچىلەر. ـــ ت): "ئەڭ مۇتتەقى ئادەم دەۋزەختىن يىراق قىلىنىدۇ....." دېگەن ئايەت ئەبۇ بەكرى سىددىق ھەققىدە نازىل بولغان، دەيدۇ. ئاللاتائالا پەزلى ۋە مەرھەمەت قىلىپ، بىزنى قىيامەتتە ياخشى بەندىلىرىنىڭ قاتارىدا قىلغاي، ئاللا ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى تولىمۇ رەھىمدىل زاتتۇر.

② ئۇ، مەن مۇھتاج ئادەممەن، بېشىمغا قاتتىق كۈن چۈشتى، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى قويۇپ بەردىم. ئۇ: مېنى قويۇۋەتكىن، ساڭا ئوقۇساڭ پايدىسى بولىدىغان بىرقانچە سوز ئۆگىتىپ قويايى، دېدى. مەن نېمە ئۇ؟ دېدىم.

ماڭا: ياتىدىغان چېغىدا ئايەتۈلكۇرسى (سۈرە بەقەرەدىكى 255 ـ ئايەتنىڭ نامى. ـ ت)نى ئوقۇغىن، كېچىچە ئاللا سېنى قوغداشقا بىر پەرىشتىنى ھەمرا قىلىدۇ، تاڭ ئاتقىچە ساڭا شەيتان يېقىن يولىمايدۇ، دىدى. بۇ ئەھۋالنى رەسۇلۇللاغا ئېيتتىم، ئۇ ماڭا: ئۇ ساڭا بۇ سوزنى راست ئېيتىپتۇ، ئۇ ھەمىشە يالغان ئېيتىدىغان شەيتاندۇر، دىدى.

358) سۈرە ئىخلاس، سۈرە ناس ۋە سۈرە پەلەقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلەرگە: بىر كېچىدە قۇرئانىنىڭ ئۈچتىن بىرىنى ئوقۇپ چىقالامسىلەر؟ دىدى. ساھابىلەرگە مۇنداق قىلىش قىيىن تۇيۇلۇپ، ئۇلار: ئى رەسۇلۇللا، مۇنداق قىلىشقا قايسىمىز چىدىيالايمىز؟ دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قۇل ھۇۋەللاھۇ ئەھەد (ئېيتقىنىكى، ئاللا بىردۇر) سۈرىسى قۇرئانىنىڭ ئۈچتىن بىرىگە تەڭ كېلىدۇ①، دىدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر كېچە ياتىدىغان چاغدا ئىككى قولىنى يۇمۇپ ئۇرۇپ، "قۇل ھۇۋەللاھۇ ئەھەد"، "قۇل ئەئۇزۇ بىرەببىلفەلەقى"

①چۈنكى مەنە ئېتىۋارى بىلەن قۇرئان ئەھكاملارنى، قىسسىلەرنى ۋە تەۋھىدنى ئۇز ئىچىگە ئالىدۇ، سۈرە ئىخلاس بولسا تەۋھىدنى ئۇز ئىچىگە ئالغان.

(پـۇتۇن مەخلۇقاتـنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پانا تىلەيمەن) ۋە قۇل ئەئۇزۇ بىرەبـبـنـناسى" (پۇتۇن ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پانا تىلەيمەن) سۇرىلىرىنى ئوقۇپ ھۇرۇپ، ئاندىن ئىككى قولـى بىلەن بەدىنىنى قولى يەتكەن يەرگىچە سىپايىتى، ئالدى بىلەن بېشىنى، يۈزىنى ۋە بەدىنىنىڭ ئالدى تەرەپـلىرىنى سـىپايىتـتى، ئۇچ قېـتىم شۇنـداق قىلاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھـىسسالام كېـسەل بولۇپ قالغاندا، مەزكۇر سۇرىـلەرنى ئوزىـگە ئوقۇپ ھـۇرەتـتى. رەسۇلۇللانىڭ كېـسـلى ئېغىرلاشقان چاغدا، مەزكۇر سۇرىلەرنىڭ بەرىكىتىنى ئۈمىت قىلـىپ مەن ئوقۇپ ئۇنىڭ بەدىنىنى سىپاپ قويـاتتىم.

359) قۇرئانـنىڭ پـەزىلـىتى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قۇرئان ئوقۇپ تۇرىدىـغان ئادەم لىمۇنغا ئوخشايدۇ. لىمۇن دىگەن ھەم تەملىك، ھەم خۇش بۇي بولـىدۇ، قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىـغان ئادەم خورمـىغا ئوخـشايـدۇ، خورمىنىڭ ئوزى تەملىك بولىدۇ، ئەمما خۇش بۇي ئەمەس. قۇرئان ئوقۇپ تۇرىدىغان مۇناپـىق رەيھانغا ئوخشايـدۇ، رەيھاننىڭ ھـىدى خۇش بۇي، ئەمما تەمى ئاچچىق، قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان مۇناپىق ھەنزەلگە ئوخـشايدۇ، ھەنـزەل دىـگەن ئاچـچىق بولـىدۇ، بويـمۇ خۇش بۇي① ئەمەس.

---

① بەندىنىڭ باتىنىغمۇ، زاھىرىغمۇ قۇرئاننىڭ تەسىرى بولىدۇ، بۇ جەھەتتە بەندىلەر پەرقلىق بولىدۇ، قۇرئاننىڭ تەسىرىدىن بەزىلەرنىڭ نېسىۋىسى زور

360) قۇرئان ئۇگەنگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ-كى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىچىڭلاردا قۇرئانىنى ئۇگەنگەن ۋە ئۇگەتكەن ئادەم ئەڭ ئوبدان ئادەمدۇر.

361) قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇش توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئاندىن تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان ئادەمنى باغلاقلىق توگىنىڭ ئىگىسىگە تەمسىل قىلسا بولىدۇ، ئەگەر ئۇ ئادەم توگىدىن چەۋەر ئېلىپ تۇرىدىغان بولسا، ئۇنى داۋاملىق تۇتۇپ تۇرالايدۇ، ئەگەر ئۇنى قويۇۋېتىدىغان بولسا، قېچىپ كېتىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىراۋنىڭ پالانى-پالانى ئايەتنى ئۇنتۇپ قالدىم دېيىشى نىمە دېگەن يامان، تىلاۋەت قىلىپ تۇرمىغانلىقتىن، بەلكى ئاللا ئۇنى ئۇنۇتتۇرۇش بىلەن جازا-

---

بولىدۇ، بۇنداق ئادەم قۇرئان ئوقۇپ تۇرغان مومىندۇر. ھەقىقى مۇناپىقنىڭ ئۇنىڭدىن نېسىۋىسى بولمايدۇ. ئەلۋەتتە زاھىرى تەسىرلىنىپ، باتىنى تەسىرلەنمىگەن ئادەم رىياكاردۇر. قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان مومىنىڭ باتىنى تەسىرلىنىپ، زاھىرى تەسىرلەنمىگەن بولىدۇ.

لىدى. قۇرئاننى تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇۋاتقىلار، قۇرئان كىشىلەرنىڭ كۆڭۈللىرىدىن كوتىرىلىپ كېتىشتە توگىدىنمۇ ياماڭ قاچقاقتۇر.

363) قۇرئان ئوقۇش بىلەن پەخىرلەنگەن ئەمما ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ئادەم توغرىسىدا

سۈۋەيد ئىبنى غەفەلەنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاخىر زاماندا يېشى كىچىك، ئەقلى قىسقا بىر خەلق مەيدانغا كېلىدۇكى، ئۇلار ئېغىزلىرىدا چىرايلىق سوزلەرنى قىلىدۇ، ئۇلار ئىسلام دىنىدىن ئوق ئوزىنىڭ تەككەن يېرىدىن چىقىپ كەتكەندەك تېز چىقىپ كېتىدۇ①. ئۇلارنىڭ ئىمانى كىكىرەتكىلىرىنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئوتمەيدۇ②. ئۇلارنى قەيەردە ئۇچراتساڭلار، ئولتۇرۇڭلار، ئۇلارنى ئولتۇرگۈچىلەر قىيامەت كۈنى ساۋاپ تاپىدۇ.

364) ئويلىنىشكە رىغبەتلەندۈرۈش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئۇچ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىرىنىڭ ئويلىرىغا كېلىپ، پەيغەمبەر

---

① ئۇلارنىڭ ئىسلام دىنىغا كىرىشى ۋە ئۇلارغا ئىسلام دىنىنىڭ يۇقىرى چىقىپ كېتىشى ئاتىقان يەرگە تېگىپ يۇغىماستىن چىقىپ كەتكەن ئوقىغا ئوخشايدۇ.

② ئىمان ئۇلارنىڭ دىللىرىغا سىڭمىگەن دېگەن مەنىدە.

ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان تائەت-ئىبادىتىدىن سوزىدى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىبادىتىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، ئۇنى ئاز ساناپ: ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوتكەنكى ۋە كېيىنكى گۇناللرىنى كەچۈرگەن تۇرسا، بىز قانداقمۇ ئۇنىڭغا يېتىشەلەيتتۇق، دېيىشتى. ئۇلارنىڭ بىرى: مەن ھەمىشە كېچىچە ئۇخلىماي نامازغا ئوقۇپ چىقىمەن، دېدى. يەنە بىرسى: مەن ھەمىشە روزا تۇتىمەن، ھەرگىزمۇ ئېغىزىم ئوچۇق يۈرمەيمەن، دېدى. يەنە بىرسى: مەن ئاياللاردىن يىراق بولىمەن، ھەرگىزمۇ ئويلەنمەيمەن، دېدى. رەسۇلۇللا كېلىپ ئۇلارغا: سىلەر مۇنداق-مۇنداق دەپسىلەر، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن سىلەرگە قارىغاندا ئاللادىن بەك قورقىمەن ۋە ئەڭ تەقۋىدارمەن. مەن بەزىدە روزا تۇتىمەن، بەزىدە تۇتمايمەن، كېچىسى ھەم نامازغا ئوقۇيمەن، ھەم ئۇخلايمەن، خوتۇنمۇ ئالىمەن، كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمنى تەرك ئېتىدىكەن، ئۇ مېنىڭ سۈننىتىمگە مەنسۇپ ئەمەس، دېدى.

364) ئويلىنىشكە قادىر بولالمىغان ئادەم توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز يوقسۇز ياشلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىدا تۇراتتۇق، رەسۇلۇللا مۇنداق دېگەن: ئى ياشلار جامائەسى، سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىكى ئويلىنىشكە قادىر بولالايدىغانلار ئويلەنسۇن، چۈنكى ئويلىنىش كوزنى ۋە ئەۋرەتنى ئىپپەتلىك ساقلايدۇ، ئويلىنىشكە قادىر بولالمىغانلار روزا تۇتۇشى لازىم، چۈنكى روزا ئۇلارنىڭ شەھۋىتىنى كېسىدۇ.

365) ئويلىنىشتە ئايالـلاردىكى توت خسلەت كوزدە تۇتۇلىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: خوتۇن ئېلىشتا ئايال كىشىنىڭ پۇل-مېلى، شان-شەرىپى، ھوسنى-جامالى ۋە دىيانىتى كوزدە تۇتۇلىدۇ. دىيانەتلىك① خوتۇننى ئالغىن، ئاللا سېنى ئوز پەزلىدىن باي قىلىدۇ.

366) خوتۇنىنىڭ شۇملۇق تەرىپى توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەرلەر ئۇچۇن ئايالالاردىن زىيانلىق پىتنە بولمايدۇ②.

---

① بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئادەمگەرچىلىگى بار، دىيانەتلىك كىشىلەر ھەممە ئىشتا دىيانەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇشى كېرەك، ئىكادەك مۇھىم ۋە چوڭ ئىشتا تېخىمۇ شۇنداق قىلىشى كېرەك.

② ئەرلەر بالىنى خوتۇنى ئۇچۇن ياخشى كورىدۇ، كوپىنچە ئوزىنىڭ ئەمرىدىكى خوتۇنىنىڭ بالىسىنى ياخشى كورىدۇ، ئۇنى ئاجرىشىپ كەتكەن ياكى ئولۇپ كەتكەن خوتۇنىدىن بولغان بالىسىدىن ئارتۇق كورىدۇ. خوتۇن ئېرىنى خىش-ئەقرىبالىرىغا سىلە-رەھىم قىلماسلىققا ۋە پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرى-پەرمانلىرىنى تۇتماسلىققا باشلىشى مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن ئەر خوتۇننى ياخشى كورگەنلىكتىن، ئۇنىڭ بۇيرۇغىدىن چىقالمايدۇ. ئاللاتائالا

367) قېرىنداشى ئالدىغان لايىقىنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: گۇمانخورلۇقتىن ساقلىنىڭلار، گۇمانخورلۇق سۆزلەرنىڭ ئەڭ يالغىنى ھېساپلىنىدۇ. كىشىلەرنىڭ ئەيىبىنى ئاختۇرماڭلار، تېڭ-تېكلاپ يۈرمەڭلار، ئۆزئارا دۈشمەنلەشمەڭلار، ئۆزئارا قېرىنداشلارچە بولۇڭلار، سىلەرنىڭ قېرىنداشلار (دىنىي جەھەتتىكى قېرىنداش كوزدە تۇتۇلدۇ.—ت) ئالماقچى بولغان لايىقىنى ئۇ ئېلىپ بولغان ياكى ئۇنى ئالمايدىغان بولغانغانغا قەدەر ئۇ لايىقىنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماڭلار.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كىشىنىڭ پۇتۇشكەن سودىسىنى بۇزۇپ مالنى ئۆزى ئېلىۋېلىشنى، قېرىنداشى ئالماقچى بولۇپ سۆزلىشىپ قويغان ئايالنى قېرىنداشى ئېلىشتىن ۋازكەچكۈچە ياكى ئۇنىڭ ئېلىشىغا رۇخسەت قىلمىغىچە ئۇنى ئېلىشقا سوز ئېچىشنى مەنئى قىلغان.

369) نىكادىكى شەرتلەر توغرىسىدا

ئۇقبە ئىبنى ئامىردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: "شەيتان كىشىلەرگە ئايالار تەرىپىدىن كېلىدىغان كۆڭۈل خاھىشلىرىنى چىرايلىق قىلىپ كۆرسىتىدۇ....." (سۈرە ئىمران، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت)، "سىلەرنىڭ ئايالىڭلاردىن، بالاڭلاردىن سىلەرگە دۈشمەن بولىدىغانلىرىمۇ بولىدۇ....." (سۈرە تەغابۇن، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت)

سالام مۇنداق دىگەن: نىكادا مەھرىدىن ئىبارەت شەرتنى نىكالانغان خوتۇنىنىڭ ھەقىقى بولۇش يۇزىسىدىن تولۇق ئادا قىلىشى ئەڭ تېگىشلىكتۇر.

370) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئايال كىشى ھەمشىرىسىنى① نېسۇسىدىن قۇرۇق قالدۇرۇپ ئۇنى ئوزىنىڭ قىلىۋالىش مەقسىدىدە، ھەمشىرىسىنىڭ قويۇپ بېرىلىشىنى سورىشى دۇرۇس ئەمەس. چۇنكى ئۇ ئوزىنىڭ پىشانىسىگە ئەزەلدە نىمە پۈتۈلگەن بولسا شۇنى كورىدۇ.

371) تويغا چاقىرسا بېرىشنىڭ لازىملىغى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرنىڭ بىرىڭلار تويغا چاقىرىلسا، چاقىرغان يەرگە بارسۇن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەگەر بىراۋ مېنى قويىنىڭ

①نەسەپ ياكى ئىسلامشلىك ياكى دىنىي ياكى ئىنسانىيەت جەھەتتىن بولغان ھەمشىرە كوزدە تۇتۇلسۇ، دىنسىزمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ، ياكى بۇ ھەمشىرە "كۇندىشى" دىگەن مەنىدە.

قولىنى يىيىشكە تەكلىپ قىلسا، ئەلۋەتتە باراتتىم، ئەگەر بىراۋ ماڭا قوينىڭ سانىنى ھەدىيە قىلسا، ئەلۋەتتە قوبۇل قىلاتتىم.

373) ئايالىلارغا يۇمشاق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئايال كىشى ئەگرى قوۋۇرغىغا ئوخشايدۇ، ئۇنى تۈزلەيمەن دىسەڭ، سۇندۇرۇۋالىسەن، ئەگرى تۇرۇقلۇق① پايدىلىنىۋېرىمەن دىسەڭ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىۋېرىسەن.

374) ئايالىلار ھەقتىدىكى ۋەسىيەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن ئادەم خوشنىسىغا ئەزىيەت يەتكۈزمىسۇن. ئايالىلارغا ئېتىۋار بېرىشكىلارنى تەۋسىيە قىلىمەن، تەۋسىيەمنى قوبۇل قىلىڭلار، ئۇلار ئەگرى قوۋۇرغىدىن يارىتىلغان، قوۋۇرغىنىڭ يۇقۇرى تەرىپى ئەگرى كېلىدۇ. ئەگەر ئۇنى تۈزلىمەكچى بولساڭ، سۇندۇرۇۋالىسەن، ئەگەر ئۇنى ئوز پېتىچە قويساڭ، ئەگرى پېتى تۇرىۋېرىدۇ②. ئايالىلارغا ئېتىۋار بېرىشكىلارنى

---

① بۇ ھەدىستە ئايالىلارغا ياخشىلىق قىلىشقا، يۇمشاقلىق قىلىشقا، ئۇلارنىڭ ئەخلاق ۋە ئەقىل جەھەتلىرىدىكى يېتەرسىزلىكلىرىگە چىداشقا ئىشارەت قىلىنىدۇ.

② بۇنىڭ بىلەن ئايالىلارغا يۇمشاق بولۇشقا، مادارا قىلىشقا ۋە ئۇلارنىڭ ئەگرىلىگىگە سەۋرى قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈلدۇ.

تەۋسىيە قىلىمەن، ۋەسىيەتنىنى قوبۇل قىلىپ، شۇ بويىچە ئىش قىلىڭلار.

375) ئايال كىشىنىڭ نەپىلى روزا تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئېرى يېنىدا تۇرغان ئايال ئېرىنىڭ ئىجازىتىسىز① نەپلى روزا تۇتماسلىغى كېرەك.

376) ئايال كىشىنىڭ ئوز ئېرىنىڭ ئويىگە باشقىلارنىڭ كىرىشىگە ئىجازەت بېرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئايال كىشىنىڭ ئېرى يېنىدىكى چاغدا ئېرىنىڭ رۇخسىتسىز روزا تۇتۇشى دۇرۇس ئەمەس. ئېرىنىڭ ئويىگە ئېرىنىڭ رۇخسىتسىز باشقىلارنىڭ كىرىشىگە ئىجازەت قىلىشى دۇرۇس ئەمەس. ئېرىنىڭ رۇخسىتسىز ئۇنىڭ مېلىدىن خەيرى-ئېھسان قىلىپ بەرگەن بولسا، ئۇنىڭ ساۋابىنىڭ يېرىمى ئېرىنىڭ بولىدۇ.

377) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دەۋزەخ توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيىددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيـ

---

① چۈنكى ئېرىنىڭ ئىجازىتىسىز نەپلى روزا تۇتماسلىق ئېرىنىڭ ئايىلى ئۇستىدىكى ھەققىدۇر، بۇنىڭدىن ئايالغا بۇنداق روزا تۇتۇشنىڭ ھارامـلىغى چىقىدۇ، ئېرىنىڭ ئىجازىتىسىز تۇتقان روزا دۇرۇس بولىدۇ، ئەمما ئۇ گۇناكار بولىدۇ.

ھەسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتنىڭ دەرۋازىسىدا تۇرۇپ قارىسام، جەننەتكە كىرگەنلەرنىڭ كوپچىلىگى كەمبەغەللەر ئىكەن، بايلار بولسا ھساپ بېرىش ئۈچۈن جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا سولىنىپ تۇرۇپتۇ. دەۋزەخقە كىرىشكە تېگىشلىك بولغانلار، دەۋزەخقە ئېلىپ بېرىشقا بۇيرۇلدى، دەۋزەخنىڭ دەرۋازىسىدا تۇرۇپ قارىسام، دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىگى ئاياللار ئىكەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۇن بىلەن ئاي بولسا ئالىلاھنىڭ ئالامەتلىرىدىن ئىككى ئالامەتتۇر، ئۇلار بىرەر ئادەمنىڭ ئۆلۈمى ۋە ھاياتى ئۈچۈن تۇتۇلمايدۇ، ئۇلارنىڭ تۇتۇلغىنىنى كورگەن چېغىدا ئاللانى ياد ئېتىڭلار، دىدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، مۇشۇ ئورنۇڭدا تۇرۇپ بىر نەرسىنى ئالغاندەك قىلغانلىغىنى، ئاندىن ئارقاڭغا داجىغىنىڭنى كوردۇق، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن جەننەتنى كوردۇم، جەننەتتىكى بىر ساپاق مۇنىنى تۇتتۇم، ئەگەر ئۇنى ئالغان بولسام، چوقۇم قىيامەتكىچە① يەيتىڭلار، دەۋزەخنى كوردۇم، بۇگۇنكىدەك بۇنداق كورۇنۇشى سەت جايىنى كورمەگەن ئىدىم، دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىگىنىڭ ئاياللار ئىكەنلىگىنى كوردۇم، دىدى. ساھابىلەر: نىمىشقا مۇنداق، ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار كۇپرىلىق قىلىدۇ، دىدى. ئاللاغا كۇپرىلىق قىلامدۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا: ئېرىگە كۇپرىلىق قىلىدۇ، ياخشىلىقنى بىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىگە ئومۇرۋايەت ياخشىلىق

---

① چۇنكى جەننەتنىڭ مۇسى ئۇزۇلسە، ئورنىغا يەنە پەيدا بولۇپ تۇرىدۇ.

قىلساڭ، ئاندىن سەندىن رەنجىسە، سەندىن ھەرگىز ياخشىلىق كورمىدىم دەيدۇ، دىدى.

379) ئايالىلارنى ئۇرۇشنىڭ يامان ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى زەمئەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر ئايىلىڭلارنى قۇلنى دۇمبالىغاندەك دۇمبالىماڭلار، دۇمبالاپ بولۇپ شۇ كۇنى كەچتە ئۇنىڭ بىلەن بىر توشەكتە بولۇشۇڭلار مۇمكىن.

380) ئايالىلار ئۇستىدە قورۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى مۇھەممەدنىڭ ئۇممىتى، ئۇزىنىڭ ئەر-ئايال بەندىسىنىڭ پاھىشە قىلىشىنى ئاللادىن ئارتۇق كۇنلەيدىغان ئادەم يوق. ئى مۇھەممەدنىڭ ئۇممىتى، سىلەر مەن بىلگەننى بىلىدىغان بولساڭلار، چوقۇم ئاز كۇلەتتىڭلار، چوقۇم كوپ يىغلايتتىڭلار.

381) ئايالىلارنىڭ مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن

رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر كىشىنىڭ ئايالى مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىسا، ئۇنى توسمىسۇن.

382) ئايال كىشى ئېرىگە باشقا ئايالىنىڭ سۈپىتىنى دەپ بېرىشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئايال بىلەن ئايال بىر توشەكتە ياتمىسۇن، بىر توشەكتە ياتسا، ئۇ ئايال ئېرىگە ئىككىنچى ئايالنىڭ سۈپىتىنى گويا ئېرى ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇۋاتقاندەك دەپ بېرىپ قالىدۇ①.

---

① ئېرىگە ئايالنىڭ چىرايلىق تەرەپلىرىنى سوزلەپ بەرسە، ئېرى ئۇنى قويۇۋېتىپ تەرىپلەنگۈچىگە بۇزۇلۇش خەۋپى بار، ئەگەر ئۇنىڭ ئەيىپلىرىنى سوزلەپ بەرسە، غەيۋەت بولىدۇ. ئەبۇ سەئىد رىۋايەت قىلغان ھەدىستە، ئەر كىشى ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايال كىشى ئايال كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە قاراشقا بولمايدۇ، ئەر بىلەن ئەر بىر توشەكتە يېتىشقا بولمايدۇ، ئايال بىلەن ئايال بىر توشەكتە يېتىشقا بولمايدۇ، دېيىلگەن. بۇ ھەدىستىن ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايالنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايال ئايالنىڭ ئەۋرىتىگە ۋە ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە قاراشنىڭ ھاراملىغى مەلۇم بولىدۇ. دۇرۇس، ئەر-خوتۇننىڭ ئۇزئارا بىر-بىرىنىڭ ئەۋرىتىگە قارىشى، ئەۋرەتىنىڭ سىرتى ۋە ئېچىگە قارىغان تەقدىردىمۇ جايىزدۇر. چۈنكى ئۇ پايدىلىنىش ئۈرنىدۇر. لېكىن ئەۋرەتكە قاراش ياخشى ئەمەس، چۈنكى ئەۋرەتكە قاراش كورلۇقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، دېگەن ھەدىس بار. ئۇنىڭ ئېچىگە قاراش تېخىمۇ ياخشى ئەمەستۇر.

383) سەپەردىكى ئادەم ئائىلىسىگە كېچىسى قايتىپ كەلمەسلىگى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەدىنىگە كېچىسى يېتىپ كەلسەڭ، ئايالىڭ سۈننەت قىلىۋالمىغىچە، بېشىنى تاراپ ئالمىغىچە ئۇنىڭ يېنىغا كىرمىگىن. جابىر يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سەن بالا تېپىشىڭ كېرەك، دېدى، دېگەن.

جابىر ئىبنى ئابدۇللادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرىڭلار ئائىلىسىدىن ئايرىلغىلى ئۇزاق بولغان بولسا، قايتىپ كەلگەندە ئائىلىسىگە كېچىسى كىرمىسۇن.

385) يېتىمنى باققۇچى كىشى توغرىسىدا

سەھل سائىدىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن يېتىمنى باققۇچى ئادەم بىلەن جەننەتتە مۇشۇنداق يېقىن تۇرىمەن، دەپ كورسەتكۈچ بارمىغى بىلەن ئوتتۇرا بارمىغىنىڭ ئارىسىنى ئېچىپ كورسەتكەن①.

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇزۇنلۇق دەرىجىسى بىلەن يېتىمنى باققۇچى ۋە ئاسىرىغۇچىنىڭ ئارىلىغىدىكى پەرقنى كورسەتكۈچ بارماق بىلەن ئوتتۇرا بارماق ئارىسىدىكى پەرقچىلىك قىلىپ كورسەتكەن.

386) ئېرى ئولۇپ كەتكەن ئايال توغرىسىدا

ئەبى سەلەمەنىڭ قىزى زەينەپ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: جەھشنىڭ قىزى زەينەپنىڭ قېرىندىشى ئولۇپ كەتكەن چاغدا، ئۇنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. زەينەپ خۇش پۇراقنى ئەكەلدۈرۈپ ئىشلەتتى، ئاندىن مۇنداق دېدى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، مېنىڭ خۇش پۇراقتا ھاجىتىم يوق ئىدى، لېكىن رەسۇلۇللانىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئايالىنىڭ ئولۇكىكە ئۈچ كېچە-كۈندۈزدىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشى دۇرۇس ئەمەس، ئەمما ئېرى ئولگەن بولسا، ئۇنىڭغا توت ئاي ئون كۈن ھازا تۇتسا بولىدۇ، دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

387) خەيرى-ئېھسان قىلىش ۋە نەپەقە بېرىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "ئى ئادەم بالىسى، خەيرى-ئېھسان قىلغىن، نەپەقە بەرگىن، شۇنداق قىلساڭ، ساڭا بېرىمەن."

ئەبى مەسئۇد ئەنسارىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان ئادەم ئالىنى كوزدە تۇتقان

هالدا ئائىلىسىگە① خىراجەت قىلسا، ئۇنىڭغا سەدىقە بەرگەنىڭ ساۋابى بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: تۇل خوتۇنلارغا ۋە مىسكىنلەرگە خەيرى-ئېھسان قىلغۇچىغا ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغۇچىنىڭ ياكى كېچىسى ئىبادەت قىلىپ، كۈندۈزى روزا تۇتقۇچىنىڭ ساۋابى بولىدۇ.

ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن غەنىمەت قىلىنغان باغنىڭ خورمىسىنى ساتاتتى ۋە ئۇنىڭدىن ئائىلىسىنىڭ بىر يىللىق ئوزۇغىنى ئېلىپ قالاتتى②.

---

① ئايىلىغا ياكى بالىسىغا ياكى تۇققانلىرىغا.

② پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئائىلىسىدىكىلەرنى مەمنۇن قىلىش ۋە ئۇممەتنىڭ ئائىلىسىگە ئوزۇق-تۇلۇك ساقلىشنى قانۇنلاشتۇرۇش مەقسىدىدە شۇنداق قىلغان، بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەقىقىدىكى "ئەتىسى ئۇچۇن بىر نەرسە يىغمايتتى" دېگەن سوز بىلەن قارىمۇ-قارشى كەلمەيدۇ، چۇنكى بۇ سوز مۇسۇلمانلارغا پاراۋانلىق يۇزلىنىشتىن ئىلگىرىكى ئەھۋالغا قارىتا ئېيتىلغان، ياكى ئۇ سوز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوزىنىڭ خۇسۇسى نەپسى ئۇچۇن نەرسە يىغمايتتى، دېگەن مەنىدە ئېيتىلغان. يۇقۇرقى سوزدىن بىسمىدارلىق قىلىش ئۇچۇن ئەمەس، ئائىلىسىنى تەمىنلەش ئۇچۇن پۇل-مال يىغىش ۋە ئوزۇق-تۇلۇك ساقلاشنىڭ جايىزلىغى مەلۇم بولىدۇ. بۇنىڭ تەۋەككۇل قىلىشقا تاقىشىدىغان يېرى يوق، چۇنكى تەۋەككۇل قىلىش دېگەن دىلىنىڭ ئاللاغا بولغان ئىشەنچىدىن ئىبارەت. ئاللا خالىغان ئىش بولىدۇ، خالىمىغان ئىش بولمايدۇ،

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـ غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىھاجەت بولۇپ تۇرغان چاغدا بېرىلگەن سەدىقە ياخشى سەدىقىدۇر. سەدىقىنى سەن نەپەقە بېرىش ۋاجىپ بولغان كىشىلەرگە بېرىشتىن باشلا①.

392) ياخشى ئەمەللەرگە ياتىدىغان ئىشلار توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاچ قالغانلارغا تاماق بېرىڭـ لار، كېسەللەرنى يوقلاڭلار، ئەسىرلەرنى قويۇپ بېرىڭلار.

393) تاماق يېيىش ئالدىدا بىسمىللا دېيىش توغرىسىدا

ئۇمەر ئىبنى ئەبى سەلەمە مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيـ ھىسسالامنىڭ تەربىيىسىدە تۇرۇۋاتقان بالا ئىدىم. تاماق يەۋاتقان چاغدا قولۇم لىگەندە چېپىپ يۈرەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى بالا، تاماق يىگەندە بىسمىللا (ئاللانىڭ نامى بىلەن باشلايمەن) دەپ، ئوڭ قولۇڭ بىلەن ئۆزەڭنىڭ ئالدىدىن يىگىن، دېگەن. شۇنىڭدىن بۇيان تاماق يېيىش ئۇسۇلۇم ھامان رەسۇلۇللا دېگەندەك بولۇپ كەلدى.

دەيدىغان ئەقىدە تىكلەنسىلا، كېسەلنى داۋالاش مەقسىدىدە داغلاشقا ئوخشاش سەۋەپ قىلىش ئىشلىرىنى ئەيىپلەشكە بولمايدۇ. تەۋەككۈل قىلدىم، دەپ سەۋەپ قىلماسلىققا ۋە قارامىلىق قىلىشقا بولمايدۇ.

① بۇنىڭ ئىچىگە ئائىلىگە بېرىلگەن نەپەقە، بېرىلگەن سەدىقە ۋە زاكاتلار كىرىدۇ.

394) تاماق يېيىشنى ۋە باشقا ئىشلارنى ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاھارەت ئالغاندا، كەشنى كىيگەندە، چېچىنى تاراپغاندا، مۇمكىن قەدەر ئوڭ تەرەپتىن باشلايتتى.

395) تاماقتىكى بەرىكەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىككى ئادەمنىڭ يەيدىغان تامىغى ئۈچ ئادەمگە يېتىدۇ، ئۈچ ئادەمنىڭ يەيدىغان تامىغى تۆت ئادەمگە يېتىدۇ①.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم كوپ يەيتتى، ئۇ مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن ئاز يەيدىغان بولدى. بۇ ئەھۋال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەتكۈزۈلگەندە، ئۇ: مومىن ئادەم بىر ئۈچەيگە يىسە (ئاز يەيدۇ دېگەن مەنىدە.ـــت)، كاپىر يەتتە ئۈچەيگە يەيدۇ② (كوپ يەيدۇ دېگەن مەنىدە. ـــ ت) دېگەن.

---

① بىر داستىخانغا جەم بولۇپ يىگەنلىكنىڭ بەرىكىتىدىن ئۈلار تويىدۇ.

② تاماق بىلەن تولغان ئاشقازاندا ھىكمەت بولمايدۇ، تاماقنى ئاز يىگەن ئادەم سۈنى ئاز ئىچىدۇ، ئۇيقۇنى ئاز ئۇخلايدۇ، ئاز ئۇخلىغان ئادەمنىڭ ئۆمرى بەرىكەتلىك بولىدۇ.

397) تاماقتا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئىنسى ئومەرنىڭ ئازاتلىقىدىسى نافى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئىنسى ئومەر تامىغىغا بىرەر مىسكىننى چاقىرىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە يەيتتى، ئوزى يالغۇز تاماق يىمەيتتى. مەن ئىنسى ئومەرنىڭ تامىغىغا بىر كىشىنى تەكلىپ قىلىپ كەلگەن ئىدىم، ئۇ ئادەم تاماقنى كوپ يىدى، ئىنسى ئومەر ماڭا: ئى نافى، بۇ ئادەمنى مېنىڭ تامىغىمغا تەكلىپ قىلمىغىن①، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ "مومىن ئادەم بىر ئۇچەيگە يەيدۇ، كاپىر يەتتە ئۇچەيگە يەيدۇ" دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دىدى.

ئەبۇ جۇھەيفە سەۋائى رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەن تاماق يىگەندە يولىنىپ تۇرۇپ يىمەيمەن②.

---

① چۈنكى ئۇنىڭدا كوپ يىيىش ۋە ئاچكوزلۇكتىن ئىبارەت كاپىرنىڭ سۈپىتى بار ئىدى. ئاللاتائالانىڭ مۇئمۇ سوزىمۇ كوپ يىيىش كاپىرنىڭ سۈپىتى ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ: "كاپىرلار دۇنيادىن ھايۋانلاردەك بەھرىمەن بولىدۇ ۋە يەپ ئىچىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇلارنىڭ بارىدىغان جايى دەۋزەخ بولىدۇ....." (سۈرە مۇھەممەد، 8 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت) مومىن ئادەم تاماقنى ئانچە ھىرىس ۋە ئاچكۆز كەلمەيدۇ، ئاللا ئۇنىڭغا بەرىكەت بېرىدۇ ـ دە، ئاز يەپلا تويىدۇ.

② ئېيتىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىرسى بىر قوي ھەدىيە قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يىگەن، بىر ئەرابى ئۇنىڭغا: بۇ قانداق ئولتۇرۇش؟ دىگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا مېنى رەھىم-

399) پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ تاماقنى كەمستىمگەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ھەچقاچان تاماقنى كەمستىمگەن ئىدى. كۆڭلى تارتسا، يەيتتى، كۆڭلى تارتمىسا، قويۇپ قوياتتى①.

400) كۆمۈش يالىتاغان قاچىدا تاماق يېيىشنىڭ ھوكمى توغرىسىدا

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يېپەك

دىل قىلدى، زالىم، مۇستەبىت قىلغىنى يوق، دېدى. بۇنىڭدىن يولنىپ ئولتۇرۇپ يېيىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى مەلۇم بولىدۇ. چۈنكى ئۇنداق ئولتۇرۇش مۇتەكەببىرلەرنىڭ قىلغى بولۇپ، ئىران پادىشالىرىنىڭ ئادىتىدىن قالغان. بۇنداق بولغاندىن كېيىن تاماق يىگۈچى تىزلىنىپ، يۇكۈنۈپ ئولتۇرسۇن، ياكى ئوڭ پۇتىنى تىكلەپ سول پۇتىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرسۇن.

① پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ئالدىغا بىرسى كىلەنى پۇشۇرۇپ قويغاندا، ئۇ قولىنى تارتىپ تۇرۇپ: مېنىڭ يۇرتۇمدا كىلە بولمىغاچ ئۇنى يېيىشتىن سەسكىنىمەن دېگەن. ئىبنى بەتتالنىڭ ئېيتقىنىدەك، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ يۇقۇرقى ئىشى ھوسنى ئەدەپگە ياتىدۇ. چۈنكى بىر ئادەمنىڭ كۆڭلى تارتىمىغان نەرسىنى ئىككىنچى بىر ئادەمنىڭ كۆڭلى تارتىشى مۇمكىن. شەرىئەت رۇخسەت قىلغان نەرسىدە چاتاق يوق، شۇڭلاشقا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ يېنىدىكى كىشىلەر مەزكۇر كىلەدىن يىگەن.

رەختلەرنى ۋە تاۋار-دۇردۇنلارنى كىيىمەكلار، ئالتۇن-كۈمۈش قاچىلاردا ئىچمەكلار، ئالتۇن ۋە كۈمۈش لىگەنلەردە يىمەكلار. چۈنكى بۇلار بۇ دۇنيادا كاپىرلارغا، ئاخىرەتتە بىزگە خاستۇر.

401) خورمىنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىدا ئولتۇراتتۇق، ئۇنىڭ ئالدىغا خورمىنىڭ يىلمى كەلتۈرۈلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دەرەخلەرنىڭ ئىچىدە مۇسۇلمانغا ئوخشاش بەرىكەتلىك دەرەخمۇ بار، ئۇ بولسىمۇ خورمىدىن ئىبارەت، دىدى.

402) ئەجۋە خورمىسى توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئەتىگەنده ئەجۋە خورمىسى (مەدىنە خورمىلىرىنىڭ بىر تۈرى. ــ ت) دىن يەتتە تال يىسە، ئۇنىڭغا شۇ كۈنى زەھەر ياكى سېھرى تەسىر قىلمايدۇ ①.

403) سامساق ۋە پىياز يىيىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① بۇنداق بولۇشى خورمىنىڭ خۇسۇسىيىتىدىن ئەمەس، بەلكى رەسۇلۇللانىڭ قىلغان دۇئاسىنىڭ بەرەكىتىدىن، ياكى مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئالاھىدە بىر تۈرلۈك خورمىنىڭ خاسىيىتىدىندۇر.

ئۇنىڭ ئېتيېشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى سامساق ياكى پىياز① يەيدىكەن②، ئۇ بىزنىڭ يېنىمىزغا ياكى مەسچىدىمىزگە يولىمىسۇن. (بۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسى دېيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان)

404) بارماقلارنى يالاش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرىڭلار تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن، قولىنى يالىۋەتمىگىچە ياكى باشقىلارغا يالاتمىغىچە③ ئېرىتمىسۇن.

405) تاماقتىن كېيىن ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

---

① كۆزىگە ئوخشاش بەتبۇي نەرسىلەرمۇ بۇنىڭغا كىرىدۇ.

② بۇ ھەددىس خام بولسۇن، پىشىشق بولسۇن، ھەممىگە ئومۇمى بولسىمۇ، ئەمما ئەبى داۋۇدنىڭ قارىشىچە، ئەلدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەددىستە خام پىياز بىلەن خام سامساقنى يېيىش مەنئى قىلىنغان. چۈنكى پۇشۇرۇلغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ بەتبۇيى بولۇپمۇ پىيازنىڭ بەتبۇيى يوقىلىدۇ. (قەستەلانىنىڭ تولۇق شەرھىدىن ئېلىندى. ــ ت)

③ قولىنى ئايىلى، بالىسى، خىزمەتچىسى ۋە ئۇنىڭ بەرىكىتىگە ئېتىقات قىلىدىغان شاگىرتىغا يالىتىشتىن ئىبارەت، چۈنكى شاگىرت بولغان ئادەم ئۇستازىنىڭ قايسى تامىغدا بەرىكەت بارلىغىنى بىلمەيدۇ. «سەھىھۇلمۇسلىم»دا ئەنە شۇنىڭغا ئوخشاش رىۋايەت قىلىنغان.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاماقتىن پاريغ بولغانىدا مۇنداق دەيتتى: رەببىمىز ئاللاغا كوپ، پاك، مۇبارەك، رەت قىلىنمايدىغان، تاشلاپ قويۇلمايدىغان ۋە كېرەكسىز بولۇپ قالمايدىغان ھەمدىلەر بولسۇن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر قېتىم مۇنداق دەپ دۇئا قىلغان ئىدى: بىزنى تاماق بىلەن تويغۇزغان، ئۇسسۇلۇغىمىزنى قاندۇرغان ئاللاغا رەت قىلىنمايدىغان ۋە ئىنكار قىلىنمايدىغان ھەمدىلەر بولسۇن.

406) ئەقىقە توغرىسىدا

سەلمان ئىبنى ئامىر زەببى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئوغۇل بالا ئۈچۈن ئەقىقە① ببرىلىدۇ، ئوغۇل بالىغا قان② قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭ چېچىنى چۈشۈرۈڭلار.

407) مالنى قان ئېقىتالايدىغانلىكى ئەرسىلەر بىلەن بوغۇزلاشنىڭ دۇرۇس ئىكەنلىگى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چىش ۋە تىرناقتىن باشقا، قان ئېقىتالايدىغان نەرسە بىلەن بىسمىللا دەپ بوغۇزلىغان

---

① يېڭى تۇغۇلغان بالىنىڭ چېچىنى تۇنجى قېتىم چۈشۈرگەندە بوغۇزلىنىدىغان قوي، مۇھىيى سۈننە مۇنداق دەيدۇ: بوۋاقنىڭ تۇغۇلغان چېغىدا چۈشۈرۈلگەن چېچى ئەقىقە دېيىلىدۇ، مۇشۇ چاچنى چۈشۈرىدىغان چاغدا ئولتۇرۇلگەن قوي كىنايە تەرىقىدە ئەقىقە دېيىلىدۇ.

② ئوغۇل بالا ئۈچۈن ئىككى قوي، قىز بالا ئۈچۈن بىر قوي بوغۇزلىنىدۇ.

مالنىڭ گوشنى هالال بىلىپ يىسەڭ، بولۇبرىدۇ.

408) ئايالنىڭ ۋە دادەكنىڭ بوغۇزلىغان مېلى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەرنىڭ ئازاتگەردىسى نافى بەنى سەلىمە ئايمغىلىق بىر ئادەمدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئابدۇللا نافىدىن رىۋايەت قىلىدۇ: كەئب ئىبنى مالىكنىڭ بىر دادىگى سەلئى تېغىنىڭ شەرقىدىكى بىر كىچىك تاغدا خوجايىنىنىڭ قويىنى بېقىۋاتاتتى. ئۇ بىر قوينىڭ جان تالىشىۋاتقانلىغىنى كورۇپ، بىر تاشنى سۇندۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن قوينى بوغۇزلىدى، بۇ ئەھۋال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەتكەندە، ئۇ ئۇنىڭ گوشنى يىيىشكە بولىدىغانلىغىنى ئېيتقان.

409) قىرلىقلارنىڭ ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنىڭ بوغۇزلىغان مالىنى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنها رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر تۇركۇم ئادەملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: قىرلىقلار بىزگە قىردىن گوش ئېلىپ كېلىدۇ، مالنى بوغۇزلىغان چاغدا بىسمىللا دىگەنمۇ، يوقمۇ، ئۇنى ئۇقمايمىز دىيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: گوشنى يەيدىغان چاغدا بىسمىللا دىۋېتىپ يەۋەرسەكلار① بولىدۇ، دىدى.

① رەسۇلۇللانىڭ بۇ سوزى ھەكمانە ئۇسلۇبتا ئېيتىلغان، گويا ئۇلارغا مۇنداق دىيىلىپتۇ: قانداق بوغۇزلانغانلىغىغا كوكۈل بولۇپ سوراپ كەتمەكلار، سىلەرگە ئەڭ مۇھىمى يىگەندە بىسمىللانى تىلغا ئېلىشكىلاردۇر.

ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بۇ گەپنى سورىغانلار يېڭىدىن مۇسۇلمان بولغانلار ئىدى.

410) ھايۋانلارنى تىرىك تۇرغۇزۇپ ئەزالىرىنى كېسىشنىڭ ۋە تىرىك ھايۋاننى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئولتۇرۇشنىڭ يامان ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ يەھيا ئىبنى سەئىدنىڭكىگە كىرسە، ئۇنىڭ بەنى يەھيا ئايمىغىلىق بىر خىزمەتچىسى قارىغا ئېتىپ ئولتۇرۇش ئۈچۈن بىر مىكىيانىنى باغلاۋاتقان ئىكەن. ئىبنى ئومەر مىكىيانىنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنى يېشىۋەتكەن. ئاندىن خىزمەتچىنى ئېلىپ يەھيانىڭ يېنىغا بېرىپ: خىزمەتچىڭىزنى بۇ قۇشنى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئولتۇرۇشتىن توساڭ، چۈنكى مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھايۋاننى ياكى ئۇنىڭ غەيرىنى سولاپ قويۇپ ئولتۇرۇشنى مەنئى قىلغانلىغىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دىگەن.

411) قۇربانلىق قىلىنغان مالنىڭ گۆشىنى يېيىش توغرىسىدا

سەلەمە ئىبنى ئەكۋەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەردىن كىمكى قۇربانلىق قىلغان بولسا، ئۇنىڭ گۆشىنى ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ساقلىمىسۇن، دىگەن. ياندۇرقى يەنە

كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قۇربانلىقنىڭ گوشىنى ئوتكەن يىلدىكىدەك بىر تەرەپ قىلامدۇق؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ: يەڭلار، باشقىلارغىمۇ بېرىڭلار ۋە ساقلاپ يەڭلار، بۇلتۇر كىشىلەرنىڭ قېينىچىلىغى بار ئىدى، شۇڭا ئۇ يىلى قۇربانلىق گوشىتىن كەمبەغەللەرگە ياردەم قىلىشڭلارنى ئىرادە قىلغان ئىدىم، دىدى.

412) هاراق ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دۇنيادا هاراق ئىچىپ ئۇنىڭدىن تەۋبە قىلمىغان ئادەم ئاخىرەتنىڭ شاراپلىرىدىن مەھرۇم قىلىنىدۇ.

413) هاراقنى هالال سانايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

ئەبى ئامىر ياكى ئەبى مالىك ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: مېنىڭ ئۇممىتىمدىن زىنانى، يىپەك رەختلەرنى كىيىشنى، هاراق ئىچىشنى، چالغۇ ئەسۋاپلىرىنى هالال سانايدىغان خەلقلەر چوقۇم مەيدانغا كېلىدۇ.

414) سۈت ئىچىش ۋە نەل، فۇرات دەريالىرى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن سىدرەتۇلمۇنتەھا (7 - ئاسماندىكى دەرەخنىڭ ئىسمى. ــ ت)غا چىقتىم، قارىسام، ئۇ يەردە توت دەريا تۇرۇپتۇ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى ئۇستىدە، ئىككىسى ئاستىدا، ئۇستىدىكى ئىككىسى نىل دەرياسى بىلەن فۇرات دەرياسى، ئاستىدىكى ئىككىسى بولسا جەننەتتىكى ئىككى دەريادۇر. مېنىڭ ئالدىمغا ئۈچ جام كەلتۈرۈلدى، ئۇلارنىڭ بىرىدە سۈت، بىرىدە ھەسەل، يەنە بىرىدە شاراپ بار ئىدى، سۈت بار جامنى ئېلىپ ئىچتىم. ماڭا: سەن ۋە سېنىڭ ئۈممىتىڭ تەبىئى نەرسىنى تاللىدىڭلار، دىيىلدى.

415) ئۇرە تۈرۈپ ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇللەلىك ئىبنى مەيسەرە نەززالدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ھەزرىتى ئەلى مەسچىتنىڭ سەيناسىغا كېلىپ ئۇرە تۈرۈپ سۇ ئىچتى، ئاندىن مۇنداق دىدى: كىشىلەر ئادەمنىڭ ئۇرە تۈرۈپ سۇ ئىچىشىنى يامان كۆرىدۇ، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ماڭا ئوخشاش ئۇرە تۈرۈپ سۇ ئىچكەنلىكىنى كۆرگەن ئىدىم.

416) قاچىغا تىنىپ ئىچىش توغرىسىدا

ئەبۇ قەتادە ھەرىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىرىكىم ئىچكەن چاغدا① قاچىغا تىنىپ ئىچمىسۇن، سىلەردىن بىرىكىم سىيگەن چاغدا

① سۈنى ۋە باشقا نەرسىلەرنى ئىچكەن چاغدا.

ئەۋرىتىنى ئوڭ قولى بىلەن ئېرتىمسۇن ۋە يۇغان چاغدا ئوڭ قولى بىلەن يۇمسۇن.

417) كۆمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايلى ئۈمۇ سەلەمە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كۆمۈش قاچىدا① ئىچكەن ئادەمنىڭ قوسىغىدا دەۋزەخ ئوتى توگىنىڭ بۇقۇلدىغان ئاۋازىدەك ئاۋاز چىقىرىپ تۇرىدۇ.

418) ئىچىلگەن بەرىكەتلىك سۇ توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدىم، نامازدىگەرنىڭ ۋاقتى كىرىپ قالدى، ھالبۇكى بىزنىڭ يېنىمىزدا ئېشىپ قالغان ئازغىنا سۇدىن باشقا سۇ يوق ئىدى. ئۇ سۇ بىر قاچىغا قۇيۇلۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلتۈرۈلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولىنى سۇغا سېلىپ، بارماقلىرىنى ئېچىۋەتتى، ئاندىن: تاھارەت ئالىدىغانلار كېلىڭلار، ئاللا بەرىكەت بەردى، دېدى. ھەقىقەتەن ئۇنىڭ بارماقلىرىنىڭ ئارىسىدىن سۇنىڭ ئېتىلىپ چىقىۋاتقانلىغىنى كوردۇم. كىشىلەر ئۇنىڭ بىلەن تاھارەت ئالدى ۋە ئىچتى. مەنمۇ ئۇ سۇنى بەرىكەتلىك دەپ بىلىپ، كوپ ئىچتىم②. سالىم ئىبنى ئەبى جەئىد: جابىردىن سىلەر

① ياكى ئىمام مۇسلىمنىڭ رىۋايەت قىلغىنىدەك، ئالتۇن قاچىدا.

② مۇبارەك سۇ بىلىپ، ئۇنى كوپ ئىچتىم، مۇبارەك سۇ دېگەن كوپرەك ئىچىلىپ كەتسىمۇ كەچۈرۈلىدۇ.

بۇ چاغدا قانچىلىك ئادەم ئىدىكىلار؟ دەپ سورىغىنىمدا، ئۇ: بىر مىڭ توت يۈز ئادەم ئىدۇق دەپ جاۋاپ بەرگەن، دەيدۇ.

419) ئاغزىدىن-سىلاقنىڭ گۈناھا كاپارەت بولىدىغان-لىغى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمانغا كەلگەن ھەرقانداق كۆڭۈلسىزلىكنى ئاللا ئۈنىڭ گۈناھىغا كاپارەت قىلىدۇ، ھەتتا ئۈنىڭ بەدىنىگە بىر تىكەن كىرىپ كەتسىمۇ گۈناھىغا كاپارەت بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمانغا يەتكەن قىينىچىلىق، كېسەللىك، غەم-غۇسسە، ئەزىيەت ۋە خاپىلىقلارنىڭ ھەممىسى ئۇچۇن ھەتتا بەدىنىگە كىرگەن تىكەن ئۇچۇنمۇ ئاللا ئۈنىڭ خاتالىقلىرىنى كەچۈرىدۇ①.

---

① ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "كىمكى يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۈنىڭ ئۇچۇن جازالىنىدۇ." ئەبۇ بەكرى: بۇ ئايەتتىن قارىغاندا، قانداقمۇ قۇتۇلغىنى بولىدۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ بەكرى، ئاللا سېنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سەن كېسەل بولمامسەن؟ جاپا تارتمامسەن؟ غەمناك بولمامسەن؟ دىدى. ئەبۇ بەكرى: بولىمەن، دىدى. رەسۇلۇللا: ئەنە شۇلار قىلمىشىڭلارغا بېرىلگەن جازادۇر، دىدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان.

كەتىب ئىبنى مالىكتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان ئادەم زىرائەت مايسسىغا ئوخشايدۇ. ئۇنى شامال ئىغاڭلىتىپ تۇرىدۇ①. مۇناپىق بولسا شەمشاد دەرىخىگە ئوخشاش غادىيىپ تۇرىدۇ، بىرىپ-بىرىپ ئۇ بىر يوللا ئورۇلىدۇ②.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى خاپىلىققا دۇچار قىلىدۇ③.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاغرىپ ياتقانىدا كىرسەم، ئۇ قاتتىق قىزىپ ھەرەج تارتىۋاتقان ئىكەن. مەن ئۇنىڭغا: ھەقىقەتەن قاتتىق قىزىۋاتىسەن، بۇنىڭ ئۈچۈن ساڭا ئىككى ھەسسە ساۋاپ بېرىلەمدۇ؟ دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللا: ھەئە، مۇسۇلمان ئادەمگە ئەزىيەت يەتسىلا، ئاللا ئۇنىڭ خاتالىقلىرىنى دەرەخنىڭ ياپراقلىرى توكۇلگەندەك توكۇۋېتىدۇ④.

---

① چۈنكى مۇسۇلمان ئادەم ئاللانىڭ پەرمانىغا بوي سۇنىدۇ، ئەگەر ئۇ ياخشىلىق كورسە، خوشاللىنىدۇ، خاپىلىق كورسە، سەۋرى قىلىپ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئاللادىن ساۋاپ ئۈمىت قىلىدۇ.

② ئۇ قومۇرۇپ تاشلىنىش بىلەن ياكى قاپ بىلىدىن سۇنۇش بىلەن ئورۇلىدۇ. چۈنكى ئاللا مۇناپىقنى ئىختىيار قىلىپ يوقلىمايدۇ، بەلكى ئۇنىڭغا قىيامەتتىكى ھالى قىيىن بولسۇن ئۈچۈن دۇنيادا قۇلايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىدۇ، ئاللا ئۇنى ھالاك قىلماقچى بولسا، قاتتىق ئۈجۈقتۇرىدۇ-دە، ئۇنىڭ ئولۇمى تېخىمۇ قىيىنلىشىش بىلەن ۋە دەرت بىلەن بولىدۇ.

③ ئۇنى گۇناللىرىدىن پاكلاپ، دەرىجىسىنى كوتىرىش ئۈچۈن، ئاللا ئۇنى دەرت-ئەلەمگە دۇچار قىلىدۇ.

④ گۇناللىرى كەچۈرۈلىدۇ دىگەن مەنىدە.

424) كوزىدىن ئايرىلغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: بەندەمنى ئىككى كوزىدىن ئايرىسام، ئۇ ئۇنىڭغا سەۋرى قىلسا، ئىككى كوزىنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىمەن.

425) كىچىك بالىلارنىڭ كېسىلىنى يوقلاش توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى زەينەپ قىزىنىڭ سەكراتتا ئىكەنلىگىنى بىلدۈرۈپ رەسۇلۇللانى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. بۇ چاغدا مەن، سەئىد ۋە ئۇبەيلەر رەسۇلۇللانىڭ هوزۇرىدا ئىدۇق. رەسۇلۇللا زەينەپكە: ئېلىش ۋە بېرىش ئاللانىڭ ئىلكىدىكى ئىش، ئاللانىڭ دەرگاهىدا هەرقانداق نەرسىنىڭ ۋاقتى-سائىتى بولىدۇ، زەينەپ ئاللانىڭ دەرگاهىدىكى ساۋاپنى قىلسۇن ۋە سەۋرى قىلسۇن، دەپ جاۋاپ ئەۋەتتى. زەينەپ رەسۇلۇللانىڭ كېلىشىگە قەسەم قىلىپ، يەنە ئادەم ئەۋەتتى، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە باردۇق. بالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسامنىڭ قۇچىغىغا قويۇلدى، ئۇ بىرام بولۇپ ئىگىراۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى كوزىدىن ياش توكۇلدى. سەئىد: ئى رەسۇلۇللا، نىمە بۇ؟ دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ ئاللا

خالىغان بەندىلىرىنىڭ دىلىغا سالىدىغان رەھمەتتۇر، ئاللا رەھىم-
دىل بەندىلىرىگىلا رەھمەت قىلىدۇ، دىدى.

426) كېسەل ئادەمنىڭ ئولۇمنى ئارزۇ قىلىشى ۋە ئۇنىڭ قىلىدىغان دۇئاسى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىركىم كېسەل① بولۇپ قالغانلىغى ئۈچۈن ئولۇمنى ئارزۇ قىلمىسۇن، ئەگەر چوقۇم شۇنداق قىلىدىغان بولسا، مۇنداق دىسۇن: ئى ئاللا، ماڭا ھاياتلىق ياخشى بولىدىغان بولسا، مېنى ھايات قالدۇرغىن، ماڭا ماماتلىق ياخشى بولىدىغان بولسا، مېنى قەبزى روھ قىلغىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ھېچ ئادەمنى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ قىلغان ئەملى جەننەتكە ئېلىپ كىرمەيدۇ. ئى رەسۇلۇللا، سېنىڭ جەننەتكە كىرىشىڭمۇ قىلغان ئەملىڭدىن ئەمەسمۇ؟ دىگۈچىلەرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەمىلىمدىن ئەمەس، پەقەت ئاللانىڭ پەزلى-مەرھەمىتىگە ئېرىشىش بىلەنلا جەننەتكە كىرىمەن، توغرا يولنى كوزلەڭلار، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋۆەتمەڭلار②، سىلەردىن بىرىكىم ھەرگىزمۇ ئولۇمنى ئارزۇ قىلمىسۇن،

---

① باشقا زىيان-زەخمەتنىمۇ ئوز ئىچىگە ئالىدۇ.

② ئىبادەتنى كوپ قىلىپ، ئوزەڭلارنى چارچىتىپ قويماڭلار ئىبادەتتىن زېرىكىپ قالمىسلەر، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تاشلاپ، تېگىشلىك ئىبادەتنىمۇ قىلالماي قالمىسلەر.

ئەگەر ئۇ ياخشى بەندە بولىدىغان بولسا، ياخشىلىغى كوپەيشى مۇمكىن، ئەگەر ئۇ يامان بەندە بولىدىغان بولسا، تەۋپىق تېپىپ قېلىشى مۇمكىن①، دىدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر كىسەلنى يوقلاپ بارسا، ياكى ئۇنىڭ ئالدىغا بىرەر كىسەل كەلتۈرۈلسە، مۇنداق دەيتتى: ئى پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، كىسەللىكنى كوتىرىۋەتكىن، شىپالىق بەرگىن، سەن شىپالىق بەرگۈچىسەن، پەقەت سېنىڭ بەرگەن شىپايىڭلا ئۇنۇملۇك، شۇنداق شىپالىق بەرگىنكى، كىسەللىك قالمىغاي.

429) كىسەلگە ئاللانىڭ شىپا بېرىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىرەر كىسەلنى بەرگەن ئىكەن، ئۇنىڭغا داۋانمۇ بىللە قوشۇپ بېرىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىسەل ئۇچ تۈرلۈك نەرسە بىلەن داۋالىنىدۇ: قان ئېلىش بىلەن، ياكى ھەسەل ئىچىش بىلەن،

---

① تەۋبە قىلىش بىلەن، زىمىستىكى ھەقنى ئادا قىلىش بىلەن، كەتكۈزۈپ قويغاننى تولدۇرۇش بىلەن تەۋپىق تېپىشى مۇمكىن.

ياكى ئوت بىلەن داغلاش بىلەن. ئۇممىتىمىنى داغلاپ داۋالاشتىن مەنئى قىلىمەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ كېسەل ئادەمگە ۋە ھازىدارغا تەلبىن (كېپەك، سۈت ۋە ھەسەلدىن قىلىنىدىغان شورپا. ــ ت) قىلىپ بېرىشكە بۇيرۇيتتى ۋە مۇنداق دەيتتى: تەلبىننى كېسەل ئادەم ئىچىشنى ياقتۇرمايدۇ، ئەمما كېسەلگە پايدا قىلىدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، تەلبىن سىلەرنىڭ ئىچىڭلارنى خۇددى سىلەر يۇزۇڭلارنى سۇ بىلەن يۇغانىدەك يۇيىدۇ. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: تەلبىن كېسەلنىڭ يۈرىگىگە ئارام بېرىدۇ، بەزى غەملىرىدىن خالاس قىلىدۇ، دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

432) بەزگەك، ۋابا، كوز تېگىش ۋە دەم سېلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەزگەك جەھەننەمنىڭ ھارارىتىدۇر، ئۇنى سۇ بىلەن ئوچۇرۇڭلار①.

ئۇسامە ئىبنى زەيىددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىرەر جايدا ۋابا يۈز بەرگەنلىكىنى ئاڭلا-

① سۇنى ئىچىش ۋە سۇ بىلەن بەدەننى يۇيۇش كوزدە تۇتۇلىدۇ.

ساڭلار، ئۇ جايغا كىرمەڭلار، سىلەر بار جايدا ۋابا يۇز بەرگەن بولسا، ئۇ يەردىن چىقىپ كەتمەڭلار.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كوز تېگىش راستىۋر دېگەن ۋە بەدەنگە يېگىنە سانچىپ مەڭ چىقىرىشنى مەنئى قىلغان.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېسەلگە، ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەنكى، تۇنجى ئادەمنى تۇپراقتىن، ئەۋلاتلىرىنى ئابى مەنسىدىن ياراتقان ئاللا، سەن ئۇچۇن كېسىلىمزنى شىپا تاپقۇزۇش ئەمرىڭ بىلەن ئوڭايدۇر، دەپ دەم سالاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر بولەك كىشى سەپەرگە چىقىپ، بىر ئەرەپ قەبىلىسگە بېرىپ چۇشتى. بۇ قەبىلەدىن ئۇلار مېھمان قىلىشنى تەلەپ قىلسىمۇ، قەبىلە ئەھلى ئۇلارنى مېھمان قىلمىدى. بۇ قەبىلىنىڭ باشلىغىنى چايان چېقىۋالدى، ئۇنىڭغا ھەرقانداق چارە قىلىشىپ باقسىمۇ مەنپەئەت قىلمىدى. قەبىلە ئەھلىدىن بىرى: سىلەرگە چۇشكەن بۇ جامائەگە بېرىپ سوراپ باقساڭلار چارە تېپىلىپ قېلىشى مۇمكىن، دىدى. قەبىلە ئەھلى ئۇلارنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى جامائەت، باشلىغىمزنى چايان چېقىۋالغان ئىدى، ھەممە چارىلەرنى قىلىپ كورسەكمۇ مەنپەئەتى بولمىدى، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بۇنىڭغا چارە قىلالايدىغان كىشى بارمۇ؟ دەپ

سوربدی. ئۇلاردىن بىرى: ئالىلا بىلەن قەسەم قىلىمەنسكى، مەن چوقۇم دەم سالىمەن، لېكىن سىلەردىن مېھمان بولۇشنى تەلەپ قىلساق، بىزنى مېھمان قىلمىدىڭلار، شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ھەق تولىمىگىچە دەم سالمايمەن، دىدى. شۇنداق قىلىپ، دەم سېلىپ قويۇش ھەققىگە ئوتتۇز قوي تولەشكە سوزلەشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قەبىلە باشلىغىغا سۇرە فاتىھەنى ئوقۇپ ھۇرۇپ قويدى، قەبىلە باشلىغى گويا باغلاقلىق يەردىن يېشۇېتىلگەندەك ساپ-ساق بولۇپ مېڭىپ كەتتى، ۋەدىلەشكەن ئوتتۇز قوينى ئۇنىڭغا بەردى. ساھابىلەر-نىڭ بەزىسى قوينى تەقسىم قىلىڭلار، دېۋىدى، دەم سالغان ئادەم: ئۇنداق قىلماڭلار، رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلىپ، ئۇنىڭ بۇيرۇغىغا قاراپ بىر ئىش قىلايلى، دىدى. ئۇلار رەسۇلۇللاغا بېرىپ ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سۇرە فاتىھەنىڭ كېسەلگە شىپا بولىدىغانلىغىنى نەدىن بىلدىڭ؟ توغرا قىلىپسىلەر، قويلارنى تەقسىم قىلىڭلار، ماڭىمۇ سىلەرگە ئوخشاش بىر ئۇلۇش تەقسىم قىلىپ قويۇڭلار①، دىدى.

437) كاھىنلىق، كېسەلنىڭ يۇقۇشى ۋە زەھەر ئىچىش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇكى، كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كاھىنلار توغرىلىق سورىغان

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى خوشال قىلىش، ئۇنىڭ ھالالىغىنى ئۇلارغا تېخىمۇ تونۇتۇش ئۈچۈن شۇنداق قىلغان.

ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كاھىنلارنىڭ سوزلىرىگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ، دىدى. كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، بەزىدە ئۇلارنىڭ بىزگە دىگىنى توغرا كېلىپ قالىدىغۇ دىگەنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار توغرا چىقىپ قالغان شۇ راست سوزنى پەرىشتىلەردىن ئاڭلىۋالغان جىنىدىن ئالىدۇ، جىن ئۇ سوزنى دوستى كاھىنغا ئېيتىپ بېرىدۇ، كاھىن ئۇ سوزگە يۈز يالغاننى ئارىلاشتۇرۇپ تارقىتىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كېسەل توگىلەرنى ساق توگىلەرگە قوشمائلار①.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئوزىنى تاغدىن تاشلاپ ئولۇۋالسا، ئۇ دەۋزەختە تاشلىنىپ تۇرغان ھالدا مەڭگۇ قالىدۇ. كىمكى زەھەر ئىچىپ ئولۇۋالسا، ئۇ ئىچىپ ئولگەن زەھەرنى قولىدا تۇتۇپ، دەۋزەختە ئۇنى سۈمۈرگەن ھالدا مەڭگۇ قالىدۇ. كىمكى ئوزىنى تىغ بىلەن ئولتۇرۇۋالسا، تىغنى قولىدا تۇتۇپ، دەۋزەختە ئۇنى قوسىغا سانچىغان ھالدا مەڭگۇ قالىدۇ.

440) كىيىم-كېچەك ۋە تەكەببۇرلۇق توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "ئېيتقىنكى، ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرىگە

---

① چۈنكى كېسەل يۇقۇشى مۇمكىن، بۇ سوز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ماخاۋ كېسىلىدىن يولۇاستىن قاچقاندەك قاچقىن، دىگەن سوزىگە ئوخشايدۇ. ھەممە ئىش ئاللانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدۇ.

يېتىشتۇرۇپ بەرگەن زىننىتى① (ئىنسان ياسىنىدىغان ھالال كىيىم-كېچەك ۋە خۇش پۇراق نەرسىلەر. ــ ت)نى كىم ھارام قىلدى..." (سۈرە ئەراف، 32 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىسراپ قىلماي، چوڭچىلىق قىلماي يەڭلار، ئىچىڭلار ۋە سەدىقە قىلىڭلار. ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: ئىسراپچىلىق، چوڭچىلىق قىلمايدىغانلا بولساڭ، خالىغىنىڭنى يېسەڭ ۋە خالىغىنىڭنى كىيسەڭ، بولىۋېرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چاپانىڭ ئۇزۇنلۇغى ئىككى ئوشۇقتىن ئېشىپ كەتسە، ئوشۇقنىڭ توۋىنى دەۋزەختە ئازاپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم② تون كىيىپ، چېچىنى تاراپ، ئوزىگە تەمەنا قىلىپ يۇرەتتى، ئاللا ئۇنى يەرگە يۇتقۇزۇۋەتتى، ئۇ قىيامەت كۈنىگىچە زىمىنىڭ تەھتىگە چوكۇپ بارىدۇ.

ئۇمۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىسى، بىر ئاللادىن باشقا ھېچ

---

①يەردىن چىقىدىغان پاختا ۋە پىلە قۇرۇتىدىن چىقىدىغان يىپەك قاتارلىقلار. ئالتۇن بىلەن يىپەك رەختلەرنى ئەرلەرنىڭ ئىستىمال قىلىشىغا بولمايدۇ. ھەدىس بولمىغان بولسا، ئۇلارمۇ مۇشۇ ئايەتنىڭ دائىرىسىگە كىرەتتى.

② بۇ يەردە قارۇن كوزدە تۇتۇلىدۇ.

مەبۇد يوق، دىگەن ھالدا ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ، كېچىدە پىتىنلەردىن قايسىلىرى نازىل بولدى، ئاللانىڭ غەزىلىردىن نىملەر نازىل بولدى، ھوجرا ئىگىلىرىنى (پەيغەمبەرنىڭ ئايالىرى كوزدە تۇتۇلدۇ.ـــت) كىم ئويغىتىدۇ، دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىملەرگە① ئورالغان نۇرغۇن ئايالار قىيامەت كۈنى ياپ-يالىڭاچ بولۇپ قالىدۇ②. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىرىنىڭ دۇنيا بىلەن ئاخىرەتىنىڭ بىرىنى تاللىشىغا ئىختىيار بېرىپ مۇنداق دىگەن: "ئى پەيغەمبەر، ئايالىرىڭغا ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر بايلىقنى ياشاش ئۈچۈن خاراجەت تىلەيدىغان بولساڭلار ۋە دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتىنى تىلەيدىغان بولساڭلار، كېلىڭلار، سىلەرگە نەپىقە بېرىپ، ھەچ زىيان-زەخمەتسىزلا سىلەرنىڭ خېتىڭلارنى بېرىۋېتىمەن، ئەگەر سىلەر مېنىڭ ئەمرىمدە قېلىپ، ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىغىنى تىلەيدىغان ۋە ئاخىرەتنىڭ نازۇ-نېمەتلىرىنى تىلەيدىغان بولساڭلار، سىلەردىن ئاللانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلغانلارغا ئاللا چوڭ ساۋاپ ھازىرلىدى③."

(سۈرە ئەھزاب، 28 ـ، 29 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

---

① بەدەن كورۇنۈپ تۇرىدىغان، يۇقىقا كىيىملەر ياكى پۈزۈر كىيىملەر كوزدە تۇتۇلدۇ.

② قىپ-يالىڭاچلىقنىڭ نومۇسىغا قالىدۇ، ياكى ساۋاپلاردىن يالىڭاچلىنىپ قالىدۇ دىگەن مەنىدە.

③ ئۇلۇغ ئاللا راست ئېيتتى، يەنى سىلەرگە (پەيغەمبەر ئايالىرىغا) سىلەرنىڭ دۇنيانىڭ نازۇ-نېمەت ۋە زىبۇ-زىننەتلىرىنى تەرك ئېتىشىڭلار بەدىلىگە جەننەتنى تەييارلىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىرى دۇنيادىن ئاخىرەتنى ئارتۇق بىلدى، ئۇلار دۇنياغا قىزىقماس ئىدى، ھەتتا ئائىشەگە بەيتۇلمال (دولەت غەزنىسى. ـــ ت)دىن سەكسەن مىڭ دىرھەم (كۈمۈش پۇل)

444) بوردا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېچىسى بىر بوردىنى دالدا قىلىپ ناماز ئوقۇيتتى، كۇندۇزى ئۇنى تېگىگە سېلىپ ئولتۇراتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ يېنىغا بېرىۋېلىپ، ئۇنىڭغا ئوخشاش ناماز ئوقۇيدىغان بولدى. بۇنداقلارنىڭ سانى كوپەيدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە قاراپ: ئى جامائەت، سىلەر كۇچىڭلار يېتىدىغان ئىبادەتلەرنى قىلىڭلار، سىلەر ئىبادەتتىن مالال بولۇپ قالمىغىچە، ئاللا سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلارنى قويۇل قىلىشتىن مالال بولۇپ قالمايدۇ، ئاللا ئۇچۇن ئىبادەتنىڭ ئەڭ ياخشىسى ئاز بولسىمۇ ئۇزۇلۇپ قالماي داۋاملىشىپ تۇرغان ئىبادەتتۇر، دىگەن.

445) ئايالىلاردەك بولۇۋالغان ئەرلەر توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئايالىلاردەك بولۇۋالغان ئەرلەرگە ۋە ئەرلەردەك بولۇۋالغان ئايالىلارغا لەنەت قىلغان.

كىرگۈزۈپ بېرىلگەندە، ئۇ دىدىگىنى بۇيرۇپ، بىر ئولتۇرۇشتىلا ئۇنى تەقسىم قىلىپ بېرىۋەتكەن، بېرىپ بولۇپ، روزىدار ئائىشە قارىسا، ئوزى ئېپتار قىلغۇدەك بىر نەرسە قالمىغان. (ئاللا بىزگە تەۋپىق بەرسۇن ۋە ھىدايەت قىلسۇن، بىزنى دۇنيانىڭ ۋە ئۇنىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىدىن ساقلىسۇن، بىزنى زاھىد، تەقۋىدارلاردىن قىلسۇن، ئاللا ھەممىگە قادىردۇر.)

446) بۇرۇتىنى قىرقىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بەش تۈرلۈك ئىش سۈننەت ھىساپلىنىدۇ، بۇ ئىشلار خەتنە قىلىش، سۈننەت قىلىش (ئەۋرەتنىڭ تۆكلىرىنى تازىلاش. ــ ت)، بۇرۇتنى قىرقىش، تىرناق ئېلىش ۋە قولتۇق ئاستىدىكى تۈكلەرنى يۇلۇشتىن ئىبارەت.

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەجۇسىلارنىڭ قىلغىنىڭ ئەكسىنى قىلىپ، ساقىلىڭلارنى قويۇپ بېرىڭلار، بۇرۇتۇڭلارنى قىرقىڭلار، دېگەن. ئىبنى ئۇمەر ھەج قىلغان ياكى ئۇمرە قىلغان (ھەج ۋاقتىنىڭ سىرتىدا ھەج پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىش. ــ ت) چاغدا، ساقىلىنى تۇتاملاپ بېقىپ، تۇتامدىن ئېشىپ كەتكىنىنى ئېلىۋېتەتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يەھۇدىلار ۋە ناسارالار، دەرۋەقە، ساقاللىرىنىڭ ئاقلىرىنى بويىمايدۇ، سىلەر ئۇلارنىڭ ئەكسىنى قىلىڭلار①.

449) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت

①ساقىلىڭلارنىڭ ئاقلىرىنى سېرىق ياكى قىزىل بويىغىلار دېگەن مەنىدە.

قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بويى ھەددىدىن ئارتۇق ئىگىز ئەمەس، پاكارمۇ ئەمەس ئىدى، رەڭگى تاپ-تات ئاقمۇ ئەمەس، بۇغداي ئۆڭلۈكمۇ ئەمەس ئىدى، چېچى بۇدرە① ۋە قىسقمۇ ئەمەس، ئۇزۇنى تاشلاپ تۇرىدىغان يۇمشاقمۇ ئەمەس ئىدى. ئاللا ئۇنى قېرىق يېشىدا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى، مەككىدە ئون يىل تۇردى، مەدىنىدە ئون يىل تۇردى. ئاللانىڭ ئىرادىسى بىلەن ئاتمىش ياشتىن ئاشقاندا② ئالەمدىن ئوتتى. ۋاپات بولغان چاغدا ئۇنىڭ بېشىدا ۋە ساقلىدا يىگىرمە تالمۇ ئاق يوق ئىدى.

450) چاچىنى تاراش توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئىددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قوراسىغا يوچۇقتىن قارىدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاغاق بىلەن چېچىنى تاراۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئەگەر سېنىڭ ماڭا قارايدىغانلىغىڭنى بىلسەم، ئەلۋەتتە بۇ تاغاقنى كوزىڭگە سانجىۋېتەتتىم، قوراغا كىشىلەرنىڭ كوزى چۈشۈپ قالىدىغانلىغى ئۈچۈن③، ئىجازەت بىلەن كىرىش يولغا قويۇلغان، دىگەن.

---

① چاچنىڭ نېگىرلارنىڭ چاچلىرىدەك غۇژمەك بولۇۋېلىشى.

② پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاتمىش ئۈچ يىل ئومۇر كورگەن.

③ قوراىدىكىلەرنىڭ ئەۋرەتلىرىگە غەيرى ئادەمنىڭ كوزى چۈشۈپ قالماسلىغى ئۈچۈن.

451) رەسىم سىزغۇچىلارنىڭ ئازايغا قالدىغانلىقلىرى ۋە سىزىلغان رەسىملەرنى بۇزۇۋېتىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللانىڭ دەرگاھىدا قىيامەت كۈنى ئەڭ قاتتىق ئازابقا قالىدىغانلار جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزغۇچىلار①.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويدە جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىمى بار بىرەر نەرسىنى كورسىلا، ئۇنىڭ رەسىمىنى بۇزۇپ تاشلايتتى②.

---

① بۇلار جانلىق نەرسىلەرنىڭ سۈرەت ۋە ھەيكەللىرىنى ياساشنىڭ ھارام-لىغىنى بىلىپ تۇرۇپ، مەقسەتلىك ھالدا بۇلارنى چوقۇنۇش ئۈچۈن سىزىدۇ ياكى ئويۇپ ياسايدۇ، ئۇلار ئاللاغا كۆپرىلىق قىلغانلىغىدىن، پىرئەۋن كىرگەن دەۋرىدىكى كىرىدۇ، چوقۇنۇشنى مەقسەت قىلماي ياسىغانلار بولسا، كاپىر بولماي، پەقەت ئاللاغا ئاسىلىق قىلغان بولىدۇ. نەۋەۋى مۇنداق دەيدۇ: ئولىمالار جاندارلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىشنى قاتتىق ھارام دېگەن، بۇ گۇنايى كەبىرىگە كىرىدۇ. مەيلى ئۇلارنى ئىشلىتىدىغان نەرسىلەرنىڭ ياكى ئىشلەتمەيدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە سىزسۇن، مەيلى كىيىم-كېچەك، بىسات، تەڭگە، تىللا، يارماق، قاچا-قۇچا ۋە تامغا ياكى باشقا نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە سىزسۇن، ئوخشاشلا ھارامدۇر، جاندارلاردىن باشقىنىڭ رەسىمىنى سىزىش ھارام ئەمەس.

② رەسىم بار نەرسىنى سۇندۇرۇپ تاشلايتتى، ياكى ئۇنىڭدىكى رەسىمنى بۇزۇۋېتەتتى. جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرى بار ئويگە كىرىش مەسلىسىدە ئىككى خىل قاراش مەۋجۇت، كوپچىلىك ئولىمالار بۇنداق ئويگە كىرىشنى مەكرۇھ سانايدۇ. ئەبۇ مۇھەممەد بۇنى ھارام سانايدۇ. ئەگەر رەسىم مۇنچىنىڭ

نەزری ئىنسانىڭ رىۋايەت قىلىشچە، ئىنسانى مالىك مۇنداق دەيدۇ: ئىنسانى ئاباسىنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتىم، كىشىلەر ئۇنىڭدىن مەسىلە سورايتتى. بىرەر ئادەم ئىنسانى ئاباستىن مەسىلە سورىغاندىلا، ئۇ ئاندىن رەسۇلۇللانىڭ بۇ مەسىلە توغرىسىدىكى ھەدىسىنى بايان قىلىپ بېرەتتى. رەسىم سىزىش توغرىلىق سورىغان ئادەمگە ئۇ مۇنداق دېدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم، كىمكى دۇنيادا جانلىق نەرسىنىڭ رەسىمىنى سىزىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇ ئادەم ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈشكە زورلىنىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزەلمەيدۇ①.

تېشىدا ۋە ئۇنىڭ كارىدورلىرىدا بولسا، ئۇنىڭغا كىرىش ھارام بولمىغىنىدەك، قورانىڭ ئىچىدە بولماي، ئۇنىڭ يولىدا بولسىمۇ ئۇنىڭغا كىرىش ھارام ئەمەس. چۈنكى يولدىكى رەسىم ھورمەتلەنمەيدۇ، ئويىنىڭ توردىكى رەسىم ھورمەتلىنىدۇ. يۇقۇرقى سوزلەردىن ئويىنىڭ توربىسىغا، تېمىغا تىزىپ قويۇلغان تەكىيە-ياستۇققا، ئېسىپ قويۇلغان پەردىگە، كىيىۋاتقان كىيىم-كېچەكىكە سىزىلغان جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنىڭ مەكرۇھلۇغى چىقىدۇ، يەرگە ۋە يەرگە سېلىنىدىغان بىساتقا، باشقا قويۇلىدىغان، يولىنىدىغان تەكىيە-ياستۇققا سىزىلغان رەسىملەرنىڭ، باشلىرى كېسىۋېتىلگەن رەسىملەرنىڭ، دەرەخلەرنىڭ رەسىملىرىنىڭ دۇرۇسلۇغى چىقىدۇ. تاملارغا، ئوگزىلەرگە ۋە يەرگە ھايۋانلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىش ۋە ئۇلارنى كىيىم-كېچەكلەرگە چۈشۈرۈش ھارام قىلىندى. كىمكى يۇقۇرىدىكى رەسىملەرنى سىزىدىكەن، ئۇ رەھمەت پەرىشتىلىرىنىڭ ئۇنىڭ ئويىگە كىرىشىدىن، ئۇنىڭغا دۇئا قىلىشىدىن ۋە ئىستغفار ئېيتىشىدىن قۇرۇق قالىدۇ.

① بۇنداق ئادەم دەۋرىخته مەڭگۈ ئازاپتا قالىدۇ، رەسىم سىزىشنى ھالال ئېتىقات قىلىپ سىزغان ئادەم شۇنداق بولىدۇ. جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزىشنى ھارام ئېتىقات قىلىپ تۇرۇپ ۋە ئۇنىڭغا چوقۇنۇشنى مەقسەت قىلماي تۇرۇپ سىزسا، گۇناكار ھىساپلىنىپ، تېگىشلىك جازاسىنى تارتقاندىن كېيىن

454) ياخشىلىق قىلىشقا ئەگ ھەقلىق ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، مېنىڭ ياخشىلىق قىلىشقا ئەگ ھەقلىق ئادىمىم كىم؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دىدى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دىدى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاندىن قالسا ئاتاڭ، دىدى.

455) جىھادقا ئاتا-ئانىنىڭ رۇخسىتى بىلەن چىقىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بىر ئادەم كېلىپ، جىھادقا چىقاي، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭدىن: ئاتا-ئاناڭ بارمۇ؟ دەپ سورىدى. ئۇ، ئاتا-ئانام بار دىۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇنداق بولسا، ئاتا-ئاناڭنىڭ خىزمىتىنى ياخشى قىلغىن①، دىدى.

دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. بۇ ھەدىستىن مەقسەت ئاللاغا كۇپرىلىق قىلىش بىلەن رەسىم سىزغان ئادەمنى ئۇنىڭ قىلمىشىدىن قاتتىق چەكلەشتۇر. ھازىرقى زاماندا قوللىنىۋاتقان فوتو ئاپپارات بىلەن رەسىم تارتىش ئىسلام مەزھىپىتكە، ئامانلىققا ۋە تارىخقا خىزمەت قىلغانلىغى ئۈچۈن، ئۇ دۇرۇس دىيىلىپتۇ.

① قايتىپ كېتىپ ئاتا-ئاناڭغا قولۇڭدىن كېلىشچە ياخشىلىق قىلغىن، ئاتا-ئاناڭغا قىلغان ياخشىلىقلىرىڭ كاپىرلارغا قارشى جىھاد قىلغانلىڭ ئورنىدا بولىدۇ.

456) كىشىنىڭ ئوز ئاتا-ئانىسىنى تىللىماسلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىشىنىڭ ئوز ئاتا-ئانىسىنى قاغىشى ئەڭ زور گۇنا ھىساپلىنىدۇ، دېگەن. ئى رەسۇلۇللا، كىشى ئوزىنىڭ ئاتا-ئانىسىنى قانداقمۇ قاغايدۇ؟ دېگەن كىشىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بىر ئادەم بىراۋنىڭ ئاتىسىنى تىللايدۇ-دە، ئۇ ئادەممۇ ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىنى تىللايدۇ①، دېگەن.

457) ئايالنىڭ ئوز ئانىسىغا سىلە-رەھىم قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسما مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: قۇرەيش خەلقى بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارىسىدا ھۇدەيبىيە سۇلھى تۇزۇلگەن مەزگىلدە ئانام مۇشرىك تۇرۇپ ئاتىسى بىلەن مەدىنىگە يېتىپ كەلدى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ ھەقتىكى پىكرىنى سوراپ مېنىڭ ئانام مەندىن ياخشىلىق ئۇمىت قىلىپ مەدىنىگە كېپتۇ، ئۇنىڭغا سىلە-رەھىم قىلسام بولامدۇ؟، دېسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بولىدۇ، ئاناڭغا سىلە-رەھىم قىلغىن②،

---

① ئاتا-ئانىسىنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن تىللىنىشىغا سەۋەپ بولۇش ئەڭ چوڭ گۇنا ھىساپلىنىدىغان تۇرسا، ئۇلارنى ئاشكارا قاغاش ۋە تىللاش تېخىمۇ چوڭ گۇنا سانىلىدۇ.

② بۇنىڭدىن مۇشرىك بولغان ئانىغا سىلە-رەھىم قىلىشنىڭ توغرىلىغى چىقىدۇ.

دىگەن.

458) سىلە-رەھمىنى ئۇزۇپ قويغۇچىنىڭ گۇنايى، بالىغا كويۇنۇش ۋە ئوزئارا كوڭۇل بولۇش توغرىسىدا

جۇبەير ئىبنى مۇتئىم رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: سىلە-رەھمىنى ئۇزۇپ قويغان ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ①.

ئەئمەشتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، (بۇ ھەدىسنىڭ رىۋايىتىنى ھەسەن ۋە فىترلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇلايدۇ)، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: باشقىلارنىڭ سوغا قىلىپ بەرگەن نەرسىسىگە يارىشا سوغا قايتۇرغان ئادەم سىلە-رەھىم قىلغان بولمايدۇ، قارشى تەرەپتىن سىلە-رەھىم ئۇزۇپ قويۇلسىمۇ، قارشى تەرەپ كە سىلە-رەھىم قىلغان ئادەم سىلە-رەھىم قىلغۇچى ھىساپلىنىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايىلى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: يېنىدا ئىككى قىزى بار بىر ئايال مەندىن نەرسە تىلەپ كەلدى، مېنىڭ يېنىمدا ئاران بىردانە خورما بار ئىدى، بۇ خورمىنى ئۇنىڭغا بەرسەم، خورمىنى ئۇ ئىككى پارچە قىلىپ قىز-

① سىلە-رەھمىنى ئۇزۇپ قويۇشنىڭ ھارامليغىنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۇنى سەۋەپسىز ۋە شۇبھىسىز ھارام سانىغۇچى ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ، ياكى جەننەتكە بۇرۇن كىرگۈچىلەر بىلەن كىرەلمەيدۇ.

لرىغا بىردىن بەردى، ئاندىن قوپۇپ چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كەلدى. مەن ئۇنىڭغا ئەھۋالنى سوزلەپ بەرگەن ئىدىم، ئۇ: كىمكى① بۇ قىزلارنىڭ ئىشىغا ئىگە بولۇپ ئۇلارغا ئاتا-دارچىلىق قىلسا، ئۇلار ئۇنىڭغا دەۋزەختىن دالدا بولىدۇ②، دىدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئەرابى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سىلەر كىچىك باللارنى سۆيىدىكەنسىلەر، بىز سۆيمەيمىز، دىگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: سېنىڭ قەلبىڭدىن ئاللا رەھىمدىللىقنى كوتىرىۋەتكەن تەقدىرىدا، مەن ئۇنى سېنىڭ دىلىڭغا سالالامتىم، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەلىنىڭ ئوغلى ھەسەنىنى سۆيگەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا ئەقرە ئىبنى ھابىس تەمىمى ئولتۇراتتى. ئەقرە: مېنىڭ ئون بالام بار، ئۇلارنىڭ ھىچبىرىنى سۆيگەن ئەمەسمەن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قاراپ قويغاندىن كېيىن: ئىچى ئاغرىمىغان ئادەمگە ئالالانىڭ ئىچى ئاغرىمايدۇ، دىدى.

---

① ئۇلارنى باققان، تۇرمۇشلۇق قىلغان ۋە ياخشى تەربىيىلەپ ئوستۇرگەن ئادەم.

② ئوغۇللارنىڭ ئەكسىچە، قىزلار كوپىنچە ئۇزلىرىنىڭ ھوددىسىدىن چىقىشتىن ئاجىز بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ھەدىستە قىزلارنىڭ ھەقىقى تەكتلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللا رەھمىدىلىلىقىنى يۇز ھەسسە قىلىپ، توقسان توققۇزىنى ئۆزىگە ئېلىپ قېلىپ، بىرىنى زېمىنغا چۈشۈرگەن، پۈتۈن مەخلۇقات ئوزئارا مېھرى-شەپقەت قىلىشى ھەتتا ئاتنىڭ ئوز بالىسىنى دەسسۈەتمەسلىك ئۈچۈن تۇياغنىنى كوتىرىپ تۇرۇشىمۇ ئەنە شۇ بىر ھەسسىدىندۇر.

ئامىر شەئبى نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مومىنلەر بىر بىرىگە رەھىمدىل بولۇشتا، بىر بىرى بىلەن دوستلىشىشتا، بىر بىرىگە يارەمدە بولۇشتا ئىنساننىڭ بىر پۈتۈن بەدىنىگە ئوخشايدۇ. ئىنسانىنىڭ بىرەر ئەزاسى ئاغرىسا، پۈتۈن بەدەن بىئارام بولىدۇ ۋە قىزىيدۇ.

465) ھەقەمسايىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنىڭ گۇناھى ۋە ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ شۇرەيھ خۇزائى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ، دېگەن. بەزىلەر ئۇنىڭدىن: ئى رەسۇلۇللا، كىم كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ: ھەقەمسايىسىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشتىن ئوزىنى ساقلىمىغان ئادەم، دېگەن.

ئائشه رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جىبرىل ماڭا ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىشنى① ئېيتىۋەرگەچكە، ئاللانىڭ ئەمرى بويىچە جىبرىل ھەقەمسايىنى ھەقەمسايىگە مىراسخور قىلىدىغۇ دەپ ئويلاپ قالدىم.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، ھەقەمسايىسىگە ئەزىيەت يەتكۈزمىسۇن؛ كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، مېھمىننى ھورمەتلىسۇن؛ كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، ياخشى سوز قىلسۇن ياكى سۈكۈت قىلىپ تۇرسۇن.

468) ياخشى ئىش ۋە ياخشى سوزنىڭ ھەممىسى سەدىقە ھىساپلىنىدىغانلىغى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى ئىشلار، ياخشى سوزلەر سەدىقە ھىساپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① ھەقەمسايە، مەيلى مۇسۇلمان بولسۇن، مەيلى كاپىر بولسۇن، تەقۋادار بولسۇن، مەيلى پاسىق بولسۇن، دوست بولسۇن، مەيلى دۇشمەن بولسۇن، زىيان يەتكۈزگۈچى بولسۇن، مەيلى پايدا يەتكۈزگۈچى بولسۇن، ھەممىسى مۇشۇنىڭغا كىرىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى سوز سەدىقە ھىساپلىنىدۇ.

470) ھەممە ئىشتا مۇلايىم بولۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، يەھۇدىلار-دىن بىر توپ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كىرىپ: ئەسسامۇئەلەيكۇم (سىلەرگە ئولۇم تىلەيمەن) دىدى (سام دىگەن ئولۇم مەنىسىدە، سالام دىگەن ئامانلىق مەنىسىدە كېلىدۇ، ئەمما تەلەپپۇز جەھەتتىن سام بىلەن سالام دىگەن سوز بىر بىرىگە يېقىن. ــ ت)، مەن ئۇنى چۈشىنىپ، سىلەرگىمۇ ئولۇم ۋە لەنەت بولسۇن، دىدىم. رەسۇلۇللا: ئى ئائىشە، ئوزەڭنى بېسىۋالغىن، ئاللا ھەممە ئىشتا مۇلايىملىقنى ياقتۇرىدۇ، دىدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئۇلارنىڭ نېمە دىگەنلىكىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: سىلەرگىمۇ شۇنى تىلەيمەن دىدىمغۇ، دىدى.

471) خەيرلىك ئىشلار ئۈستىدە شاپائەت قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىرەر كىشى بىر نەرسە سوراپ كەلسە، ياكى بىرەر ھاجەتىمەن كەلسە، ئۇ: ئۇنىڭغا شاپائەت قىلىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار ساۋاپ تاپسىلەر، ئاللا پەيغەمبىرىنىڭ تىلى ئارقىلىق نېمىنى خالىسا، شۇنى ھوكۇم قىلىدۇ، دەيتتى.

472) پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ بەتتەخلاق ئەمەسلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئاغزى يامان بەتتەخلاق قاغىغۇچى ئەمەس ئىدى، بىرىمىزگە كايىغان چېغىدا: ئۇ نىمە بولدى؟ پىشانىسى توپا بولسۇن①، دەيتتى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ يېنىغا كىرىشكە رۇخسەت سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇنى كورگەن چېغىدا، بۇ نىمە دىگەن يامان قەبىلە باشلىغى، نىمە دىگەن يامان قەبىلە ئادىمى②، دىدى. ئۇ ئولتۇرغان چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام خوشاللىق بىلەن ئۇنىڭغا ئوچۇق چىراي ئاچتى. ئۇ كەتكەندىن كېيىن، ئائىشە: ئى رەسۇلۇللا، ئۇ ئادەمنى كورگەن چېغىدا مۇنداق-مۇنداق دىدىڭ، ئاندىن ئۇنىڭغا خوشاللىق بىلەن ئوچۇق چىراي ئاچتىڭ، دىگەندە، رەسۇلۇللا: ئى ئائىشە، مېنى قاچان بەتتەخلاق بىلگەن ئىدىڭ؟ قىيامەت كۇنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئەڭ يامان ھالغا قالىدىغان ئادەم

---

① بۇ ئەرەپلەرنىڭ ئادىتىدە بىرەر كىشىگە كايىغان چاغدا ئېيتىلىدىغان سوز بولۇپ، ھەقىقەتتە قاغاش مەنىسىدە ئەمەس، پەيغەمبەرنىڭ مۇنداق دىگىنى ناماز ئوقۇپ سەجدە قىلغانىدا پىشانىسى توپا بولسۇن دىگىنى. (قەستەلانى)

② چۇنكى ئۇ مۇناپىق ئىدى.

ئوزىنىڭ ياماللىغى تۈپەيلىدىن كىشىلەر قاچىدىغان ئادەمدۇر، دېگەن.

474) گۈزەل خۇلق ۋە سېخىلىق توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەر ئارىسىدا ئەڭ گۈزەل، ئەڭ سېخى ۋە ئەڭ قەھرىمان ئىدى. بىر كېچىسى مەدىنە خەلقى قورقۇپ كېتىپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ ئاتلانغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاۋاز چىققان تەرەپكە كىشىلەردىن بۇرۇن ئاتلانغان بولۇپ، بۇ چاغدا ئۇ، كىشىلەرگە قورقماڭلار، قورقماڭلار، دەپ كېلىۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبى تەلھەنىڭ ئىگەرسىز يالىڭاچ ئېتىغا مىنىۋېلىپ، قىلىچى بوينىغا ئېسىۋېلىق ئىدى. ئۇ: ئات دەريانىڭ سۈيىدەك تېز ماڭىدىكەن دېگەن ئىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: زامان قىسقىرايدۇ①، تائەت-ئىبادەت كېمىيىدۇ، كىشىلەرنىڭ دىللىرىغا بېخىللىق سېلىنىدۇ، پىتنە-پاسات كۆپىيىدۇ، دېگەن. پىتنە-پاسات دېگەن نېمە؟ دېگۈچىلەرگە رەسۇلۇللا: ئۇ—قىرغىنچىلىق، قىرغىنچىلىق دەپ جاۋاپ بەرگەن.

---

① كىشىلەرنىڭ ئۆمرى قىسقىرايدۇ، ياكى دولەتلەر تېز مۇنقەرز بولىدۇ، دېگەن مەنىدە.

476) ئاللا ئۇچۇن دوست بولۇش توغرىسىدا، تىللاش ۋە قاغاش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەرقانداق بىر ئادەم كىشىنى دوست تۇتۇشتا ئاللا ئۈچۇن دوست تۇتمىغىچە، ئاللا كۇپرىدىن قۇتقۇزغاندىن كېيىن كۇپرىغا قايتىشتىن ئوتقا تاشلىنىشنى ياخشى كۆرمىگىچە ۋە ئاللا بىلەن ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى ھەممىدىن ئارتۇق سۆيمىگىچە، ئىمانىنىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولمايدۇ.

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان: كىمكى يەنە بىر ئادەمنى پاسىق ۋە كاپىر دەپ تىللايدىكەن، تىللانغان ئادەمدە مەزكۇر سۆپەتلەر بولمىسا، بۇ تىللىغان ئادەمنىڭ ئۆزىگە يېنىپ قالىدۇ①.

---

① ئەگەر تىللانغان ئادەمدە شۇ سۆپەت بولىدىغان بولسا، تىللىغۇچىنىڭ گېپى راست بولغانلىغى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە يانمايدۇ. ئەگەر يۇقۇرقىدەك سۆزلەر بىلەن كىشىنى كەمسىتىشنى ۋە ئۇنىڭغا ئازار بېرىشنى كۆزلىگەن بولسا، بۇنداق قىلىش ھارامدۇر. چۈنكى ئەيىپلەنگۈچىنىڭ ئەيىۋىنى يېپىشقا ۋە ئۇنىڭغا چىرايلىقچە چۈشەندۈرۈشكە بۇيرۇلغان، ئۇنىڭغا قوپاللىق قىلىش ھارام قىلىنغان. چۈنكى ئۇنىڭغا قىلىنغان قوپاللىق ئۇنىڭ يولدىن چىقىشىغا، شۇ ئىشتا چىڭ تۇرۇشىغا سەۋەپ بولىدۇ. ئەگەر بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىشنى ياكى ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلىش بىلەن باشقىلارغا نەسىھەت قىلىشنى كۆزلىگەن بولسا، بۇنداق قىلىش جايىزدۇر.

ئەبى قەلابە رىزۋان دەرىخىنىڭ يېنىدا ئوتكۈزۈلگەن بەيئەتكە ھازىر بولغانلار ئارىسىدىكى سابىت ئىبنى زەھھاكتىن رىۋايەت قىلىدۇ، سابىت ئىبىتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدىن غەيرى دىنىدىكىلەردەك بولۇپ كېتىش بىلەن قەسەم قىلسا①، ئۇ قەسەم قىلغىنىدەك بولىدۇ. كىشى ئۆز ئىگىدار-چىلىغىدا بولمىغان نەرسە بىلەن نەزر قىلسا②، ھىساپ بولمايدۇ. كىمكى دۇنيادا ئۆزىنى بىر نەرسە بىلەن ئولتۇرۇۋالغان بولسا، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا شۇنىڭ بىلەن ئازاپ قىلىنىدۇ. كىمكى بىر مۇسۇلمانغا لەنەت قىلىدىكەن، ئۇنى ئولتۇرگەندەك بولىدۇ③. كىمكى بىر مۇسۇلمانىنى كاپىر دەپ قارىلايدىكەن، ئۇنى ئولتۇرگەندەك بولىدۇ.

479) سۇخەنچىلىك ۋە ئىككى يۈزلىمىلىك توغرىسىدا

ھوزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سۇخەنچى ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ.

---

① مەسىلەن، يالغاندىن، مۇنداق قىلسام يەھۇدى بولۇپ كېتەي ياكى خرىستىيان بولۇپ كېتەي دىگەنگە ئوخشاش سوزلەرنى قىلسا.

② مەسىلەن، ئەگەر ئاللا كېسىلمگە شېپالىق بەرسە، پالانىنىڭ قۇلىنى ئازات قىلىمەن ياكى پالانىنىڭ قوراسىنى سەدىقە قىلىپ بېرىۋېتىمەن دىگەندەك سوزلەرنى قىلسا.

③ ھاراملىق جەھەتتىن ياكى جازالىنىش جەھەتتىن ئادەم ئولتۇرگەندەك بولىدۇ. چۈنكى لەنەت قىلىش دىگەن ئاللانىڭ رەھمىتىدىن يىراقلاشتۇرۇشتۇر، ئولتۇرۇش دىگەن ھاياتتىن يىراقلاشتۇرۇشتۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلارغا بىر يۈزى بىلەن، بۇلارغا بىر يۈزى بىلەن كېلىدىغان ئىككى يۈزلىمە ئادەم قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئادەملەرنىڭ يامىنى بولۇپ قالىدۇ①.

481) مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئوز ئەيىۋىنى يوشۇرۇشى ۋە مۇسۇلمان قېرىندىشىغا ئوچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئۇممىتىمنىڭ ھەر بىرىنىڭ گۇنايى كەچۈرۈلىدۇ، گۇنانى ئاپ-ئاشكارا قىلغۇچىلارنىڭكى بولسا كەچۈرۈلمەيدۇ②. بىر ئادەم كېچىسى بىرەر گۇنا ئىشنى قىلغان ۋە ئاللا ئۇنى يوشۇرغان بولسا، ئۇ ئادەمنىڭ ئەتىگىنى تۇرۇپ، ھوي پالانى، ئاخشام مۇنداق-مۇنداق ئىشلارنى قىلدىم دەپ، ئاللا يوشۇرغان بۇ ئىشنى ئاشكارىلاپ قويۇشى بىپەرۋالىقتۇر.

---

① كورۇنۇشتە يالغاندىن مەن سىلەرگە تەرەپدار دەپ تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بۇزغۇنچىلىق سالىدۇ. دۇرۇس، كىشىلەرنىڭ يېنىغا كەلگەندە، ئەپلەشتۇرىدىغان ۋە ئوزرە بايان قىلدىغان سوزلەرنى كوتىرىپ كەلسە، مۇمكىن قەدەر چىرايلىق سوزلەرنى توشۇپ، يامان سوزلەرنى يوشۇرسا، بۇ ياخشىدۇر.

② ئاللاتائالانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ھەققىگە، مۇسۇلمانلارنىڭ مەنپەئەتىگە سەل قاراپ، ئاشكارا بۇزۇقچىلىق قىلغانلىغى ئۇچۇن كەچۈرۈلمەيدۇ.

ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەمنىڭ دىنىي قېرىنداشلىرىغا ئۇچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇپ، بىر بىرىگە تەتۈر قاراپ يۈرۈشى دۇرۇس ئەمەس. قايسىسى ئالدى بىلەن سالام بەرسە، ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ ياخشىسى ھىساپلىنىدۇ.

483) يالغانچىلىق، ئاللا ھەققىدە غەزەپلىنىش ۋە غەزەپتىن ساقلىنىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: راست سوز كىشىنى ياخشىلىققا يېتەكلەيدۇ، ياخشىلىق كىشىنى جەننەتكە ئېلىپ بارىدۇ، كىشى ھەقىقەتەن راست سوزلەۋەرسە، بارا-بارا راستچىللار قاتارىغا ئوتىدۇ. يالغانچىلىق كىشىنى گۇناغا يېتەكلەيدۇ. گۇنا كىشىنى دەۋزەخقە ئېلىپ بارىدۇ، كىشى ھەقىقەتەن يالغان سوزلەۋەرسە، ئاللانىڭ دەرگاھىدا كەزراپ دەپ يېزىلىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئى مومىنلەر، ئاللادىن قورقۇڭلار ۋە راستچىللار① بىلەن بىللە بولۇڭلار." (سۇرە تەۋبە، 119 - ئايەت. — ت)

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چۈشۈمدە ئىككى

---

① ئاللانىڭ دىنىغا قارىتا نىيىتى، سوزى ۋە ھەركىتى راستچىل بولغان ئادەملەر.

ئادەمنى كوردۇم، ئۇلار كېلىپ ماڭا مۇنداق دىدى: سەن گورگەن جاۋغايلىرى تىلىنىۋاتقان ئادەم كەززاپ بولۇپ، بىرەر يالغانىنى توقۇيدۇ-دە، ئۇ ئارقىلىق بۇ يالغان پۈتۈن ئەتراپقا تارايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن تا قىيامەتكىچە ئۇنىڭ جاۋغايلىرى تىلىنىپ تۇرىدۇ①.

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناماز ئوقۇۋاتىپ مەسچىتنىڭ قىبلە تەمىدىكى خەپرۇكنى كورۇپ، قولى بىلەن ئۇنى قىرىۋېتىپ ئاچچىقلاندى، ئاندىن كېيىن مۇنداق دىدى: ھەرقانداق بىر كىشى نامازدا تۇرغان چېغىدا، ئاللا ئۇنىڭ روبورۇسىدا بولىدۇ، نامازدا تۇرۇپ ئالدىغا تۈكۈرمەسلىك كېرەك.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: چېلىشقاندا يەڭگەن ئادەم نوچى ئەمەس، ئاچچىغى كەلگەندە ئۆزىنى بېسىۋالغان ئادەم ھەقىقى نوچىدۇر②.

---

① مەزكۇر يالغانچىلىقتىن ئۇرغۇن يامان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدىغانلىغى ئۈچۈن شۇنداق بولىدۇ. ئېغىزغا ئازاپ قىلىنىشنىڭ سەۋەبى يالغانچىلىقتىن ئىبارەت گۇناھنىڭ ئورنى ئېغىز بولغانلىغى ئۈچۈندۇر.

② ئاچچىغى كەلگەندە ئۆزىنى بېسىۋالغان ئادەم چېلىشقاندا كىشىلەرنى يېڭىدىغان چېلىشچىغا ئوخشىتىلغان. چۈنكى ئىنسان ئۆزىگە ئىگە بولالىسا، ئۆزىنىڭ ئەڭ كۈچلۈك دۈشمىنىنى ۋە ئەڭ يامان رەقىبىنى يەڭگەن بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ۋۇجۇدۇڭدىكى نەپسىڭ سېنىڭ ئەڭ چوڭ دۈشمىنىڭدۇر دىگەن گەپ بار، بۇ ھەدىس ئەڭ پاساھەتلىك سوز ھىساپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: ماڭا نەسىھەت قىلغىن دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاچچىقلانمىغىن دىدى. ئۇ ئادەم "نەسىھەت قىلغىن" دىگەن سوزنى بىرقانچە قېتىم تەكرارلىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاچچىقلانمىغىن①، دىدى.

488) هايا قىلىش، كىشىلەر ئارىسىدا خۇش خۇي بولۇش ۋە ئۇلارغا مادارا قىلىش توغرىسىدا

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: هايا بەندە ئۇچۇن ھەممە ياخشىلىقلارنى ئېلىپ كېلىدۇ.

ئەبى مەسئۇددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەگەر هايا قىلمىساڭ، خالىغىنىڭنى قىلغىن دىگەن سوز كېيىنكى كىشىلەرگە ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەردىن قالغان سوزدۇر.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: دىنىڭغا نۇقسان يەتكۈزمەسلىك شەرتى ئاستىدا كىشىلەرگە ئارىلاشقىن.

---

① چۇنكى غەزەپناك ئادەم قاتتىق خاپا بولغان ۋە غەزىۋى قوزغالغان هالدا بولىدۇ. مۇلايىملىق بىلەن ئوزىنى بېسۋېلىشى ۋە قەتئىيلىك بىلەن غەزىۋىنى يېڭىشى چېلىشچىنىڭ چېلىشتا كىشىلەرنى يېڭىشىگە ئوخشايدۇ.

ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: بىز بىر قىسىم كىشىلەرگە كۆلۈمسىرەپ قويىمىزۇ، ئىچىمىزدە ئۇلارغا چوقۇم لەنەت ئوقۇيمىز.

491) مومىن ئادەمنىڭ يىلان چېقىۋالغان توشۇككە قايتا قول سالمايدىغانلىغى ۋە رەسۇلۇللانىڭ شېرىغا ئائىت سوزلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھورەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىن ئادەم يىلان چېقىۋالغان توشۇككە قايتا قولىنى سالمايدۇ①.

ئۇبەي ئىبنى كەئبىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەزى شېرلاردا ھىكمەتلىك سوزلەر② بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: لەبىدنىڭ مۇنۇ سوزى شائىرلارنىڭ سوزلىرى ئارىسىدا ئەڭ راست سوزدۇر. "بىكاردۇر بىر خۇدادىن باشقا بارلىق نەرسە دۇنيادا."

---

① مومىن ئادەم قەتئى ئېھتىياتچان بولۇپ غەپلەتتە قالماسلىغى، دىن ۋە دۇنيا ئىشلىرىدا قايتا ئالدانماسلىغى كېرەك.

② ۋەز ـ نەسىھەت، تەمسىل ـ ماقالىلارغا ئوخشاش راست، ھەقىقەتكە ئۇيغۇن، جاھالەتتىن، ئەقىلسىزلىقتىن توسىدىغان سوزلەر.

ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ قېرىنداشلىرىڭلار ئابدۇللا ئىبنى رەۋاھە بەھۋدە سوز قىلمايدۇ، دىگەن دەيدۇ. ئابدۇللا ئىبنى رەۋاھە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مۇنداق مەدھىيىلىگەن:

ئىچىمىزدە رەسۇلۇللا داۋامەت،
سەھەرلەردە قىلار قۇرئان تىلاۋەت.
ھەق راست دەيمىز سوزلىرىنى تەستىقلاپ،
تاپقاچقا بىز ئۇنىڭ بىلەن ھىدايەت.
مۇشرىكلاردەك غەپلەت ئىچرە ياتمايدۇ،
كېچىلەردە قىلىپ تائەت-ئىبادەت.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلارنىڭ ئىچى شېئىر بىلەن تولغاندىن كورە يىرىڭ بىلەن تولغىنى ئەلۋەتتە تۇزۇكتۇر①.

497) ئاللاتائالانى سۇيۇشنىڭ ئالامتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى قىيامەت

---

① بۇ سوز ئاللانىڭ زىكرىگە، ئىلىم-بىلىم ۋە قۇرئانغا توسقۇنلۇق قىلىدىغان ناتوغرا شېئىرلارغا قارىتا ئېيتىلغان، ئاللانى ۋە رەسۇلۇللانى مەدھىيىلەيدىغان، ئاللانىڭ زىكرىنى، دۇنياغا ھېرىس بولماسلىقنى ئۇز ئىچىگە ئالغان ۋە نورمال بولغان بارلىق ۋەز-نەسىھەتلەرنى ئۇز ئىچىگە ئالغان توغرا مەزمۇنلۇق شېئىرلار بۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

كۆنى سۆيگەن ئادەمى بىلەن بىللە بولىدۇ①.

498) چۈشكۈرۈش، ئەسنەش ۋە ئاز سانلىقنىڭ كوپ سانلىققا سالام بېرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا چۈشكۈرۈكنى ياقتۇرىدۇ②، ئەسنەكنى يامان كۆرىدۇ③، بىر كىشى چۈشكۈرۈپ ئەلھۇمدۇلىللا (خۇداغا شۈكرى) دېسە، بۇنى ئاڭلىغان مۇسۇلمان ئادەم يەرھەمۇكەللا (ئاللا ساڭا رەھمەت قىلسۇن) دېيىشكە تېگىشلىك. ئەسنەك شەيتان تەرىپىدىن بولىدۇ، ئەسنەك كەلگەندە مۇمكىن قەدەر ئۇنى

---

① ئارتۇق ئەملى بولمىسمۇ، ياخشى نىيەتى بولغانلىقى سەۋەبىدىنلا، سۆيگەن ئادەمنى بىلەن جەننەتتە بىللە بولىدۇ، چۈنكى ئۇلارنى سۆيۈش ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش بىلەن ئوخشاش. مۇھەببەت دېگەن دىلنىڭ ئىشى، كىشى ئۆزىنىڭ باغلىغان مۇھەببىتى ئۈچۈن ساۋاپ تاپىدۇ، چۈنكى نىيەت دېگەن ئاساستۇر، ئەمەل دېگەن ئۇنىڭغا تەۋە. ئالاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر ئاللانى سۆيىدىغان بولساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار، ئاللا سىلەرنى سۆيىدۇ."

② زۇكامدىن بولمىغان چۈشكۈرۈك كوزدە تۇتۇلىدۇ، چۈنكى بۇنداق چۈشكۈرۈك بەدەنىنىڭ يەڭگىپ قالغانلىغىدىن، سۇددەلەرنىڭ ئېچىلىپ كەتكەنلىگىدىن بولىدۇ. بۇ كىشىنى تائەت ـ ئىبادەت ۋە خەيرلىك ئىشلارنى قىلىشتا روھلۇق قىلىدۇ.

③ چۈنكى ئەسنەك قوساقنىڭ تويۇپ كەتكەنلىگىدىن ۋە كوپ يېگەنلىكىدىن كېلىدۇ. ئۇ كىشىنى تائەت ـ ئىبادەت ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىشتا ھورۇنلاشتۇرۇپ قويىدۇ.

قايتۇرغىن①، ئەسىنىگەن كىشى "ھا" دىسە شەيتان ئۇنىڭدىن كۆلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىچىكلەر چوڭلارغا، ئوتۇپ كېتىۋاتقانلار ئولتۇرغانلارغا، ئاز سانلىق كوپ سانلىقتا سالام قىلىشى كېرەك. يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇلاقلىق ئادەم پىيادىگە سالام قىلىشى كېرەك، دىيىلگەن.

500) ئەزالارنىڭ زىناسى ۋە گۇنا قىلغۇچىلارغا سالام قىلماسلىق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلغان مۇنۇ سوزلىرىدىنمۇ كىچىك گۇنالارغا ئوخشايدىغان نەرسىنى كورمىدىم: ئاللا ھەققىتەن ئىنسانغا زىنادىن بولغان نەسىۋىسىنى پۈتۈۋەتكەن، بۇنى كورمەي چارە يوق، كوزنىڭ زىناسى قارىماقتۇر، تىلنىڭ زىناسى سوزلىمەكتۇر. ئىنساننىڭ نەپسى ئارزۇ قىلىدۇ ۋە خالايدۇ، ئەۋرەت بولسا ئۇلارنى ئورۇنلايدۇ، ياكى ئورۇنلىمايدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمىر مۇنداق دەيدۇ: ھاراقكەشلەرگە سالام قىلماڭلار②.

---

① قولۇڭنىنى ئاغزىغا قويۇۋېلىش بىلەن ياكى ئىككى لېۋىڭنى يۇمۇۋېلىش بىلەن قايتۇرغىن دىگەن مەنىدە.

② گۇنا قىلغانلارغا سالام بېرىلمەيدۇ ۋە ئۇلارنىڭ سالامىمۇ ئەلەيك

502) باشلىقنا ئورنىدىن تۇرۇش ۋە كىشىنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپقۇزۇۋەتمەسلىك توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەنى قۇرەيزە قەبىلىسىنىڭ ئاھالىسى سەئىد ئىبنى مۇئازنىڭ ھوكمىگە رازى بولىدىغانلىغىنى بىلىدۇرۇشتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەئىدنى چاقىرىشقا ئادەم ئەۋەتتى، سەئىد كەلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە: باشلىغىڭلارغا ياكى ياخشى ئادىمىڭلارغا (بۇ ئىككى سوزنىڭ قايسىسىنىڭ دىيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان.) ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار①، دىدى.

ئېلىنمايدۇ، كوپچىلىك ئولىمالارنىڭ مەزھىبى ئەنە شۇ. ئەگەر سالام قىلمىغاندا دىن ياكى دۇنيالىق جەھەتتىن يامان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدىغان بولسا، بۇ چاغدا سالام قىلسا بولىدۇ، ھەنەفى مەزھىبىدىكى بەزى ئالىملار كوپ چاخچاق قىلىش ۋە ناشايان سوزلەرنى قىلىشتەك ئەدەپ ـ ئەخلاق، ئادەمگەرچىلىككە يات قىلىقلارنى قىلىدىغانلارنىمۇ گۇنا قىلغۇچىلارنىڭ قاتارىدا سانىدى. يۇقۇرقى كىشىلەرنىڭ تەۋبە قىلغانلىغى ئېنىق بىلىنمىگىچە، ئۇلارنىڭ سالامى ئەلەيك ئېلىنمايدۇ.

① ئۇنىڭغا ھورمەت بىلدۇرۇش يۇزىسىدىن تۇرۇڭلار دىگەن بولىدۇ. بۇنىڭدىن ئەھلى پەزلى، ئەھلى ئىلىم، ئەھلى سالا ئادەملەرنى ھورمەتلەپ ئورنىدىن تۇرۇشنىڭ لازىملىغى چىقىدۇ. ئوزىنى چوڭ ساناپ، باشقىلارنى ئوزىگە ھورمەت قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئورۇنلىرىدىن تۇرغۇزماقچى بولغانلارغا تۇرماسلىق كېرەك، ياكى بۇ ھەدىسنىڭ مەنىسى ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ، ببرىپ سەئىدنىڭ ئېشىگىدىن چۈشۈشىگە ياردەملىشىڭلار، ئۇنىڭغا ھەرەج قىلماي، سىلىقلىق بىلەن چۈشۈرۈڭلار، قان تومۇرلىرى يېرىلىپ كەتمىسۇن دىگەن بولىدۇ.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپۇرۇۋېتىپ، ئوزى ئولتۇرۇۋالمىسۇن①.

505) ئۇچ ئادەم بار يەردە ئىككى ئادەمنىڭ ئۇچىنچى ئادەمدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشماسلىقى ۋە ئۇخلايدىغان چاغدا ئوتنى يېنىقلىق قويماسلىق توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇچ ئادەم بار يەردە ئىككىسى ئۇچىنچىسىدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشمىسۇن.

ئابدۇللا ئىبنى ئومەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇخلايدىغان چېغىڭلاردا ئويۇڭلاردا ئوتنى يېنىقلىق قويماڭلار.

---

① بۇ ئىش مەسچىتلەر، ئەمەلدارلارنىڭ سورۇنلىرى، ئىلىم سورۇنلىرى، توي سورۇنلىرى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئاممىۋى ئورۇنلارغا خاس. ئەمما غەيرىنىڭ مۇلكىدە رۇخسەتسىز ئولتۇرۇۋالغانلارنى قوپۇرۇۋەتسە ۋە چىقىرىۋەتسە بولىدۇ، شۇنىڭدەك سارايلارنى، خام سامساق يىگەنلەرنى تېگىشلىك ئورۇنلىرىدىن چىقىرىۋەتسە بولىدۇ. بۇ ھەدىستىكى چەكلەشنىڭ ھىكمىتى دۇشمەنلىككە سەۋەپ بولىدىغان، مۇسۇلمانىنىڭ ھەققىگە قارىتىلغان چېقىلىشنى مەنئى قىلىشتۇر. كىمكى ئاممىۋى ئورۇننى بالدۇر كېلىپ ئىگەللەيدىكەن، ئورۇن شۇنىڭغا تېگىشلىك بولىدۇ، كىمكى بىر كىشىنىڭ تېگىشلىك نەرسىسىنى ئۇنىڭ ئىجازىتىسىز ۋە ھەقسىز تارتىۋالىدىكەن، بۇ بۇلۇڭالغانلىق بولىدۇ، بۇلۇڭلىش ھارامدۇر، «بەھجەتۇننۇفۇس» دىگەن كىتابتا ئەنە شۇنداق دىيىلگەن.

506) دۇئالار، سەييدۇلئىستىغفار ۋە ئۇنىڭ پايدىلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەر بىر پەيغەمبەرنىڭ ئىجابەت بولىدىغان بىر خىل دۇئاسى بولىدۇ، مېنىڭ ئىجابەت بولىدىغان دۇئايىمنى ئاخىرەتتە ئۈممىتىمنى شاپائەت قىلىشقا ساقلىماقچىمەن①.

---

① ئاللاتائالا: "ماڭا دۇئا ـ تەلەپتە بولۇڭلار، دۇئايىڭلارنى ئىجابەت قىلىمەن" دېگەن. ئۇلۇغ، پاك ئاللا ئىنسانلارنى ئۆزىگە دۇئا، ئىلتىجادا بولۇشقا بۇيرۇدى، پەزلى ـ كەرىمىگە ئېلىپ، ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىشقا كېپىللىك قىلدى، چۈنكى دۇئا بىر تۈرلۈك ئەقلى شەرەپلىك ئىبادەتتۇر، ئەنەس ئىبنى مالىكنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىسىدە، ئاللانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: "سەن بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا شۇ بارکى، سەن دۇئا قىلىسەن، مەن ئىجابەت قىلىمەن." ئى مەرھەمەتلىك ئاللا، ساڭا دۇئا قىلىمەنكى، ماڭا رەھمى قىلغايسەن، گۇناھلىرىمنى كەچۈرگەيسەن، مېنى تائىتىڭگە مۇۋەپپەق قىلغايسەن، جەننىتىڭگە داخىل قىلغايسەن، مېنى سائادەتمەن بەندىلىرىڭ قاتارىدا تىرىلدۈرگەيسەن، ئەۋلادىمنى بەرىكەتلىك قىلغايسەن، نەسلىمنى كوپەيتكەيسەن، مەندىن زىيان ـ زەخمەتلەرنى يىراق قىلغايسەن، ساڭا سىغىنىپ، گور ئازاۋىدىن، دەۋزەخ ئازاۋىدىن ۋە ھايات ـ مامات پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ئاللا ھەققەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر.

ھاجىتىڭ بولسا تىلە ئول كەڭ كەرەملىك تەڭرىدىن،
قىلمىغىن ھەرگىز كىشىدىن تەلمۈرۈپ ھاجەت تەلەپ.
بەندىدىن نەرسە تەلەپ قىلساڭ، بولۇر سەندىن خاپا،
گەر تەلەپ قىلساڭ خۇدادىن، خوش بولۇر، قىلماس غەزەپ.

شەددات ئىبنى ئەۋس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سەييىدۇلئىستىغفار (ئىستىغفارلارنىڭ خوجىسى. ــ ت) شۇكى، "ئى ئاللا، سەن مېنىڭ رەببىم سەن، سەندىن بولەك ئىلاھ يوق، سەن مېنى ياراتتىڭ، مەن سېنىڭ بەندەڭمەن، ساڭا ئىمان ئېيتىش ۋە ئىتائەت قىلىشتىن ئىبارەت بەرگەن ۋەدەمدە كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە بەرقارارمەن، ساڭا سىغىنىپ، يامان قىلمىشلىرىمدىن پانا تىلەيمەن، سېنىڭ ماڭا بەرگەن نېمەتلىرىڭنى ئېتىراپ قىلىمەن، گۇناھلىرىمنى ئىقرار قىلىمەن. مېنى مەغپىرەت قىلغىن، گۇناھلارنى پەقەت سەنلا مەغپىرەت قىلىسەن." (ئەرەپچىسى: ئەللاھۇممە ئەنتە رەببى لائىلاھە ئىللا ئەنتە خەلەقتەنى ۋە ئەنە ئەبدۇكە ۋە ئەنە ئەلا ئەھدىكە ۋەۋئىدىكە مەستەتەئتۇ ئەئۇزۇبىكە مىن شەررى ماسەنەئتۇ ئەبۇئۇ لەكە بىنىئمەتىكە ئەلەيىە ۋە ئەبۇئۇ بىزەنبى ئىغفىرلى فەئىننەھۇ لايەغفىرۇززۇنۇبە ئىللا ئەنتە.) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى يۇقۇرقى دۇئانى ئىخلاس بىلەن كۈندۈزى ئوقۇپ، ئاندىن كەچ كىرگىچە ئولسە، ئۇ ئەھلى جەننەتتىن بولىدۇ، كىمكى ئۇنى ئىخلاس بىلەن كېچىسى ئوقۇپ①، ئاندىن تاڭ ئاتقىچە ئولسە، ئۇ ئەھلى جەننەتتىن بولىدۇ.

① نىيەتىنىڭ دۇرۇس بولۇشى، ئاللاغا يۈزلىنىش، ئەدەپلىك ھالەتتە بولۇش ئىستىغفارنىڭ شەرتلىرىدىن بولىدۇ، بۇ ھەدىستە يالغۇز بىر ئاللانىلا ئىلاھ دەپ ئىقرار قىلىش، ئاللانىڭ ھەممىنى ياراتقۇچى ئىكەنلىگىنى، باشقىلارنىڭ ئاللاغا قۇلچىلىق قىلىدىغانلىغىنى ئېتىراپ قىلىش، ئاللاغا بەرگەن ۋەدىسىنى ئىقرار قىلىش، ئاللانىڭ بەندىسىگە قىلغان ۋەدىلىرىنى ئۇمىت قىلىش، بەندىنىڭ ئۇزىگە قىلغان جىنايەتلىرىدىن پانا تىلەش، نېمەتىنى ئاللادىن دەپ بىلىش، گۇناھنى ئوزىدىن دەپ بىلىش، ئاللانىڭ مەغپىرىتىگە قىزىقىش، مەغپىرەتنىڭ پەقەت ئاللانىڭ قولىدىن كېلىدىغانلىغىنى ئېتىراپ قىلىشلا جەملەنگەن، شۇڭا بۇ سەييىدۇلئىستىغفار دەپ ئاتالغان.

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "رەببىگلاردىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئۇ تەۋبە قىلغۇچىنىڭ گۇناللرىنى تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، سىلەرگە ئاللا مول يامغۇرلارنى ياغدۇرۇپ بېرىدۇ، سىلەرنىڭ مالللرىڭلارنى، باللىرىڭلارنى كوپەيتىپ بېرىدۇ، سىلەرگە باغلارنى ۋە دەريالارنى ئاتا قىلىدۇ." (سۈرە نۇھ، 10 ـ 11، ـ 12 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

509) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەغپىرەت تەلەپ قىلغانلىغى، تەۋبە قىلغانلىغى ۋە قىلغان تەھەججۇد دۇئاسى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، مەن چوقۇم كۈنىگە يەتمىش قېتىمدىن ئارتۇق ئاللادىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىمەن ۋە ئاللاغا تەۋبە قىلىمەن.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مومىن ئادەم ئۆزىنى گۇناللرى ئالدىدا گويا تاغنىڭ ئاستىدا تاغ يىقىلىپ چۈشەرمىكىن دەپ قورقۇپ ئولتۇرغان ئادەمدەك ھېس قىلىدۇ، پاسىق ئادەم ئۆزىنىڭ گۇناللرىغا بۇرنىغا قونۇۋالغان چىۋىننى قورۇۋەتكەندەك ئاددى قارايدۇ. ئەبۇ شىھاب قولى بىلەن بۇرنىنىڭ ئۈستىنى قورۇپ كورسەتكەن.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بەندىسىنىڭ قىلغان تەۋبىسىدىن بىركىم جاڭگالدا يۇتتۇرۇۋەتكەن تۇگىسىنى تېپىۋېلىپ خوش بولغانـدىنمۇ ئارتۇق خوشال بولىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېچىسى تەھەججۇد نامىزى (كېچىسى ئوقۇلىدىغان مەلۇم نەپلى نامازـــت) ئوقۇغان چاغدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، جىمى ھەمدۇـسانا ساڭا خاس، سەن ئاسمانـزېمىنى، ئاسمانـزېمىندىكى ھەممە مەخلۇقاتنى يورۇتقۇچىسەن. ئى ئاللا، جىمى ھەمدۇـسانا ساڭا خاس، ئاسمانـزېمىننى ۋە ئۇلاردىكى پۈتۈن مەخلۇقاتنى باشقۇرغۇچىسەن، ھەممە مەدھىيە ساڭا مەنسۇپ، سەن ھەقتۇرسەن، سېنىڭ ۋەدەڭ ھەقتۇر، سېنىڭ سوزۇڭ ھەقتۇر، قىيامەتتە ساڭا مۇلاقات بولۇش ھەقتۇر، جەننەت ھەقتۇر، دەۋزەخ ھەقتۇر، قىيامەت ھەقتۇر، پەيغەمبەرلەر ھەقتۇر، مۇھەممەد ھەقتۇر. ئى ئاللا، سېنىڭ ئەمرىڭگە بوي سۇندۇم، ئىشلىرىمنى ساڭا تاپشۇردۇم، ساڭا ۋە كىتاپلىرىڭغا تەستىق قىلدىم، قەلبىم بىلەن ساڭا يۈزلەندىم، سەن بەرگەن قورال بىلەن دۇشمەننى يەڭدىم، ئىنكار قىلغانلارنى ساڭا قويدۇم، مېنىڭ بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىمنى، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا گۇناھلىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ۋاقتىدا، دۇنيانىڭ ئاخىرقى ۋاقتىدا مېنى تىرىلدۇرگۇچىسەن، سەن يالغۇز بىر ئىلاھدۇرسەن، سەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر.

513) هاجەتخانىغا كىرگەندە ۋە دىشۋارلىققا يولۇققاندا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام هاجەتخانىغا كىرگەندە مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ يامانلىغىدىن پانا تىلەيمەن.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دىشۋارلىققا يولۇققاندا مۇنداق دەيتتى: ئۇلۇغ مەرھەمەتلىك بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاسمان-زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى ۋە ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق.

—

515) بېخىللىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش، گۇناھلارنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى تىلەش توغرىسىدا

سەئد ئىبنى ۋەققاس ئاتىسىدىن مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنۇ سوزلەرنى بىزگە خۇددى يېزىق ئۇگەتكەندەك ئۇگىتەتتى. ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ بېخىللىقتىن پانا تىلەيمەن، قورقۇنچاقلىقتىن پانا تىلەيمەن، بەك قېرىپ كېتىشتىن پانا تىلەيمەن، دۇنيانىڭ پىتنىسىدىن ۋە گور ئازابىدىن پانا تىلەيمەن.

ئەبۇ مۇسا ئاشئەرىللا ئىبنى قەيس رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ دۇنيانى ئوقۇپ دۇنيا قىلاتتى: رەببىم، سەن مېنىڭ گۇناھىمنى، نادانلىقىمنى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ئى ئاللا، مېنىڭ قەستەن، بىلمەستىن ۋە چاخچاق يوسۇندا قىلىپ تاشلىغان گۇناھلىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى مەندە تېپىلىدۇ. ئى ئاللا، ئىلگىرى ۋە كېيىن قىلغان گۇناھلىرىمنى، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا قىلغان گۇناھلىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، خالىغان بەندەڭنى رەھمىتىڭگە بالدۇر ئېرىشتۈرىسەن، خالىغان بەندەڭنى رەھمىتىڭگە كېيىن ئېرىشتۈرىسەن، سەن ھەممىگە قادىردۇرسەن.

517) ئاللاغا تەسبىھ ۋە زىكرى ئېيتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كۇنىگە سۇبھانەللاھى ۋە بىھەمدىھى (ئاللانى تەرىپلەيمەن ۋە مەدھىيىلەيمەن)نى يۈز قېتىم ئېيتسا، ئۇنىڭ گۇناھلىرى دېڭىزنىڭ كۆپۈكىدەك كۆپ بولسىمۇ يوققا چىقىرىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئېيتىشتا تىلغا يەڭگىل كېلىدىغان، مىزان (قىيامەت كۇنى كىشىلەرنىڭ نامە-ئەمالىنى تارتىدىغان تارازا. ــ ت)دا ئېغىر كېلىدىغان، ئاللاغا ياقىدىغان ئىككى سوز بار، ئۇ بولسىمۇ

سۇبھانەللاھىلئەزىم (ئۇلۇغ ئاللانى تەرىپلەيمەن)، سۇبھانەللاھى ۋە بىھەمدىھى دىگەن سوزلەردىن ئىبارەت.

ئەبۇ مۇسا ئابدۇللا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: پەرۋەردىگارىغا زىكرى ئېيتىپ تۇرىدىغان ئادەم تىرىك ئادەمگە ئوخشايدۇ، زىكرى ئېيتىپ تۇرمايدىغان ئادەم ئولۇك ئادەمگە ئوخشايدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللانىڭ ئاللاغا زىكرى ئېيتقانلارنى ئىزدەپ يوللارنى ئايلىنىپ يۇرۇيدىغان پەرىشتىلىرى بار، ئۇلار ئاللاغا زىكرى ئېيتىۋاتقان خەلقنى ئۇچراتقان چاغلىردا، ئوزئارا، كېلىڭلار، ئىزدىگىنىڭلار تېپىلدى، دەپ توۋلىشىدۇ، ئۇلارنى پەرىشتىلەر قاناتلىرى بىلەن بىرىنچى ئاسمانغىچە ئورىۋالىدۇ، ئاللاتائالا پەرىشتىلەردىنمۇ ئوبدانراق بىلىپ تۇرۇپ، مېنىڭ بەندەلىرىم نىمە دەۋاتىدۇ؟ دەپ پەرىشتىلەردىن سورايدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇلار ساڭا تەسبىھ ئېيتىۋاتىدۇ، تەكبىر ئېيتىۋاتىدۇ، ھەمدى ئېيتىۋاتىدۇ، سېنى ئۇلۇغلاۋاتىدۇ دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. ئۇلۇغ ئاللا: بەندىلىرىم مېنى كورگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ياق، ئاللا بىلەن قەسەمكى، ئۇلار سېنى كورمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار مېنى كورگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئەگەر ئۇلار سېنى كورگەن بولسا، ساڭا تېخىمۇ قاتتىق ئىبادەت قىلاتتى، سېنى تېخىمۇ قاتتىق ئۇلۇغلايتتى، ساڭا تېخىمۇ كوپ تەسبىھ ئېيتاتتى، دەيدۇ. ئاللا: بەندىلىرىم مەندىن نىمە سورايدۇ؟ دەيدۇ.

پەرىشتىلەر: سەندىن جەننەتنى سورايدۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار جەننەتنى كورگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر، ياق، ئالا بىلەن قەسەمكى، ئى رەببىمىز، ئۇلار جەننەتنى كورمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئەگەر ئۇلار جەننەتنى كورگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئەگەر ئۇلار جەننەتنى كورگەن بولسا، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ئامراق بولاتتى، تېخىمۇ قاتتىق تەلەپ قىلاتتى ۋە تېخىمۇ زور قىزىقاتتى، دەيدۇ. ئاللاتائالا: بەندىلىرىم نىمىدىن پانا تىلەيدۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇلار دەۋزەختىن پانا تىلەيدۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار دەۋزەخنى كورگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ياق، ئالا بىلەن قەسەمكى، ئۇلار دەۋزەخنى كورمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئەگەر ئۇنى كورگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇنى كورگەن بولسا، ئۇلار دەۋزەختىن تېخىمۇ بەك قاچاتتى ۋە تېخىمۇ قاتتىق قورقاتتى①، دەيدۇ. ئاللاتائالا پەرىشتىلەرگە: سىلەرنى گۇۋا قىلدىمكى، بەندىلىرىمنى مەن ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلدىم، دەيدۇ. بۇ چاغدا بىر پەرىشتە: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پالانى زىكرى ئىبنىتقۇچىلارنىڭ قاتاردا يوق ئىدى، ئۇ بىر ئىش ئۈچۈن كېلىپ ئۇلارغا قوشۇلۇپ قالغان، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار سوھبەتداشتۇر، ئۇلارنىڭ سوھبەتدىشى مەھرۇم قىلىنمايدۇ، دەيدۇ.

---

① بۇ سوز ئادەم بالىلىرىنىڭ ئالاغا ئىيتقان تەسىبىھى ۋە ئالانى ئۇلۇغلىشى پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانى ئۇلۇغلىشىغا قارىغاندا ئارتۇق ۋە ئەۋزەل دىگەنلىك بولۇپ، پەرىشتىلەرگە قارىتا تەنقىت ۋە ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. چۈنكى ئىنسانلار بۇ دۇنيادا تۇرلۇك توسالغۇ ۋە جاپا-مۇشەققەتلەرگە قارىماي، ئاللانى ئۇلۇغلاپ تۇرۇدۇ. پەرىشتىلەر بولسا ئالىمى غەيپتە ئاللانى ئۇلۇغلاپ تۇرۇشتا ھىچقانداق توسالغۇغا ئۇچرىمايدۇ.

521) ئاللانىڭ گۈزەل ئىسملىرى، تەن ساقلىق، بوش ۋاقىت ۋە دۇنيادا مۇساپىردەك ئوتۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللانىڭ توقسان توقۇز يەنى بىرى كىم يۇز ئىسمى بار، ئۇلارنى يادا قىلغان ئادەم جەننەتكە كىرمەي قالمايدۇ. ئاللا تاقتۇر، تاقنى ياخشى كۆرىدۇ①.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالانىڭ بەندىلەرگە ئاتا قىلغان تەن ساقلىق ۋە بوش ۋاقىتتىن ئىبارەت ئىككى تۈرلۈك نېمىتى بار، نۇرغۇن كىشىلەر ئۇلارنىڭ قەدرىگە يەتمەي، زىيان تارتىدۇ②.

---

① تاق قىلىنغان ئەمەللەرگە ئاللا ساۋاپ بېرىدۇ ۋە ئۇ ئەمەلنى قوبۇل قىلىدۇ، چۈنكى بۇ ئەمەلدە ئىنسانىنىڭ دىلى، تىلى، ئىمانى ۋە ئىخلاسى جەھەتلەردىن ئاللانىڭ بىرلىگىدىن ئىبارەت سۈپىتى تېپىلىدۇ.

② «كەۋاكىب» دىگەن كىتاپتا بۇ ھەدىسنىڭ مەنىسى مۇنداق شەرھىلەنگەن: ساقلىق بىلەن بوش ۋاقىتتىن ئورۇنلۇق پايدىلىنىلمىسا، كىشى زىيان تارتىدۇ، يەنى ئۇلارنى ئەرزان سېتىۋەتكەن بولۇپ، ئاقىۋىتى ياخشى بولمايدۇ. بىرەر بەندىدە ساقلىق بىلەن بوش ۋاقىت بولىدىكەن، ئۇلاردىن تولۇق پايدىلىنىپ نەتىجىلەرنى ياراتماسلىق ۋە پەزىلەتلەرنى قولغا كەلتۈرمەسلىكىنىڭ ئوزى زىيان. چۈنكى دۇنيا دىگەن پايدا-مەنپەئەتنىڭ بازىرى ۋە ئاخىرەتنىڭ تېرىلغۇ يېرىدۇر. كىمكى بوش ۋاقتى بىلەن تەن ساقلىقنى ئاللانىڭ تائەت-

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "بىلىڭلارکى، دۇنيا تىرىكلىگى ئويۇن-كۈلكە، ئىچ پۇشقى، زىبۇ-زىننەت، ئوزئارا پەخىرلىنىش، پۇل-مال توپلاش ۋە نەسلىنى كوپەيتىشتىن ئىبارەت. دۇنيا بىر يامغۇرغا ئوخشايدۇكى، ئۇنىڭ ئوستۇرگەن زىرائىتى دېخانلارنى ھەيران قالدۇرىدۇ، ئاندىن ئۇ قۇرۇپ سارغيىدۇ، ئاندىن پارچە-پۇرات شاخ-شۇمبىغا ئايلىنىدۇ. ئاخىرەتتە قاتتىق ئازاپ، ئاللانىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىغى بار، دۇنيا تىرىكچىلىگى پەقەت غاپىللارنى ئالدايدىغان مالدۇر." (سۈرە ھەدىد، 20 - ئايەت. — ت)

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنىڭ مۇرەمنى تۇتۇپ تۇرۇپ، دۇنيادا سەن گويا مۇساپىردەك ياكى يولۇچىدەك ئوتكەن، دىدى. ئىبنى ئۇمەر مۇنداق دەيتتى: ئاخشىمىدا ئەتىگىنىڭنى كۈتمىگىن، ئەتىگىنىڭدە ئاخشىمىڭنى كۈتمىگىن①، تەن ساق چاغلىرىڭدىن كېسەل چاغلىرىڭ ئۈچۈن پايدىلانغىن، تىرىكلىگىڭدىن ئۆلىمىڭ ئۈچۈن پايدىلانغىن②.

ئىبادەتنىڭ ئىشلىتىدىكەن، ئۇ بەختىياردۇر، مەدھىيىگە سازاۋەردۇر؛ كىمكى ئۇلارنى گۇناھ ئىشلارغا ئىشلىتىدىكەن، ئۇ زىيانكاردۇر.

① سەپىرىڭدە بىر سائەتمۇ توختاپ قالماي، داۋاملىق ماڭغىن، يولۇڭنى دادىل داۋاملاشتۇرمىسائ، مەقسىدىڭگە يېتەلمەي، چوللەردە ھالاك بولىسەن. (قەستەلانى)

② ھاكىم ئىبنى ئابباستىن مۇنۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ئادەمگە ۋەز-نەسىھەت قىلىپ تۇرۇپ مۇنداق دىگەن:

525) تۇگىمەس ئارزۇ توغرىسىدا، ئەمەلنى ئاللانىڭ رازىلىغى ئۈچۈن قىلىش ۋە پۇل-مالنىڭ پىتنىسى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئادەم بالىسىنىڭ يېشى چوڭايغانسېرى ئۇنىڭدا پۇل-مالغا بولغان ھېرىسلىق بىلەن ئۈزۈن ئۇمۇر كورۇش① ئىستىگىدىن ئىبارەت ئىككى تۇرلۈك نەرسە كۆچىيىپ باردۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، مېنىڭ مومىن بەندەمنىڭ دۇنيادىكى يېقىن ئادىمىنى② قەبزى روھ قىلسام، ئۇ مېنىڭ ساۋاپ بېرىشىمنى كوزدە تۇتۇپ بۇنىڭغا سەۋرى قىلسا، ئۇنى جەننەت بىلەنلا مۇكاپاتلايمەن.

بەش نەرسىنى بەش نەرسىدىن بۇرۇن غەنىمەت بىلگىن: ياشلىغىڭنى قېرىشىڭدىن بۇرۇن، تەن ساقلىغىڭنى ئاغرىپ قېلىشىڭدىن بۇرۇن، بايلىغىڭنى كەمبەغەللىشىپ قېلىشىڭدىن بۇرۇن، بوشلۇغۇڭنى ئىش بىلەن بەنت بولۇشۇڭدىن بۇرۇن ۋە ھاياتىڭنى ئولۇشۇڭدىن بۇرۇن غەنىمەت بىلگىن.

① قۇرتۇبى: بۇنىڭدىن پۇل-مالغا ۋە ئۇزۇن ئۇمۇر كورۇشكە ھېرىسلىق-نىڭ ياخشى ئەمەسلىگى چىقىدۇ، دەيدۇ.

② بالىسى، قېرىنداشى ۋە ھەر بىر ياخشى كوردىغان ئادىمىگە ئوخشاش.

ئىتبان ئىبنى سالىم ئەنسارى مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ، ئاللانىڭ ساۋابىنى ئىزدەپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەيدىغان بەندىلا بولىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇنىڭغا دەۋزەخنى ھارام قىلىدۇ، دىدى.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەگەر ئادەم بالىسىنىڭ ئىككى ئويمان مېلى بولسا، ئۇ چوقۇم ئۈچىنچى ئويمانىنى تەلەپ قىلىدۇ. ئادەم بالىسىنىڭ قارنىنى توپلا تولدۇرىدۇ، ئاللا گۇناھىن تەۋبە قىلغان ئادەمنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ.

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن "ئايالىلار، بالىلار، نۇرغۇن ئالتۇن-كۈمۈشلەر، يىلقىلار، چارۋا ماللار ۋە زىرائەت، دەل-دەرەخلەردىن ئىبارەت كوڭۈل تارتىدىغان نەرسىلەر كىشىلەرگە چىرايلىق كۆرسىتىلدى. ئۇلار دۇنيا تىرىكلىگىدە كىشىلەر پايدىلىنىدىغان نەرسىلەر-دۇر....." (سۈرە ئال ئىمران، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت)

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن بىزگە چىرايلىق كۆرسەتكەن نەرسە بىلەن خوشال بولۇشتىن باشقىغا قادىر ئەمەسمىز، ئى ئاللا، مېنى ئۇنى ئۇز جايىدا ئىشلىتىشكە مۇيەسسەر قىلىشىڭنى سورايمەن. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "دۇنيا تىرىكلىگىنى ۋە زىبۇ-زىننەتنى ئىستىگەنلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ئەجرى بۇ دۇنيادا كېمەيتىلمەي تولۇق بېرىلىپ، ئاخىرەتتە ئۇلارغا دەۋزەختىن باشقا نەرسە بېرىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ

دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرى يوققا چىقىرىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرى ماھىيەتتە باتىل ئىدى." (سۈرە ھۇد، 15 - 16 - ئايەتلەر. — ت)

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىر سائەت ماڭغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ دۇنيادا پۇل - مېلى كوپ بولغان ئادەملەر قىيامەت كۈنى ساۋاپ جەھەتتىن نامرات ئادەملەردۇر، ئاللا ئاتا قىلغان مېلىنى ئوڭ، سول، ئالدى، ئارقىسىدىكىلەرگە بەرگەن ۋە ئۇنى پايدىلىق ئىشلارغا سەرپ قىلغان ئادەم بۇنىڭ سىرتىدا، دېگەن.

531) روھىي بايلىقنىڭ ھەقىقىي بايلىق ئىكەنلىگى، كەمبەغەللىكنىڭ پەزىلىتى ۋە تىلىنى ساقلاش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مالنىڭ كوپلۇگى بايلىق ئەمەس، ھەقىقى بايلىق روھىي بايلىقتۇر.

سەھل ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدىن ئوتۇپ كېتىۋاتاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېنىدا ئولتۇرغان ئادەمدىن: بۇ ئوتۇپ كېتىۋاتقان ئادەمگە قانداق قارايسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: بۇ بىر ئىسىلزادە ئادەم، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر ئۇ ئويلەنمەكچى بولسا، ئەلۋەتتە خوتۇن ئالالايدۇ، ئەگەر شاپائەت

قىلسا، ئەلۋەتتە شاپائىتى قوبۇل بولىدۇ، دىدى. سەھل مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇقۇرقى گەپنى ئاڭلاپ جىم بولدى، ئاڭغىچە ئۇنىڭ ئالدىدىن يەنە بىر ئادەم ئوتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھىلقى يېنىدا ئولتۇرغان ئادەمدىن: بۇ ئادەمگە قانداق قارايسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: ئى رەسۇلۇللا، بۇ مۇسۇلمانلاردىن بىر پەقىر ئادەم، ئەگەر ئويلەنمەكچى بولسا، ئەلۋەتتە خوتۇن ئالالمايدۇ، ئەگەر شاپائەت قىلسا، ئەلۋەتتە شاپائىتى قوبۇل بولمايدۇ، ئەگەر سوزلىسە، ئەلۋەتتە باشقىلار ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمايدۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ پەقىر ئادەم ھىلىقىدەك سانساناقسىز ئىسلىزادە ئادەمدىن ياخشى، دىدى.

سەھل ئىبنى سەئىدىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ماڭا تىلىنى ۋە ئەۋرىتىنى ساقلاشقا كېپىللىك قىلسا، مەن ئۇنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە كېپىللىك قىلىمەن. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "كىشى سوز قىلسىلا، ئۇنىڭ ئالدىدا كۇزەتچى پەرىشتە ھازىر بولۇپ، ئۇنىڭ سوزىنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ." (سۈرە قاف، 18 - ئايەت. — ت)

ئەبۇ ھورەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەندە ئويلىمايلا ئالىلانى مەنئون قىلىدىغان بىرەر سوزنى① قىلىپ قويىدۇ، بۇ سوز سەۋىبىدىن ئۇنى ئاللا بىرقانچە دەرىجە يۇقۇرى كوتىرىدۇ، يەنە بىر بەندە پەرۋاسىز-

① زۇلۇمغا ئۇچرىغان بىرەر مۇسۇلماننىڭ بېشىدىكى زۇلۇمنى كوتىرىۋېتىش ياكى ئۇچرىغان قىينىچىلىقتا ياردەم بېرىشكە ئوخشاش.

لىق بىلەن ئاللانى نارازى قىلىدىغان بىرەر سوزنى قىلىپ قويىدۇ، بۇ سوز سەۋەبىدىن ئاللا ئۇنى دەۋزەخقە تاشلايدۇ.

535) ئاللادىن قورقۇش، گۇناھدىن يېنىش ۋە جەننەتنىڭ يېقىنلىقى توغرىسىدا

ھۇزەيفە ئىبنى يەمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ئىلگىرى ئوتكەن ئۇممەتلەرنىڭ ئارىسىدا بىر ئادەم بولۇپ، ئوزىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە ئۇمىتسىزلىك بىلەن قارايتتى، ئۇ بالىلىرىغا: مەن ئولگەن چاغدا جەسىدىمنى كويدۇرۇپ كۈلنى يازنىڭ شامالىلىق كۈنىدە دېڭىزغا سورۇۋېتىڭلار، دەپ ۋەسىيەت قىلدى. ئۇ ئولگەندە بالىلىرى ئۇنىڭ ۋەسىيتى بويىچە قىلدى، ئاللا ئۇنىڭ سورۇۋېتىلگەن كۈلىنى جەملەپ، ئۇنىڭدىن: سېنى بۇنداق قىلىشقا نىمە مەجبۇر قىلدى؟ دەپ سورىدى. ئۇ: پەقەت سەندىن قورقۇپ شۇنداق قىلدىم، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ئاللا تەرىپىدىن كىشىلەرگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلىشتە شۇنداق بىر كىشىگە ئوخشايمەنكى، ئۇ كىشىلەرگە كېلىپ: مەن دۇشمەن قوشۇنىنى ئوز كوزۇم بىلەن كوردۇم، مەن يالىڭاچ ھالدا① سىلەرنى ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن

① يالىڭاچ بولۇش خەلقنى دۇشمەنلىكى بىسىپ كېلىشىدىن خەۋەرلەندۇرۇش ئۇچۇن كىيىمىنى سېلىپ ئىگىز كوتىرىپ، بېشىنىڭ ئۇستىدىن ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت.

مەنكى، قېچىكىلار، قېچىكلار، دىگەن. بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا بوي سۇنۇپ، كېچىسى ھولۇقماستىن ئاستا قېچىپ چىقىپ قۇتۇلغان. يەنە بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا چۈمپۇتىمەي تۇرىۋەرگەن. شۇنىڭ بىلەن سەھەردە دۇشمەن قوشۇنى بېسىپ كىرىپ ئۇلارنى قىرىپ تاشلىغان.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سوزى ۋە ھەركىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم كامىل مۇسۇلمان ھىساپلىنىدۇ، ئاللا مەنئى قىلغان ئىشلارنى تەرك ئەتكەن ئادەم ھەقىقى مۇھاجىر ھىساپلىنىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئود رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاغا ئىتائەتمەن بەندىگە جەننەت ئۇنىڭ ئايغىنىڭ يېپىدىنمۇ يېقىن، ئاللاغا ئاسى بەندىگىمۇ دەۋزەخ ئۇنىڭ كەشنىڭ يېپىدىنمۇ يېقىن①.

---

① ئازغىنا ياخشىلىقنىمۇ سەل چاغلىماي قىلىش كېرەك. چۈنكى بۇ ئاللانىڭ رەھمىتىگە سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن. ئازغىنا يامانلىقنىمۇ سەل چاغلىماي ئۇنىڭدىن ساقلىنىش كېرەك، چۈنكى بۇ ئاللانىڭ غەزىۋىگە سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن. ئاللانىڭ پەزلى-كەرىمىدىن ئامانلىقنى سورايمەن، رەھمەت قىلىپ بىزنى جەننەتكە كىرگۈزۈشنى تىلەيمەن، بىزنى ئەپۇ قىلىپ، دەۋزەختىن يىراق قىلىشنى تىلەيمەن.

539) ئوزىدىن توۋەنلەرگە قاراش توغرىسىدا ۋە ياخشىلىقنى ياكى يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرگەن كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر كىم پۇل-مال ۋە چىراي-شەكىل جەھەتتە ئوزىدىن ئۈستۈن ئادەمگە نەزەر سالغاندا، ئوزىدىن توۋەن ئادەمگە قارىسۇن.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالانىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئېيتقان: ئۇلۇغ ئاللا ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنى ئىلمىي ئەزەلىسىدە تەقدىر قىلىپ يازدى، ئاندىن ئۇلارنى تەپسىلى بايان قىلدى. كىمكى بىرەر ياخشىلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرۈپ ئۇنى قىلالمىسا، ئاللا ئۇنىڭغا تولۇق بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى يازدۇ، ئەگەر ئۇ ياخشىلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرسە ۋە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىدىن يەتتە يۈز ياخشىلىقنىڭ ساۋابىغىچە ياكى ئۇنىڭدىن زىيادە ساۋاپ يازىدۇ. كىمكى بىر يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرۈپ ئۇنى قىلمىسا، ئاللا ئۇنىڭغا تولۇق بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى يازدۇ، ئەگەر ئۇنى ئۇ كۆڭلىگە كەلتۈرسە ۋە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا بىر يامانلىقنىڭ گۇناھىنى يازدۇ.

541) باشقىلار كورسۇن ۋە ئاڭلىسۇن دەپ رىيا بىلەن قىلىنغان ئەمەل ۋە كەمتەرلىك توغرىسىدا

سەلەمە جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

جۇندۇب پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىمكى ئەملىنى باشقىلار ئاڭلىسۇن دەپ قىلىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭ بۇزۇق نىيىتىنى قىيامەت كۈنى خالايىق ئالدىدا ئاشكارىلاپ، ئۇنى رەسۋا قىلىدۇ. كىمكى ئەملىنى باشقىلار كورسۇن دەپ قىلىدىكەن، ئاللا ئۇنىمۇ شۇنداق قىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: كىمكى مېنىڭ ياخشى بەندەمنى دۇشمەن تۇتىدىكەن، ئۇنىڭغا مەن ئۇرۇش ئاچقانلىغىمنى ئۇقتۇرىمەن. مەن بەندەمنىڭ ئۇنىڭ ئۇستىگە پەرز قىلىپ بېكىتكەن ئىبادەتلىرىمنى ئادا قىلىش ئارقىلىق ماڭا يېقىنلىشىشىنى ئەڭ ياقتۇرىمەن. بەندەم نەپىلى ئىبادەتلەر ئارقىلىق ماڭا يېقىنلىشىۋەرسە، ئۇنى ياخشى كورۇپ قالىمەن، مەن ئۇنى ياخشى كورۇپ قالغان چاغدا، ئۇنىڭ ئاڭلايدىغان قۇلىغى، كورىدىغان كوزى، تۇتىدىغان قولى ۋە ماڭىدىغان پۇتى بولۇپ قالىمەن. ئەگەر ئۇ سورىسا، سورىغىنىنى چوقۇم بېرىمەن، ئەگەر ئۇ مېنىڭدىن پانا تىلسە، ئۇنىڭغا چوقۇم پانا بولىمەن.

543) ئاللاتائالاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدىغان ئادەم توغرىسىدا، سەكرات توغرىسىدا، ئاللانىڭ قىيامەت كۈنى زېمىننى گۇمران قىلىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئاللاغا مۇلاقات

بولۇشنى ياقتۇرىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ. كىمكى ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى يامان كۆرىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى يامان كۆرىدۇ. ئائىشە: بىز ئولۇمنى ھېچ ياقتۇرمايمىز، دېدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: مېنىڭ دېگىنىم ئۇ ئەمەس، مومىن ئادەمگە ئولۇم كەلگەندە، ئۇنىڭغا ئۇلۇغ ئاللا تەرىپىدىن بولغان رازىلىق ۋە ئىززەت-ھورمەت بىلەن بىشارەت بېرىلىدۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئولۇمدىن سۆيۈملۈك نەرسە بولمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ، ئاللاموۇ ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ. كاپىرغا ئولۇم كەلگەندە، ئۇنىڭغا ئاللانىڭ ئازاۋى ۋە ئوقۇبىتى بىلەن بىشارەت بېرىلىدۇ، بۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئولۇمدىن يامان نەرسە بولمايدۇ، ئۇ ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرمايدۇ، ئاللاموۇ ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرمايدۇ.

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدىن بىر جىنازە ئوتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ ئارام تاپتى، باشقىلارمۇ ئۇنىڭدىن ئارام تاپتى، دېدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، ئارام تاپقۇچى كىم؟ ئارام تاپقان باشقىلار كىم؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مومىن بەندە دۇنيانىڭ جاپا-مۇشەققەت، ئازار-كۆلپەتلىرىدىن ئارام تېپىپ، ئاللانىڭ رەھمىتىگە ئېرىشىدۇ. كاپىر بەندىدىن بەندىلەر، يۇرتلار، دەل-دەرەخلەر ۋە ھايۋانلار ئارام تاپىدۇ، دېدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئالاتائالا قىيامەت كۈنى

قۇدرىتى بىلەن زېمىن ۋە ئاسمانىنى گۈمران قىلىدۇ، ئاندىن ئۇلۇغ ئاللا: مەن پادىشادۇرمەن، زېمىننىڭ پادىشالىرى قەيەردە؟ دەيدۇ.

546) قىيامەت كۈنى دەۋزەختىن ساقلىنىش، جەننەت، دەۋزەخ ۋە ھەۋزى كەۋسەر توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى كىشىلەر تەرلەيدۇ، ئۇلاردىن ئاققان تەر زېمىننىڭ ئاستىغا يەتمىش گەز چوڭقۇرلۇقتا سىڭىدۇ، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن ئېشىپ قۇلاقلىرىغىچە چىقىدۇ①.

ئەدى ئىبنى ھاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى. ئاندىن يۈزىنى دەۋزەختىن قاچۇرغانىدەك قىلىپ بىزگە قاراپ: دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى. ئاندىن ئۈچ قېتىم يۈزىنى دەۋزەختىن قاچۇرغانىدەك قىلىپ بىزگە قارىدى، ھەتتا بىز ئۇنى دەۋزەخقە قاراۋاتقىدىغۇ، دەپ ئويلىدۇق. ئاندىن ئۇ: يېرىم خورما سەدىقە قىلىپ بولسمۇ، دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، ئەگەر سەدىقە قىلىدىغان نەرسە تاپالمىساڭلار، بىرەر ياغشى سوز بىلەن بولسمۇ دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① تەرنىڭ بۇنداق ئېقىشى قىيامەتنىڭ دەھشەتلىكلىگى، قۇياشنىڭ يېقىنلىغى ۋە قىستاڭچىلىق تۈپەيلىدىندۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەھلى جەننەت بولغانلار جەننەتكە، ئەھلى دەۋزەخ بولغانلار دەۋزەخقە كىرىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلۇم ئېلىپ كېلىنىپ جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىسىدا توختىتىلىدۇ، ئاندىن ئۇ بوغۇزلىنىدۇ، ئاندىن كېيىن بىر جاكاچى: ئى جەننەت ئەھلى، ئۇلۇم دىگەن تۇگىدى، ئى دەۋزەخ ئەھلى، ئۇلۇم دىگەن تۇگىدى، دەپ توۋلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەننەت ئەھلى تېخىمۇ خوشال بولىدۇ، دەۋزەخ ئەھلى تېخىمۇ قايغۇرىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلۇغ ئالىلاتائالا جەننەت ئەھلىگە: ئى ئەھلى جەننەت، دەيدۇ. ئۇلار: رەببىمىز، بىز ھازىر، دەيدۇ. ئالىلاتائالا: سىلەر مەمنۇن بولدۇڭلارمۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: مەخلۇقاتىڭدىن ھىچ كىشىگە بەرمىگەن نەرسىنى بىزگە ئاتا قىلغان تۇرساڭ، نىمىشقىمۇ مەمنۇن بولمايتتۇق، دەيدۇ. ئالىلاتائالا: مەن سىلەرگە ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراق نەرسىنى بېرىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: ئى رەببىمىز، ئۇنىڭدىن ئارتۇقراق قايسى نەرسە ئۇ؟ دەيدۇ. ئۇلۇغ ئالىلا: سىلەرگە مېنىڭ رازىلىغىمنى چۈشۈرىمەن، شۇنىڭ بىلەن سىلەرگە مەڭگۈ غەزەپ قىلمايىمەن، دەيدۇ①.

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

① چۈنكى ئاللانىڭ رازىلىغى ھەر بىر نىجاتلىق ۋە بەختنىڭ سەۋىبىدۇر. خوجىسى ئۇزىدىن رازى ئىكەنلىگىنى بىلگەن ھەر بىر ئادەم بۇنىڭدىن ئۇزىگە ئىززەت ۋە ھورمەت بولىدىغانلىغى ئۈچۈن، بۇنىڭدىن ھەرقانداق نېمەتكە خوشال بولغاندىنمۇ ئارتۇق خوشال بولىدۇ.

قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋزىخى دىيىلىدىغان بىر تۇركۈم كىشىلەر مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن دەۋزەختىن چىقىپ جەننەتكە كىرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى سىزنىڭ شاپائىتىڭىز بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغان ئادەم كىم؟ دىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغان ئادەم مۇشۇ كىلىقتىن ساپ بولغان ۋە ئىختىيارىي بوي سۇنغان ھالدا "لائىلاھە ئىللەللاھۇ" دىگەن ئادەمدۇر، دىدى.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن دەۋزەختىن ئەڭ كېيىن چىقىدىغان ئادەمنى ۋە جەننەتكە ئەڭ كېيىن كىرىدىغان ئادەمنى ئەلۋەتتە بىلىمەن، ئۇ شۇنداق بىر ئادەمكى، دەۋزەختىن ئومىلەپ چىقىدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن، جەننەتكە كىرگىن، دەيدۇ. ئۇ جەننەتكە كېلىدۇ، ئۇنىڭغا جەننەت توشۇپ كەتكەندەك تۇيۇلىدۇ. ئۇ قايتىپ بېرىپ: ئى رەببىم، جەننەت توشۇپ كېتىپتۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن، جەننەتكە كىرگىن، دەيدۇ. ئۇ جەننەتكە كېلىدۇ، ئۇنىڭغا جەننەت توشۇپ كەتكەندەك تۇيۇلىدۇ. ئۇ قايتىپ بېرىپ: ئى رەببىم، جەننەت توشۇپ كېتىپتۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن جەننەتكە كىرگىن، ساڭا ئاتا قىلىنغان جەننەت دۇنيادەك كەڭ ۋە دۇنيادەك ئون ھەسسە كەڭ، دەيدۇ. ئۇ ئادەم ئاللاتائالاغا: سەن پادىشا تۇرۇپ مېنى مەسخىرە قىلىۋاتامسەن

ياكى كۆلۈڭاتامسەن، دەيدۇ. ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆلگەنلىگنى①، ھەتتا ئۇنىڭ ئۇدۇل چىشلىرىنىڭ كورۈنۈپ تۇرغانلىغنى كوردۇم، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېيتقىنچە، جەننەت ئەھلىنىڭ ئەڭ تۇڭەن دەرىجىلىگى ئەنە شۇ كىشىدۇر.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ھەۋزى كەۋسەرگە ئالدىڭلاردا بېرىپ، ئۇنى سىلەرگە تەييارلاپ تۇرىمەن.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ كولۇم (ھەۋزى كەۋسەر. ــ ت)نىڭ توغرىسى بىر ئايلىق مۇساپىدۇر، ئۇنىڭ سۇيى سۈتتىنمۇ ئاق، ئۇنىڭ ھىدى ئىپارىدىنمۇ خۇش بۇيىدۇر. ئۇنىڭ جاملىرى ئاسماندىكى يۇلتۇزلارغا ئوخشايدۇ، ئۇنىڭدىن ئىچكەن ئادەم مەڭگۇ چاڭقىمايدۇ.

555) ئاللا گۈنادىن ساقلىغان ئادەمنىڭ گۈناسىز بولىدىغانلىغى، ئىمان ۋە ئەڭ ئەۋزەل سوز توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق خەلىپە

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللانىڭ ئۇزىنىڭ گۈناكار بەندىسىگە قىلغان كەڭ رەھمىتى، مەرھەمتى ۋە كەڭ رازىلىغنى كورۈپ، خوشال بولۇپ ۋە ئەجەپلىنىپ كۆلگەن.

(مۇسۇلمانلارنىڭ مۇسۇلمان هوكۇمرانى. ــ ت)نىڭ ئىككى تۈرلۈك ۋەزىرى بولىدۇ. بىر تۈرلۈگى ئۇنى خەيرلىك ئىشلارغا تەكلىپ قىلىدۇ ۋە قىزىقتۇرىدۇ، يەنە بىر تۈرلۈگى ئۇنى يامان ئىشلارغا تەكلىپ قىلىدۇ ۋە قىزىقتۇرىدۇ، ئاللا گۇناھسىز بولىدۇ.

ئابدۇرەھمان ئىبنى سەمۇرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئابدۇرەھمان ئىبنى سەمۇرە، مەنسەپنى تىلەپ قولغا كەلتۈرمىگىن①، ئۇنى تىلەپ قولغا كەلتۈرىدىغان بولساڭ، شۇنىڭ بىلەن بولۇپ كېتىسەن ــ دە، ئاللا ساڭا ياردەم بېرىدۇ. ئۇ سەن تەلەپ قىلماستىن قولۇڭغا كېلىدىغان بولسا، ئاللا ساڭا ياردىمى بولىدۇ. بىرەر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن قەسەم ئىچكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ غەيرىنى قىلىش پايدىلىق بولىدىغانلىغىنى بايقىساڭ، ئىچكەن قەسىمىگە كاپارەت بېرىپ، پايدىلىق ئىشنى قىلساڭ بولىدۇ.....ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "قەسىمىڭلارنى ئاراڭلاردا ئالداما-چىلىق ۋاستىسى قىلماڭلار، قەدىمىڭلار ئىسلامدا بەرقارار بولغاندىن كېيىن، تېيىپ كېتىدۇ، كىشىلەرنى ئاللانىڭ يولىدىن توسقانلىغىڭلار تۈپەيلىدىن، ئازاپقا دۇچار بولىسىلەر، زور ئازاپقا قالىسىلەر." (سۈرە نەھل، 43 ــ ئايەت. ــ ت) ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: "ياخشىلىق قىلماسلىققا، تەقۋىدارلىق قىلماسلىققا ۋە كىشىلەرنىڭ

---

① مەنسەپ تۈتۈش مۇشەققەتلىك ئىش بولۇپ، ئۇنىڭ ھوددىسىدىن چىقالايدىغان ئادەملەر ناھايىتى ئاز بولىدۇ، شۇڭا ئۇنى ئازىلاپ كېتىپ تىلىمىگىن، ئەگەر ئۇنى تىلەيدىغان بولساڭ، ئۇنىڭغا بېرىلىپ كېتىسەن، ئاللا ساڭا ياردەم بەرمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ھوددىسىدىن تولۇق چىقالمايسەن، بۇنداق ئەھۋالدىكى ئادەم مەنسەپ تۈتۈشقا لايىق ئەمەس.

ئارىسىنى ئەپلەشتۇرمەسلىككە قەسەم ئىچىش شەكلى بىلەن ئاللانى بۇ ئىشلارغا توسالغۇ قىلمائىلار.....“ (سۈرە بەقەرە، 224 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: گەپنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى تۇت سۆزدۇر: سۈبھانەللا (ئاللانى ئۇلۇغلايمەن)، ئەلھەمدۇلىللا (جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ)، لائىلاھە ئىللەللاھۇ (بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق)، ئاللاھۇئەكبەر (ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر).

559) نەزر **قىلىش** (شەرىەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۇستىگە ئېلىۋېلىش ـــ ت)، **ئىتائەت قىلىش، ھاراق ئىچكەنىنى ئۇرۇش، ئوغرىنىڭ قولىنى كېسىش ۋە دىيەت** (قىساس ئۇچۇن ئېلىنىدىغان تولەم ـــ ت) **توغرىسىدا**

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئاللاغا ئىتائەت قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاغا ئىتائەت قىلسۇن، كىمكى ئاللاغا ئاسىلىق قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاغا ئاسىلىق قىلمىسۇن①.

---

① بۇ شۇنى كۆرسىتىدۇكى، ئاللاغا بوي سۇنۇش جەھەتتە ۋەدە قىلغان ئادەم ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىشى لازىم، ئەگەر بىر كىشى ھېيت كۈنى روزا تۇتۇشقا ۋەدە قىلغان بولسا، بۇ ئادەمگە كاپارەت كەلمەيدۇ. ئەگەر بىر ئادەم بالىسىنى قۇربانلىق قىلىشقا ۋەدە قىلسا، ئۇنىڭ ۋەدىسى ئىناۋەتسىزدۇر.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھاراق ئىچكەنلەرنى خورمىنىڭ شېخى بىلەن، كەش بىلەن ئۇرۇشقا بۇيرۇغان، ئەبۇ بەكرى سىددىق ھاراق ئىچكەنلەرنى قىرىق دەرە① ئۇرغۇزغان.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر دىنار (قەدىمقى ئەرەپ تىللاسى. ــ ت) نىڭ توتىتىن بىر قىمىتىگە تەڭ نەرسە ئوغرىلىغان ئوغرىنىڭ قولى كېسىلىدۇ.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان ئادەم ناھەق ئادەم ئولتۇرمىسلا، ئۇنىڭ گۇناللرىنىڭ تەۋبە ئارقىلىق ئەپۇ قىلىنىشىغا يول بار. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "كىمكى بىرەر مومىننى قەستەن ئولتۇرىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسى دەۋزەخ بولىدۇ....." (سۈرە نىسا، 93 ــ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت) ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دىگەن: "شۇنداق كىشىلەر بارىكى، ئۇلار ئاللاغا ئىككىنچى بىر مەبۇدنى شېرىك قىلمايدۇ، ئالىلا ھارام قىلغان ناھەق ئادەم ئولتۇرۇش ئىشنى قىلمايدۇ، زىنا قىلمايدۇ. كىمكى بۇ ئىشلارنى قىلىدىكەن، گۇناينىڭ جازاسىنى

---

① ھەزرىتى ئەبۇ بەكرىنىڭ دەۋرىدە ۋە ھەزرىتى ئومەرنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە ھاراق ئىچكەنلەرگە قىرىق دەرە ئۇرۇلغان. ھاراق ئىچىش ئەۋج ئېلىپ، پىتنە ــ پاسات كوپىيىپ، خەلىپىنىڭ ئەمرى ــ پەرمانلىرى ھىساپقا ئېلىنمىغاندىن كېيىن، ھەزرىتى ئومەر ھاراق ئىچكەنلەرنى سەكسەن دەرە ئۇرۇشقا بۇيرۇغان.

تارتىدۇ، ئۇنىڭغا قىيامەت كۈنى ھەسسىلەپ ئازاپ قىلىنىدۇ. ئازاپتا ئۇ خارلانغان ھالدا ئۇزاققىچە قالىدۇ، پەقەت تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارلا بۇ ھالغا قالمايدۇ، ئاللا ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ياخشىلىققا ئالماشتۇرىدۇ، ئاللا تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە رەھمەت قىلغۇچىدۇر." (سۈرە فۇرقان، 68 ـ ، 69 ـ ، 70 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى بىزگە قارشى قورال كوتىرىدىكەن، ئۇ بىزگە تەۋە ئەمەس.

ئەھنەف ئىبنى قەيس ئېيتىدۇكى، مەن بۇ ئادەمگە① يارىدىم بېرىش ئۈچۈن بارغان ئىدىم، ماڭا ئەبۇ بەكرە (توت چارىيانىڭ بىرى بولغان ئەبۇ بەكرى ئەمەس. ـــ ت) ئۇچراپ قېلىپ، قەيەرگە بارىسەن؟ دىدى. مەن: بۇ ئادەمگە يارىدىم قىلىشقا بارىمەن، دىسەم، ئۇ مۇنداق دىدى: قايتقىن، چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ئىككى مۇسۇلمان بىر بىرىگە تىغ تەڭلىسە، ئۇلتۇرگۈچىمۇ، ئولگۈچىمۇ دەۋزەختە بولىدۇ، دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئولتۇرگۈچىنى دەۋزەختە بولسۇن، ئولگۈچىنىڭمۇ دەۋزەختە بولۇشى قانداق گەپ، دىسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ ئوزىنىڭ ھەمراسىنى ئولتۇرۇشكە ھېرىس بولغانلىغى ئۈچۈندۇر، دېگەن.

---

① مۇمىنلەرنىڭ خەلىپىسى ھەزرىتى ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب كوزدە تۇتۇلدۇ.

564) ئادەم ئولتۇرگەننى ئولتۇرۇش، ناھەق قان توكۇش، قساس ئېلىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق ئىكەنلىگىگە ۋە مېنىڭ بەرھەق پەيغەمبەر ئىكەنلىگىمگە ئېتىقات قىلغان مۇسۇلمان ئادەمدىن تۇۋەندىكى ئۈچ ئىشنىڭ بىرى سادىر بولمىغىچە ئۇنىڭ قېنىنى توكۇش دۇرۇس بولمايدۇ: بۇ ئۈچ ئىش ناھەق ئادەم ئولتۇرۇشتىن، ئەرلىك ياكى خوتۇنلۇق تۇرۇپ پاھىشە قىلىشتىن، مۇسۇلمانلار جامائەسىنى تەرك ئېتىپ مۇرتەد بولۇپ كېتىشتىن ئىبارەت.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇنداق ئۈچ تۇرلۇك ئادەمنى ئاللا ئەلۇ يامان كۆرىدۇ، بۇلار ھەرەمدە تۇرۇپ توغرا يولدىن ئازغان ئادەم، ئىسلام دىنىدا تۇرۇپ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قىلىقلىرىنى قىلغان ئادەم، ناھەق رەۋىشتە ئادەم ئولتۇرگەن ئادەم.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان: بىز بولساق دۇنيادا ئەڭ كېيىن كەلگەن ۋە ئاخىرەتتە ئەڭ ئالدىدا تۇرىدىغان ئۈممەتتۇرمىز. ئەبۇ ھۇرەيرە يەنە مۇشۇ ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن دەيدۇ: بىر ئادەم سېنىڭ رۇخسىتىڭسىز

ئويۇڭگه قارايدىغان بولسا، تاش ئېتىپ ئۇنىڭ كوزىنى قويۇۋەتسەڭ ساڭا ھېچ گۇنا بولمايدۇ.

567) قەسەم ئىچىش، كان بېسۇبلىپ ئولگەنگە تولەم كەلمەسلىك ۋە زىممى (مۇسۇلمانلار ھامىلىغدىكى مۇسۇلمان ئەمەس ئادەم ــ ت)نى ئولتۇرگەنلىك گۇنايى توغرىسىدا

ئەشئەس ئىبنى قەيستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سېنىڭ دەۋايىڭنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن ئىككى گۇۋاچىڭ بولۇشى ياكى جاۋاپكارنىڭ قەسىمى كېرەك.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھايۋاننىڭ يەتكۈزگەن زىيىنىغا تولەم كەلمەيدۇ، قۇدۇقتىن يەتكەن زىيانغا تولەم كەلمەيدۇ①،

---

① بىر ئادەم ئۇزىنىڭ يېرىگە ياكى پادىشالىق يەرگە قۇدۇق كولىغان بولسا ۋە ئۇنىڭغا ئادەم ياكى باشقا نەرسە چۈشۈپ كېتىپ ھالاك بولغان بولسا، قۇدۇق ئىگىسى جاۋاپكار بولمايدۇ، شۇنىڭدەك بىر ئادەمنى يالاپ كولاتقان بولسا، ئۇنىڭ ئۇستىگە قۇدۇق ئورۇلۇپ چۈشۈپ ھالاك بولسا، كولاتقان ئادەم جاۋاپكار بولمايدۇ. دۇرۇس، مۇسۇلمانلارنىڭ ماڭىدىغان يولىغا ياكى غەيرىنىڭ يېرىگە ئۇنىڭ رۇخسىتسىز قۇدۇق كولىغان بولسا، ئۇنىڭغا ئادەم چۈشۈپ كېتىپ ئولۇپ كەتسە، كولىغۇچى جاۋاپكار بولىدۇ ۋە مېلىدىن كاپارەت بېرىدۇ. ئادەمدىن باشقا نەرسە چۈشۈپ كېتىپ ھالاك بولسا، كولىغۇچىغا تولەم كېلىدۇ. ئورەكلەرمۇ قۇدۇقنىڭ ھوكمىدە بولىدۇ.

كانـدىن كەلـگەن زىيانـغا تولەم كەلـمەيدۇ ①، ئالتۇن، گۆمۈشتەك كان مەھسۇلاتىنىڭ بەشتىن بىرى زاكاتقا ئېرىلىدۇ.

ئابـدۇلـلا ئىبنى ئەمـردىن رىـۋايەت قىلـىنـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىگەن: كىمكى مۇئاھىدە تۇزۇشـكەن② بىر ئادەمنى ئولتۇرىدىكەن، ئۇ جەننەتنىڭ بۇيىنى پۇرىمايدۇ، جەننەتنىڭ بۇيى قىرىق يىللىق مۇساپىدىن كېلىپ تۇرىدۇ.

570) ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈش، زاكاتنى مەنئى قىلىش ۋە ھىلىگەرلىك توغرىسىدا

ئابدۇلـلا ئىبنى ئەمر رىۋايەت قىلـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسـسالامغا بىر ئەرابى كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، گۇناھى كەبىرلەر قايسى؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇلـلا: ئالـلاغا شـېرىك كەلـتۈرۈش، دىدى. ئەرابى: ئاندىن قالـسىچۇ؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇللا: ئاتا-ئانىنى قاخشـىتىش، دىدى. ئەرابى: ئانـدىن قالـسىچۇ؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇلـلا: يالغانـدىن قەسەم ئىچىش، دىدى. مەن: يالغان قەسەم دىگەن نېمە؟ دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللا: يالـغانـدىن قەسەم ئىچىپ مۇسۇلمان ئادەمنىڭ مېلىنى ئېلىۋېلىش، دىدى.

---

① كولىغان ئادەمنىڭ ئۇستىـگە ئورۇلۇپ كېتىپ، ئۇ ئادەم ھالاك بولسا تولەم كەلمەيدۇ.

② جىزىيە بېرىـشكە توخـتام قىلـىشقان ياكى سۇلـتان بىلەن كېلـىشىم تۇزۇشكەن ياكى بىرەر مۇسۇلمانىنىڭ باش پانايى بولۇشقا ئېرىشكەن بولسا.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: توگىلەرنىڭ خوجايىنى زاكىتىنى بەرمىسە، ئاللا قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا توگىلەرنى ئاپىرىدە قىلىدۇ، توگىلەر تاپانلىرى بىلەن ئۇنىڭ يۈزىگە قاتتىق ئۇرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئوشۇقچە ئوتلاقنى توساش مەقسىدى بىلەن ئوشۇق سۈيىنى توسمىسۇن①.

573) نىكا ۋە ھەدىيە توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىزنىڭ رازىلىغىنى ئالماستىن ئۇنى نىكا قىلىپ ئېلىشقا بولمايدۇ، چوكاننىڭ رازىلىق سوزىنى ئالماستىن ئۇنى نىكا قىلىپ ئېلىشقا بولمايدۇ، دىگەن. ئۇ رەسۇلۇللا: قىزنىڭ رازىلىغى قانداق بولىدۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا ئۇ: قىزنىڭ سۈكۈت قىلىپ تۇرغىنى ئۇنىڭ رازىلىق بىلدۈرگەنلىگى بولىدۇ، دىگەن. بەزى ئادەملەر②: قىزدىن رازىلىق سورالمىسا ۋە ئۇ نىكالانغىلى ئۇنمىسا، بىر ئادەم ھىلە ئىشلىتىپ ئىككى ئادەمنى تېپىپ، قىزنى

---

① بۇنىڭ مەنىسى شۇكى، بىر ئادەم سەھرادا سۇ چىقارسا، سۇنىڭ ئەتراپىدا ئوتلاق بولۇپ، ئۇنىڭدا ئوتلايدىغان چارۋىلارنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا ئىچىدىغان سۈيى بولمىسا، سۇنىڭ ئىگىسى ئوشۇقچە سۈيىدىن چارۋىلارنىڭ ئىچىشىنى توسمىسۇن، چۈنكى سۇنى ئىچىشتىن توسقاندا كىشىلەر زىيان تارتىپ قالىدۇ.

② بۇ ئىمام ئەزەم ئەبۇ ھەنىفەدۇر، ئۇنىڭغا ئاللانىڭ رەھمىتى بولسۇن.

ئۇنىڭ رازىلىغى بىلەن نىكالاپ ئالغانلىققا يالغاندىن گۇۋالىق بەرگۈزسە، ئۇلارنىڭ گۇۋالىغىغا ئاساسەن، قازى قىزنىڭ نىكاسىنى مۇقىملاشتۇرسا، ئەر بولغۇچى يالغان گۇۋالىقنى بىلىپ تۇرۇپ قىزغا يېقىنچىلىق قىلسا، ھېچ كارايىتى يوق①، بۇ دۇرۇس نىكا ھىساپلىنىدۇ②، دەپ قارايدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇۋالغان ئادەم قەي قىلىۋەتكەن نەرسىسىنى قايتا يىگەن ئىتقا ئوخشايدۇ، بىز بۇنداق يامان خىسلەت بىلەن سۈپەتلەنمەسلىگىمىز لازىم.

575) ياخشى بەندىلەرنىڭ كورگەن چۈشى، چۈشنىڭ ئاللا تەرىپىدىن بولىدىغانلىغى ۋە بىشارەتلىك چۈشلەر توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى ئادەمنىڭ كورگەن ياخشى چۈشى پەيغەمبەرلىكنىڭ③ قىرىق ئالتە پارچىسىدىن بىر پارچىدۇر.

---

① بۇنىڭ بىلەن گۇناكار بولمايدۇ.

② چۈنكى ئەبۇ ھەنىفەنىڭ مەزھىبىدە قازىنىڭ ھوكمى سىرتقى ۋە ئىچكى جەھەتتىن ئىجرا قىلىنىدۇ.

③ كىنايە تەرىقىسىدە ئىپتىلىغان سوز، چۈنكى ئالدىن خەۋەر بېرىش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپات بولۇشى بىلەن تۈگىگەن.

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى چۈش ئالىلادىن بولىدۇ، قورقۇنچلۇق چۈش شەيتاندىن بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: پەيغەمبەرلىكتىن پەقەت بىشارەتلەرلا قالدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، بىشارەتلەر نىمىلەر؟ دېدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ياخشى چۈش، دېدى.

578) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كۆرۈش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مېنى چۈشىدە كۆرگەن ئادەم ئوڭىدا كۆرىدۇ①، شەيتان مېنىڭ شەكلىمگە كىرەلمەيدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مېنى چۈشىدە كۆرگەن ئادەم راست كۆرگەن بولىدۇ، چۈنكى شەيتان مېنىڭ سۈرىتىمگە كىرەلمەيدۇ.

---

① قىيامەت كۈنى كۆرىدۇ دېگەن مەنىدە. بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كۆرگۈچىگە ئۇنىڭ دۇنيادىن ئىمان بىلەن كېتىدىغانلىقىدىن بىشارەتتۇر. چۈنكى دۇنيادىن ئىمان بىلەن كەتكەندىلا ئالدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى قىيامەتتە ئالاھىدە كۆرگىلى بولىدۇ. ئاللا پەزلى-كەرىمى بىلەن بىزگە، دوستلىرىمىزغا ۋە مۇسۇلمانلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى كۆرۈشنى مۇيەسسەر قىلسۇن، مەرھەمەت قىلىپ بىزنى جەننەتكە داخىل قىلسۇن، دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىسۇن.

ئىبنى سىرىن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: قىيامەت يېقىنلاشقان چاغدا، مومىنىڭ كورگەن چۈشى يالغان بولمايدۇ، مومىننىڭ كورگەن چۈشى پەيغەمبەرلىكنىڭ قىرىق ئالتە پارچىسىدىن بىر پارچىدۇر، دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دىگەن. مۇھەممەد ئىبنى سىرىن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتىنىڭ كورگەن چۈشلىرىنى راست دەپ قارايمەن، دەيدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى رىۋايەت قىلىدۇ: چۈش ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ، بىرى كىشى ئويغاق ۋاقتىدا شۇغۇللانغان ئىشلىرىنىڭ ئىنكاسى بىلەن كورگەن چۈش①، ئىككىنچىسى شەيتاندىن بولغان قورقۇنچلۇق چۈش، ئۈچىنچىسى ئاللا تەرىپىدىن بولغان بىشارەتلىك چۈش②. كىمكى يامان چۈش كورىدىكەن، ئۇنى ھىچ ئادەمگە ئېيتمىسۇن، تۇرۇپ نامازغا تۇقۇسۇن. ئىبنى سىرىن ئېيتىدۇكى، ئەبۇ ھۇرەيرە بويۇنغا تاقاق سېلىنىپ چۈشگەننى ياخشى ھىساپلىمايتتى؛ چۈشكە تەبىر بەرگۈچىلەر پۈتىغا ئىشكەل سېلىنىپ كورگەن چۈشنى ياخشى ھىساپلايتتى، ئۇنىڭغا دىندا مۇستەھكەم تۇرغانلىقىنى كورسىتىدۇ، دەپ تەبىر بېرەتتى.

581) يالغاندىن چۈش كوردۇم دىيىش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـ

① ئويغاق چېغىدىكى بىرەر مەشغۇلات ياكى ئىشقى ـ مۇھەببەتىكە دائىر نەرسىلەر بولۇپ، بۇنداق چۈشنىڭ ئېتىۋارى، تەبىرى بولمايدۇ.

② بۇنى چۈش پەرىشتىسى ئېلىپ كېلىدۇ.

غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كورمىگەن چۈشىنى يالغاندىن كوردۇم دىسە، ئۇ قىيامەت كۈنى ئىككى تال ئارپىنى بىر بىرىگە جۈپلەپ چىگىشكە مەجبۇر قىلىنىدۇ، ئۇ ئۇنى ھەرگىزمۇ چىگەلمەيدۇ. كىمكى ئۇزىنىڭ ئاڭلىشىنى ياقتۇرمايدىغان ياكى ئۇزدىن قاچىدىغان خەلقنىڭ سوزىگە قۇلاق سالىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ قۇلىغىغا قوغۇشۇن قۇيۇلىدۇ. كىمكى جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىمنى سىزىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئازاپقا قالىدۇ، ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈشكە زورلىنىدۇ، ئۇ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزەلمەيدۇ.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىككى كوزى كورمىگەن نەرسىنى كوردۇم دىيىش ئەڭ چوڭ يالغانچىلىق ھىساپلىنىدۇ.

582) يامان چۈش كورگەنده قانداق قىلىش، بامدات نامىزىدىن كېيىن چۈش ئورۇش توغرىسىدا

ئەبدى رەببىھ ئىبنى سەئىد ئەبۇ سەلەمەدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئەبۇ سەلەمە ئېيتىدۇكى، مەن تاكى ئەبۇ قەتادەدىن مۇشۇ گەپنى ئاڭلىغىچە، يامان چۈش كورسەم كېسەل بولۇپ كېتەتتىم. ئۇ مۇنداق دىگەن: مەنمۇ تاكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ توۋەنكى سوزىنى ئاڭلىغانغا قەدەر، يامان چۈش كورسەم كېسەل بولۇپ كېتەتتىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى چۈش ئاللا تەرىپىدىن بولىدۇ، سىلەردىن بىر كىم ياخشى چۈش كورۇپ قالغان چېغىدا، ئۇنى پەقەت ياخشى كورگەن ئادەمگىلا سوزلەپ بەرسۇن، يامان

چۈش كورگەن چېغىدا، ئۇنىڭ يامانلىغىدىن ۋە شەيتاننىڭ يامانلىغىدىن ئاللاغا سىغىنسۇن، ئۈچ قېتىم سول تەرىپىگە تۈكۈرۈۋەتسۇن، ئۇنى ھېچكىمگە سۆزلەپ بەرمىسۇن، ئۇ چۈش ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە سىلەردىن چۈش كورگەن ئادەم بارمۇ؟ دەپ كوپ سۇراتتى، شۇنىڭ بىلەن ئالا خالىغان ئادەملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا چۈشلىرىنى بايان قىلاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەتىگەنىدە بىزگە مۇنداق دەپ بەرگەن: كېچىسى ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى تۇرغۇزۇپ، ماڭا: يۇر، ددى، مەن ئۇلار بىلەن يۇردۇم، بىز ئوڭدىسىغا ياتقان بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق، ئۇنىڭ ئۇستىدە بىر ئادەم تاشنى تۇتۇپ تۇراتتى ۋە تاش بىلەن ئۇنىڭ ئۇستىگە تاشلىنىپ، كاللىسىنى يەنچىيتتى، تاش دومىلاپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كېلەتتى، ئۇرغۇچى ئادەم تاشنى ئېلىپ، ئۇرۇلغۇچىنىڭ كاللىسى ساقىيىپ ئەسلىگە كەلگىچە كۇتۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كاللىسى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، يەنە ئاۋالقىدەكلا ئۇنىڭ ئۇستىگە تاشلىنىپ كاللىسىنى يەنچىيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: مەن پەرىشتىلەرگە سۇبھانەللا (ئەجەپلىنىش مەنىسىدە...ت)، بۇ ئىككى ئادەم نېمە ئادەم؟ دىسەم، پەرىشتىلەر ماڭا: يۇر، يۇر، ددى. بىز يۇرۇپ ئوڭدىسىغا ياتقان بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق. بىر ئادەم ئۇنىڭ ئۇستىدە تۇرۇپ، يۈزىنىڭ بىر تەرىپىگە كېلىپ كاناره بىلەن ئۇنىڭ جاۋغىيىدىن، بۇرنىدىن ۋە كوزىدىن بوينىغىچە تىلاتتى (ئەبۇ رەجانىڭ رىۋايىتىدە "تىلاتتى" دىگەن

سوزنىڭ ئورنىغا "ياراتىتى" دىگەن سوز ئىشلىتىلگەنلىگى مەلۇم)، ئاندىن يۇزىنىڭ ئىككىنچى تەرىپىنمۇ شۇنداق قىلاتتى. بۇ تەرىپىنى قىلىپ بولغىچە ئاۋالقى تىلىنغان تەرىپى ساقىيىپ ئەسلىگە كېلەتتى، ئەسلىگە كەلگەن تەرىپىنى يەنە ئاۋالقىدەك تىلاتتى. مەن: سۇبھانەللا، بۇ ئىككى ئادەم نىمە ئادەم؟ دەپ سوردىم، پەرىشتىلەر ماڭا: يۇر، يۇر، دىدى. بىز يۇرۇپ تونۇرغا ئوخشايدىغان بىر گوداڭغا كەلدۇق. سەمۇرە ئىبنى جۇندۇبنىڭ ئېسىدە قېلىشچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گوداڭدىن قىيا-چىيا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. گوداڭغا قارىساق، قىپ-يالىڭاچ ئەر-ئايالالار بار ئىكەن، ئۇلارنىڭ ئاستى تەرىپىدىن ئوتنىڭ يالقۇنى كېلىپ تۇرۇپتۇ، بۇ يالقۇن ئۇلارغا يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار ۋاقىرىشىپ كېتەتتى. مەن پەرىشتىلەردىن: بۇلار كىملەر؟ دەپ سوردىم. پەرىشتىلەر ماڭا: يۇر، يۇر، دىدى. بىز يۇرۇپ بىر ئوستەڭگە يېتىپ كەلدۇق. سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب ئېيتىدۇكى، ئېسىمدە قېلىشچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئوستەڭ قانداق قىزىل ئىدى، ئوستەڭدە بىر ئادەم ئۇزۇپ يۇرەتتى، ئوستەڭنىڭ قىرغىغىدا بىر ئادەم بولۇپ، ئۇ يېنىغا نۇرغۇن تاش يىغىۋالغان ئىدى. ھىلىقى ئوستەڭدە ئۇزۇپ يۇرگەن ئادەم تاش يىغىۋالغان ئادەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاغزىنى ئاچاتتى، ئۇ ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر تاش سېلىپ قويىاتتى. ئۇ بېرىپ ئوستەڭدە يەنە ئۇزەتتى، ئاندىن ئۇنىڭ ئالدىغا يەنە قايتىپ كېلەتتى. ھەر قايتىپ كەلگەندە ئاغزىنى ئاچاتتى، ئۇ ئۇنىڭ ئاغزىغا تاش سېلىپ قويىاتتى. مەن پەرىشتىلەردىن: بۇلار كىم؟ دەپ سوردىم، ئۇلار ماڭا: يۇر، يۇر، دىدى. بىز يۇرۇپ ناھايىتى قەبىھ سۇرەتلىك بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق. ئۇنىڭ يېنىدا بىر ئوت

بولۇپ، ئۇ ئوتنى قوچۇيتتى ۋە ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى. پەرىشتىلەردىن: بۇ نىمە ئادەم؟ دەپ سورىدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، ددى. بىز يۈرۈپ، ئوسۇملۇكلىرى ئىگىز ئوسكەن، باھارنىڭ خىلمۇ-خىل گۈل-چىچەكلىرى بىلەن تولغان بىر باغچىغا كەلدۇق. باغچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بويىنىڭ ئىگىزلىگىدىن بەشىنى كورگىلى بولمايدىغان ئىگىز بىر ئادەم تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ ئەتراپىدا نۇرغۇن باللار تۇرۇپتۇكى، بۇنداق كوپ باللارنى زادى كورمىگەن ئىدىم. پەرىشتىلەردىن: بۇ كىم؟ ئۇلار كىملەر؟ دەپ سورىدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، ددى. بىز يۈرۈپ، شۇنداق چوڭ باقىغا يېتىپ كەلدۇقكى، بۇنداق چوڭ ۋە چىرايلىق باغنى زادى كورمىگەن ئىدىم. پەرىشتىلەر مېنى باقىغا چىق ددى، بىز باقىغا چىقىپ ئالتۇن كېسەك بىلەن كۇموش كېسەكتىن سېلىنغان بىر شەھەرگە يېتىپ باردۇق، شەھەرنىڭ دەرۋازىسىغا بېرىپ ئېچىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدۇق، بىزگە شەھەرنىڭ دەرۋازىسى ئېچىپ بېرىلدى، شەھەرگە كىردۇق. بۇ يەردە بىزنى بەدەللىرىنىڭ يېرىمى ئەڭ چىرايلىق، يېرىمى ئەڭ قەبىھ بولغان كىشىلەر كۈتۈۋالدى. پەرىشتىلەر ئۇلارغا: بېرىڭلار، ئاشۇ ئوستەڭگە چۈشۈڭلار، ددى. قارىساق، توغرىسىغا ئېقىۋاتقان بىر ئوستەڭ تۇرۇپتۇ. ئاقلىقتا ئۇنىڭ سۈيى گويا سۈتتەك ئىدى، ئۇلار ئوستەڭگە بېرىپ چۈشتى، ئاندىن بىزنىڭ يېنىمىزغا قايتىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ بەدەنىدىكى قەبىھلىك يوقلىپ، ئۇلار ئەڭ چىرايلىق شەكىلگە كىرگەن ئىدى. پەرىشتىلەر ماڭا: بۇ سېنىڭ مەنزىلگاھىڭ ئەدنى جەننەتتى بولىدۇ، ددى. كوزۇمنى يۇقۇرىغا تىكىپ قارىسام، ئاق بۇلۇتتەك بىر ساراي تۇرۇپتۇ. پەرىشتىلەر ماڭا: مانا بۇ سېنىڭ ئورنۇڭ، ددى. مەن پەرىشتىلەرگە: سىلەرگە

ئاللا بەخت ئاتا قىلسۇنكى، مېنى قويۇۋېتىڭلار، ئۇنىڭغا كىرىمەن، دېدىم. پەرىشتىلەر: ھازىر كىرىشكە بولمايدۇ، ئۇنىڭغا كېلىچەكتە كىرىسەن، دېدى. مەن پەرىشتىلەرگە: كېچىدىن بۇيان ئاجايىپ ئەھۋاللارنى كوردۇم، ئۇلارنى دەپ بەرسەڭلار، دېدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: ئۇلاردىن سېنى خەۋەردار قىلىپ قويايلى، سەن ئالدىدا كورگەن كاللىسى تاش بىلەن يەنچىلۇاتقان ئادەم قۇرئاننى ئۇگىنىپ تاشلۇەتكەن ۋە پەرز نامازنىڭ ۋاقتىدا ئۇخلايدىغان ئادەم؛ سەن كورگەن، جاۋغاي، بۇرۇن ۋە كوزلىرىدىن تارتىپ بويىنغىچە تىلىنى ۋاتقان ئادەم ئەتىگەندە ئويىدىن چىقىپ سىرتتا يالغان-ياۋداقلارنى تارقىتىدىغان ئادەم؛ تونۇرغا ئوخشايدىغان گوداڭدا ئۇرغان ئەر-ئايالىلار بولسا پاھىشىۋازلار، سەن كورگەن ئوستەڭدە ئۇزۇۋاتقان، ئاغزىغا تاش سېلىنىغان ئادەم بولسا جازانىخوردۇر؛ ئوتنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئۇنى قوچۇۋاتقان ۋە ئەتراپىدا ئايلىنىپ تۇرغان ئادەم دەۋزەخقە مەسئۇل پەرىشتە مالىكتۇر؛ باغدا تۇرغان ئىگىز بويلۇق ئادەم ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر، ئۇنىڭ چوربىسىدىكى باللار ئىسلام تەبىئىتى بىلەن تۇغۇلغانلاردۇر، دېدى. سەمۇرە مۇنداق دەيدۇ: مۇسۇلمانلاردىن بىرى: ئى رەسۇلۇللا، مۇشرىكلارنىڭ باللىرىمۇ شۇلارنىڭ قاتارىغا كىرەمدۇ؟ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مۇشرىكلارنىڭ باللىرىمۇ شۇلارنىڭ قاتارىغا كىرىدۇ، بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى چىرايلىق، يېرىمى قەبىھ كەلگەن كىشىلەر ياخشى ئىشلارغا يامان ئىشلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلغانلاردۇر، ئاللا ئۇلارنى كەچۈرسۇن، دېدى.

585) سۇلتانغا ئىتائەت قىلىش ۋە بىزگە قارشى قورال كۆتەرگەنلەر دىگەن ھەدىس توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى باشلىغىنىڭ بىرەر ئىشىنى① ياقتۇرمىسا، سەۋرى قىلسۇن②. كىمكى سۇلتانغا ئىتائەت قىلىشتىن بىر غېرىچ چەتنەيدىگەن، ئۇ جاھىلىيەت دەۋرىدىكىلەرگە ئوخشاش ئۆلىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "ئاراڭلاردىكى زۇلۇم قىلغانلارنىڭلا بېشىغا كېلىش بىلەن چەكلىنىپ قالمايدىغان بالانىڭ كېلىشىدىن ساقلىنىڭلار....." (سۈرە ئەنفال، 25 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت)

جۇنادە ئىبنى ئۇمەييە مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۇبادە ئىبنى سامىتنىڭ يېنىغا كىردۇق، ئۇ كېسەل ئىدى، بىز ئۇنىڭغا: ئاللا ساڭا شىپالىق بەرسۇن، بىزگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغان بىرەر ھەدىسنى سۆزلەپ بەرسەڭ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ساڭا ساۋاپ بەرگەي، دىدۇق. ئۇ مۇنداق دىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى چاقىردى، بىز ئۇنىڭغا بەيئەت قىلدۇق، شۇنداق شەرت ئاستىدا بەيئەت قىلدۇقكى، ئىشقا قىزغىنلىق بولغان ھالدىمۇ، قىزغىنلىق بولمىغان ھالدىمۇ، قىيىن ھالدىمۇ، قولايلىق ھالدىمۇ، ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلدىغان، ئەمرلەر شەخسى مەنپەئەتلىرىنى ئەلا بىلگەندىمۇ ئۇلارغا ئىتائەت

---

① دىنىي ئىشلار كوزدە تۇتۇلدۇ.

② يەنى يەتكەن كۆڭۈلسىزلىككە چىداپ، سۇلتاننىڭ ئىتائىتىدىن چىقمىسۇن.

قىلىدىغان، ئىش بېشىدىكىلەر ئاللا تەرىپىدىن ئېنىق دەلىلى ① بولغان ئاشكارا كۆپرىلىقنى سالدۇر قىلمىغىچە، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىدىغان بولدۇق.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر كىم قەبرىنى دىشىغا قورال تەڭلىمىسۇن، چۈنكى ئۇ ئۇقمايدىكى، شەيتان ئۇنىڭ قولىدىكى قورالنى تارتىۋېلىپ، ئۇنى دەۋزەخقە تاشلايدىغان ۋەقەگە دۇچار قىلىپ قويۇشى مۇمكىن②.

591) بىرەر قەۋمنى ئاللانىڭ جازالىشى، پۇقرالارنى ياخشى باشقۇرۇش، گۇرىستانلىقنى ئارزۇ قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا بىرەر قەۋمگە ئازاپ-ئوقۇبەت كەلتۈرسە، ئازاپ-ئوقۇبەت ئۇلارنىڭ ھەممىسگە كېلىدۇ③،

---

① قۇرئاندىن ياكى سەھىھ ھەدىستىن باشقىچە مەنە بېرىشكە بولمايدىغان ئېنىق دەلىل تاپمىغىچە، ئىسلام باشلىقلىرىنىڭ ھەركىتىنى تۇغرا چۈشەندۇرۇشكە يوللا بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭ ئۇستىدىن ئىسيان كوتىرىش جايىز بولمايدۇ.

② بۇنىڭدىن ئوزى ھارام بولمىسمۇ، ھارام نەرسىگە ئېلىپ بارىدىغان ئىشتىن ساقلىنىشنىڭ لازىملىغى چىقىدۇ، مەيلى ئۇ راست ياكى ئويۇن-چاخچاق يوسۇندا قىلىنسۇن. شۇنىڭدەك بۇ ھەدىستىن، كىشىنى تىللاش، جىدەل-ماجرا قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش ئىشلىرىنىڭ مەنئى قىلىنغانلىغى چىقىدۇ.

③ ئازاپ ئومۇمى بولۇپ، ھەتتا ئۇ قەۋمنىڭ ئىچىدىكى ياخشى بەندىلەر-

ئاندىن قىيامەت كۈنى ئۇلار ياخشى-يامانلىغىغا قاراپ ئايرىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشى بىر ئادەمنىڭ قەۋرىسىنىڭ يېنىدىن ئوتۇپ كېتىۋېتىپ، كاشكى ئۇنىڭ ئورنىدا مەن بولغان بولسامچۇ، دەپ ئارزۇ قىلمىغىچە قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

مەنقىل ئىبنى يەسار رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مۇسۇلمانلارنى ئىداره قىلىدىغان ھەرقانداق ھاكىم ئۇلارغا ئالا كۆزۈلۈك قىلغان ھالدا ئولىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلىدۇ.

ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سىجىستانىدا قازى بولۇپ تۇرغان ئوغلىغا مۇنداق دەپ يازغان: سەن دەرغەزەپ بولۇپ تۇرغان چېغىڭدا ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىدا ھوكۇم چىقارمىغىن، چۈنكى مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ھاكىم بولغان ئادەم دەرغەزەپ بولۇپ تۇرغان چاغدا① ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىدا ھەرگىز ھوكۇم چىقارمىسۇن، دېگىنىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

گۇمۇ كېلىدۇ، چۈنكى ئاللانىڭ ئازابى ياخشى بەندىلەرنى پاكلايدىغان، پاسىق بەندىلەردىن ئوچ ئالىدىغان نەرسىدۇر. ياخشى ئەمەل قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى ياخشى بولىدۇ، يامان ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى يامان بولىدۇ.

① چۈنكى غەزەپ ھاكىمنى ناھەق ھوكۇم چىقىرىشقا ئېلىپ كېلىدۇ.

593) كىشى قازى بولۇشقا ۋە ئادالەت بىلەن ھوكۇم چىقىرىشقا قاچان لايىق بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ھەسەن بەسرى: ئاللا ھاكىملارغا نەپسىنىڭ كەينىگە كىرمەسلىكنى، كىشىلەردىن قورقماسلىقنى①، ئاللانىڭ ئايەتلىرىنى پۇچەك پۇلغا تېگىشمەسلىكنى يۈكلىدى، دېدى. ئاندىن كېيىن ئۇ مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "ئى داۋۇد، سېنى بىز زېمىندا ھوكۇمران قىلدۇق، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ھەق ھوكۇم چىقارغىن، نەپسىنىڭ ئارزۇسىغا ئەگەشمىگىنكى، ئۇ سېنى ئاللانىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ. ئاللانىڭ يولىدىن ئازغانلار ھىساپ كۈنىنى ئۇنتۇغانلىقلىرى سەۋىبىدىن قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ." (سۈرە ساد، 26 ـ ئايەت. ـــ ت) ئۇ يەنە مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "بىز ھىدايەتلىك ۋە نۇرلۇق تەۋراتنى نازىل قىلدۇق، ئاللانىڭ ئەمرىگە بوي سۇنغان پەيغەمبەرلەر يەھۇدىلارغا تەۋرات بىلەن ھوكۇم قىلاتتى، يەھۇدىلارنىڭ ئولىمالىرى ۋە زاھىدلىرىمۇ زايا قىلماي ساقلاپ قالغان تەۋراتنىڭ ئەھكاملىرى بىلەن ھوكۇم قىلاتتى، ئۇلار تەۋراتقا (ئۇنىڭ زايا بولۇپ كەتمەسلىگىگە ۋە ئۇزگەرتىلىپ كەتمەسلىگىگە) نازارەتچى ئىدى، (ئى يەھۇدىلار) كىشىلەردىن قورقماڭلار، مەندىن قورقۇڭلار، مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئەرزىمەس پۇلغا تېگىشمەڭلار، ئاللانىڭ نازىل قىلغان ئايەتلىرى بىلەن ھوكۇم قىلمايدىغانلار كاپىرلاردۇر." (سۈرە مائىدە، 44 ـ ئايەت. ـــ ت)

---

① زالىم پادىشادىن ياكى بىرەر ئادەمنىڭ زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزۈشىدىن قورقماسلىققا ئوخشاش.

594) سۇلتاننى ماختاش توغرىسىدا

مۇزاھەم ئىسىنى زۇفەر بىزگە ئومەر ئىبنى ئابدۇللاھنىڭ مۇنداق دېگەن دەيدۇ: قازى بولغان ئادەمدە توۋەندىكى بەش خىسلەتتىن بىرى كەم بولسا، ئۇنىڭدا بىر نۇقسان بولغان بولىدۇ. قازى بولغان ئادەم چېچەن، مۇلايىم، ھارامدىن ساقلىنىدىغان، قاتتىق سۆزلىك، شەرىەت ئەھكاملىرىنى ئوبدان بىلىدىغان ۋە ئىلىم ئۇستىدە بىلىمگەنلىرىنى كوپ سورايدىغان بولۇشى كېرەك. بىر قىسىم كىشىلەر جۇملىدىن ئۇرۇۋە ئىبنى زۇبەير ئىبنى ئومەرگە: بىز سۇلتانىنىڭ ئالدىغا كىرگىنىمىزدە، ئۇنىڭ ھەقىقىدە سىرتتا قىلىدىغان سۆزىمىزنىڭ ئەكسىنى قىلىمىز، دېگەن. ئىبنى ئومەر: بۇنداق قىلىشنى رەسۇلۇللانىڭ ۋاقتىدا مۇناپىقلىق قاتارىدا سانايتتۇق، دېگەن.

595) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننىتىگە ئەگىشىش ۋە ئاياللارغا دىننى تەلىم بېرىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇخلاۋاتاتتى، ئۇنىڭ يېنىغا پەرىشتىلەر كەلدى، پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى ئۇنى ئۇيقۇدا دىسە، بەزىسى كوزى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دىدى. ئۇلار ئۆزئارا بۇ ھەمراىيلار (پەيغەمبەرت)نىڭ بىر تەمسىلى بولىدۇ، ئۇنىڭغا بىر تەمسىل كەلتۈرۈڭلار دىيىشتى، پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى

ئۇ ئۇيقۇدا دېيىشسە، بەزىسى كوزى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دېيىشتى. ئۇلار: ئۇنىڭ تەمسىلى شۇنداق بىر كىشىنىڭ تەمسىلىگە ئوخشايدۇكى، ئۇ بىر قورا سېلىپ، قورادا زىياپەت قىلغان، كىشىلەرگە زىياپەتكە چاقىرىدىغان بىر چاقىرغۇچى ئەۋەتكەن، چاقىرغۇچىنىڭ تەكلىۋىنى قوبۇل قىلغان ئادەم قوراغا كىرىپ زىياپەتتىن يېگەن، تەكلىپنى قوبۇل قىلمىغان ئادەم قوراغا كىرمىگەن، زىياپەتتىنمۇ يېمىگەن، دېيىشتى. پەرىشتىلەر: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بۇ تەمسىلنى يېشىپ بېرىڭلار، ئۇنى ئۇ چۈشەنسۇن، دېيىشكەن. پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى ئۇنى ئۇيقۇدا دېيىشكەن، بەزىسى كوزى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دېيىشكەن. پەرىشتىلەر: قورا بولسا جەننەتتىن، چاقىرغۇچى بولسا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئىبارەت. كىمكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىتائەت قىلىدىكەن، ئاللاغا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ. كىمكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىلىق قىلىدىكەن، ئاللاغا ئاسىلىق قىلغان بولىدۇ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كىشىلەرنى ئايرىغۇچىدۇر①، دېيىشتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بىر ئايال كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، سېنىڭ سوزلىرىڭنى ئەرلەر ئاڭلاۋاتىدۇ، بىزگىمۇ ئىختىيارىڭ بويىچە بىر كۈننى بەلگىلەپ بەرسەڭ، شۇ كۈندە كەلسەڭ، بىزگە ئاللا ساڭا بىلدۈرگەن دىنىي ئەھكاملارنى ئۆگەتسەڭ، دېدى. پەيغەمبەر

① مۇسۇلمانىنى، كاپىرنى، ياخشىنى، ياماننى ئايرىغۇچىدۇر، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننىتىگە ئەگەشكەن ئادەم نىجات تاپىدۇ، ئۇنىڭدىن چەتلىگەن ئادەم ئازاپقا قالىدۇ.

ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى پالانى كۆنىدە، پالانى جايغا يىغىلىڭلار دىدى. ئۇلار يىغىلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا دىنىي ئەھكاملارنى تەلىم بەردى. ئاندىن ئۇلارغا: سىلەردىن بىرەر ئايالنىڭ ئوزىدىن ئىلگىرى ئۇچ بالىسى ئولگەن ئىكەن، ئۇلار ئۇنىڭغا دەۋزەختتىن پەردە بولىدۇ، دىدى. توپلانغان ئاياللاردىن بىرى: ئى رەسۇلۇللا، ئالدىن ئولگەن بالىسى ئىككى بولسىچۇ؟ دەپ سورىدى. ئەبۇ سەئىد، بۇ سوزنى ئايال ئىككى قېتىم تەكرارلىدى، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىككى بولسىمۇ، ئىككى بولسىمۇ، ئىككى بولسىمۇ شۇنداق، دىدى.

597) بۇرۇنقىلارنىڭ يولغا ئەگىشىش ۋە گۇمراھلىققا دەۋەت قىلغان ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

يەنە ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەر چوقۇم ئوزەڭلاردىن ئىلگىرى ئوتكەنلەرنىڭ يولغا قەدەمىمۇ-قەدەم يېقىندىن ئەگىشىسىلەر، ھەتتا ئۇلار كىلەنىڭ ئۇۋۇسىغا كىرگەن بولسىمۇ①، ئۇلارغا ئەگىشىسىلەر، دىدى. بىز: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئەگىشىدىغانلار يەھۇدىلار بىلەن ناسارالارمۇ؟ دىۋىدۇق، رەسۇلۇللا: ئۇلاردىن باشقا كىم بولاتتى؟ دىدى.

---

① كۆپىردا ئەمەس، گۇنادا ئۇلارغا قاتتىق مۇئامىلىشىشتىن ئىبارەت. دىمەك، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىش ۋە يولغا ئەگىشىشتە مۇشۇنداق تار يەرگە كىرسىمۇ ئارقىسىدىن كىرىسىلەر، دىگەن مەنىدە.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: زۇلۇم بىلەن ئولتۇرۇلگەن ھەر بىر ئادەمدە تۇنجى ئادەم بالىسىنىڭ ھەسسىسى بار①، دىگەن. سۇفيانىنىڭ رىۋايىتىدە بۇ ھەدىسكە: ئۇنىڭ قېنىدا ھەسسىسى بار، چۈنكى ئۇ تۇنجى قېتىم ئادەم ئولتۇرۇشنى يولغا قويغان②، دىگەن سوز قوشۇلغان بولۇشى مۇمكىن. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "قىيامەت كۈنى ئۇلارغا پۈتۈن گۈناللىرى يۈكلىنىدۇ، ئۈزلىرى ئۇقماستىن ئازدۇرغانلارنىڭ گۈناللىرىمۇ يۈكلىنىدۇ....." (سۈرە نەھل، 25 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

598) ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى ۋە ئاللانىڭ رىزقى بەرگۈچى ئىكەنلىگى توغرىسىدا

جۈندۇب ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مادامكى دىلىڭلار

---

① قابىلنىڭ ئۈزىنىڭ قېرىندىشى ھابىلنى ئولتۇرگەنلىگى كوزدە تۇتۇلىدۇ.

② بۇ ھەدىستە دىندا بىدئەتلەرنى ۋە يېڭى نەرسىلەرنى پەيدا قىلىشتىن ساقلىنىشقا رىغبەتلەندۇرۇلىدۇ، چۈنكى بىدئەتنى پەيدا قىلغان ئادەم دەسلىۋىدە ئۇ كىچىك ئىش بولغانلىقتىن ئۇنىڭغا سەل قارايدۇ. بىدئەتنى ئەسلىدە پەيدا قىلغۇچى شۇ بولغانلىقتىن، كېيىن بىدئەتكە ئەگەشكەنلەرنىڭ گۇنايى شۇنىڭغا بولىدىغان يامان ئاقىۋەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىنى ئۇ تۇيمايدۇ. چۈنكى ھەدىستە، كىمكى زالالەتكە ئۈندەيدىكەن، زالالەتكە ئەگەشكەنلەرنىڭ ئۈزلىرىنىڭ گۇنايىدىن ھىچ نەرسە كېمەيتىلمەستىن، ئۇنىڭغۇچىگە ئۇلارنىڭ گۇنايىغا ئوخشاش گۇنا يۈكلىنىدۇ، دىيىلگەن.

قۇرئانغا مەركەزلەشكەن ئىسكەن، ئۇنى ئوقۇغۇلار، ئۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىشتە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالىدۇلار. تۈرۈپ كېتىدۇلار.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەردىن يەتكەن ئەزىيەتكە ھېچكىم ئالىلادەك سەۋرىچان ئەمەس. ئۇلار ئالىلانىڭ بالىسى بار، دەپ توھمەت چاپلىغان بولسىمۇ، ئالىلا ئۇلارغا ئامان-ئېسەنلىك بېرىۋاتىدۇ، رىزقى بېرىۋاتىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئالىلا ھەقىقەتەن ناھايىتى رىزقى بەرگۈچىدۇر، پەۋقۇلئاددە كۈچلۈكتۇر" (سۈرە زارىيات، 58 ـ ئايەت. ـــ ت)

599) ئۇخلاش ۋاقتىدا ئاللاتائالانىڭ ئىسملىرىنى ۋاستە قىلىپ تىلەش توغرىسىدا ۋە "ئاللا سىلەرنى ئۇنىڭغا ئاسىلىق قىلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: سېنىڭ ئىززىتىڭ بىلەن پانا تىلەيمەنكى، سەندىن بولەك ھېچ ئىلاھ يوق، سەن ئولمەيسەن، جىنلار، ئىنسانلار ئولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىركىم يېتىش ئۈچۈن توشەككە كەلگەن چاغدا، توشەكنى كىيىمىنىڭ بىر تەرىپى بىلەن

ئۇچ قېتىم قېقىۋەتسۇن ۋە مۇنداق دىسۇن: رەببىم، يېنىمنى ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ تۇرۇپ قويىدۇم، ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ تۇرۇپ كوتىرىمەن، مېنى قەبزى روھ قىلىسائ، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، ئەگەر مېنىڭ ھاياتىمنى داۋاملاشتۇرىدىغان بولساڭ، مېنى ياخشى بەندىلىرىڭنى مۇھاپىزەت قىلغان نەرسەڭ بىلەن مۇھاپىزەت قىلغىن.

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاخشىمى ياتقانىدا، ئى ئاللا، ياشايدىكەنمەن، ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ ياشايمەن، ئولدىكەنمەن، سېنىڭ ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ ئولىمەن، دەيتتى. ئەتىگەندە تۇرغانىدا: جىمى مەدھىيە بىزنى ئولگەندىن كېيىن تىرىلدۇرگەن ئاللاغا مەنسۇپ، قىيامەت كۈنى يەنە ئاللا تىرىلدۇرىدۇ، دەيتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ دىگەن: مېنىڭ بەندەم مېنى ئوزىگە قارىتا قانداق ئويلىسا، مەن ئۇنىڭغا شۇنداق بولىمەن①، ماڭا ئۇ زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولىمەن،

① ئەگەر ئۇ: مېنى ئاللا كەچۈرىدۇ ۋە ئەپۇ قىلىدۇ، دەپ ئويلىسا، ئۇنى كەچۈرىمەن ۋە ئەپۇ قىلىمەن، ئەگەر مېنى جازالايدۇ، دەپ ئويلىسا، مەن ئۇنى جازالايمەن. ھەر كىشى ئىبادەت ۋەزىپىلىرىنى ئاللا قوبۇل قىلىدۇ ۋە مېنى مەغپىرەت قىلىدۇ، دەپ ئىشەنگەن ھالدا تىرىشىپ ئورۇنلىشى كېرەك، چۈنكى ئاللا ئۇنىڭغا شۇنداق قىلىشقا ۋەدە قىلغان، ئاللا ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، ئالىلا توغرىلىق يۇقۇرقىنىڭ ئەكسىچە ئېتىقاتتا بولۇپ، ئاللانىڭ رەھمىتىدىن نائۈمىت بولۇش گۇنايى كەبىرىدۇر. كىمكى مۇشۇ ئېتىقاتتا ئولىدىكەن، ئۇنىڭ قانداق بولۇشى ئويىغا باغلىق، گۇناھارغا چۈمگەن ھالدا ئاللانىڭ مەغپىرەت قىلىشنى ئويلاش نوقۇل نادانلىق ۋە غاپىللىقتۇر.

ئەگەر ئۇ ماڭا مەخپى زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭغا مەخپى ساۋاپ بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا جامائە بار يەردە زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭغا ئۇ جامائەدىنمۇ ياخشى جامائە بار يەردە ساۋاپ بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا بىر غېرىچ يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا بىر گەز يېقىنلىشىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا بىر گەز يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا بىر غۇلاچ يېقىنلىشىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا مېڭىپ كەلسە، مەن ئۇنىڭغا يۈگۈرۈپ بارىمەن①.

600) ئاللانىڭ ناھايىتى باي ئىكەنلىگى، ئاللانىڭ ھەممىدىن بەك قورۇيدىغانلىغى ۋە غەم ـ قايغۇ دۇنياسى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا ناھايىتى بايدۇر، ئۇنىڭ بايلىغى بەرگەنگە خوراپ قالمايدۇ، ئالـلانىڭ ئاتاسى كېچە ـ كۈندۈز توكۈلۈپ تۇرىدۇ، ئاسمان ـ زىمىننى ياراتقاندىن بۇيان، ئالـلانىڭ بەرگەنلىرىنى كوردۇڭلارمۇ؟ ئاللانىڭ ئىلكىدىكى نەرسىلەر خوراپ قالغىنى يوق. ئاسمان ـ زىمىننى يارىتىشتىن ئىلگىرى ئاللانىڭ ئەرشى سۇنىڭ ئۈستىدە ئىدى. ئاللانىڭ يەنە بىر قولىدا ئادالەت تارازىسى بولۇپ، خالىغان ئادەمنى تۆۋەن چۈشۈرىدۇ، خالىغان ئادەمنى

① يەنى ماڭا ئاز ئىبادەت بىلەن يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا كوپ ساۋاپ بېرىمەن، تائەت ـ ئىبادەتنى قانچە كوپ قىلسا، ئۇنىڭغا شۇنچە كوپ ساۋاپ بېرىمەن دىگەن مەنىدە. يېقىنلىشىش ۋە يۈگۈرۈش دىگەن سوز ئوخشىتىش ئۇسۇلى بىلەن ئېيتىلغان كىنايە گەپتۇر.

يۇقۇرى كوتىرىدۇ.

مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، سەئىد ئىبنى ئۇبادە: ئەگەر بىرەر ئەرنى ئايىلىم بىلەن بىللە كۇرىدىغان بولسام، ئۇ ئەرنى چوقۇم قىلىچنىڭ بىسى بىلەن ئۇراتتىم، دىگەن. بۇ سوز رەسۇلۇللاغا يېتىپ بارغاندا، ئۇ مۇنداق دىگەن: سەئىدنىڭ قورۇشىدىن ئەجەپلىنىۋاتامسىلەر، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ئەلۋەتتە سەئىددىن ئارتۇقراق قورۇيمەن، ئاللا بولسا مەندىن ئارتۇق قورۇيدۇ، ئاللا بەك قورۇغۇچى بولغانلىغى ئۈچۈن، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ناچار قىلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ھارام قىلغان، ئوزرىنى ئاللادىن ئارتۇق ياقتۇرىدىغان ھىچكىم يوق. شۇڭلاشقا ئاللا بىشارەتچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولغان پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتكەن، مەدھىيىنى ئۈلۈغ ئاللادىن ئارتۇق ياقتۇرىدىغان ھىچكىم يوق، شۇڭلاشقا ئاللا ئوزىگە ئىتائەت قىلغانلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلغان.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بېشىغا غەم-قايغۇ چۈشكەندە مۇنداق دەيتتى: ئۈلۈغ مۇلايىم ئاللادىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق، ئاسمان-زېمىننىڭ ئىگىسى ۋە كوركەم ئەرشنىڭ ئىگىسى بولغان ئاللادىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق.

601) پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانىڭ دەرگاھىغا چىقىپ تۇرىدىغانلىغى، قىيامەت كۈنى مومىنلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كورىدىغانلىغى ۋە چېھرىلىرىنىڭ نۇرانە بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاراڭلاردا كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرىشتىلىرى نوۋەت بىلەن ئالمىشىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئەسرى نامىزى بىلەن بامدات نامىزى ۋاقتىدا جەم بولىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ يېنىڭلاردا بولغان پەرىشتىلەر ئالىلانىڭ دەرگاھىغا ئورلەيدۇ. پاك ئاللا بەندىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى پەرىشتىلەردىن ئوبدانراق بىلىپ تۇرۇپ، ئۇلاردىن: بەندىلىرىمنى قايسى ھالدا قويۇپ چىقتىڭلار؟ دەپ سورايدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنى ناماز ئوقۇۋاتقان ھالدا قويۇپ چىقتۇق ۋە ئۇلارنىڭ يېنىغا ئۇلار ناماز ئوقۇۋاتقان ھالدا يېتىپ بارغان ئىدۇق، دەيىشىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز ئاللانى كورۇش توغرىلىق: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كورەمدۇق؟ دەپ سورىغان ئىدۇق. رەسۇلۇللا: ھاۋا ئوچۇق ۋاقتىدا كۈن بىلەن ئايىنى ئوچۇق كورۇش ئۇستىدە دەـتالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. بىز: ياق، دىدۇق. رەسۇلۇللا: بۇ چاغدا سىلەر رەببىڭلارنى كورۇشتە خۇددى ئاي بىلەن كۈننى ئوچۇق كورۇشتە دەـتالاش قىلمىغاندەك دەـتالاش قىلمايسىلەر، ئاندىن كېيىن بىر جاكاچى چىقىپ: ھەر قەۋم ئوزلىرىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىلىرىنىڭ يېنىغا بارسۇن، دەپ جاكالايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ناسارالار ئوزلىرىنىڭ سەلىبى (كىرىستى ـ ت) قېشىغا بارىدۇ، مۇشرىكلار ئوزلىرىنىڭ بۇتلىرىنىڭ قېشىغا بارىدۇ، باشقا ئىلاھلارغا ئىبادەت قىلغانلارنىڭ ھەممىسى ئوز ئىلاھلىرىنىڭ قېشىغا بارىدۇ. ئاخىردا مەيلى پەجۇەخ بەندە بولسۇن، ياكى ئاسى بەندە بولسۇن، ئۇلۇغ ئاللاغا ئىبادەت قىلغانلار قېلىپ قالىدۇ. ئۇلارغا: كىشىلەر كەتكەن تۇرسا، سىلەر

نمىشقا بۇ يەردە ئولتۇرسلەر؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: بىز دۇنيادىكى چاغدا ئۇلاردىن ئايرىلىپ كەتكەن ئىدۇق①، ۋاھالەنكى، ئۇ چاغدا ئۇلارغا بىز ئەڭ مۇھتاج ئىدۇق، بىز بىر جاكاچىنىڭ ھەر قەۋم ئوزلىرىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىلىرىگە بېرىپ قوشۇلسۇن، دەپ جاكالىغانلىغىنى ئاڭلىدۇق، بىز رەببىمىزنى كۆتمەكتىمىز، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئالدىغا قەھر قىلغۇچى ئاللا يېتىپ كېلىپ: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: سەن بىزنىڭ رەببىمىز دۇرسەن، دەيدۇ. ئۇ چاغدا ئالىلاتائالاغا پەيغەمبەرلەردىن غەيرى ئادەم گەپ قىلالمايدۇ، ئاللاتائالا ئۇلارغا: سىلەر بىلەن مېنىڭ ئارامدا سىلەر مېنى تونۇيدىغان بىرەر بەلگە بارمۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: چوڭ نۇردىن ئىبارەت بەلگە بار، دەيدۇ. بۇ چاغدا ئالىلانىڭ چوڭ نۇرى نامايەن بولىدۇ، ئۇنىڭغا ھەر بىر مومىن سەجدە قىلىدۇ، بۇ دۇنيادا ئالىلاغا رىياكارلىق بىلەن باشقىلارغا كورسىتىش ئۈچۈن سەجدە قىلغانلارلا قېلىپ قالىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلماقچى بولغانلىرىدا بەللىرى قېتىپ قېلىپ، سەجدە قىلالمايدۇ، ئاندىن كېيىن سىرات كوۋرۈگى ئېلىپ كېلىنىپ دەۋزەخنىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلىدۇ، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سىرات كوۋرۈگى دېگەن نىمە؟ دەپ سورىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: ئۇ ئايال تېيىلىپ كېتىدىغان تېيىلغاق كوۋرۈكتۇركى، ئۇنىڭ ئىلمەكلىرى، قاماقلىرى بار، ئەگرى تىكەنلىك چوڭ بۇدۇشقاقلىرى بارکى، بۇ نەجدىدە (ئەرەپ زىمىنىنىڭ بىر ئىگىزلىك قىسمى بولۇپ، يۇقۇرىسى تىنھامە، يەمەن بىلەن، توۋىنى ئىراق، سۇرىيە بىلەن چېگىرىلە-

① دۇنيادىكى چاغدا بىر ئالىلانىڭ ئىبادىتىدىن يۈز ئورۇگەنلەردىن ئايرىلىپ كەتكەن ئىدۇق، ئاللانى دەپ ئۇلارنى تەرك ئەتكەن ئىدۇق.

ندۇ. ــ ت) ئوسىدۇ، ئۇ قامغاق دىيىلىدۇ. مومىنلەر سىرات كوۋرۈگـ
ـىدىن كوزنى يۇمۇپ ـ ئاچقـچە، چاقماقتەك، شامالـدەك، يۇگۇرەك
ئاتتەك، يۇگۇرەك توگىدەك تېز ئوتۇپ كېتىدۇ، بەزىلىرى ساپ ـ ساق
ئوتۇپ كېتـىدۇ، بەزىلىرى يارىلـنىپ ئوتۇپ كېـتـىدۇ، بەزىلـرى
ئوتەلمەي دەۋزەخ ئوتىغا يىقىلىدۇ، ھەتتا ئوتۇپ كەتكەنلەرنىڭ ئەڭ
ئاخىرىسى سورەپ ئوتكۈزۈلىدۇ. مومىنلەرنىڭ ئوز قېرىنداشـلىرىنىڭ
ئاخىرەتتە دەۋزەختىن قۇتۇلۇشىنى ئاللادىن سورىـشى سىـلەرنىڭ بۇ
دۇنيادا ئوزەڭلارغا ئېنىق بولغان بىر ھەقىقەت ئۇسـتىدە ماڭا تەلەپ
قويۇشۇڭـلاردىنـمۇ كۈچلۈكتۇر. ئۇلار ئوزلىرى نـجات تاپـقانـدىن
كېيىن: رەببىمىز، بىزنىڭ قېرىنداشلىرىمىز بىز بىلەن بىللـە ناماز
ئوقۇيىتتى، بىز بىلەن بىللە روزا تۇتاتـتى، بىز بىلەن بىللـە ئەمەل
قىلاتـتى، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارغا: بېرىڭلار، كىمـنىڭ قەلـبـىدە
مىسقالچە ئىمان بولىدىكەن، ئۇنى دەۋزەختىن چىقىرىڭلار، دەيـدۇ.
ئاللا ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىـنى دەۋزەخقە ھارام قىلىدۇ. ئۇلار دەۋزەخـ
تىكىلەرنىڭ يېـنـىغا بارىـدۇ، قارىسا ئۇلارنىڭ بەزىـلىرىـنىڭ پۇتى
دەۋزەخقە پاچىغىنىڭ يېرىمىغچە پاتـقان، ئۇلاردىن تونۇغانـلىرىـنى
دەۋزەختىن چىقىرىدۇ، ئاندىن قايتىپ كېـلـىشـىدۇ. ئالـلا ئۇلارغا:
بېرىڭلار، كىمنىڭ قەلبىدە يېرىم مىسقالچە ئىمان بولىدىـكەن، ئۇنى
دەۋزەختىن چىقىرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار بېرىپ تونۇغانلىرىنى دەۋزەختىن
چىقىرىدۇ، ئاندىن قايتىپ كېلىشىدۇ. ئالـلاتائالا ئۇلارغا: بېرىڭلار،
كىمـنىڭ قەلبـىدە زەررىـچە ئىمان بولـىدىكەن، ئۇنى دەۋزەخـتىن
چىقىرىڭـلار، دەيدۇ، ئۇلار تونۇغانلىرىنى دەۋزەختىن چىقىرىدۇ. ــ
ئەبۇ سەئـىد: ئەگەر مېـنىڭ سوزۇمـگە ئىشەنمىسەڭلار، ئاللاتالانىڭ
"ئاللا زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ، ئەگەر ياخشىلىق بولىدىكەن، ئۇنىڭ

ساۋابىنى ھەسسىلەپ بېرىدۇ" دىگەن سوزىنى ئوقۇغۇلار دەيدۇ.— شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەرلەر، پەرىشتىلەر ۋە مومىنلەر شاپائەت قىلىدۇ، بۇ چاغدا قەھرى قىلغۇچى ئاللا: مېنىڭ شاپائىتىم قېلىپ قالدى، دەيدۇ-دە، دەۋزەخقە بىر چاڭگال سېلىش بىلەن، ئۇنىڭدىكى كويۇپ قاردىاپ كەتكەن بىر تۇركۇم كىشىلەرنى چىقىرىدۇ، ئۇلار جەننەتنىڭ كوچا ئېغىزلىرىدىكى ئابى ھايات دېيىلدىغان ئوستەڭگە تاشلىنىدۇ، ئوستەڭنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئۇلارنىڭ ئەزاسى كەلكۈن لاتقىلىرىدا ئوت-چوپلەر ئۇرۇغى ئۇنۇپ چىققاندەك چاپسان ئۇنۇپ چىقىدۇ. قورام تاشلارنىڭ، دەل- دەرەخلەرنىڭ يانلىرىدا ئۇنۇپ چىققان ئۇنداق چوپلەرنى ئەلۋەتتە كورگەنسىلەر، ئۇلارنىڭ كۈنگەي يەردە ئوسكەنلىرى يېشىل بولىدۇ، تەسكەي يەردە ئوسكەنلىرى ئېقىش بولىدۇ. ئۇلار ئوستەڭدىن مەرۋايىتتەك ئاپپاق بولۇپ چىقىدۇ، ئۇلار-نىڭ بويۇنلىرىدا ئالتۇن ۋە باشقا نەرسىلەردىن قىلىنغان بەلگىلەر بولىدۇ، ئۇلار جەننەتكە كىرىدۇ. ئەھلى جەننەت ئۇلارنى: بۇلار ئاللا دەۋزەختىن ئازات قىلغانلاردۇر، ئاللا ئۇلارنى دۇنيادا قىلغان ياخشى ئەمەللىرى، خەيرلىك ئىشلىرى بولمىسمۇ جەننەتكە كىرگۈز-گەنلەردۇر، دەيدۇ. جەننەتتە ئۇلارغا: كوزۇڭلار چۈشكەن نەرسە-لەرنىڭ ھەممىسى ۋە ئۇلاردىن بىر ھەسسە ئارتۇق نەرسىلەر سىلەرگە مەنسۇپ، دېيىلدۇ①.

---

①بۇنىڭدىن شۇنى كورۈۋالغىلى بولىدۇكى، بۇ ئۇممەت ئىچىدىكى گۇناكار بەندىلەر دەۋزەخته ئازاپلانغاندىن كېيىن ئاللانىڭ شاپائىتى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشىپ دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. ئى ئاللا، سېنىڭ رەھمىتىڭ بىلەن بىزنى دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىغىن.

ئەدى ئىبى ھاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا پەرۋەردىگارىڭلار ئاللا سوز قىلىدۇ، ئاردا تەرجىمان بولمايدۇ، توساپ تۇرىدىغان پەردىمۇ بولمايدۇ.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بىر گۇرۇھ ئادەم ھامان ئاللانىڭ ھەققانى بۇيرۇغىنى ئىجرا قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلارغا ئۇلارنى يالغانچى قىلغۇچىلار ۋە ئۇلارغا قارشى تۇرغۇچىلار زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، تاكى قىيامەت قايىم بولۇش توغرىسىدىكى ئاللانىڭ بۇيرۇغى يېتىپ كەلگىچە، ئۇلار شۇ يوسۇندا ئىشنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

604) بۇيۇك ئاللانىڭ كالامى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: بىر بەندە بىر گۇناھنى قىلىپ تاشلاپ، پەرۋەردىگارىم، گۇناھ قىلىپ سالدىم، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دىگەن. ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى: مېنىڭ بەندەم گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىدىغان ۋە گۇناھىنى ئۇچۇن جازالايدىغان پەرۋەردىگار بارلىغىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنى مەغپىرەت قىلدىم، دىگەن. ئاندىن ئۇ خۇدا خالىغانچە ۋاقىت تۇرغاندىن كېيىن، گۇناھ ئوتكۈزۈپ: ئى پەرۋەردىگارىم، ئىككىنچى قېتىم گۇناھ ئوتكۈزدۇم، مېنى كەچۈرگىن، دىگەن. ئاللا: بەندەم گۇناھىنى كەچۈرىدىغان ۋە

گۇنايى ئۇچۇن جازالايدىغان پەرۋەردىگارى بارلىغىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنى كەچۈردۈم، دىگەن. ئاندىن ئۇ خۇدا خالىغانچە ۋاقىت تۇرغاندىن كېيىن، گۇنا ئوتكۈزۈپ: ئى پەرۋەردىگارىم، يەنە گۇنا ئوتكۈزدۈم، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دىگەن. ئاللا: بەندەم گۇنايىنى مەغپىرەت قىلدىغان ۋە گۇنايى ئۇچۇن جازالايدىغان پەرۋەردىگارى بارلىغىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنىڭ گۇنايىنىڭ ئۇچىلسىنى كەچۈردۈم، خالىغىنىنى قىلسۇن①، دىگەن.

ئەدى ئىبنى ھاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ھەر بىر ئادەم بىلەن قىيامەت كۇنى ئاللا تەرجىمانسىز بىۋاستە سوزلىشىدۇ. ئۇ ئادەم ئوڭ تەرىپىگە قاراپ، ئوزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىنى كورىدۇ، ئاندىن سول تەرىپىگە قاراپ، ئوزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلغان

---

①گۇنا ئوتكۈزۈپ تۇرۇا قىلسۇن ۋە ئىستىغفار ئېيتسۇن دىگەن گەپ، گۇنا قىلىپ تەۋبە قىلغاندىن كېيىن قايتا گۇنا قىلسۇن دىگەن گەپ ئەمەس. بۇنداق قىلىش يالغانچىلارنىڭ تەۋبىسىدۇر. ئەبۇلئەبباس: بۇ ھەدىس ئىستىغفارنىڭ پايدىسىنىڭ چوڭلۇغىنى، ئاللانىڭ پەزلىنىڭ كوپلۇگىنى، ئاللانىڭ رەھمىتى ـ ئىلتىپاتى ۋە كەڭىمىنىڭ كەڭلىگىنى كورسىتىدۇ. لېكىن بۇ ئىستىغفار ئارقىلىق، گۇنانى قىلۇۋېرىشتىكى ئۇگۇنىڭ يېشىلىشى ۋە گۇناغا بولغان پۇشايمانىنىڭ ھاسىل بولۇشى ئۇچۇن، ئىستىغفار ئېغىزدا ئېيتىلىشتىن تاشقىرى، ئۇنىڭ مەنىسى دىلىغا ئورنىشى كېرەك. "گۇنا قىلىپ بولۇپ تەۋبە قىلغان ئادەم سىلەرنىڭ ياخشىلىرىڭلار ھىساپلىنىدۇ" دىگەن ھەدىسنىڭ مەنىسى گۇنا بىلەن تەۋبە تەكرارلىنىپ تۇرغان، ھەرقاچان گۇنا ئوتكۈزسە، تەۋبە قىلدىغان، ئاغزىدا ئەستەغپىرۇللا دەپ قويۇپ، گۇناغا چومگەن بولماسلىغى كېرەك، دىگەنلىك بولىدۇ.

ئەمەللىرىنى كۆرسەتكەن. ئۇزىنىڭ ئالدىغا قاراپ دەۋزەخنىڭ كۆز ئالدىدا تۇرغانلىغىنى كۆرسەتكەن. يېرىم خورما بىلەن بولسىمۇ دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار①.

605) قۇرئان بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم، قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا ئادەم ۋە قۇرئاننى ياخشى ئوقۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىككى خىل ئادەمگىلا زوقلىنىشقا بولىدۇ، يەنى ئاللا قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا قىلغان، كېچە-كۈندۈز قۇرئان تىلاۋەت قىلىدىغان ئادەمگە قارىتا مېنىمۇ ئالىلا قۇرئان ئوقۇشقا مۇشۇنداق ئۇستا قىلغان بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭدەك كېچە-كۈندۈز تىلاۋەت قىلاتتىم، دەپ زوقلىنىشقا؛ ئالىلا پۇل-مال ئاتا قىلغان، پۇل-مېلىنى ئالىلانىڭ يولىدا سەرپ قىلىدىغان ئادەمگە قارىتا ماڭىمۇ ئالىلا ئاشۇنداق پۇل-مال بەرگەن بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭدەك ئالىلا يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلاتتىم، دەپ زوقلىنىشقا بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئاننى ياخشى ئوقۇيدىغان ئادەم② ئالىلانىڭ دەرگاھىدىكى ھورمەتلىك، ئىتائەتچان

---

①يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ كىشىگە زۇلۇم قىلماڭلار، ياكى يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ سەدىقە قىلىپ، ئۇنى دەۋزەخ بىلەن ئوزەكلارنىڭ ئاراڭلاردا قالقان قىلىڭلار، دېگەن مەنىدە.

② ھېپىزى قىلىپ ياخشى ئوقۇيدىغان ئادەم.

پەرىشتىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ، قۇرئانىنى چىرايلىق ئاۋاز بىلەن رەتلىك، ئوبدان ئوقۇيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: ئاللاتائالا ھېچ نەرسىگە قۇرئاننى چىرايلىق ئاۋاز بىلەن ئوقۇغان پەيغەمبەرنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالغاندەك قۇلاق سالغان ئەمەس.

608) مۇئەززىننىڭ ئاۋازى، ئاللانىڭ سىلەرنى يارىتقانلىغى ۋە مىراج توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئابدۇرەھمانغا ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: سېنى قوي بىلەن قىرنى ياخشى كۆرىدۇ، دەپ قارايمەن. سەن قوي بىلەن بولغىنىڭدا ياكى قىردا بولغىنىڭدا، نامازغا ئەزان ئېيتساڭ، ئۇنلۇك توۋلىغىن، چۈنكى مۇئەززىننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ئىنسى-جىن ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا گۇۋا بولىدۇ. ئەبۇ سەئىد خۇدرى بۇ سۆزنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن مۇشۇنداق ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم دېگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، ماڭا ئوخشاش مەخلۇقات يارىتىشقا ئۇرۇنغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ چۈمۈلە ياكى ئۇرۇق ۋە ياكى ئارپا چاغلىق نەرسىنى يارىتىپ باقسۇن.

ئەنەس ئىبن مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مەسچىت ھارامدىن مىراجغا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ۋەھىي كېلىشتىن ئىلگىرى ئۇچ پەرىشتە كەلدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىت ھارامدا ئۇخلاۋاتاتتى، بىرىنچى پەرىشتە: مۇھەممەد قايسى (مەسچىت ھارامدا ئۇخلاۋاتقانلارنىڭ ئىچىدە...ت)؟ دەپ سورىدى. ئىككىنچى پەرىشتە: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ياخشىسى شۇ، دىدى. ئۈچىنچى پەرىشتە: ئۇلارنىڭ ياخشىسىنى مىراجغا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن ئېلىپ مېڭىلار، دىدى. بۇ كېچىدىكى ۋەقە مۇشۇنداق بولدى. ئۇلار يەنە بىر كېچىدە كەلگەندە قەدىر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى كورمىدى. يەرىشتىلەر ئىككىنچى قېتىم كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دىلى كورۇپ تۇراتتى، كوزى ئۇيقۇدا، دىلى ئويغاق ئىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەنە شۇنداق كوزلىرى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن، دىللىرى ئۇخلىمايدۇ. پەرىشتىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى گەپ قىلماستىن كوتىرىپ ماڭدى. ئۇنى ئېلىپ كېلىپ زەمزەم قۇدۇغىنىڭ يېنىغا قويدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن جىبرىل ئىگە بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىكىرتىگىدىن كوكرىگىگىچە ياردى. كوكرىگىنى يېرىپ بولۇپ، ئىچىنى جىبرىل ئوزى زەمزەم سۇيى بىلەن يۇيۇپ پاكىزلىدى. ئاندىن كېيىن ئىمان ۋە ھىكمەت توشقۇزۇلغان بىر ئالتۇن قاچا سېلىنغان بىر ئالتۇن داس كەلتۇرۇلدى. ئۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كوكرىگى ۋە كىكىرتىگىنىڭ تومۇرلىرى تولدۇرۇلدى، ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دۇلدۇلغا مىندۇرۇلۇپ بەيتۇلمۇقەددەسكە ئېلىپ كېلىندى. ئاندىن جىبرىل ئۇنى ئېلىپ بىرىنچى ئاسمانغا ئورلىدى، جىبرىل ئاسمانىنىڭ دەرۋازىسىنى

لىرىدىن بىرنى قاقتى، ئەھلى ئاسمان: كىم بۇ؟ دەپ توۋلىدى. جىبرىل: مەن، دىدى. ئەھلى ئاسمان: سەن بىلەن كىم بار؟ دىدى. جىبرىل: مەن بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بار، دىدى. ئەھلى ئاسمان: ئۇ ئاسمانغا ئورلەشكە چاقىرىلدىمۇ؟ دىدى. جىبرىل: ھەئە، دىدى. ئەھلى ئاسمان: ئۇنى قارشى ئالىمىز، دىدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئۇمتۇار بولدى. ئۇلار ئاللا زىمىندا ئىرادە قىلغان نەرسىنى بىلدۇرمىگىچە بىلمەيتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرىنچى ئاسماندا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى ئۇچراتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا جىبرىل: بۇ سېنىڭ ئاتاڭ بولىدۇ، ئۇنىڭغا سالام بەرگىن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا سالام بەردى. ئادەم ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ سالامغا جاۋاپ قايتۇردى ۋە ئوغلۇمنى قارشى ئالىمەن، سەن نىمە دىگەن ياخشى ئوغۇل، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرىنچى ئاسماندا ئىقىپ تۇرغان ئىككى دەريانى كوردى. ئۇ جىبرىلدىن: بۇ ئىككىسى قايسى دەريا؟ دەپ سوردى. جىبرىل: بۇلار نىل دەرياسى بىلەن فۇرات دەرياسىنىڭ مەنبەسىدۇر، دىدى. ئۇ يەردىن ئوتكەندىن كېيىن ئۇستىگە مەرۋايىت بىلەن زەبەرجەتتىن ساراي سېلىنغان بىر دەريانغا كەلدى. ئۇ دەريانغا قولىنى سېلىپ كورۇپ، ئۇنىڭ خۇش بۇي ئىسپار ئىكەنلىگىنى بىلدى. ئۇ: ئى جىبرىل، بۇ نىمە؟ دەپ سوردى. جىبرىل: رەببىڭ ساڭا ساقلاپ قويغان كەۋسەر مۇشۇ، دىدى. ئاندىن ئۇ ئىككىنچى ئاسمانغا ئورلىدى. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا دەسلەپكى قېتىمقىدەك: كىم بۇ؟ دىدى. جىبرىل: مەن، دىدى. ئۇنىڭغا: سەن بىلەن كىم بار؟ دىدى، جىبرىل: مەن بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بار، دىدى. ئۇلار: ئۇ ئاسمانغا ئورلەشكە چاقىرىلدىمۇ؟ دىدى. جىبرىل: ھەئە، دىدى. ئۇلار: ئۇنى قارشى

ئالىمىز، دىدى. ئاندىن ئۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئېلىپ ئۇچىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئەھلى ئاسمان ئۇنىڭغا بىرىنچى، ئىككىنچى ئاسماندىكىلەر قىلغان گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن توتىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئۇ يەردىكىلەرمۇ شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن بەشىنچى ئاسمانغا چىقتى، ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن ئالتىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن يەتتىنچى ئاسمانغا چىقتى، ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ھەر بىر ئاسماندا پەيغەمبەرلەر بولۇپ، جىبرىل ئۇلارنىڭ ئىسملىرىنى ئاتاپ ئوتتى. ئۇلاردىن ئېسىمدە قالغانلىرى: ئىدرىس ئىككىنچى ئاسماندا، ھارۇن توتىنچى ئاسماندا، يەنە بىرى بەشىنچى ئاسماندا بولۇپ، ئىسمىنى تۇتۇۋالالمىدىم. ئىبراھىم ئالتىنچى ئاسماندا، ئاللا بىلەن بىۋاسىتە سوزلىشىش شەرىپىگە ئىگە بولغانلىغى ئۈچۈن مۇسا يەتتىنچى ئاسماندا تۇراتتى. مۇسا: ئى رەببىم، ھېچ ئادەم مېنىڭ ئۈستۈمگە چىقالماس، دەپ ئويلىغان ئىدىم، دىدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى پەقەتلا ئاللا بىلدىغان يۇقۇرى جايلارغا ھەتتا سىدرەتۇلمۇنتەھاغا ئېلىپ چىقتى. قۇدرەتلىك، غالىپ ئاللا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېقىنلاشتى ۋە تېخىمۇ يېقىنلىشىشنى ئىرادە قىلدى، ھەتتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قاش بىلەن كىرپىكىتەك ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يېقىن دەرىجىدە يېقىنلاشتى. ئاللا پەيغەمبىرىگە ئىرادە قىلغان نەرسىلەرنى ۋەھىي قىلدى. جۇملىدىن ئۈممىتىگە بىر كېچە-كۈندۈزدە ئەللىك ۋاقى ناماز ئوقۇشنى پەرز قىلدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قايتىپ تۇۋەنگە چۈشۈپ مۇسانىڭ يېنىغا يېتىپ كەلگەندە، مۇسا ئۇنى توختىتىپ:

ئـى مۇھەممەد، رەببىڭ ساڭا نىمىلەرنى تاپشۇردى؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: رەببىم ماڭا بىر كېچە-كۈندۈزدە ئەللىك ۋاق ناماز ئوقۇشنى تاپشۇردى، دېدى. مۇسا: ئۇممىتىڭنىڭ بۇنىڭغا تاقىتى يەتمەيدۇ، رەببىڭگە قايتىپ بېرىپ، سەندىن ۋە ئۇممىتىڭدىن يېنىكلىتىشنى سورا، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە مەسلىھەت سورىغاندەك جىبرىلغا قارىدى. جىبرىل ئۇنىڭغا: خالىساڭ شۇنداق قىلىشقا بولىدۇ، دېدى. شۇنىڭ بىلەن جىبرىل ئۇنى ئاللانىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوزىنىڭ دەسلەپكى ئورنىدا تۇرۇپ: ئى رەببىم، بىزدىن يېنىكلەتسەڭ، چۈنكى ئۇممىتىم بۇنى ئورۇنلاپ بولالمايدۇ، دىدى. ئاللا ئۇنىڭدىن ئون ۋاق نامازنى ئېلىپ تاشلىدى، ئاندىن مۇسانىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر قېتىم قايتىپ كەلگەندە مۇسا ئۇنى ئالىلاغا قايتۇرىۋېرىپ، ئاخىر ئەللىك ۋاق نامازنى بەش ۋاققا كەلتۈردى. بۇ چاغدا مۇسا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى يەنە توسۇپلىپ: ئى مۇھەممەد، ئالىلاغا قەسەم قىلىمەنكى، قەۋمىم بەنى ئىسرائىلغا بۇنىڭدىن ئازنى ئورۇنلاشقا مۇراجەت قىلغان ئىدىم، ئۇلار ئاجىز كېلىپ بۇنىمۇ ئورۇنلىيالمىغان ئىدى. سېنىڭ ئۇممىتىڭنىڭ تەنلىرى، دىللىرى، بەدەنلىرى، كوزلىرى، قۇلاقلىرى تېخىمۇ ئاجىز، رەببىڭغا قايتىپ بارغىن، سېنىڭدىن يېنىكلەتسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر قېتىمدا جىبرىلغا مەسلىھەت يوسۇندا قارايتتى، جىبرىل بۇنى يامان كورمەيتتى. بۇ قېتىمۇ جىبرىل پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى يەنە ئاللانىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ چىقتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى رەببىم، ئۇممىتىمنىڭ تەنلىرى، دىللىرى، قۇلاقلىرى، بەدەنلىرى ھەقىقەتەن ئاجىز، بىزدىن يېنىكلەتسەڭ، دىدى.

قۇدرەتلىك ئاللا: ئى مۇھەممەد، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: لەبىبەي، دىدى. لەۋھۇلمەھپۇزدا پەرز قىلىپ بېكىتكەن سوزۇم ئوزگەرمەيدۇ، ھەر بىر ياخشىلىققا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى بېرىمەن، لەۋھۇلمەھپۇزدا يېزىلغىنى ئەللىك ۋاق، ساكا ۋە ئۇممىتىگە پەرز قىلىنغىنى بەش ۋاقتۇر، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسانىڭ يېنىغا قايتىپ بارغاندا: قانداق قىلدىڭ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام رەببىمىز بىزدىن يېنىكلەتتى، بىر ياخشىلىققا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى بەردى، دىدى. مۇسا: بەنى ئىسرائىلغا ئۇنىڭدىنمۇ ئازراقنى ئورۇنلاشقا مۇراجەت قىلغان ئىدىم، ئۇلار ئۇنى ئورۇنلىغىنى يوق، رەببىگا قايتىپ بارغىن، سەندىن يەنە يېنىكلەتسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام؛ ئى مۇسا، ئاللاغا قەسەم قىلمەنكى، قايتىپ بېرىۋېرىپ، رەببىمدىن ئۇيۇلۇپ قالدىم، دىدى. جىبرىل ئۇنىڭغا: بىسمىللا، دەپ چۈشكىن دىدى، پەيغەمبەر ئەلەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويغاندى، قارسا ئۇ مەسچىت ھارامدا تۇراتتى.

خاتىمە

611) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نامىز ئوقۇش رەۋىشى ۋە يولدىكى پۇتلىشىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش توغرىسىدا

مۇھەممەد ئىبنى ئەمر ئىبنى ئەتا ئېيتىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىرنەچچە ساھابىسى بىلەن ئولتۇراتتىم، بىز ئۇنىڭ نامىز ئوقۇش رەۋىشى ئۇستىدە سوزلىشىۋاتاتتۇق، ئەبۇ ھۇمەيد سائىدى مۇنداق دېدى: مەن سىلەرنىڭ ئىچىگىلاردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نامىز ئوقۇش رەۋىشىنى ئەڭ ياخشى بىلىمەن، ئۇنىڭ مۇنداق ئوقۇغانلىغىنى كورگەن ئىدىم، تەكبىر ئېيتىپ قۇلاق قاققاندا، ئىككى قولىنى ئىككى مۇرىسىنىڭ يۇقۇرىسىدا تۇتاتتى، رۇكۇغا بارغاندا ئىككى ئالقىنى بىلەن ئىككى تىزىنى تۇتۇپ، بېلىنى ئېگىپ تۇراتتى، رۇكۇدىن بېشىنى كوتەرگەندە، قوۋۇرغىلىرى جايىغا چۈشكىچە تىك تۇراتتى، سەجدە قىلغاندا ئىككى قولىنى يەرگە چاپلىۋالمايتتى ۋە يىغىۋالمايتتى، ئىككى پۇتىنىڭ بارماق ئۇچلىرىنى قىبلىگە قارىتاتتى، ئىككى رەكئەتلىك ياكى توت رەكئەتلىك نامازنىڭ ئالدىنقى ئىككى رەكئەتىدە سول پۇتىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ئوڭ پۇتىنى تىك تۇتاتتى، ئاخىرقى رەكئەتنىڭ ئولتۇرۇشىدا سول

پۇتىنى ئىچىگە كىرگۈزۈپ ياتقۇزۇپ، ئوك پۇتىنى تىكلەپ كاسىسىنى زېمىن ئۈستىدە قويۇپ ئولتۇراتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يولدىكى پۇتلىشىدىغان نەرسىلەرنى① ئېلىۋېتىش سەدىقە ھىساپلىنىدۇ.

613) خۇپتەنىدىن بۇرۇن ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى، ئەللاھۇمە رەببەنا دۇئاسىنىڭ پەزىلىتى ۋە سەجدىگە بارغاندا بىلىگىنى كەڭ ئېچىش توغرىسىدا

ئەبى بەرزە ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇپتەنىدىن بۇرۇن ئۇخلاشنى ۋە خۇپتەنىدىن كېيىن پاراڭ سېلىشنى ياخشى كۆرمەيتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىمام "سەمىئەللاھۇ لىمەن ھەمىدە" (ئاللا ئۈنىڭغا ئېيتىلغان ھەمدىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ) دېگەندە، "ئەللاھۇممە رەببە ناله كەلھەمد" (ئى رەببىمىز ئاللا، بارچە مەدھىيە ساڭا مەنسۇپ) دەڭلار، كىمنىڭ بۇ سوزى پەرىشتىلەرنىڭ سوزىگە توغرا كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناللرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ.

---

① تىكەن ياكى تاشقا ئوخشاش نەرسىلەرنى.

ئابدۇللا ئىبنى بۇھەينە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناماز ئوقۇپ سەجدە قىلغاندا قوللىرىنى شۇنداق كەڭ ئېچىپ تۇراتتىكى، ئۇنىڭ قولتۇغىنىڭ ئاقلىغى كورۇنۇپ تۇراتتى.

616) يەتتە ئەزانى يەرگە تەككۈزۈپ سەجدە قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن پىشانىدىن باشقا يەتتە ئەزانى يەرگە تەككۈزۈپ سەجدە قىلىشقا بۇيرۇلدۇم دېگەن ۋە يەنە قولى بىلەن بۇرنىنى، ئىككى قولىنى، ئىككى تىزىنى ۋە پۇت بارماقلىرىنىڭ ئۇچلىرىنى كورسەتكەن ھەم كىيىملىرىمىزنى، چېچىمىزنى يىغۇالماسلىغىمىز لازىم، دېگەن.

617) ئىمامنىڭ جامائەتكە ئالدىنى قىلىشى ۋە جۇمە كۇنىدە غۇسلى قىلماقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن پاراغ بولغاندا بىزگە ئالدىنى قىلاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جۇمە كۇنى غۇسلى قىلماق

بالاغەتكە يەتكەن ئادەمنىڭ ھەر بىرىگە لازىمدۇر.

619) ئىماننىڭ زىيادە بولۇشى ۋە مەسچىتكە بېرىش توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "بىز ئۇلارنىڭ ئىماننى زىيادە قىلـ دۇق." "ئالـلاتائالا ئـمان ئېيتقانلارنىڭ ئىماننى زىيادە قىلـدۇ." ئالـلاتائالا يەنە مۇنـداق دىـگەن: "بۇگۈن سـلەرنىڭ دىنىڭـلارنى كامالەتكە يەتكۈزدۈم." مۇكەمـمەل نەرسـىنىڭ بىر قىسمـنى تەرك ئەتسە، ئۇ كەمتۈك بولۇپ قالىدۇ.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىـگەن: قەلبىـدە ئازپا چاغـلىق ياخشىلىق بولۇپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلـغان ئادەم① دەۋزەختىن چىقىدۇ. قەلبىدە بۇغداي چاغلىق ياخشـلىق بولۇپ②، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەممۇ دەۋزەختىن چىقىدۇ. قەلبىدە زەررىچىلىك ياخشىلىق بولۇپ، لائىـلاھە ئىللـەلـلاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەممۇ دەۋزەختىن چىقىدۇ. ئەبۇ ئابدۇللا ئەباندىن، ئەبان قەتادەدىن، قەتادە ئەنەسـتىن رىـۋايەت قىلىـدۇكى، ئەنەس پەيغەمـبەر ئەلەيھىسـسالامدىن قىلـغان رىۋايىتـدە بۇ ھەدىسـتـكى "ياخشىلىق" دىگەن سوزنىڭ ئورنىغا "ئىمان" دىگەن سوزنى رىۋايەت قىلغان.

---

① ئۇنىڭغا قوشۇپ مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دەپ ئېيتقات قىلسا.

② بۇ ياخـشـلىق مۇھەمـمەد ئەلەيـھـسـسالام دەۋەت قىلـغان بارلـىق نەرسىلەردىن ئىبارەت.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى مەسچىتكە ئەتە-گەندە ياكى ئاخشامدا باردىكەن، ئۇنىڭ ببرىپ تۇرغان ۋاقىتلىرىدا ئاللا ئۇنىڭغا جەننەتتە چۈشىدىغان جاي ھازىرلايدۇ.

622) بايغا قىلىنغان سەدىقە، سوزلىگەن بوۋاق ۋە ئامانەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم① چوقۇم سەدە-قە ببرىمەن دەپ چىقىپ، سەدىقىسىنى بىر ئوغرىغا بەردى②. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىقەڭنى ئوغرىغا بەردىڭ، دەپ سوز-چوچەك قىلىشتى. سەدىقە بەرگۈچى: ئى ئاللا، ئوغرىغا سەدىقە بەرگەنلىگىم ئۈچۈن ساڭا شۈكرى قىلىمەن③، چوقۇم سەدىقە ببرىمەن دەپ چىقىپ، سەدىقىسىنى پاھىشە ئايالغا بەردى. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدە-قەڭنى پاھىشە ئايالغا بەردىڭ، دەپ سوز-چوچەك قىلىشتى. ئۇ: ئى ئاللا، پاھىشە ئايالغا سەدىقە بەرگەنلىگىم ئۈچۈن ساڭا شۈكرى قىلىمەن، چوقۇم سەدىقە ببرىمەن دەپ چىقىپ، سەدىقىسىنى بىر

---

① بەنى ئىسرائىلدىن.

② ئۇنىڭ ئوغرى ئىكەنلىگىنى بىلمەستىن بەرگەن.

③ ئوغرىغا سەدىقە ببرىش مېنىڭ ئىرادەم بويىچە ئەمەس، سېنىڭ ئىرادەڭ بويىچە بولغانلىغى ئۈچۈن، ساڭا شۈكرى قىلىمەن. سېنىڭ ئىرادىلىرىڭنىڭ ھەممىسى ياخشىدۇر. سەندىن غەيرى كوڭۈلسىزلىككە يەتكۈز-گۈچىگە شۈكرى قىلىنمايدۇ.

بايغا بەردى. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىقەگىنى بايغا بەردىك، دەپ سوز-چوچەك قىلىشتى. ئۇ: ئى ئاللا، ئوغرىغا، پاھىشە ئايالغا، بايغا سەدىقە بەرگەنلىگىم ئۇچۇن ساڭا شۇكرى قىلىمەن، دىدى. سەدىقە بەرگۇچىنىڭ چۇشىدە ئۇنىڭغا مۇنداق دىيىلگەن: ئوغرىغا بەرگەن سەدىقەڭگە كەلسەك، ئوغرى شۇ ئارقىلىق ئوغرىلىقتىن باش تارتىشى مۇمكىن. پاھىشە ئايالغا بەرگەن سەدىقەڭگە كەلسەك، ئۇ شۇ ئارقىلىق پاھىشىدىن باش تارتىشى مۇمكىن. بايغا كەلسەك، ئۇ بۇنىڭدىن ئىبرەت ئېلىپ، ئاللا ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان بايلىقىنى ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلىشى مۇمكىن①.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: بىر ئايال بوۋاق ئوغلىنى ئېمىتىپ ئولتۇراتتى، ئۇلاقلىق بىر ئادەم ئۇنىڭ يېنىدىن ئوتتى. ئايال: ئى ئاللا، ئوغلۇم مۇشۇ ئادەمدەك② بولغىچە ئۇنىڭ جېنىنى ئالما-

---

① بەنى ئىسرائىلنىڭ دىندا سەدىقە مۇھتاج بولغان ياخشى ئادەملەرنىڭلا ئېلىشىغا خاس ئىدى. سەدىقە بەرگۇچىنىڭ نىيىتى ياخشى بولسىلا، سەدىقە مۇستەھىق ئادەملەرگە بېرىلمىگەندىمۇ قوبۇل بولاتتى. بۇنىڭدىنمۇ سەدىقە غەيرى مۇستەھىق ئادەملەرگە بېرىلىپ قالسا، ئۇنى قايتا بېرىشنىڭ مۇستەھەپلىگى چىقىدۇ. يۇقۇرىدىكى سوز نەپلى سەدىقىگە قارىتىلغان، زاكاتقا كەلسەك، ئۇنى پەقەت دەپ ئويلاپ باي ئادەمگە بېرىپ سالسا، دۇرۇس بولمايدۇ. ئەمما ئىمام ئەبۇ ھەنىفە بىلەن ئىمام مۇھەممەد زاكاتنى يۇقۇرقىدەك بېرىپ سالسىمۇ دۇرۇس بولىدۇ، قايتا بېرىش لازىم ئەمەس، دەپ قارايدۇ.

② ئۇنىڭ چىرايلىق تۇرقىدەك.

غىن دىدى. بوۋاق سوزگە كېلىپ: ئى ئاللا، مېنى بۇ ئادەمدەك قىلمىغىن، دېگەندىن كېيىن، ئېمىشىنى داۋاملاشتۇردى. ئۇنىڭ يېنىدىن باشقىلار سورەپ ۋە ئويۇنچۇقتەك ئويناپ كېتىۋاتقان بىر ئايال ئوتتى، بالىسىنى ئېمىتىپ ئولتۇرغان ئايال: ئى ئاللا، ئوغلۇمنى بۇ ئايالدەك قىلىپ قويمىغىن، دىدى. بوۋاق سوزگە كېلىپ: ئى ئاللا، مېنى ئاشۇنىڭغا ئوخشاش قىلغىن، ئۇلاقلىق ئادەمگە كەلسەك، ئۇ كاپىردۇر، ئايالغا كەلسەك، كىشىلەر ئۇنى پاھىشۋاز دەۋاتىدۇ. ئۇ بولسا ماڭا ئالا كۆپايە، دەۋاتىدۇ، كىشىلەر ئۇنى ئوغرى① دەۋاتىدۇ. ئۇ: ماڭا ئاللا كۆپايە دەۋاتىدۇ، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم بىر ئادەمدىن قورا سېتىۋاپتۇ، قورا سېتىۋالغان ئادەم قورادىن بىر كۆپ ئالتۇن تېپىۋاپتۇ، بۇ ئادەم قورانى ساتقۇچىغا: سەندىن مەن قورانى سېتىۋالدىم، ئالتۇن سېتىۋالغىنىم يوق، ئالتۇنۇڭنى مەندىن ئېلىۋالغىن، دەپتۇ. قورانى ساتقان ئادەم: ساڭا مەن قورانى ئۇنىڭدىكى نەرسىلەر بىلەن قوشۇپ ساتقان دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر كىشىنىڭ② ئالدىغا دەۋالىشىپ بېرىپتۇ، ئۇ: سىلەرنىڭ بالاڭلار بارمۇ؟ دەپ سوراپتۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئوغلۇم بار دەپتۇ. يەنە بىرى قىزىم بار دەپتۇ. ئۇ ئادەم: ئوغۇلغا قىزنى ئېلىپ بېرىڭلار، ئۇلار-

---

① ئۇ ئوغرىلىق قىلمىغان. ئى ئاللا بىزگىمۇ شۇنىڭدەك ئىمان ئاتا قىلغىن.

② بۇ كىشى داۋۇد ئەلەيھىسسالام ئىدى.

نىڭ چىقمىغا شۇ ئالتۇندىن خەجلەڭلار، قالغىنىنى سەدىقە قىلىڭلار① دەپتۇ.

625) ئولۇمنى تالىلغان ۋە ئولتۇرۇلۇش ۋاقتىدا ئىككى رەكئەت نامازنى ئوقۇشنى سۈننەت قىلىپ قالدۇرغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئون ئادەمنى دۇشمەن ئەھۋالىنى كۆزىتىپ كېلىشكە ئەۋەتتى، ئۇلارغا ئاسىم ئىبنى سابىت ئەنسارىنى باشلىق قىلىپ تەيىنلىدى. ئۇ ئاسىم ئىبنى ئومەر ئىبنى خەتتابنىڭ چوڭ دادىسى ئىدى. ئۇلار ئۇسفان بىلەن مەككىنىڭ ئارىلىغىدىكى ھەددە دېگەن جايغا يېتىپ كەلگەندە، ھۇزەيل قەبىلىسىدىن بولغان بەنى لىھيان ئۇرۇغىنىڭ ئادەملىرى ئاڭلاپ قېلىپ، يۈزگە يېقىن ئوقچىلارنى ئۇلارنى قوغلاشقا ئەۋەتتى. ئۇلار مۇسۇلمانلار چۈشكەن بىر مەنزىلگە كېلىپ ئۇلارنىڭ يىگەن خورمىلىرىنى ئۇچرىتىپ، بۇ مەدىنىنىڭ خورمىسى، دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مۇسۇلمانلارنىڭ ئىزىدىن ئەگىشىپ ماڭدى. ئاسىم ۋە ئۇنىڭ ھەمراللىرى مۇشرىكلارنىڭ قوغلاپ كېلىۋاتقانلىغىنى بىلىپ قېلىپ، پانا ئىزدەپ

---

① ئىمام شافىئىنىڭ مەزھىبىدە، بىر كىشى يەر-زىمىن ساتسا، ئۇنىڭدا كومۇلگەن غەزىنىلەرنى ئوز ئىچىگە ئالمايدۇ، بۇ خۇددى بىر ئادەم ئوي سەرەمجانىلىرى بار بىر قورانى ساتسا، ئوي سەرەمجانىلىرىنىڭ ساتقۇچىغا قالمىغانلىغىغان ئوخشاشتۇر. ئى ئالىلا، بىزگە قانائەتنى نېسىپ ئەيلىگىن، بىزنى ئامانەتنى ئادا قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغىن، بىزدىن رازى بولغىن.

بىر جايغا چىقىۋالىدى. مۇشرىكلار ئۇلارنى قورشىۋېلىپ: چۈشۈپ بىزگە تەسلىم بولۇڭلار، سىلەردىن ھېچبىر ئادەمنى ئولتۇرمەسلىكىمىز ئۈچۈن ئېيتتى. ئاسىم ئىبنى سابىت: ئى قېرىندىشلار، مەن كاپىرلىك كاپالىتى بىلەن بۇ يەردىن چۈشمەيمەن، ئى ئاللا، بىزنىڭ ھالىمىزنى پەيغەمبىرىڭگە يەتكۈزگىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى مۇشرىكلارنى ئوققا تۇتۇپ ئاسمىنى ئولتۇردى. خۇبەيب زەيد ئىبنى دەسنە ۋە يەنە بىرەيلەن① بولۇپ ئۈچەيلەن مۇشرىكلارنىڭ كاپالىتى بويىچە، چىقىۋالغان يەرلىردىن چۈشتى. ئۇلار مۇشرىكلارنىڭ قولىغا چۈشكەندىن كېيىن، مۇشرىكلار ئۇلارنى ئوقيالىرىنىڭ زەيلىرىنى چىقىرىپ باغلىدى. بۇلارنىڭ ئۈچىنچىسى: مانا بۇ خىيانەتنىڭ باشلىنىشى، ئاللا بىلەن قەسەم قىلمەنكى، مەن سىلەر بىلەن ماڭمايمەن، بۇ ئولگەنلەرنى مەن ئۇلگە قىلمەن، دېدى. مۇشرىكلار ئۇنى سورەپ ماڭدۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ كورسىمۇ، ئۇ ئۇلار بىلەن مېڭىشتىن باش تارتتى. خۇبەيب بىلەن زەيد ئىبنى دەسنەنى ھەيدەپ بېرىپ ساتتى، بۇ ۋەقە بەدرى ئۇرۇشىدىن كېيىن بولغان ئىدى. خۇبەيبنى ھەرىس ئىبنى ئامىر ئىبنى نۇفەلنىڭ بالىلىرى سېتىۋالىدى، خۇبەيب بەدرى جېڭىدە ھەرىس ئىبنى ئامىرنى ئولتۇرگەن ئىدى. خۇبەيب ئۇلارنىڭ قولىدا ئەسىر بولۇپ تۇردى، ئاخىر ئۇلار ئۇنى ئولتۇرۇش قارارىغا كەلدى. خۇبەيب سۇنىنەت قىلىش ئۈچۈن ھەرىسنىڭ قىزلىرىنىڭ بىرىدىن ئۇستۇرا سورىدى، خۇبەيبكە ئۇ ئۇستۇرا ئارىيەت بەردى. ھەرىسنىڭ قىزىنىڭ غەپلەتتە قېلىشى بىلەن، ئۇنىڭ بىر بالىسى خۇبەيبنىڭ يېنىغا بېرىپ قالدى، خۇبەيب ئۇ بالىنى

① بۇ ئابدۇللا ئىبنى تارىق ئىدى.

قۇچىغدا ئولتۇرغۇزۇۋالغان ئىدى، خۇبەيبىنىڭ قولىدا ئۇستۇرا تۇراتتى. ھەربىرىنىڭ قىزى ئېيتىدۇكى، مەن بۇ ھالىنى كورۇپ قاتتىق چوچۇپ كەتتىم، خۇبەيب بۇنى بىلىپ: مەندىن بالامنى ئولتۇرۇۋېتەرمىكىن دەپ قورقۇۋاتامسەن؟ ئۇنداق قىلمايمەن، دىدى. ھەربىرىنىڭ قىزى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، خۇبەيبدىن ياخشى ئەسىرنى كورمىدىم، بىر كۈنى ئۇنىڭ پۇتىدا ئىشكەل، قولىدا بىر ساپ ئۈزۈمنى① يەۋاتقانلىغىنى كوردۇم، مەككىدە مۇھە يوق ئىدى. ئۇ چوقۇم ئاللانىڭ خۇبەيبگە بەرگەن رىزقى ئىدى، دەيدۇ. خۇبەيبنى ئادەم ئولتۇرۇش ھارام قىلىنغان ھەرەمنىڭ سىرتىغا ئېلىپ چىقىپ ئولتۇرۇش ئالدىدا تۇرغاندا، خۇبەيب ئۇلارغا: مېنى قويۇۋېتىڭلار، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇۋالاي، دىدى. ئۇلار خۇبەيبنى قويۇپ بەردى. ئۇ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ بولۇپ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنى ئولۇمدىن چوچۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلىمايدىغان بولساڭلار، مەن نامازنى جىقراق ئوقۇيتتىم، دىدى. ئاندىن كېيىن ئۇ: ئى ئاللا، ئۇلارنىڭ سانىنى ئالغىن، ئۇلارنى تارقاق ئولتۇرگىن، ئۇلارنىڭ بىرىنىمۇ قويمىغىن، دىدى، ئاندىن مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

پەقەت ئىمان بىلەن كەتسەملا بولدى، يوقكى پەرۋايىم—
شەھىت بولۇپ يىقىلسام سول تەرەپتىن ياكى ئوڭ ياندىن.
خۇدانىڭ يولىدا ئولدۇم ئەگەر ئۇ خالىسا شەكسىز،
ئورۇن ئالغاي بۇ قېنىنالغان ۋۇجۇدۇم باغۇ رىزىۋاندىن②.

---

① بۇ ئاللانىڭ خۇبەيبگە بەرگەن كارامىتى ئىدى. پەيغەمبەرنىڭ موجىزىلىرى بولغاندەك، ئەۋلىيالارنىڭ كارامىتى بولىدۇ.

② بۇ مىسرالار خۇبەيبنىڭ شەھىت بولۇش ئالدىدا ئېيتقان قەسىدىسىدىن ئېلىنغان بولۇپ، ئىبنى ئىسھاقنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئۇنىڭ تولۇق تېكىستى تۆۋەندىكىچە:

ئاندىن ئەبۇ سەرۋە ئۇقىبە ئىبنى ھەرىس بىرىپ خۇبەيبىنى ئولتۇردى. خۇبەيب ئوزىنى قوغداش ئىقتىدارى يوق ھالەتتە ئولتۇرۇلگەن ھەر بىر مۇسۇلمان ئۇچۇن، ئولتۇرۇلۇش ئالدىدا ناماز ئوقۇشنى سۇننەت قىلىپ قالدۇردى①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلار

يىغىلدى بارچە دۇشمەنلەر، دېۋەيلەپ كەلدى ھەر ياندىن،
بولۇپ توپ-توپ ئاۋۇل، ئايماق، قەبىلە تاغ-باياۋاندىن.
تاماشا بولدى ياۋلارغا يىغىلدى ئەر-ئايال قالماي،
ئورۇن ئالغان چېغىمدا مەن ئولۇم گىرداۋى مەيداندىن.
ئۇلارنىڭ ھەممىسى قەستلەر جېنىمنى، مەندە يوق چارە،
قولۇم باغلاندى ئايرىلدىم، ئۇلارغا قارشى ئىمكاندىن.
ئولۇم ئالدىدا دادىمنى خۇداغا ئېيتىمەن يالغۇز،
ئۇلۇق تەڭرىم مەدەتكارىم، مەدەت كۇتمەيمەن ئىنساندىن.
ئىلاھىم ماڭا بەرداشلىق ئاتا قىلغىنكى، دۇشمەنلەر—
ئازاپلاشلار بىلەن تىلدى شىلىپ گوشتۇمنى ئۇستخاندىن،
خۇدانىڭ يولىدا ئولدۇم ئەگەر ئۇ خالىسا شەكسىز
ئورۇن ئالغاي بۇ قىينالغان ۋۇجۇدۇم باغۇ رىزىۋاندىن.
مېنى قىستاشتى ئىماندىن يېنىشقا، يىغلىمايمەن ھېچ،
ئولۇشكە رازىمەنكى، يوق يېنىش ھەرگىزمۇ ئىماندىن.
ئولۇمدىن زادى قورقمايمەن، ياشامتىم مەڭگۇ ئولمەستىن،
ئولۇم مىڭ ياخشى ئاسىلىق قىلىپ دەۋزەختە يانغاندىن.
خۇدا دەرگاھىغا قايتقۇم، پىسەنت قىلمايمەن دۇشمەنگە،
ئېگىپ باش ياۋغا قىلمايمەن خوشامەت قىلچە يالغاندىن.
پەقەت ئىمان بىلەن كەتسەملا بولدى، يوقكى پەرۋايىم—
شەھىت بولۇپ يىقىلسام سول تەرەپتىن ياكى ئوڭ ياندىن.

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇبەيبنىڭ ئوقۇغان نامىزىنى مەقبۇل كوردى ۋە ئېتىراپ قىلدى.

ئولتۇرۇلـگەن كۈنلا ساھابىلىرىگە ئۇلارنىڭ خەۋىرىنى يەتـكۈزدى. ئاسىم ئىبنى سابىتنىڭ ئولتۇرۇلگەنـلىك خەۋىرى قۇرەيـش خەلقىگە ئاڭلانغاندىن كېيىن، ئۇلار ئۈنىڭ راست ئولتۇرۇلگەنلىگىنىڭ بەلگىسى سۈپـتىدە ئۈنىڭ ئەزالـرىـدىن بىر پارچـە ئېـلىپ كېـلىشـكە بىر تۈركۈم كىشىنى ئەۋەتتى. ئاسىم قۇرەيش خەلقىنىڭ چوڭ ئادەملىرىدىن بىرىـتى① ئولـتۇرگەن ئىدى. ئالـلا ئاسىمـغا سايا چۈشۈرۈپ تۇرىدىغان بۇلۇتـقا ئوخـشاش ھەرىـلەرنى ئەۋەتىپ، ئۇنى قۇرەيش خەلـقى ئەۋەتـكەن كىشـلەردىـن قوغدىـدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئاسىمنىڭ جەسىددىن ھېچ نەرسىنى كېسۈۋېلىشقا قادىر بولالمىدى②.

626) ۋېترى نامزى ئوقۇش، يامغۇر تەلەپ قىلىش، جۈمـە خۇتبىسىنى ئاڭـلاش ۋە كېچـسى بىدار بولۇش توغرىسىدا

ئابدۇلـلادىـن رىۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيـغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىگەن: كېـچىسى ئوقۇلىدىـغان ئاخىرقى نامزىڭلار ۋېترى نامزى بولسۇن.

---

① بۇ ئۇقىبە ئىبنى ئەبى مۇئەيت بولۇپ، بەدرى جېڭىدە ئولـتۇرۇلـگەن ئىدى.

② چۈنكى ئاسىم بىرەر مۇشرىكنىڭ جەسىدىنى تۇتـماسلىقـقا، ئوزىـنىڭ جەسىدىمۇ بىرەر مۇشرىك تەرىپىدىن تۇتۇلماسلىقـقا قەسەم ئىچـكەن ئىـدى، ئاللا ئۈنىڭ قەسىمىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئۇنى دۇشمەنلەردىن ساقلىدى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن ئىدى. قۇرغاقچىلىق بولغاندا كىشىلەر ئابباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىبنى شېپى كەلتۈرۈپ يامغۇر تەلەپ قىلاتتى. ئۇلار: ئى ئاللا، بىز پەيغەمبىرىمىزنى شېپى كەلتۈرۈپ يامغۇر تەلەپ قىلساق، يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتىڭ. بىز پەيغەمبىرىمىزنىڭ تاغىسىنى شېپى كەلتۈرۈپ سەندىن يامغۇر تەلەپ قىلىمىز، بىزگە يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگىن، دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇلارغا يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جۇمە كۈنىدە پەرىشتىلەر مەسچىتنىڭ ئىشىگىدە تۇرۇپ، بۇرۇن كەلگەنلەرنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ، بىرىنچى بولۇپ كەلگەن ئادەم سەمرىتلىگەن توگە ھەدىيە قىلغاندەك (بەيتۇللاغا قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن. ــ ت) بولىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم قوشقار ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم سىكىيان ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم تۇخۇم ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ. ئىمام خۇتبىگە چىققان چاغدا پەرىشتىلەر دەپتەرلىرىنى قاتلاپ قويۇپ ئولتۇرۇپ خۇتبە ئاڭلايدۇ.

ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كېچىسى بىدار بولۇپ، يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاللانىڭ شېرىگى

يوق، پادىشالىق ئاللاغا مەنسۇپ، ھەمدۇ-سانا ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا ھەممە نەرسىگە بەكمۇ قادىردۇر، بارلىق مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللانى پاك دەپ ئېتىقات قىلىمەن، پەقەت بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر، ھەممە كۈچ-قۇۋۋەت پەقەت ئاللاغا يولەنگەندىلا كېلىدۇ دىسە، ئاندىن كېيىن، ئى ئاللا: مېنى مەغپىرەت قىلغىن دىسە، ياكى دۇئا قىلسا، ئۇنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولىدۇ، ئەگەر تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇسا، ئۇنىڭ نامىزى قوبۇل بولىدۇ.

630) جىنازىنى تېز كوتىرىپ مېڭىش، مېيىتنىڭ تىرىكلەرنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىغى، ئۇزىنى ئولتۇرۇۋالغۇچى ۋە كىشىلەرنىڭ مېيىتنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جىنازىنى كوتەرگەندە، تېز مېڭىڭلار، ئەگەر مېيىت ياخشى بەندە بولسا، ئۇنى ياخشى ئەملىنىڭ نەتىجىسىنى كورۇشكە تېز ئېلىپ بارغان بولىسلەر. ئەگەر ئۇ ياماڼ بەندە بولسا، مۇرەڭلاردىن يامان ئادەمنى تېز ئېلىۋەتكەن بولىسلەر.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان بەندە قەۋرىدە قويۇلۇپ، ئۇنىڭ ئىگىلىرى قايتقان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئاياق تىۋىشىنى چوقۇم

ئاڭلاپ تۇرىدۇ، بۇ چاغدا ئىككى پەرىشته كېلىپ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ، مۇھەممەد ھەقىقده نىمە دەيسەن؟ دەپ سورايدۇ. ئۇ: گۈزالىق بېرىمەنكى، مۇھەممەد ھەقىقەتەن ئاللانىڭ بەندىسى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىدۇر، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا: دەۋزەخ-تىكى ئورنۇڭغا قارا، ئالىلا ئۇنى ساڭا جەننەتتىكى ئورۇنغا ئالماشتۇرۇپ بەردى، دەيدۇ. ئۇ دەۋزەختىكى ئورنى بىلەن جەننەتتىكى ئورنىنى كورىدۇ. كاپىر بىلەن مۇناپىق بولسا پەرىشتىلەرنىڭ سوئالىغا: بىلمەيمەن، كىشىلەر نىمە دىسە شۇنى دىگەن ئىدىم، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. پەرىشتىلەر: ئەقىل ئىشلىتىپ ئوزەڭ بىلۇۋالمىدىڭ، بىلىدىغانلاردىن سوراپمۇ بىلۇۋالمىدىڭ، دەيدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئىككى قۇلىغىنىڭ ئارىسىغا تومۇر توقماق بىلەن شۇنداق قاتتىق ئۇرۇلىدىكى، ئۇنىڭ ۋاقىرىغان ئاۋازىنى ئىنسى-جىنىدىن باشقا، يېقىن ئەتراپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئاڭلايدۇ.

جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ياردار ئادەم ئوزىنى ئولتۇرۇۋالغان ئىدى. ئالىلاتائالا: بەندەم ئولۇشكە ئالدىراپ ئوزىنى ئولتۇرۇۋالدى، ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلدىم، دىدى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: كىشىلەرنىڭ ئالدىدىن بىر جىنازە ئوتكەن ئىدى، كىشىلەر ئۇنىڭ ياخشى گېپىنى قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: تېگىشلىك بولدى، دىدى. ئاندىن كېيىن يەنە بىر جىنازە ئوتتى، كىشىلەر ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: تېگىشلىك بولدى، دىدى.

ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: نىمە تېگىشلىك بولىدى؟ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بىرىنچى جىنازىنىڭ ياخشى گېپىنى قىلغان ئىدىكلار، ئۇنىڭغا جەننەت تېگىشلىك بولدى، ئىككىنچى جىنازىنىڭ يامان گېپىنى قىلغان ئىدىكلار، ئۇنىڭغا دەۋزەخ تېگىشلىك بولدى، سىلەر ئاللانىڭ زىمىنىدىكى گۇۋاچىلىرى، دىدى. يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ھەزرىتى ئومەر ئىبنى خەتتابنىڭ ئالـدىدىمۇ يۇقۇرقىدەك ئەھۋال يۈز بەرگەندە، كىشىلەر ئۇنىڭدىن تېگىشلىك بولىدى دىگەن سوزنىڭ مەنىسىنى سورىغان ئىدى. ھەزرىتى ئومەر ئۇنىڭ مەنىسىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سوزىدەك دەيمەن دىگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قايسىبىر مۇسۇلمانىنى توت ئادەم ياخشى دەپ گۇۋالىق بەرسە، ئالـلا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دىۋىدى، بىز: ئۈچ ئادەم گۇۋالىق بەرسچۇ؟ دەپ سورىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۈچ ئادەم گۇۋالىق بەرسمۇ ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دىدى. بىز: ئىككى ئادەم گۇۋالىق بەرسچۇ؟ دەپ سورىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىككى ئادەم گۇۋالىق بەرسمۇ ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دىدى. ئاندىن بىز ئۇنىڭدىن بىر ئادەم گۇۋالىق بەرسچۇ؟ دەپ سورىمىدۇق.

634) ھەج سەپىردە ئۇزۇق-تۇلۇك ئېلىۋېلىش، تەلبىيە ئېيتىش ۋە مەككە بىلەن مەدىنىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: يەمەنلىكلەر ھەجگە بارسا ئۇزۇق-تۇلۇك ئېلىۋالماي، بىز تەۋەككۇل قىلغۇچىلار-

مىز، دەيتتى. ئۇلار مەككىگە كەلگەندىن كېيىن كىشىلەردىن نەرسە سورايتتى، ئاللاتائالا بۇ توغرىلىق مۇنداق دېگەن: "ھەجگە بارغاندا ئوزۇق-تۇلۇك ئېلىۋېلىڭلار، ئاخىرەت سەپىرى ئۇچۇن ياخشى ئوزۇق تەقۋىدارلىقتۇر."①

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق تەلبىيە ئېيتاتتى: سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقارارداۋرمەن، ئى ئاللا، سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقارارداۋرمەن، سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقارارداۋرمەن، سېنىڭ شېرىگىڭ يوق، سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقارارداۋرمەن، پۈتكۈل مەدھىيە ۋە نېمەت ساڭا مەنسۇپ، پادىشالىق ساڭا مەنسۇپ، سېنىڭ ھېچ شېرىگىڭ يوق.

سەئىدنىڭ قىزى ئائىشە سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئاڭلىغانلىغىنى ئېيتىدۇ: سەئىد پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەدىنە خەلقىنى پەنلىگەن ئادەم خۇددى تۇز سۇدا ئېرىگەندەك ئېرىپ كېتىدۇ.

---

① بۇنىڭدىن تەۋەككۇل قىلىشنى يامانلىغانلىق چىقمايدۇ، يەنەنلىكلەرنىڭ قىلمىشى ئوزئارا قوساق بېقىشتۇر. تەۋەككۇل قىلىش ھېچقانداق سەۋەب قىلماسلىق بولماستىن، بەلكى سەۋەبنى قىلىپ قويۇپ ئۇنىڭغا نەزەر سالماسلىقتىن ئىبارەت. كوز ئالدىدىكى زىياندىن مۇداپىە كورۇش تەۋەككۇلغا زىت كەلمەيدۇ، بەلكى ئۇنداق قىلىش زورۇر، خۇددى ئورۇلۇپ چۇشۇۋاتقان تامدىن قېچىش، گالغا تۇرۇپ قالغان تاماقنى سۇ بىلەن يۇتۇۋېتىش، داۋالىنىش قاتارلىقلارغا ئوخشاش. بەزى ساھابە ۋە تابىئىلارنىڭ ئاغرىقنى داۋالىتىشنى تەرك ئېتىشى ئېھتىمال ئاللانىڭ ئۇلارغا كېسىلىنىڭ ساقايمايدىغانلىغىنى بىلدۇرگەنلىگىدىن بولسا كېرەك.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەكىكە بىلەن مەدىنىنى ھىساپقا ئالمىغاندا، دەججالنىڭ قەدىمى يەتمىگەن شەھەر بولمايدۇ. مەدىنىنىڭ ھەر بىر يوچۇقلىرىدا ئۇنى مۇھاپىزەت قىلىدىغان سەپ-سەپ بولۇپ تۇرغان پەرىشتىلەر بولىدۇ، ئاندىن مەدىنە ئوز ئاھالىسىنى ئۇچ قېتىم قاتىتىق سىلكىيىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا مەدىنىدىكى ھەر بىر كاپىر ۋە مۇناپىقنى چىقىرىۋېتىدۇ.

638) تەھىيەتۇلىمەسجىد نامىزى (پەرز نامازدىن باشقا، مەسچىتكە كىرگەندە مەسچىتكە سالام بېرىش يۇزىسىدىن ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت نامازىت)، **ئويدە ئوقۇلىدىغان چاچكا نامىزى، نەپلى نامازۋە رامىزان ئېيى توغرىسىدا**

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق ئادەم مەسچىتكە كىرگەن چېغىدا، ئىككى رەكئەت نامازئوقۇپ ئاندىن ئولتۇرسۇن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ دوستۇم ماڭا ئۇچ نەرسىنى ۋەسىيەت قىلىدى، تاكى ئولگىچە ئۇلارنى تاشلىمايمەن، ئۇلار: ھەر ئايدا ئۇچ كۇن روزا تۇتۇش، چاچكا نامىزى ئوقۇش، ۋىترى نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپ ئۇخلاشتىن ئىبارەت.

نافی ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: نەپلى نامىزىڭلارنى ئويۇڭلارنىڭ ئوقۇڭلار، ئويۇڭلاردا ناماز ئوقۇماي ئۇنى قەۋرىستانىدەك قىلىۋالماڭلار.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: رامىزان ئېيى كىرگەندە ئاسماننىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ، دەۋزەخنىڭ دەرۋازىلىرى تاقىلىدۇ، شەيتانلار باغلىنىدۇ.

642) روزىدار ئادەمنىڭ بىر نەرسە يەپ سېلىشى ۋە گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئولۇپ كەتكەن ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: روزىدار ئادەم ئېسىدە يوق بىر نەرسە يەپ ۋە ئىچىپ سالسا، روزىسىنى بۇزماي تۇتۇۋەرسۇن، چۈنكى ئۇنى ئاللا يىگۈزگەن ۋە ئىچكۈزگەن بولىدۇ.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئولۇپ كەتسە، ئۇنىڭ ئۈچۈن ۋارىسى تۇتۇپ قويسۇن.

ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر بىر ئايلىق رامىزان روزىسى قېلىپ ئولگەن ئادەم ئۈچۈن بىر كۈندىلا ئوتتۇز ئادەم روزا تۇتسا دۇرۇس بولىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، مېنىڭ ئانام ئولۇپ كەتتى، ئۇنىڭ گەدىنىدە بىر ئايلىق قازا روزىسى بار ئىدى، ئۇنىڭ ئۈچۈن مەن تۆتۈپ قويسام بولامدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، بولىدۇ، ئاللاغا تولىنىدىغان قەرز ئادا قىلىنىشقا ھەممىدىن بەك تېگىشلىكتۇر، دىدى.

646) ئىپتارنى بالدۇر قىلىش ۋە جۈمە كۈندە روزا تۇتۇش توغرىسىدا

سەھەل ئىبنى سەئىددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىلەر مادامكى ئىپتارنى بالدۇر قىلغان ئىكەن، ئۇلار مېنىڭ سۈننىتىم بويىچە ئىش قىلغان بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سەھەردىن بىركىم جۈمە كۈندە روزا تۇتسا، ئۇنىڭ ئالدىدىكى ياكى كەينىدىكى بىر كۈننىمۇ قوشۇپ تۇتسۇن.

648) ساقلۇچىنىڭ ۋە بەرگۈچىنىڭ ئولچەپ بېرىشى، ئالىتۇننى ئالىتۇنغا سېتىش، شاخىتكى ھول خورمىنى قۇرۇق خورمىغا سېتىش توغرىسىدا

مىقدام ئىبنى مەئدىكەرىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: يىمەكلىك نەرسىلەرنى ساتقان چېغىدا ئولچەپ سېتىلار، ئۇلارنىڭ بەرىكتى بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەقىقىلارنى تولۇق تاپشۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئولچەپ ئېلىلار. ھەزرىتى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: سېتىپ بەرسەڭ، ئولچەپ بەر، سېتىۋالساڭ، ئولچەپ ئال.

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىرەر يىمەكلىكنى سېتىۋالسىكەن، ئۇنى تاپشۇرۇۋالمىغىچە ئىككىنچى بىر ئادەمگە ساتمىسۇن.

ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئالتۇننى ئالتۇنغا ساتماڭلار، ئەمما ئۇ باراۋەر بولسا، ساتساڭلار دۇرۇس؛ كۈمۈشنى كۈمۈشكە ساتماڭلار، ئەمما ئۇ باراۋەر بولسا، ساتساڭلار دۇرۇس؛ ئالتۇننى كۈمۈشكە ۋە كۈمۈشنى ئالتۇنغا بولسا خالىغىنىڭلارچە سېتىڭلار.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: شېخىدىكى مۇۋە مەنپەئەتلىنىشكە يارىمىغىچە ئۇنى بەيئى قىلىشماڭلار، شاختىكى ھول خورمىنى قۇرۇق خورمىغا ساتماڭلار.

653) ئىتنىك پۇلى، ئىشەنچلىك ئادەمنى يالاپ ئىشلىتىش، بالىلار ئارىسىدا ئادىل بولۇش ۋە مەھرىددىكى شەرتلەر توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىتنىك پۇلىنى، پاھىشىدىن كەلگەن پۇلنى ۋە پالچىلىقتىن كەلگەن پۇلنى يېيىشنى مەنئى قىلدى.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: نېمىنى بېرىشكە بۇيرۇلسا، شۇنى خوشالىلىق بىلەن بېرىدىغان غەزىنىچى سەدىقە بەرگۈچى ھىساپلىنىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئازنى يەمەنگە ئەۋەتىدىغان چاغدا مۇنداق دېگەن: زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىدىن ھەزەر قىلغىن، چۈنكى ئۇنىڭ دۇئاسى بىلەن ئاللانىڭ ئارىسىدا پەردە-ھىجاپ بولمايدۇ.

ھۇسەين ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، نۇئمان ئىبنى بەشىرنىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئېيتىدۇ: ئاتام ماڭا مېلىدىن بىر قىسمىنى بەخشەندە قىلىپ بەرگەن ئىدى. رەۋاھەنىڭ قىزى ئانام ئەمرە: بۇنىڭغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى شاھىت

قىلمىغىچە رازى بولمايمەن، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاتام رەسۇلۇللانىڭ ئالدىغا كېلىپ: مەن رەۋاھەنىڭ قىزى ئەمرەدىن بولغان ئوغلۇمغا مېلىمدىن بىر قىسمىنى بەخشەندە قىلىپ بەرگەن ئىدىم، ئى رەسۇلۇللا، ئەمرە بۇنىڭغا سېنى شاھىت قىلىشىمنى بۇيرۇدى، دىدى. رەسۇلۇللا ئۇنىڭغا: ھەممە بالاڭغا مۇشۇنىڭغا بەرگەندەك بەردىڭمۇ؟ دېۋىدى، ئاتام: ياق دىدى. رەسۇلۇللا: ئاللادىن قورقۇڭلار، بالىلىرىڭلارنىڭ ئارىسىدا ئادىل بولۇڭلار، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاتام قايتىپ كېلىپ بەخشەندىسىنى قايتۇرۇۋالدى.

ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئايالىنى نىكالاپ ئالغان ۋاقتىڭلاردا ئۇستۇڭلارغا ئالغان شەرتلەر ئورۇنلىنىشقا ئەڭ تېگىشلىكتۇر.

658) ۋەخپىنىڭ شەرتلىرى، ئۇنى باشقۇرغۇچىلارنىڭ تەسەررۇپ قىلىشى ۋە روزا تۇتقۇچىنىڭ جەننەتكە رەييان دىگەن دەرۋازىدىن كىرىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەيبەردە بىر زېمىنغا ئىگە بولغان ئىدى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بۇ زېمىننى قانداق قىلىش توغرىسىدا مەسلىھەت سوراپ: ئى رەسۇلۇللا، مەن خەيبەردە بىر پارچە زېمىنغا ئېرىشتىم، مەن ھېچقاچان مەن ئۇچۇن بۇنىڭدىن

قىممەتلىك بولغان نەرسىگە ئېرىشىمگەن ئىدىم، بۇنى قانداق قىلىشقا بۇيرۇيسەن؟ دىدى. رەسۇلۇللا: ئەگەر خالىساڭ، ئۇنى ۋەخپە قىلىپ قويساڭ بولىدۇ، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئومەر ئۇنى سېتىۋەتمەسلىك، سوغا قىلىپ بەرمەسلىك، مىراس قىلىۋالماسلىق، ئۇنىڭ كىرىمىنى پەقىرلەرگە، خىش-ئەقرىبالارغا، قۇللارنى ئازات قىلىشقا، ئاللانىڭ يولىدا ئىبنى سەبىل (باشقا يۇرتتا مال-مۈلكى بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئىمكانىيىتى بولمىغانلىقتىن يوقسۇزلۇقتا قالغان ئادەم. ــ ت) گە، مېھمانغا سەرپ قىلىش شەرتى بىلەن ۋەخپە قىلدى. ۋەخپىنى باشقۇرىدىغان ئادەمنىڭ ئوزى ئۇنىڭدىن لايىغدا يىسە ۋە قول-ئىلكىدە يوق ئادەملەرگە يىگۈزسە، گۇنا بولمايدۇ. ئىبنى ئەۋف: بۇ ھەدىسنى ئىبنى سىرىنگە سوزلەپ بەرسەم، ئۇ "قول-ئىلكىدە يوق ئادەملەرگە" دىگەن سوزنى پۈل-مال يىغمىغان ئادەملەرگە دەپ رىۋايەت قىلدى، دەيدۇ.

خەۋلە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مۇسۇلمانلارنىڭ مالىدىن ناتوغرا تەسەررۇپ قىلىدىغان ئادەملەرنى ئالىلا قىيامەت كۇنى دەۋزەخقە تاشلايدۇ.

سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتنىڭ سەككىز دەرۋازىسى بار، ئۇلارنىڭ بىرى رەييان دەپ ئاتىلىدۇ، بۇنىڭدىن پەقەت روزا تۇتقان ئادەملەرلا كىرىدۇ.

661) تەۋبە توغرىسىدا ۋە ئۇرۇشتا ئايالالارنى ئولتۇرۇشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەنى ئىسرائىلدا بىر كىشى بولۇپ، ئۇ توقسان توققۇز ئادەمنى ئولتۇردى، ئاندىن ئۇ تەۋبە توغرىلىق سوراش ئۈچۈن چىقتى. ئۇ بىر راھىبنىڭ ئالدىغا كېلىپ: مەن تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟ دەپ سورىدى. راھىب: ياق، دەپ جاۋاپ بەرگەن ئىدى، ئۇنىمۇ ئولتۇردى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ: تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟ دەپ يەنە سوراشقا باشلىدى. بىر ئادەم ئۇنىڭغا پالانى- پالانى يېزىغا بېرىپ سورا دىدى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئەجىلى يېتىپ، ئۇ يېزا تەرەپكە يۇزلىنىپلا دۇم چۈشۈپ ئولدى. رەھمەت پەرىشتىلىرى بىلەن ئازاپ پەرىشتىلىرى ئۇنىڭ ئۈستىدە تالىشىپ قالدى. ئاللا رەھمەت پەرىشتىسىگە ئۇنىڭغا يېقىنلاشقىن دەپ، ئازاپ پەرىشتىسىگە ئۇنىڭدىن يىراقلاشقىن، دەپ ۋەھيى قىلدى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئارىسىنى ئولچەپ بېقىشقا بۇيرۇدى، ئۇلار ئولچەپ قارىسا، ئۇنىڭغا رەھمەت پەرىشتىسىنىڭ بىر غېرىچ يېقىنراق ئىكەنلىگى بىلىندى، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

نافى ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن چىققان بىر غازاتتا①

---

① مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى.

ئولتۇرۇلگەن بىر ئايال ئۇچرىدى، شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئايالالارنى ۋە ئۇششاق بالىلارنى ئولتۇرۇشنى مەنئى قىلدى.

663) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرى توغرىسىدا

جۇبەير ئىبنى مۇتئىم ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئاتىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەن مۇھەممەددۇرمەن، مەن يوقاتقۇچىدۇرمەنكى، ئاللا مەن ئارقىلىق كۇپرىنى يوقىتىدۇ، مەن قىيامەت كۈنى ئەڭ ئالدىدا تىرىلگۈچىدۇرمەنكى، ئاللا كىشىلەرنى مېنىڭ ئارقامدىن تىرىلدۈرىدۇ، مەن ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەردۇرمەن.

664) تويغا چاقىرىش، قان ئېلىپ داۋالاش ۋە گال ئاغرىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيتتى: بايلار چاقىرىلىپ، كەمبەغەللەر چاقىرىلمايدىغان تويىنىڭ ئېشى ئەڭ يامان ئاش ھىساپلىنىدۇ، كىمكى چاقىرىلغان تويغا ئۇزرىسىز بارمىسا، ئاللانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئالدىدا گۇناكار بولىدۇ.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بەزىلەر ئۇنىڭدىن قان ئالغۇچىنىڭ ئىش ھەققى توغرىسىدا سورىغان ئىدى. ئەنەس مۇنداق دىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ تەيبىگە قان ئالدۇرغان، ئۇنىڭ قان ئېلىپ قويغانلىق ئىش ھەققىگە ئىككى سا

(بىر سا توت قوش چاڭگال كېلدۇ.ـــت) خورما بەرگەن ۋە ئەبۇ تەيبىنىڭ خوجايىنلىرىغا ئۇنىڭ سېلىغىنى يېنىكلىتىش توغرىسىدا گەپ قىلىپ قويغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ تەيبىنىڭ خوجايىنلىرى ئۇنىڭ سېلىغىنى يېنىكلەتكەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ داۋالاش ئۇسۇللىرىڭلار ئىچىدە قان ئالدۇرۇش ۋە دېڭىز قۇستىسىنى ئىستىمال قىلىش ئەڭ ياخشى ئۇسۇلدۇر، دېگەن. يەنە ئۇ: بالىلىرىڭلارنىڭ كىچىك تىلى ئاغرىپ قالسا، ئۇنى بارماقلىرىڭلار بىلەن سىقماڭلار، ئۇنى قۇست بىلەن داۋالاڭلار، دېگەن.

مەھسەننىڭ قىزى ئۇممۇ قەيستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى (ئۇممۇ قەيس رەسۇلۇللاغا بەيئەت قىلغان دەسلەپكى مۇھاجىرلاردىن بولۇپ، ئۇكاشە ئىبنى مەھسەننىڭ ھەمشىرىسى ئىدى،) ئۇ ئۇكاشەغە مۇنداق دەپ بەرگەن: كىچىك تىلى ئاغرىپ قېلىپ مەن ئىلاق ئۇسۇلى① بىلەن داۋالاۋاتقان ئوغلۇمنى ئېلىپ رەسۇلۇللانىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. رەسۇلۇللا: قاچانغىچە بالىلىرىڭلارنىڭ گېلىغا بۇ ئازاپلىغۇچى ئىلاقنى سانچىيسىلەر؟ سىلەر ئۇنى بۇ ئۇد ھىندى (قۇستىنى دېمەكچى.ـــت) بىلەن داۋالاڭلار، ئۇد ھىندى يەتتە خىل ئاغرىقتا جۇملىدىن كوكرەك پەردە يالىلۇغىغا داۋا بولىدۇ، دىدى.

---

① ئىلاق دېگەن چىڭ ئېشىلگەن لاتا بولۇپ، ئۇ بالىنىڭ بۇرنىغا تىقىپ ئاغرىق يەرگە سانچىلىدۇ، ئۇ يەردىن قارا قان ئېتىلىپ چىقىدۇ، بارماق بالىنىڭ كانىيىغا كىرگۈزۈلۈپ ئاغرىغان يەر بېسىلىدۇ.

667) پۇتنى مىنگەشتۇرۇش ۋە ئائىلىدە قانداق بولۇش توغرىسىدا

ئەبباد ئىبنى تەمىم تاغىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسچىتتە پۇتىنى مىنگەشتۇرۇپ يېنى ياتقانلىغىنى كورگەن.

ئىبراھىم ئەسۋەددىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن ئائىشەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئويدە نىمە ئىش قىلىدىغانلىغىنى سورىغان ئىدىم. ئائىشە: رەسۇلۇللا ئوي ئىچىدە بولغان چاغدا ئوينىڭ ئىشلىرى بىلەن بولاتتى، ناماز ۋاقتى بولۇپ قالسا، تۇرۇپ ناماز ئوقۇيتتى، دىگەن.

669) كىشىلەرنى كوككە كوتىرىپ ماختاش ۋە قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى توغرىسىدا

ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەبى بەكرە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ هوزۇرىدا بىر ئادەمنىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنغان ئىدى، ئۇنى بىر ئادەم ماختاپ كەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ساڭا ئەۋال، بۇرادىرىڭنى (ماختىغان كىشىنى.ـت) هالاك قىلدىڭ، دىدى ۋە بو سوزنى تەكرارلىدى: سىلەردىن بىركىم بىراۋنى ماختىماي بولمايدىغان بولسا، مېنىڭچە پالانى مۇنداق-مۇنداق دىسۇن، ئۇنىڭ قارىشىدا ئەگەر شۇنداق بولىدىغان بولسا، ئاللا

كىشىنىڭ قىلغان ئەملىنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىپ جازا بېرىدۇ، كىشى ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچبىر ئادەمنى ئاقلىمىسۇن. ۋۇھەيبىنىڭ ئېيتىشىچە، خالىدنىڭ رىۋايىتىدە "ساڭا ئۇۋال" دىگەن سوزنىڭ ئورنىغا "ئىست ساڭا" دىگەن سوز كەلتۈرۈلگەن.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن شۇنداق بىر ھەدىسنى ئاڭلىدىمكى، ئۇنى سىلەرگە مەندىن باشقا كىشى ئېيتىپ بەرمەيدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جاھالەتنىڭ تارىلىشى، ئىلمنىڭ ئازىيىشى، زىنانىڭ تارىلىشى، ھاراقنىڭ ئىچىلىشى، ئەرلەرنىڭ ئازىيىشى، ئاياللارنىڭ كوپىيىشى ھەتتا ئەللىك ئايالنىڭ بىر ئەر كىشىگە قاراشلىق بولۇشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇر.

671) ئۇخلايدىغان چاغدا، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا ئوقۇلىدىغان دۇئالار ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇد ئوقۇشنىڭ رەۋىشى توغرىسىدا

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام توشەكتە ياتقان چېغىدا: ئى ئاللا، سېنىڭ نامىڭ بىلەن ئۆلىمەن ۋە سېنىڭ نامىڭ بىلەن ياشايمەن، دەيتتى. ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا: بارچە مەدھىيە بىزنى ئولتۇرۇپ قايتا تىرىلدۈرگەن ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا بىزنى قىيامەت كۈنى تىرىلدۈرىدۇ، دەيتتى.

ئابدۇرەھمان ئىسنى ئەبى لەيلا رىۋايەت قىلىدۇكى، كەئب ئىبنى ئۇجرە ماڭا ئۇچرىشىپ قېلىپ، ساڭا بىر ھەدىيە ئاتا قىلايمۇ؟ دەپ مۇنۇلارنى دېدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنىڭ ئالدىمىزغا چىقىپ كەلدى، بىز ئۇنىڭغا: ئى رەسۇلۇللا، بىز ساڭا قانداق سالام قىلىدىغانلىغىمىزنىغۇ بىلدۇق، ئەمدى ساڭا قانداق دۇرۇد ئېيتىمىز؟ دېدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە: مۇنداق دۇرۇد ئېيتىڭلار، دېدى: ئەللاھۇممە سەللى ئەلا مۇھەممەدىن ۋە ئەلا ئالى مۇھەممىدىن كەما سەللەيتە ئەلائىبراھىمە ئىننەكە ھەمىدۇن مەجىد؛ ئەللاھۇممە بارىك ئەلا مۇھەممەدىن ۋە ئەلا ئالى مۇھەممىدىن كەما بارەكتە ئەلا ئىبراھىمە ئىننەكە ھەمىدۇن مەجىد (ئى ئاللا، مۇھەممەدگە ۋە ئۇنىڭ جەمەتىگە ئىبراھىمنىڭ جەمەتىگە رەھمەت قىلغانىدەك رەھمەت قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن مەدھىيىگە لايىق ئۇلۇغسەن؛ ئى ئاللا، مۇھەممەدگە ۋە ئۇنىڭ جەمەتىگە ئىبراھىمنىڭ جەمەتىگە بەخت ئاتا قىلغاندەك بەخت ئاتا قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن مەدھىيىگە لايىق سەن، ئۇلۇغسەن.)

673) كېچىسى ئويغانغان چاغدا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئېيتىدۇكى، مەن مەيمۇنەنىڭ يېنىدا يېتىپ قالغان ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئورنىدىن تۇرۇپ ھاجەت قىلىدى، ئاندىن يۇزىنى، ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئۇخلىدى، ئاندىن يەنە تۇرۇپ تۇلۇمنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭ ئاغزىنى يەشتى، ئاندىن كېيىن سۇنى تېجەشلىك ئىشلىتىپ تاھارەتنى تولۇق ئالدى، ئاندىن نامازغا تۇردى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا

سالامنى كورۇپ قېلىپ ماراپ تۇرۇپتۇ دەپ ياقتۇرماي قالمىسۇن دەپ، بىر سوزۇلۇۋېتىپ، تاھارەت ئالدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازغا تۇردى، مەنمۇ ئۇنىڭ سول تەرىپىدە تۇردۇم، ئۇ مېنىڭ قۇلىغىمدىن تۇتۇپ ئايلاندۇرۇپ، ئۇڭ تەرىپىگە تۇرغۇزدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تولۇق ئون ئۇچ رەكئەت نامаз ئوقۇپ بولۇپ، ئاندىن يېتىپلا پۇشۇلداپ ئۇخلاپ قالدى. ئۇ پۇشۇلداپ ئۇخلايتتى، بىلال ئەزان ئېيتىپ ئۇنى ئويغاتتى، رەسۇلۇللا يېڭىدىن تاھارەت ئالماي بۇرۇنقى تاھارىتى بىلەن نامаз ئوقۇدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دۇئاسىدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مېنىڭ قەلبىمنى نۇرلۇق قىلغىن، كوزۇمنى نۇرلۇق قىلغىن، قۇلىغىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئوڭ تەرىپىمنى نۇرلۇق قىلغىن، سول تەرىپىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئۈستۈمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئاستىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئالدىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئارقامنى نۇرلۇق قىلغىن، ماڭا نۇر ئاتا قىلغىن.

674) مېيىت قەۋرىدە قويۇلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە قالىدىغان نەرسىلەر ۋە قايتىپ كېتىدىغان نەرسىلەر توغرىسىدا، نەزر قىلىش ۋە ئەمەل تۇتۇشقا بولغان ھەرىسلىق توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېيىت دەپنە قىلىنىغاندا ئۇنىڭغا ئۈچ نەرسە ئەگىشىپ بارىدۇ، ئۇنىڭدىن ئىككىسى قايتىپ كېلىدۇ، بىرسى مېيىت بىلەن قالىدۇ: ئۇنىڭغا يېقىنلىرى، پۇل-مېلى

ۋە قىلغان ئەمىلى ئەگىشىپ بارىدۇ، ئۇ دەپنە قىلىنغاندىن كېيىن ئۇنىڭ يېقىنلىرى ۋە پۇل-مېلى قايتىپ كېلىدۇ، ئەمىلى بۇنىڭ بىلەن بىللە قالىدۇ.

سەئىد ئىبنى ھەرىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ ئىبنى ئومەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان: نەزر قىلىش (شەرىەتتە يوق ئىبادەتنى قىلمەن دەپ ئۈستىگە ئېلىۋېلىش. ــ ت) تىن سىلەر مەنئى قىلىنغان ئەمەسمۇ؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەقىقەتەن مۇنداق دېگەن: نەزر قىلىش يولى بىلەن قازا ۋە قەدەردىن بىرەر نەرسىنى ئىلگىرى سۈرۈش ۋە كېچىكتۈرۈش مۇمكىن ئەمەس. بېخىلدىن پەقەت نەزر ئارقىلىق نەرسە يۇلۇۋېلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر ئەمەل تۈتۈشقا ھېرىسلىق قىلسىلەر، تۈتقان ئەملىڭلار ئۈچۈن قىيامەت كۈنى نادامەت چېكسىلەر، ئەمەلدار بولۇشنىڭ دەسلىۋى نىمە دېگەن ياخشى، ئاخىرى نىمە دېگەن يامان.

677) ئىككى يۈزلىمىلىكنىڭ يامانلىغى ۋە ئاللاتائالانىڭ ئاللاغا زىكرى قىلغانلار بىلەن بىللە بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەھۇللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان: ئۇلارغا بىر خىل، بۇلارغا بىر خىل باقىدىغان ئىككى يۈزلىمە ئادەم كىشىلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ يامان ئادەمدۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا بەندەم قەيەردە بولمىسۇن، مېنى زىكرى قىلىپ ئاغزىنى مىدىرلاتقۇچە تۇرىدىكەن، مەن شۇ يەردە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولىمەن.

679) ئىماننىڭ ھالاۋىتى، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ۋە ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئوقۇلىدىغان دۇئا تۇغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمدە مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك نەرسە تېپىلسا، ئۇ ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولىدۇ، ئۇلار: ئاللانى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى باشقا ھەرقانداق نەرسىگە قارىغاندا تېخىمۇ سۆيۈش؛ بىرەر بەندىنى دوست تۇتسا، ئۇنى پەقەت خۇدالىق ئۈچۈن دوست تۇتۇش، ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن كۇپىردىن قۇتۇلغاندىن كېيىن، قايتا كۇپىرغا يېنىشنى ئوتقا تاشلىنىشنى يامان كۆرگەندەك يامان كۆرۈش.

ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى ئابدۇللا: تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ئەزالارنى پاكىز يۇيۇشتىن ئىبارەت،

دىگەن.

ئابدۇلئەزىز ئىبنى سۇھەيب ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خالاجايغا كىرگەندە مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مەن ھەقسىزەتەن سەن بىلەن ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ يامانلىغىدىن پانا تىلەيمەن.

682) باشقىلارنى ئۇزىدىن ئەلا بىلىش ۋە تاھارەتنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئايالىرىغا ئادەم ئەۋەتتى، ئۇلار: بىزنىڭ يېنىمىزدا پەقەت سۇدىن باشقا نەرسە يوق دىيىشتى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: بۇ ئادەمنى كىم مېھمان قىلىدۇ؟ دىدى. ئەنسارىلاردىن بىرەيلەن: مەن مېھمان قىلىمەن دەپ ئۇنى ئۆيىگە ئېلىپ باردى. ئايالىغا: رەسۇلۇللانىڭ مېھمىنىنى كۈتىكىن، دىدى. ئايالى ئويدە پەقەت بالىلارنىڭ يېدىغان تومىسىدىن باشقا نەرسە يوق، دىدى. ئۇ ئايالىغا تامشىكىنى تەييارلىغىن، چىرىغىنى يورۇتقىن، كەچكى تاماق ۋاقتىدا بالىلىرىڭنى ئۇخلاتقىن، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئايالى تامغىنى تەييارلىدى، چىرىغىنى يورۇتتى، بالىلىرىنى ئۇخلاتتى، ئاندىن كېيىن تۇرۇپ چىرىغىنى ئوڭلىغان بولۇپ ئوچۇرۇۋەتتى، ئەر-خوتۇن ئىككىسى مېھمانغا تاماقنى ئۇنىڭ

بىلەن بىللە يەۋاتقان قىياپەتتە كورۇنۈپ، ئەمەلدە تاماقنى يىمەي ئاچ قوساق يېتىپ قېلىشتى. ئەتىسى ئەتىگىنى ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئاللا سىلەرنىڭ ئاخشامقى ئىشىڭلاردىن كۆلدى ياكى ئەجەپلەندى، دىدى. ئاللاتائالا ئۇلار توغرىلىق مۇنۇ ئايەتنى نازىل قىلدى: "ئۇلار ئۇزلىرى مۇھتاج تۇرسىمۇ، باشقىلارنى ئۇزلىرىدىن ئەلا بىلىدۇ، ئۇز نەپسىنىڭ بېخىللىغىدىن ساقلانغانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر....."
(سۈرە ھەشر، 9 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بامدات نامىزى ۋاقتىدا بىلالغا: ئى بىلال، سەن مۇسۇلمان بولغاندىن بۇيان قىلغان ئەمەللىرىڭ ئىچىدە ئۇمىتلىك ئەملىڭنى ماڭا سوزلەپ بەرگىن، چۈنكى مەن كېچە جەننەتتە ئالدىمدا كەشنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدىم، دىدى. بىلال: مەن ئۇچۇن بۇنىڭدىن ئۇمىتلىك بولغان ئەمەلنى قىلغىنىم يوقكى، كېچە ياكى كۈندۈزنىڭ قايسى ۋاقتىلىرىدا بولمىسۇن، تاھارەت ئالسامىلا شۇ تاھارەت بىلەن ئاللا ماڭا مۇيەسسەر قىلغان نامازلارنى ئوقۇيتتىم، دىدى.

684) نامازئوقۇۋاتقاندا ئانسى چاقىرغان بالا ۋە ئايالالارنىڭ جىنازىغا ئەگىشىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئايال ئوغلىنى سەۋەبئە

(راهىپ ياكى ئابدلار ماكان قىلىپ تۇرغان تاغ ياكى ئىگىزلىكتىكى جاي. ــ ت)
ده ناماز ئوقۇۋاتقاندا، ئى جۇرەيج، دەپ چاقىرغان. جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ قايتۇرامدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى: ئى جۇرەيج، دەپ يەنە چاقىرغان. جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ قايتۇرامدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى يەنە: ئى جۇرەيج، دىگەن، جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ بېرەمدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى: ئى ئاللا، جۇرەيج پاھىشە ئاياللارنىڭ يۈزىگە قارىمىغىچە ئولمىسۇن، دىگەن. جۇرەيجنىڭ سەۋمەئەسىدە قوي باقىدىغان بىر پادىچى ئايال تۇراتتى، ئۇ تۇغۇپ قويدى، بەزىلەر ئۇنىڭدىن بالىنىڭ ئاتىسىنىڭ كىملىگىنى سورىدى. ئۇ: جۇرەيج سەۋمەئەسىدىن چۈشۈپ مېنى ھامىلدار قىلىپ قويدى، دىدى. جۇرەيج: بالىنى مەندىن بولدى دەپ گۇمان قىلىدىغان ئايال قېنى؟ دىدى ۋە: ئى بابۇس①، ئاتاڭ كىم بولىدۇ؟ دەپ بوۋاقتىن سورىدى، بوۋاق ئاتام قوي باقىدىغان پادىچى، دەپ جاۋاپ بەردى②.

ئۇمۇ ئەتىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دىگەن: بىز (ئاياللار ــ ت)

① بابۇس دىگەن كىچىك بالا ياكى ئېمىۋاتقان بالا دىگەن مەنىدە، ياكى شۇ بالىنىڭ ئوزىنىڭ ئىسمى.

② بۇ يەردە نامازنىڭ ھەققى بىلەن ئانىنىڭ ھەققى توقۇنۇشۇپ قېلىپ، نامازنىڭ ھەققى بېسىپ كەتتى، شۇنداق بولۇشى ھەقلىق ئىدى. ئانىنىڭ ھەققىمۇ بىكار كەتمىدى، ئانىنىڭ ھەققى تەرك ئېتىلگەنلىگى ئۈچۈن ئانىنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولدى، لېكىن نامازنىڭ ھەققى ئېتىۋارغا ئېلىنىپ، جۇرەيجنىڭ ئاقۇبىتى خەيرلىك بولدى، ئۇنىڭ كارامىتى مەيدانغا چىقتى.

جنازىغا ئەگىشىشتىن مەنئى قىلىندۇق، لېكىن بۇ مەنئى قىلىش هارام تەرىقىدە ئەمەس.

686) بازارلاردا سۆرەن سېلىشنىڭ يامانلىغى ۋە رەسۇلۇللانىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتى توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەسار ئېيتىدۇكى، مەن ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ: رەسۇلۇللانىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىنى ماڭا سۆزلەپ بەرسەڭ، دېدىم. ئۇ: بولىدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، رەسۇلۇللا تەۋراتتا چوقۇم قۇرئاندىكى بەزى سۈپەتلىرى بىلەن سۈپەتلەنگەن، دېدى. تەۋراتتىكى سۈپىتى مۇنداق ئىدى: ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى هەقىقەتەن گۇۋاچى، بىشارەتچى، ئاگاهلاندۇرغۇچى ۋە ئەرەپلەرگە قورغان قىلىپ ئەۋەتتۇق، سەن مېنىڭ بەندەم ۋە رەسۇلىمسەن. مەن سېنى مۇتەۋەككىل (ئاللاغا تەۋەككۇل قىلغۇچى.ـــت) دەپ ئاتىدىم، سەن بەتئەخلاق، قوپال ئەمەسسەن، بازارلاردا سۆرەن سالغۇچى ئەمەسسەن، ساڭا يامانلىق قىلغانلارغا يامانلىق قىلماي، كەڭ قوساقلىق قىلىسەن، كەچۈرىسەن. ئازغان خەلق بىر ئاللادىن باشقا هېچ ئىلاه يوق دەپ ئىمان ئېيتىش بىلەن، ئۇلارنىڭ هەقسىزلىكى كورمەس كوزلىرى، ئاڭلىماس قۇلاقلىرى، چۈشەنمەس دىللىرى ئېچىلمىغىچە ئاللا سېنى قەبزى روه قىلمايدۇ.

687) ئەركەك هايۋانلار ئۈچۈن چاپتۇرۇش هەققى ئېلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر

ئەلەيهىسسالام ئەركەك هايۋانلار ئۇچۈن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى قىلدى①،

688) غۇسلى قىلغان ئادەمنىڭ ئۇزنى دالدىغا ئېلىشى، يىتمنى باقىقان ئادەم ۋە جۇمەگە ھازىر بولغانلارنى پەرىشتىلەر خاتىرىلەپ قۇرىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىدۇكى، مەيمۇنە مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام جۇنۇپىلىۇقتىن غۇسلى قىلغان چاغدا مەن ئۇنىڭغا دالدا بولۇپ تۇردۇم، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئالدى بىلەن ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولىدا سۇ قۇيۇپ سول قولى بىلەن ئەۋرىتىنى ۋە تازا ئەمەس يەرلىرىنى يۇدى، ئاندىن كېيىن قولى بىلەن تامنى ياكى زىمىنىنى سىپىدى، ئۇنىڭدىن كېيىن پۇتۇنلەي نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت

① ئەركەك هايۋانلارنىڭ چېپىشنى سېتىش دۇرۇس ئەمەس. چۈنكى ئەركەك هايۋانلارنىڭ سپېرمىسنىڭ قىممىتىنى بەلگىلىگىلى ۋە ئېنىقلىغىلى بولمايدۇ، ئۇنى ئوتكۈزۈپ بەرگىلىمۇ بولمايدۇ. شۇنىڭدەك ئەڭ توغرا رىۋايەتتە ئېيتىلىشچە، ئۇنى ئىجارىگە ئېلىشقىمۇ بولمايدۇ، چىشى هايۋانىنىڭ ئىگىسى ئەركەك هايۋانىنىڭ ئىگىسىگە سوغا قىلىش يولى بىلەن بىر نەرسە بەرسە دۇرۇس بولىدۇ، چۈنكى كىلاپ ئايىمغىدىن بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامدىن ئەركەك هايۋانلارنى چاپتۇرۇش ھەققى توغرىلىق سوراپ: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئەركەك هايۋانلىرىمىزنى چاپتۇرغانلىغىمىز ئۈچۈن هورمەتلىنىمىز دىگەندە، رەسۇلۇللا ئۇلارنىڭ هورمەتلىنىشىگە رۇخسەت قىلغان.

ئالدى، پۇتىنى يۇمىدى، ئاندىن بەدىنىگە سۇ قۇيدى، كېيىن بىر چەتكە چىقىپ پۇتىنى يۇدى.

سەھەل ئىبنى سەئىد رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن يېتىمنى باققان ئادەم بىلەن جەننەتتە مۇشۇنداق يېقىن تۇرىمەن، دەپ كورسەتكۈچ بارمىغى بىلەن ئوتتۇرا بارمىغىنى كورسەتكەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى جۇمە كۈنى جۇنۇپلۇقتىن غۇسلى قىلغاندەك غۇسلى قىلىپ جۇمەگە دەسلەپكى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر توگە سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى ئىككىنچى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر كالا سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى ئۈچىنچى سائەتتە بارسا ئۇ بىر قۇيرۇقلۇق قوشقار سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى توتىنچى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر مىكىيان سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى بەشىنچى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر تۇخۇم سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، ئىمام خۇتبىگە چىققان چاغدا پەرىشتىلەر ھازىر بولۇپ خۇتبە ئاڭلايدۇ.

691) كېچىسى ئىبادەت قىلىش ۋە "بەرگەن سەدىقەڭلارنى مىننەت قىلىپ بىكار قىلىۋەتمەڭلار" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھايات ۋاقتىدا كىشىلەر بىرەر چۈش كورسە، ئۇنى

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا سوزلەپ بېرەتتى، مەن بىرەر چۈش كورۈپ رەسۇلۇللاغا سوزلەپ بېرىشنى ئارزۇ قىلىپ قالدىم. مەن ياش بالا ئىدىم، رەسۇلۇللانىڭ ۋاقتىدا مەسچىتتە ئۇخلايتتىم، چۈشۈمدە گويا ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى دەۋزەخقە ئېلىپ باردى. قارىسام دەۋزەخ قۇدۇققا ئوخشاش قوپۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىككى قىرغىغى بار ئىكەن، ئۇ يەردە تۇرغان كىشىلەرنى مەن تونۇدۇم، شۇنىڭ بىلەن، مەن: ئاللاغا سىغىنىپ دەۋزەختىن پانا تىلەيمەن، دېيىشكە باشلىدىم. ماڭا ئىككىنچى بىر پەرىشتە يولۇقۇپ: ساڭا قورقۇنچ يوق، دېدى. بۇ چۈشنى ھەفسىگە سوزلەپ بەردىم، ھەفسە ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دەپ بېرىپتۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئابدۇللا ئەگەر كېچىسى نامازنى ئوقۇيدىغان بولسا، ئۇ نىمە دېگەن ياخشى ئادەم، دەپتۇ. ئابدۇللا ئېيتىنى ئومەر مۇشۇنىڭدىن كېيىن كېچىسى ئازلا ئۇخلايدىغان بولغان①.

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئى مومىنلەر، بەرگەن سەدىقەڭلارنىڭ ساۋابىنى مىننەت قىلىش ۋە رەنجىتىش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار، (ئۇنداق قىلساڭلار) مېلىنى باشقىلارنى كورسۇن دەپ بېرىدىغان، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۇنىگە ئىشەنمەيدىغان ئادەمدەك بولۇپ قالىسىلەر. بۇنداق ئادەم گويا ئۇستىدە توپا بولغان، قاتتىق ياققان يامغۇر توپىنى ئېقىتىپ كېتىش بىلەن يەنىلا بۇرۇنقى پېتىچە

---

① يۇقۇرقى ھەدىستىن كېچىدە ئىبادەت قىلىشنىڭ كىشىنى دەۋزەختىن خالاس قىلىدىغانلىقى ۋە كېچىسى كوپ ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى چىقىدۇ، كوپ ئۇخلاش كىشىنى قىيامەت كۇنى نامرات قالدۇرىدۇ.

قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ، رىياكارلار قىلغان سەدىقىلىرىدىن ھىچقانداق مەنپەئەتكە ئېرىشەلمەيدۇ، كاپىرلارنى ئاللا ھىدايەت قىلمايدۇ①." (سۈرە بەقەرە، 264 - ئايەت. — ت)

963) باي ئۇرۇپ قەرزدىنى ئارقىسىغا سورەش، ۋاقتىدا بەرمەسلىك توغرىسىدا، توقلۇقتا شۇكرى قىلغۇچى، ئاچلىققا سەۋرى قىلغۇچى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: باي② ئادەمنىڭ قەرزىنى ئارقىغا سورىشى زۇلۇم قىلغانلىقتۇر.

---

① قىلغان سەدىقىسىنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش بىلەن يوققا چىقىرىدىغان ئادەمنى ئاللاتائالا كورۇنۇشتە ئاللانىڭ رىزاسى ئۈچۈن سەرپ قىلغانىدەك كورۇنۇپ، ماھىيەتتە كىشىلەرنىڭ ماختىشىغا، شوھرەتكە ۋە ياخشى نامغا ئېرىشىش مەقسىدىدە كىشىلەرگە كورسىتىش ئۈچۈن پۇل - مال سەرپ قىلغان ئادەمگە ئوخشىتىدۇ. شۇبھىسىزكى، باشقىلارغا كورسىتىش ئۈچۈن سەدىقە قىلغان ئادەمنىڭ ھالى سەدىقىسىگە مىننەت قىلغان ئادەمنىڭ كىدىن يامانراقتۇر. ئۇندىن ئاللا رىياكارلىق بىلەن بەرگەن سەدىقىنى ئۈستىدە توپا بولغان، قاتتىق يامغۇر يېغىش بىلەن توپىدىن ئەسەر قالماي تاپ - تازا بولۇپ قالغان سىلىق تاشقا ئوخشىتىدۇ. دىمەك، رىياكارلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرى تاشنىڭ ئۈستىدىكى توپا يوققا چىقىقاندەك يوققا چىقىرىلىپ، قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا، قىلغان سەدىقىسىدىن ھىچقانداق ساۋاپقا ئېرىشەلمەيدۇ.

② باي ئادەمنىڭ قايتۇرۇشقا تېگىشلىك قەرزنى بېرىشكە قادىر تۇرۇقلۇق ۋاقتىدا بەرمەي ئارقىغا سورىشى ھارامدۇر، قايتۇرۇشقا ئاجىز كەلگەن ئادەم ئۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيـرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: توق تۇرمۇشقا شۇكرى قىلغان ئادەمنىڭ دەرىجىسى ئاچلىققا چىداپ روزا تۇتقان ئادەمنىڭ دەرىجىسى بىلەن باراۋەردۇر①.

695) ھەسەلنىڭ داۋا بولىدىغانلىغى، كوز تېگىشنىڭ راست ئىكەنلىگى، كېسەلنىڭ كوچەيدىغانلىغى ۋە ماخاۋ كېسىلىدىن قېچىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ: قېرىندىشىمنىڭ ئىچى سۇرۇپ كېتىۋاتىدۇ، دىۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: قېرىندىشىڭغا ھەسەل ئىچكۈزگىن، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قېرىندىشىغا ھەسەل ئىچكۈزگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا:

---

① مىشكاتنىڭ شەرھىدە مۇنداق دىيىلگەن: ئىمان ئىككى يارتا بولۇپ، بىر يارتىسى سەۋرىدىن، بىر يارتىسى شۇكرىدىن ئىبارەت. ئاللانىڭ نېمىتىنى كورگەن، شۇ نېمەتتىن سەدىقە قىلغان، ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە دىلى بىلەن بېرىلگەن، ئۇنى تىلى بىلەن بايان قىلغان شۇكرى قىلغۇچى ئادەم سەۋرىلىك ئادەملەرنىڭ دەرىجىسىگە يېتىدۇ.

شېئىر:

چەكلىدىم نەپسىمنى رەببىم سەن ئۇچۇن مېھرىگىنى دەپ،
خەيرىيەت گەر بولسا ئىشكەلدە كىشى ئىشكەللىنەر.

سەۋرىلىك ئادەم نېمەت بېغىشلىغۇچى ئاللانىڭ تائىتىگە ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلىدۇ، شۇكرىلىك ئادەم ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە سەدىقە بېرىش ۋە مەدھىيە ئېيتىش بىلەن بېرىلىدۇ.

قېرىندىشىمىغا ھەسەل بەرسەم تېخىمۇ سۈرۈۋاتىدۇ، دىدى①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللانىڭ سوزى راست، قېرىندىشىڭنىڭ قوسىغىنىڭ ئاغرىشى يالغان②، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كوز تېگىش ئىشى راستتۇر③.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىسلامدا ئاغرىق كوچىدۇ دەپ ئېتىقات قىلىش يوق، قۇشلارنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇملۇقنىش يوق④، ھۇقۇشتىن شۇملۇقنىش يوق⑤، سەپەر ئېيىدىن شۇملۇقنىش

---

① چۈنكى ئاللا: "ھەسەل كىشىلەرگە داۋا بولىدۇ" دىگەن.

② ئاشقازانىدا بۈزۈق ماددىلار كوپىيىپ كەتكەنلىگى ئۈچۈن ئۇنىڭ قوسىغى ئاغرىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى قەيى قىلدۇرۇش ئۈچۈن تەكرار ھەسەل ئىچىشكە بۇيرۇغان، ھەسەلنى تەكرار ئىچكەندىن كېيىن ئۇ ساقايغان.

③ كوز تېگىش ئەمىلىيەتتە مەۋجۇت نەرسە، ئىمام مۇسلىم: ئەگەر تەقدىرنى بۈزۈۋېتىدىغان نەرسە مەۋجۇت بولىدىغان بولسا، ئۇ چوقۇم كوز تېگىشتىن ئىبارەت بولىدۇ، دىگەن سوزنى بۇ ھەدىسكە قوشۇپ رىۋايەت قىلغان. بۇ ھەدىستە كىشىنىڭ ۋۇجۇدىغا كوزنىڭ تېز تەسىر قىلىدىغانلىغى ئەسلىتىپ ئوتۇلدۇ. ئەنەس رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە: كىمكى بىر نەرسىنى كورۈپ ئەجەپلەنگەندە، بۇ ــ ئاللانىڭ ئىرادىسى، كۈچ پەقەت ئاللادىنلا كېلىدۇ دىسە، ئۇ نەرسىگە ئۇنىڭ كوزى تەگمەيدۇ، دىيىلگەن.

④ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەپلەر ئۇۋ قۇشلىرىنىڭ سولدىن ئوڭغا ۋە ئوڭدىن سولغا ئۇچۇشلىرىدىن شۇملىناتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىستە ئۇلاردىن ھىچقانداق پايدا-زىيان كەلمەيدىغانلىغىنى بايان قىلدۇ.

⑤ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەپلەر، ئولۇكلەرنىڭ سوڭەكلىرى ھۇقۇشقا ئايلىنىپ، ئوچى بارلاردىن ئوچ ئالىدۇ، دەپ ئېتىقات قىلاتتى.

يوق①، ماخاۋ كېسىلىدىن خۇددى يولۇاستىن قاچقاندەك قاچقىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەگەر مېنىڭ ئوھۇد تېغىدەك ئالتۇنۇم بولىدىغان بولسا، قەرزىمگە بېرىشكە ئېلىپ قالغىنىمدىن تاشقىرى، ئالمىدىغان ئادەم تاپالايدىغانلا بولسام، ئۈچ كۈنگە قالماي ئۆنىڭدىن بىر دىنارمۇ قالدۇرماستىن ھەممىنى بېرىۋېتىشنى ئەلۋەتتە ياقتۇراتتىم.

غەيۋەت قىلماسلىق، ئاددىل بولۇش، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ كەچۈرۈشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سوزلىرىدىن تاللانغان دۇئالار ۋە داۋاملىق دۇئا قىلىپ تۇرۇشقا تەرغىپ قىلىش قوغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "بىر بىرىڭلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلماڭلار②، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزىنىڭ ئولگەن قېرىندىشىنىڭ گوشىنى يېيىشنى

---

① جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەپلەر، سەپەر ئېيى ھادىسە-بالا، پىتنە-پاسات كوپ يۈز بېرىدىغان ئاي دەپ گۇمان قىلىشاتتى.

② ئىسلام ئولىمالىرىنىڭ بىرىدىك قارىشىچە، غەيۋەت قەتئى ھارام قىلىنىپ چەكلەنگەن ئەرسە، ئۇ ئوچۇق-ئاشكارا بۇزۇقچىلىق قىلمايدىغان بىر مۇسۇلماننىڭ كەينىدە ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلىشتىن ئىبارەت، كوز يۇمۇشلاش ياكى يېزىش ياكى ئىشارەت بىلەن بولسىمۇ.

ياقتۇرامدۇ؟ ئۇنى ياقتۇرمايسلەر، ئاللادىن قورقۇڭلار، ئاللا تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر ۋە ناھايىتى مېھرىۋاندۇر.....» (سۈرە ھۇجرات، 12 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: «ئاللا ھەقىقانى بولۇشقا ①، ئېھسان قىلىشقا ②، خىش ـ ئەقربالىرىغا سىلە ـ رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، گۇناھلاردىن، ناچار قىلىقلاردىن ۋە زۇلۇمدىن مەنئى قىلىدۇ، ئاللا سىلەرگە نەسىھەت قىلىدۇ، ئاللانىڭ نەسىھىتىنى قوبۇل قىلغايسىلار.» (سۈرە نەھل، 90 ـ ئايەت. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: «ئاشكارا ياكى مەخپى ھالدا قايسى بىر ياخشىلىقنى قىلساڭلار، ياكى بىرەر يامانلىقنى كەچۈرسەڭلار، ئاللانىڭ ئەخلاقىنى ئۆزلەشتۈرگەن بولىسىلەر، ئاللا ھەقىقەتەن ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، ھەقىقەتەن قادىردۇر③.» (سۈرە نىسا، 149 ـ ئايەت. ـــ ت) يەنە ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: «يامانلىقنىڭ جازاسى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر يامانلىقتۇر. كىمكى ئەپۇ قىلىدىكەن ۋە ئەپلىشىش يولىنى تۇتىدىكەن، ئۇنىڭ ئەجرىنى ئاللا ئوزى بېرىدۇ، ئاللا زۇلۇم قىلغۇچىلارنى ياخشى كورمەيدۇ، ئۇچرىغان زۇلمى ئۈچۈن ئىنتىقام

---

① زۇلۇم قىلماسلىق ۋە ھەقدارنىڭ ھەققىنى جايىغا قايتۇرۇش.

② كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلىش، دىنىي ۋە دۇنيالىق ئىشلارنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئىشلەش.

③ ئاللا سىلەردىن ئوچ ئېلىشقا تولۇق قۇدرەتلىك بولۇپ تۇرۇقلۇقمۇ سىلەرنى كەچۈرۈپ تۇرىدۇ، سىلەرمۇ شۇنداق قىلىشقا تېگىشلىك. بۇ بوزەك قىلىنغانلارنى ئەپۇ قىلىشقا تەرغىپ قىلغانلىقتۇر.

ئالغانلارنى جازالاشقا ھىچ يول يوق. پەقەت ناھەق رەۋىشتە كىشىلەرگە زۇلۇم قىلغانلارنى، زىممىدا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلارنى جازالاشقا يول بارکى، ئۇلار قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ. يەتكەن ئەزىيەتكە سەۋرى قىلىش، قادىر تۇرۇقلۇق، زۇلۇم قىلغۇچىدىن ئىنتىقام ئالماسلىق ئەڭ بۈيۈك ئىشلاردۇر①." (سۈرە شۇرا، 40 ــ 43 ــ ئايەتلەر. ــ ت)

ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دېگەن: "ئاللا بىرىگىلارنى بىرىگىلاردىن ئارتۇق قىلىپ بەرگەن نەرسە ئۇچۇن ھەسەت قىلىشماڭلار، مەيلى ئەرلەر بولسۇن، مەيلى ئاياللار بولسۇن، ئۇلار قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. ئاللانىڭ پەزلى ــ كەرىمىدىن سوراڭلار، ئاللا ھەقىقەتەن ھەر بىر نەرسىنى بىلىپ تۇرىدۇ." (سۈرە نىسا، 32 ــ ئايەت. ــ ت)

---

① ھىكايە قىلىنىدۇكى، ھەسەن رەھىمەھۇللاھۇ (ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن)نىڭ يېنىدا بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى تىللىغان، تىللانغان ئادەم ئاچچىغىنى ئىچىگە يۇتۇپ، تەرلەپ كېتىپ تەرىنى ئېرتىپ ئولتۇرغان، ئاندىن مەزكۇر ئايەتنى ئوقۇغان. ھەسەن: نادانلار بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلمغان بىلەن، بۇ ئادەم ئۇنى چۈشەنگەن ۋە ئۇنىڭ مەزمۇنىنى تونۇپ يەتكەن، دېگەن. بەزىدە ئىش بۇنىڭ ئەكسىچىمۇ بولىدۇ. دېمەك، ئەپۇ قىلماسلىق ياخشى سانىلىدۇ، يەنى زۇلۇمنىڭ ئەۋج ئېلىپ كېتىشىنى چەكلەشكە ۋە زۇلۇمنىڭ ئامىلىنى قۇرۇتۇشقا زورۇرىيەت تۇغۇلغانىدا شۇنداق بولىدۇ. ئى ئاللا، پەيغەمبىرىڭنىڭ بۇ گوھەر ياڭلىغ ھەدىسلىرىنى كوچۇرۇپ تارقاتقۇچى ۋە دۇئالارنى كوچۇرگۈچى ئەرزىمەس خار بەندىڭ مۇستەفا ئىبنى مۇھەممەد ئەمارەنى كەچۈرگىن، ئۇنى سېنىڭ ياخشى بەندىلىرىڭ ۋە مۇسۇلمانلار بىلەن بىرلىكتە سېنىڭ رەھمىتىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزگىن، دۇئايىمنى قوبۇل قىلغىن.
ئى ئاللا، مەن ئاجىز بەندەڭ، مېنى ياخشىلىققا، رازىلىغىڭغا ۋە ئېھسانىڭغا

ئاللاتا ئالا يەنە مۇنداق دىگەن: "رەببىگلار، ماڭا دۇئا قىلىڭلار، ئىجابەت قىلىمەن، دىدى" (سۈرە مۇئمىن، 60 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.ـــت).

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "رەببىگلارغا يالۋۇرغان ھالدا ۋە يوشۇرۇن ھالدا دۇئا قىلىڭلار، ئاللا ھەقىقەتەن دۇئادا ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلەرنى ياخشى كورمەيدۇ." (سۈرە ئەئراف، 55 ـ ئايەت. ـــ ت) (توۋلاپ ۋاقىراپ دۇئا قىلىش، ناموۋاپىق ياكى غەيرى مۇمكىن نەرسىلەرنى سوراش ياكى گۇنا ئىشلارنى قىلىشقا يارىدەم سوراش ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىك بولىدۇ.). ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "بەندىلىرىم سەندىن مەن توغرىلىق سورىسا، ئۇيتقىنكى، مەن ئۇلارغا يېقىن، ماڭا دۇئا قىلغانلارنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىمەن....." (سۈرە بەقەرە، 186 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "مۇزتەر (ئېغىرچىلىقتا قالغان. ـــ ت)

مۇڭەپپەق قىلىشىڭنى، ئاقىۋىتىمنى بەختلىك قىلىشىڭنى، قىلغان تائىتىمگە يار ـ يولەك بولۇشۇڭنى، سېنىڭ ئۇلۇغ جامالىڭنى كورۇشتىن بەھرىمەن قىلىشىڭنى ئۇمىت قىلىمەن. سېنىڭ ئىلتىپاتىڭ بىلەن بۇ خىزمىتىمنى رىياسىز، خالىس، سەن ئۇچۇنلا رەسۇلۇللانىڭ ھەدىسلىرىنى تارقىتىش ۋە دىنغا يارىدەم بېرىش مەقسىدىدە قىلغان بولغايمەن. مېنىڭ ئىلمىمنى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىلمىنى زىيادە قىلغايسەن، سېنى پاك دەپ ئېتىقات قىلىمەن. بىز پەقەت سەن بىلدۇرگەن نەرسىلەرنىلا بىلىمىز، سەن ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى دانادۇرسەن.

بۇ كىتاپ 1340 ـ ھىجرىيە رەجەپ ئېيىنىڭ 7 ـ كۈنى تاماملاندى، يۇقۇرىدىكى دۇئانىڭ ئاخىرىدا ئۇلۇغ ئايەتلەرنى ئالىلانىڭ پەزلى ـ كەرىمىنى تىلەپ، تەۋەرۈك يۇزىسىدىن بۇ يەردە كەلتۈردۇم، شۇنىڭدەك يۇقۇرقى ئايەتلەرگە ئۇلاپ بېرىلگەن دۇئا ھەدىسلىرىنىڭ 1 ـ دىن 17 ـ گىچە بولغان قىسمىنى «رىياز ئۇسسالىھىن» («ياخشىلارنىڭ باغچىسى») دىگەن كىتابتىن ئالدىم.

ئادەم دۇنيا قىلغان چاغدا، ئۇنىڭ دۇنياسىنى ئىجابەت قىلىدىغان ۋە ئېغىر چىلىقنى كوتىرىۋېتىدىغان كىم.....» (سۈرە نەھل، 63 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: دۇنيا قىلىشنىڭ ئوزى ئىبادەتتۇر. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(1) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان ئەڭ كوپ دۇنياسى: رەببىمىز ئاللا، بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىغىن، دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. (بۇنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(2) ئەمىر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى دىللەرنى ئوزگەرتىپ تۇرغۇچى ئاللا، دىللىرىمىزنى ساڭا تائەت قىلىشقا ئوزگەرتكىن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(3) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئېغىر ئەھۋالدا قېلىشتىن، بەختسىزلىككە دۇچار بولۇپ قېلىشتىن، بالا ـ قازاغا يولۇقۇشتىن ۋە دۇشمەنلەرنى خوش قىلىدىغان ئىشقا دۇچار بولۇشتىن ئاللا بىلەن پانا تىلەڭلار. (بۇنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(4) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا: ئى ئاللا، مېنى ھىدايەت قىلغىن ۋە

توغرا ئادەم قىلغىن دىگىن، دىگەن. (يەنە بىر رىۋايەتتە) ئى ئاللا، سەندىن ھىدايەتنى ۋە توغرىلىقنى سورايمەن، دەپ ئېيتقىن دىگەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(5) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىلغان دۇئاسىدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، قىلغان ئەمەللىرىمنىڭ ياماناقلىغىدىن ۋە قىلمىغان ئەمەللىرىمنىڭ ياماناقلىغىدىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(6) زەيد ئىبنى ئەرقەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاجىزلىقتىن، ھورۇنلۇقتىن، بىخىللىقتىن، بەك قېرىپ كېتىشتىن ۋە گور ئازابىدىن پانا تىلەيمەن. ئى ئاللا، نەپسىمنى تەقۋادار قىلغىن، ئۇنى پاك قىلغىن، ئۇنى پەقەت سەنلا پاك قىلالىسەن، سەن ئۇنى قوغدىغۇچىسەن ۋە سەن ئۇنىڭ ئىگىسى سەن. ئى ئاللا، سەن بىلەن پايدىسىز ئىلىمدىن، بوي سۇنماس دىلدىن، تويماس نەپستىن، ئىجابەت بولماس دۇئادىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان)

(7) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنۇ سوزلەر بىلەن دۇئا قىلاتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن دەۋزەخنىڭ پىتنىسىدىن، دەۋزەخنىڭ ئازاۋىدىن، بايلىق ۋە كەمبەغەللىكنىڭ ياماناقلىقلىرىدىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(8) زىياد ئىبنى ئەلاقە تاغىسى قۇتبە ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق

دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ياماق ئەخلاقلاردىن، ياماق ئەمەللەر-دىن ۋە ھاۋايى ھەۋەسلەردىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(9) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاق كېسەلدىن، روھىي كېسەلدىن، ماخاۋدىن ۋە ياماق ئاغرىقلاردىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.)

(10) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاچلىقتىن پانا تىلەيمەن، ئاچ قېلىش نىمە دېگەن ياماق، سەن بىلەن خىيانەتتىن پانا تىلەيمەن، خىيانەت قىلىش نىمە دېگەن ياماق. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.)

(11) ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىمرانىنىڭ ئاتىسى ھۇسەينگە دۇئا قىلىدىغان مۇنداق ئىككى سوزنى ئۇگتتىپ قويغان: ئى ئاللا، ھەق يولدا چىڭ تۇرۇشۇمنى مېنىڭ كوڭلۇمگە سالغىن، نەپسىمنىڭ ياماللىغىدىن مېنى ساقلىغىن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(12) ئەبۇلفەزل ئابباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئى رەسۇ-لۇللا، ماڭا ئاللاتائالادىن تىلەيدىغان بىرەر نەرسىنى ئۇگتتىپ قويساڭ، دىسەم، رەسۇلۇللا: ئاللادىن ئامانلىقنى تىلەڭلار، دىدى. بىرقانچە كۈن ئوتكەندىن كېيىن مەن يەنە بېرىپ: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ئاللاتائالادىن تىلەيدىغان بىرەر نەرسىنى ئۇگتتىپ قويساڭ،

دىسەم، ئۇ ماڭا: ئى ئاببىاس، ئى رەسۇلۇللانىڭ تاغىسى، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئاللادىن ئامانلىقنى تىلەڭلار، دىدى. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(13) شەھر ئىبنى ھەۋشەبدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن: ئى مومىنلەرنىڭ ئانىسى، سېنىڭ قېشىڭدىكى چاغدا رەسۇلۇللانىڭ كوپرەك قىلىدىغان دۇئاسى نىمە ئىدى؟ دەپ سورىغاندا، ئۇممۇ سەلەمە: رەسۇلۇللانىڭ كوپرەك قىلىدىغان دۇئاسى، ئى دىللەرنى ئوزگەرتىپ تۇرغۇچى ئاللا، قەلبىمنى سېنىڭ دىنىڭدا ئىزچىل قىلغىن، دىگەنىدىن ئىبارەت ئىدى دەپ جاۋاپ بەرگەن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(14) ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇنۇ دۇئا داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان دۇئالىرىنىڭ جۇملىسىدىن ئىدى: ئى ئاللا، مەن سەندىن سېنىڭ مۇھەببىتىڭنى، ساڭا مۇھەببەت باغلىغانلارنىڭ مۇھەببىتىنى سورايمەن ۋە سېنىڭ مۇھەببىتىڭگە ئېرىشتۇرىدىغان ئەمەلنى سورايمەن. ئى ئاللا، سېنىڭ مۇھەببىتىڭنى ماڭا مېنىڭ ئوزەمدىنمۇ، خىش-ئەقرىبالىرىمدىنمۇ ۋە مۇزدەك سۇدىنمۇ سۇيۇملۇك قىلغىن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(15) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دۇئايىڭلارنى يازەلجەلالى ۋەلئىكرام (ئى ئەزەمەتلىك ۋە ھورمەتلىك ئاللا) دىگەن سوز بىلەن باشلاڭلار. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(16) ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇرغۇن دۇئا قىلدى، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى تۇتۇۋالالماي، ئى رەسۇلۇللا، نۇرغۇن دۇئا قىلدىڭ، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى تۇتۇۋالالمىدۇق، دىدۇق. رەسۇلۇللا مۇنداق دىدى: دۇئانىڭ بارلىق مەزمۇنىنى ئوز ئىچىگە ئالىدىغان بىر دۇئانى ساڭا ئېيتىپ بېرەي، مۇنداق دىسەڭ بولىدۇ: ئى ئاللا، سەندىن سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام سورىغان نەرسىلەرنىڭ ياخشىسىنى سورايمەن، سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام سەن بىلەن پانا تىلىگەن نەرسىلەرنىڭ يامىنىدىن پانا تىلەيمەن. مەدەت سەندىنلا سورىلىدۇ. ھەرقانداق چارە-تەدبىر ۋە كۈچ-قۇۋۋەت ئاللانىڭ خاھىشى بىلەنلا بارلىققا كېلىدۇ. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(17) ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دىگەن: بۇ دۇئا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان دۇئالىرىنىڭ جۇملىسىدىن ئىدى: ئى ئاللا، سەندىن سېنىڭ رەھمىتىڭگە ئېرىشتۈرىدىغان نەرسىلەرنى، مەغپىرىتىڭگە سەۋەپ بولىدىغان نەرسىلەرنى سورايمەن، ھەر بىر گۇناھىن ساق بولۇشنى، ھەر بىر ياخشىلىقنى قولغا كەلتۈرۈشنى، جەننەتنىڭ قولغا كېلىشىنى، دەۋزەخىتىن نىجات تېپىشنى سورايمەن. (بۇنى ھاكىم رىۋايەت قىلغان.)

ئى ئاللا، يېتەكچىمىز مۇھەممەدگە ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىاتلىرىگە ئەزەلدىن تائەبەت كېچە ھەر دائىم رەھمەت قىلىپ تۇرغىن ۋە ئۇلارنى ئامان قىلىپ تۇرغىن①.

---

① بۇ دۇرۇد بەزى ئەۋلىيالار تەرىپىدىن تۇزۇلگەن.

(18) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مەن سەن بىلەن ئىتتىپاقسىزلىقتىن، مۇناپىقلىقتىن ۋە ئەخلاقسىزلىقتىن پانا تىلەيمەن.

(19) شىتىر ئىبنى شەكىل ئاتىسىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-نىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئى ئاللا، سەن بىلەن قۇلىغىمنىڭ يامانلىغىدىن، كوزۇمنىڭ يامانلىغىدىن، تىلىمنىڭ يامانلىغىدىن، قەلبىمنىڭ يامانلىغىدىن ۋە جان يېرىمنىڭ يامانلىغىدىن پانا تىلەيمەن.

(20) ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، ھەق يولدا چىڭ تۇرۇشۇمنى مېنىڭ كۆڭلۈمگە سالغىن، نەپسىمنىڭ يامانلىغىدىن مېنى ساقلىغىن.

(21) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سېنىڭ رازىلىغىڭ ئارقىلىق غەزىۋىڭدىن پانا تىلەيمەن، سېنىڭ قوغدىشىڭ بىلەن سېنىڭ ئازاۋىڭدىن پانا تىلەيمەن. سەن بىلەن سېنىڭ دەۋزىخىڭدىن پانا تىلەيمەن، سەن ئوزەكتىكە سانا ئېيتقاندەك مۇكەممەل رەۋىشتە سانا ئېيتىشتىن ئاجىزمەن.

(22) ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن بىلەن بەرگەن نېمىتىڭنىڭ ئۆزۈلۈپ قېلىشىدىن، ئامانلىغىمنىڭ ئوزگىرىپ قېلىشىدىن، تۇيۇقسىز جازالىشىڭدىن ۋە جىمى غەزەپ-لىرىڭدىن پانا تىلەيمەن.

(23) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ماڭا بىلدۇرگەن نەرسەگىدىن مېنى پايدىلاندۇرغىن، ماڭا پايدىلىق نەرسىلەرنى بىلدۇرگىن ۋە ئىلمىنى زىيادە قىلغىن، قايسى ھالدا بولماي، ئاللاغا شۈكرى قىلمەن ۋە ئەھلى دەۋزەخنىڭ ھالىدىن ئاللا بىلەن پانا تىلەيمەن.

(24) ئەبۇ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مېنى، مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا رەھمى قىلغىن، مېنى ھىدايەت قىلغىن، مېنى سالامەت قىلغىن ۋە ماڭا رىزق بەرگىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، گۇناھلىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ھويلامنى كەڭ قىلغىن ۋە رىزقىمنى بەرىكەتلىك قىلغىن.

(26) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ھالال نەرسەڭ ئارقىلىق مېنى ھارامدىن بىھاجەت قىلغىن، پەزلى-مەرھىمىتىڭ بىلەن مېنى ئۆزەگىدىن غەيرىدىن بىھاجەت قىلغىن.

(27) ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، سېنىڭ توغرا يولغا يېتەكلىشىڭنى، تەقۋىدار قىلىشىڭنى، ھارامدىن پاك قىلىشىڭنى ۋە باي قىلىشىڭنى تىلەيمەن.

(28) ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، بىزگە بەرگىنىڭنى زىيادە قىلغىن، كېمىتىۋەتمىگىن، بىزنى ئەزىز قىلغىن، خار قىلمىغىن، بىزگە ئاتا قىلغىن، بىزنى مەھرۇم قىلمىغىن، بىزنى ئۇستۇن قىلغىن، تۆۋەن قىلمىغىن، بىزنى مەمنۇن قىلغىن ۋە بىزدىن رازى بولغىن.

(29) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، سەن بىزدىن پەقەت ئۆزەڭنىڭ ياردىمى بىلەنلا قىلالايدىغان نەرسىلەرنى تىلىدىڭ، ئى ئاللا، بىزگە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سېنى بىزدىن رازى قىلىدىغان نەرسىلەرنى بەرگىن.

ئى ئاللا، بىزگە بىزنى سېنىڭ ئالدىڭدا گۇناكار بولۇشتىن توسىدىغان قورقۇنچ ئاتا قىلغىن، بىزنى جەننىتىڭگە ئېرىشتۈرىدىغان تائەت-ئىبادىتىڭگە مۇيەسسەر قىلغىن، بىزگە دۇنيانىڭ بالايى-ئاپەتلىرىنى مەنسىتمەيدىغان ئىشەنچ ئاتا قىلغىن، مادامكى جېنىمىزنى ئېسەن قىلىدىكەنسەن، بىزنى قۇلاقلىرىمىزدىن، كوزلىرىمىزدىن ۋە كۆچ-قۇۋۋىتىمىزدىن بەھرىمەن قىلغىن، ھاياتىمىز بويىچە بىزنى شۇ ئىشەنچىتىن ئايرىمىغىن، بىزگە زۇلۇم قىلغانلاردىن ئوچمىزنى ئالدىغان قىلغىن، دۇشمەنلىرىمىزگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن، بېشىمىزغا كېلىدىغان پىشكەللىكنى دىنىي جەھەتتە كەلتۈرمىگىن، دۇنيانى ئەڭ چوڭ غېمىمىز ۋە بىلىمىمىزنىڭ چېكى قىلمىغىن، سەندىن قورقمايدىغان، بىزگە رەھىم قىلمايدىغان ئادەمنى گۇناللىرىمىز تۆۋەيلىدىن بىزگە مۇسەللەت قىلمىغىن.

(30) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ئىشىمنىڭ قوغدىغۇچىسى بولغان دىنىمنى ياخشى قىلغىن، مېنىڭ ياشايدىغان بۇ دۇنيايىمنى ياخشى قىلغىن، قايتا تىرىلدىغان ئۇ دۇنيايىمنى ياخشى قىلغىن، ياخشىلىققا قالغاندا ھاياتىمنى زىيادە قىلغىن، يامانلىققا قالغاندا ئولۇمىمنى راھەت قىلغىن.

(31) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا رەھىم قىلغىن ۋە مېنى ئاخىرەتتە پەرىشتىلەر، پەيغەمبەرلەر، ئەۋلىيالار، شەھىتلەر ۋە ياخشى بەندىلەر بىلەن بىر يەردە قىلغىن.

(32) بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مېنى شۇكرى قىلغۇچى قىلغىن، مېنى سەۋرى قىلغۇچى قىلغىن، مېنى ئۆزەمگە كىچىك، كىشىلەرگە چوڭ كورسەتكىن.

(33) ئەبۇ بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مەن ھەقىقەتەن سەن بىلەن سورايمەنكى، سەندىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق، ئاللا بىردۇر، ئاللاغا ھەممە مۇھتاجدۇر، ئۇنىڭ ئەۋلادى بولغان ئەمەس، ئاتا-ئانىسى بولغان ئەمەس ۋە ھىچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش ئەمەس.

(34) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە سەندىن ئامانلىق تىلەيمەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن ئەپۇ قىلىغۇچىدۇر- سەن، كەرەملىكىدۇرسەن، ئەپۇنى دوست تۇتىسەن، مېنى كەچۈرگىن.

(35) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، مېنىڭ بەدىنىمنى سالامەت قىلغىن، كوزۇمنى ساق قىلغىن، كوزۇمنى مەن ئولگىچە ساق قىلغىن، مۇلايىم-كەرەملىك بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، بۇيۇك ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى ئالىلانى نۇقسانلاردىن پاك ھىساپلايمەن. جىمى مەدھىيە پۇتۇن ئالەملەرنىڭ تەربىيىچىسى ئاللاغا خاستۇر①.

ئەمدى بۇ يەردە قەلبىمنى تەۋرىتىشتىن توختايمەن. سەۋەبلىك- لىرىمگە ئاللادىن مەغپىرەت تىلەيمەن، باشتىن-ئاخىر ئاللاغا شۈكرى قىلىمەن، يېتەكچىمىز پەيغەمبەر مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابات- لىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئالىلانىڭ رەھمەتلىرى ۋە ئامانلىقلىرى بولسۇن.

① 18 - دىن 35 - گىچە بولغان دۇئا ھەدىسلىرىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىس- سالامدىن رىۋايەت قىلىنغان تۇرلۇك كىتاپلاردىكى دۇئالاردىن تاللاپ ئالدىم.

بۇ كىتابتا ئۇچرايدىغان ئايرىم چۈشىنىكسىز سۆزلەرگە ئىزاھ

ئالىمى غەيپ	روھانى ئالەم، سەزگۈ ئەزالىرى ئارقىلىق بىلگىلى بولمايدىغان ئالەم
ئاسى	گۇناكار بولغۇچى، ئازغۇچى
باتىل	ناتوغرا، بىكار، بىھۇدە
بالىغ	بالاغەتكە يەتكەن، ياش قورامىغا يەتكەن
پاراڭ بولماق	بوشىماق، بىكار بولماق
پەجۋەخ	تەقۋىدار
پەتىي قىلىش	ئىشغال قىلىش، ئىگىلەش، ئېلىش
پەزلى	ئىلتىپات، مەرھەمەت، پەزىلەت
پىتنە	توغرا يولدىن ئازماق، گۇناھ، سىناق
تەبلىغ قىلماق	يەتكۈزمەك، ئۇقتۇرماق
تەزىر	ئۇرۇش، تىللاش، شەرىئەت تەرىپىدىن بېرىلىدىغان تەن جازاسى
تەسبىھ ئېيتماق	ئاللانى پاك دەپ بىلىش، سۇبھانەللا دەپ ئېيتىش
تەلبىيە	جاۋاپ قايتۇرۇش، ئاۋاز قوشۇش، ھەج ۋاقتىدا ئوقۇلىدىغان مەلۇم دۇئا
تەۋپىق	ئىنسانىقا كەلمەك، لايىقلاشتۇرۇش، مۇۋاپىقلاشتۇرۇش، يارىشىش، توغرا يولغا كىرىش
تەۋھىد	بىر دەپ بىلمەك، ئاللا بىر دەپ ئېتىقات قىلماق

جايىز	رۇخسەت قىلىنغان، دۇرۇس
جىھاد	جەڭ، ئۇرۇش، دىن ئۈچۈن ئۇرۇشۇش
چارگاھ	كىرىش چەكلەنگەن جاي
خۇتبە	جۈمە نامىزىدا ئىمام مۇنبەردە تۇرۇپ قىلىدىغان سوز (ئوقۇيدىغان دۇئا)
خىش ـ ئەقرىبا	ئۇرۇق ـ تۇققان ۋە يېقىنلىرى
ھېپزى قىلىش	يادلىۋېلىش، ياد ئېلىش
ھەمدۇ ـ سانا	مەدھىيە، ماختاش
ھىجرەت قىلىماق	كوچمەك، يوتكەلمەك
ھىدايەت	ھەق يول، توغرا يول ئىزدەش، توغرا يولغا كىرىش
ردا	ئەپلەرنىڭ يەڭسىز تونى، پىلاش
ربيا	بىرەر ئىشنى باشقىلار كورسۇن دەپ قىلىش
راۋى	رىۋايەت قىلغۇچى
زىكرى قىلماق	يادلىماق، تىلغا ئالماق، ئەسلىمەك
سائىل	سورىغۇچى، نەرسە تىلىگۇچى
سەھىھ	توغرا، راست
سەلىب	كىرىست بەلگىسى
سىلە ـ رەھىم	مېھرى ـ شەپقەت قىلماق
سۇخەنچى	گەپ توشۇغۇچى
شاپائەت قىلماق	ئاراتۇرماق، تىلىۋالماق، ئارىغا چۈشمەك
شەررى	يامانلىق، بۇزۇقلۇق
شەقى	بۇزۇق، يامان. ئەسكى، بەتىخت، بىتەلەي
قەبزى روھ قىلماق	جېنىنى ئالماق، جاننى تەندىن جۇدا قىلماق
قۇببە	گۈمبەز
فىقھى	شەرىەت ئىلمى
گۈنايى كەبىرە	چوڭ گۇنا، ئېغىر گۇنا
گۈنايى سەغىرە	كىچىك گۇنا، يېنىك گۇنا

گۈمراھ	يولدىن ئازغان، ئاداشقان
مالامەت	ئەيىپلەش، كايىش
مەبۇد	ئىبادەت قىلىنغۇچى، خۇدا
مەغپىرەت قىلماق	كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق، گۇناھىدىن ئوتمەك
مۇقەسسىر	قۇرئاننى شەرھىلىگۈچى
مۇستەھەق	ھەقلىق، لايىق
مۇشرىك	ئاللاغا شېرىك كەلتۈرگۈچى، كوپ خۇداغا ئېتىقات قىلغۇچى
مۇشەررەپ بولماق	شەرەپ بىلەن ئېرىشمەك
مۇلاقات بولماق	ئۇچراشماق، كورۈشمەك
مۇبەددەل قىلماق	ئوزگەرتمەك
نازىل بولماق	چۈشمەك
نەپلى (نەفلى) ناماز	پەرز نامازلىكى سىرتىدىكى ناماز
نەپلى روزا	پەرز روزىلىكى سىرتىدىكى روزا
ئەرابى	قىرلىق ئەرەپ، تاغلىق چارۋىچى ئەرەپ
ئەرەسات	مەھشەرگاھ، قىيامەت كۈنى ئىنسانلار جەم بولىدىغان مەيدان
ئەزىيەت	زىيان ـ زەخمەت
ئەھكام	ھوكۈم، قارار، بەلگىلىمە
ئەمەل	ئىش، ھەركەت، دىنىكى كورسەتمىسى بويىچە قىلىنغان ئىش
ئىستىغفار ئېيتماق	گۇناھىنىكى كەچۈرۈلۈشىنى تىلىمەك
كاپارەت	مەلۇم گۇناھى يۇيۇش ئۈچۈن بېرىلىدىغان سەدىقە، تۇتۇلىدىغان روزا قاتارلىقلار
كاھىنلىق	پالچىلىق
كۆپرىلىق قىلماق	ئىمەتنى ئىنكار قىلماق، ناناكورلۇق قىلماق
كەلىمە	سوز
ھەسلى قىلماق	مەيىنىنى يۇماق

本书根据埃及幸福出版社1929年(伊斯兰教历1348年)第3版阿拉伯文版翻译出版。

بۇ كىتاپ مىسىر بەخت نەشرىياتى تەرىپىدىن 1929 ـ يىلى (ھىجرىيىنىڭ 1348 ـ يىلى) نەشر قىلىنغان ئەرەبچە 3 ـ نەشرىگە ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

ساھىبۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەستەلانى شەرھى

تۈزگۈچى: مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە [مىسىرلىق]

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت سالىھ

تەرجىمىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى: خوجائابدۇللا ئوسمان

مەسئۇل كوررېكتور: رىشىت ۋاھىدى

مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى

شىنخۇا كىتابخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلىدۇ

مىللەتلەر باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى

1981 ـ يىل 10 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى

1981 ـ يىل 10 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى

قاتتىق مۇقاۋىلىنىڭ باھاسى: 2.50 يۈەن

ئاددى مۇقاۋىلىنىڭ باھاسى: 1.60 يۈەن

布哈里圣训实录精华
（维吾尔文）
〔埃及〕穆斯塔法·穆·艾玛热编
买买提·赛来译
呼甲阿不都拉校订
热西提瓦依提校对
民族出版社出版　新华书店发行
民族印刷厂印刷
开本：850×1168毫米1/32　印张：14 5/8
1981年10月第1版
1981年10月北京第1次印刷
精装本印数：00001—60,000册　定价：2.50元
平装本印数：00001—90,000册　定价：1.60元
书号：M2049(4)22